

0

ΚΡΗΤΙΚΑ 584

ΓΑΜΟΣ ΕΝ ΚΡΗΤΗ

ΗΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ ΚΡΗΤΩΝ

ΣΥΛΛΕΧΘΕΝΤΑ

ἄΠΟ

ΠΑΥΛΟΥ Γ. ΒΛΑΣΤΟΥ

ΚΡΗΤΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

1893

Κ. Ο. Ο. Ο.

Ο

ΚΡΗΤΙΚΑ 584

ΓΑΜΟΣ ΕΝ ΚΡΗΤΗ,

ΗΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ ΚΡΗΤΩΝ

ΣΥΛΛΕΧΘΕΝΤΑ

ΥΠΟ

ΠΑΥΛΟΥ Γ. ΒΛΑΣΤΟΥ

ΚΡΗΤΟΣ

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
 ΛΟΓ. Αριθ. 5094α
 Χρονική περίοδος
 ΕΠΙΣΤΗΤΗΣ Αποστολ. Βλαστός
 Τίτλος 392.5 / ΒΛΑ

XXII-III-LI.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

1893

Πᾶν ἀντίτυπον μὴ φέρον τὴν ιδιόχειρον ὑπογραφήν μου
θεωρεῖται κλοπιμαῖον καὶ καταδιώκεται ποινικῶς κατὰ τὸν νόμον.
Ἀπαγορεύεται ἡ εἰς ἄλλην γλῶσσαν μετάφρασις ἄνευ προη-
γουμένης ἀδείας μου.

Ὁ γράφας

Κωνσταντίνος Βερούλιος

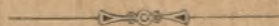
ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΝΗΜΗΣ

ΤΟΥ ΑΟΙΔΙΜΟΥ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΒΛΑΣΤΟΥ

Ἐπὶ Σέ, ὦ ἱερὰ σκιά τοῦ μακαρίτου Πατρός μου, τό δε τὸ πόνημα «ὁ Γάμος ἐν Κρήτη» μέρος τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων τῶν Ἑλλήνων τῆς Μεγαλομάρτυρος βασιλίδος τῆς Μεσογείου ἀφιερῶ ἐκ καθήκοντος· διότι Σὺ πρῶτος μεταξὺ τῶν ἄλλων πατριωτικῶν διδαγμάτων Σου μοὶ ἐνέπνευσες τὴν ἰδέαν τῆς περισυλλογῆς τῶν τοιούτων πατρίων μαργαριτῶν, τοὺς ὁποίους ὁ ψευδοπολιτισμὸς μετ' ἐπιβουλῆς εἰσχωρῶν ἤρξατο νὰ ἐκτοπίζη τὸν ἓνα μετὰ τὸν ἄλλον.

Ἐλάχιστον δὲ φόρον εὐγνωμονούσης υἱικῆς καρδίας τὴν νῦν ἐκπλήρωσιν τῆς φιλοπατρῖδος ἐπιθυμίας Σου ἐκείνης ἠγούμενος, εὐελπιστῶ ὅτι ἡ ἀφιέρωσίς μου αὕτη μετ' ἀληθοῦς ἀγαλλιάσεως γενήσεται ἀποδεκτὴ ὑπὸ τῆς πατριωτικῆς Σου ψυχῆς, μεγάλην ἀνακούφισιν αἰσθανομένης ὅτι ὁ υἱός Σου ἀκολουθεῖ τὰ ὑπὲρ πατρίδος βήματά Σου.

Ο ΠΑΜΟΣ ΕΝ ΚΡΗΤΗ

Διὰ τοῦ ἀνά χειρας οὕτως ἐπιγραφομένου πονήματος, ἀναγνώστα, σκοποῦμεν τὴν διάσωσιν πολλῶν ἐθίμων τοῦ λαοῦ τῆς Κρήτης τὴν ἀρχὴν ἐχόντων ἀπὸ παλαιστάτων χρόνων, καὶ τὴν ἀκριβεστέραν γινῶσιν αὐτῶν διὰ τοὺς ἐκάστοτε ἐπισκεπτομένους τὴν Νῆσον τοῦ Μίνως εὐρωπαϊοὺς ἠθογράφους φιλόλογους, οἵτινες ἀγνοοῦντες παντελῶς τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ καὶ παρ' ἄλλων ἐλάχιστα μετ' αὐτοῦ συγχρωτιζομένων τὰς πληροφορίες λαμβάνοντες διαστρέφουσιν ἐν ἀγνοίᾳ τὰ πατριαρχικά τῶν Κρητῶν ἔθιμα καὶ ἥθη.

Ὁ λαὸς τῆς ἐθνομάρτυρος πολυπαθοῦς Κρήτης καὶ δὴ τῶν ὀρεινοτέρων μερῶν, ἔνθα οἱ κατὰ καιροὺς δυνάσται δὲν κατίσχυσαν νὰ ἀλλοιώσωσι τὰ πάτρια, παραλαβὼν ὡς ἱερὰν παρακαταθήκην διετήρησεν αὐτὰ ἀμετάβλητα, ὧν τὰ πλεῖστα μεγίστην ἔχουσι τὴν σημασίαν ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἱστορίαν. Μετὰ παρρησίας δὲ δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι οὐδαμῶς ἀλλαγῶς τὸ μέγα μυστήριον τῆς διαιωνίσεως τοῦ ἀνθρώπου τελεῖται μετὰ μείζονος μεγαλοπρεπείας, ὡς ἀρμόζει, ὅσον ἐν τῇ μεγαλονήσῳ ταύτῃ. Πόσον ἀληθῶς συγκινητικὴ εἶνε ἡ στιγμή καθ' ἣν οἱ γεννήσαντες καὶ ἐκθρέψαντες ἀπὸ μικροῦ θυγατρίου τελειὰν νύμφην τὴν συγκεντροῦσαν τὰς τρυφερότερας θωπείας καὶ τὰς μείζονας φιλοστόργους ἀδυναμίας κόρην ἐμπιστεύονται αὐτὴν διαρκῆ τοῦ καθ' ἑλίου βίου σύντροφον εἰς τὸν ἄρτι ἔλως ξένον καὶ πολλάκις ἀγνωστον γαμβρόν, τοῦ ὁποίου ὁ οἶκος μακρὰν οὐχὶ σπανίως τῶν ἀπ' αὐτῆς χωριζομένων γεννητόρων καὶ προσφιλῶν οἰκείων περιστοιχίζεται ὑπὸ ἀγνώστων αὐτῇ συγγενῶν! καὶ πόσον ἐπομένως δικαιολογεῖται ἡ πομπωδῶς τελουμένη αὐτῇ πανήγυρις! Ὁ πολιτισμὸς τῆς

σήμερον τὴν τοιαύτην ὑπερφυσικὴν πρᾶξιν ἀπλῶς φυσικὴν ἀνάγκην θεωρῶν, ἐφ' ᾧ καὶ μόνον εἰς τοὺς νομικοὺς τύπους περιορίζει τὸ μυστήριον τοῦτο, δὲν κατώρθωσεν ἔτι ἐν Κρήτῃ νὰ περιστείλῃ τοὺς ἀλληγορικοὺς τύπους καὶ νὰ μειώσῃ τὴν ἐξωτερικὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς ἀγομένης ταύτης μεγάλης καὶ ὑψηλῆς ἑορτῆς, ἧς τὸ ἐπιβάλλον ἀναγκάζει ἠθικῶς τοὺς συζευγνυμένους νὰ συναισθάνωνται ἐπὶ μᾶλλον ἄπερ ἀναλαμβάνουσιν ὑψηλὰ καθήκοντα.

Ὁ Κρῆς ζῶηροτάτην ἔχων τὴν φαντασίαν καὶ τὴν καρδίαν μεστήν αἰσθημάτων ἐξέρχεται τοῦ περιωρισμένου κύκλου τοῦ ψυχροῦ πραγματιστοῦ Εὐρωπαϊοῦ καὶ εἰς αἰθήρια ὕψη μεταρσιούμενος διώκει νοερῶς πόθους ἱερούς καὶ εὐγενεῖς εὐχάς. Ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ τὸ μεγαλεῖον τοῦ τελουμένου συναισθανόμενος πειρᾶται νὰ ἐξωτερικεύσῃ διὰ τύπων ὅ,τι τὴν καρδίαν του κατακλύζει. Ἀφ' ἧς στιγμῆς ὁ προμνήστωρ ἢ ἡ προμνήστρια ἐπιλαμβάνονται τῶν περὶ γάμου διαπραγματεύσεων μέχρις οὗ ὁ ἱερεὺς ἐπιτελέσῃ τὸ μυστήριον, παρελαύνει σειρὰ ὄλη ἀξιοσημειώτων περιστατικῶν κινούντων τὸν θαυμασμὸν καὶ τὴν περιέργειαν τοῦ ἐμβριθοῦς παρατηρητοῦ. Ἡ μνηστεία, ἢ μεταφορὰ τῆς προικὸς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ, ἢ παστὰς μετὰ τῶν συμβολικῶν σημείων, ἢ τελετὴ τοῦ γάμου, ἢ μετάβασις τῆς νύμφης εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ καὶ τόσα ἄλλα ἄξια προσοχῆς ἐπισόδεια προσήκει νὰ μελετηθῶσιν ὑπὸ τῶν κινδυνευόντων νὰ ἐρημωθῶσι τῶν πατριῶν ἠθῶν καὶ ἠθίμων ἐκ τῆς μανίας τοῦ ψευδοπολιτισμοῦ. Κατὰ τὰ διάφορα ταῦτα σημεῖα τῆς πανηγύρεως, ἐν ᾧ ἡ καρδία ὑφίσταται τὰς ἰσχυροτέρας καὶ γλυκυτέρας τῶν συγκινήσεων, ἢ δὲ φαντασία ἐφίπταται τῶν αἰθέρων, ἢ γλῶσσα διὰ στίχων πολυνοίας μεστῶν ἐν θαυμαστῇ βραχυλογίᾳ διερμηνεύει εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ τὰ εὐφρόσυνα ταῦτα ψυχικὰ παθήματα. Ὁ ποιητὴς τοῦ λαοῦ ἡγεῖται τότε εὐκαιρον νὰ ἐξυμνήσῃ τὰς ἀρετὰς τῶν ἱερῶς συνδεθέντων καὶ ὁ πολιὸς γέρων ἐν τῇ συναισθήσει της πείρας του νὰ ἀποτείνῃ τὰς σοφὰς ὑποθήκας, ἃς παρὰ τῶν

προγόνων του ἐδιδάχθη ἢ ἐκ τοῦ πολυετοῦς καὶ περιπετειώδους βίου του ὡς ἀξιώματα ἀλάθητα ἀπεκόμισε.

Διὰ τοῦ ἔργου τούτου πρώτου παρ' ἡμῖν τοῖς Κρησὶ δὲν σκοποῦμεν κυρίως νὰ ἐκθέσωμεν τὰ κατὰ τὸν γάμον ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ διὰ σχοινοτενῶν περιγραφῶν, ἀλλ' ἐν δυνατῇ περιεκτικότητι συνοπτικῶς νὰ παράσχωμεν ὡς ἐν σχεδιάσματι εἰκόνα τινὰ τῶν κατ' αὐτόν, προϊστώμεντες ἐν πολλοῖς αὐτὸν τὸν λαὸν δρῶντα καὶ διαλεγόμενον. Αἱ σοφαὶ συμβουλαὶ του, αἱ βραχεῖαι γυνῶμαί του, τὰ πλήρη ὑψηλῆς ἐννοίας ἄσματά του εἶναι τόσοι ἠθικοὶ μαργαρίται, τόσοι διδακτικοὶ ἀδάμαντες, τόσαι ἀρχαῖαι ἀποκαλύψεις καὶ πολύτιμα εὐρήματα, ὥστε δὲν πρέπει νὰ ἀπολεσθῶσι.

Τοιοῦτον ἐν ὀλίγοις τὸ προκείμενον ἔργον· παραδίδοντες δ' αὐτὸ κατὰ καθήκον εἰς τὴν δημοσιότητα φρονοῦμεν ὅτι προσφέρομεν ὑπηρεσίαν τινὰ τῇ φίλῃ Πατρίδι. Ἐκ τῶν ἀπείρων ἀνεκμεταλλεύτων ἐθνικῶν μας θεμάτων καταβάλλοντες τὸν ὄβολόν μας εἰς τὴν εἰσέτι περὶωρισμένην ἐθνικὴν νέαν φιλολογίαν, ἐλπίζομεν ὅτι θέλει χρησιμεύσῃ οὗτος ὡς ἀφετηρία διὰ τὴν ἀκαδημαϊκὴν νεότητα τῆς Πατρίδος μας, ἵνα τῆς ἀνιαρᾶς ἀργίας καὶ τῆς περὶ τὴν ὕλην μόνον ταπεινῆς μερίμνης, ἔνθα αἰχμάλωτος ἀπὸ τινος κρατεῖται, ἐξέλθῃ εἰς κόσμον ἠθικῶς ἡδύτερον καὶ ἐθνικῶς ἐφέλιμον.

Ἡ ἐπιεικὴς κρίσις τῶν ἀναγνωστῶν καὶ ἡ προσδοκωμένη εὐμενὴς ἀποδοχὴ τῆς ἀπαρχῆς ταύτης προϊόντων πνευματικῶν πολυετοῦς καὶ πολυμύχθου ἐργασίας θέλουσι μὲ ἐνθαρρύνῃ ὅπως προβῶ εἰς τὴν ἔκδοσιν καὶ ἄλλων ἔργων ὑποθέσεων Κρητικῶν οὔπω ὑπ' οὐδενὸς ἐκδοθέντων.

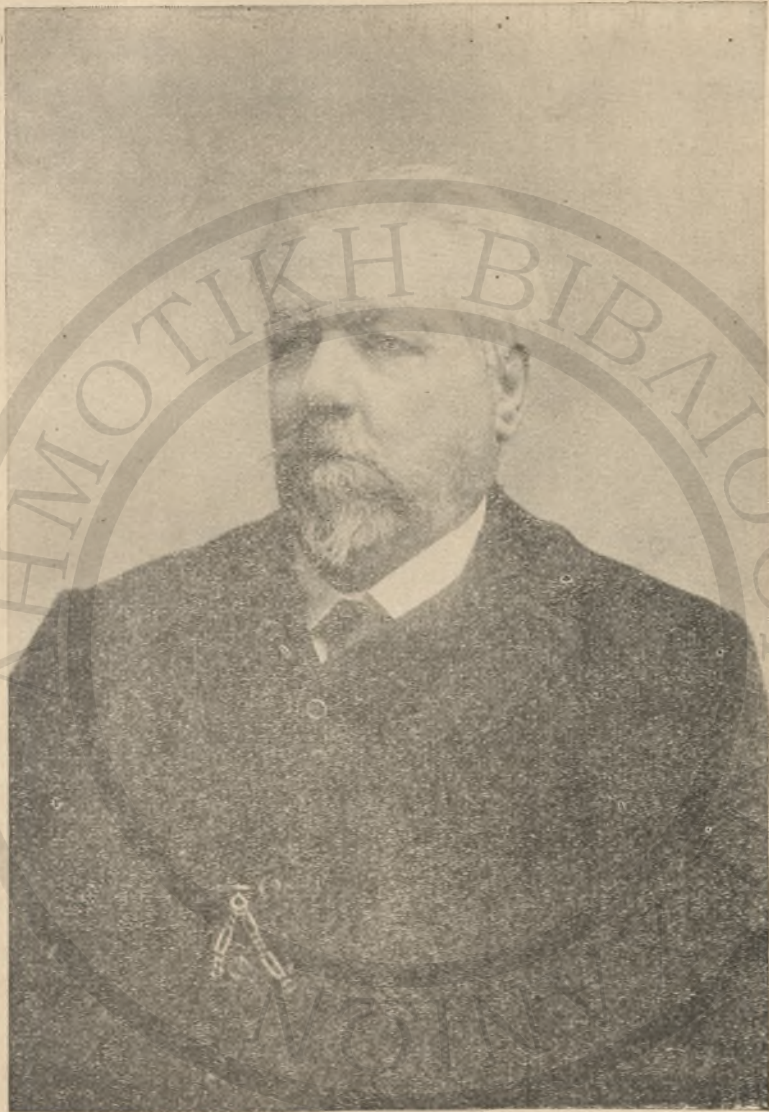
ΕΠΙ ΤΗ ΕΙΚΟΣΙΠΕΝΤΑΕΤΗΡΙΔΙ ΑΠΟ ΤΟΥ
ΘΑΝΑΤΟΥ ΤΟΥ

Τῇ βιβλιοθήκῃ *Μαγνίσια Βιβλιοθήκη Χανίων*
εὐλαβῶς ἀφιερῶται εἰς ἀνάμνησιν.

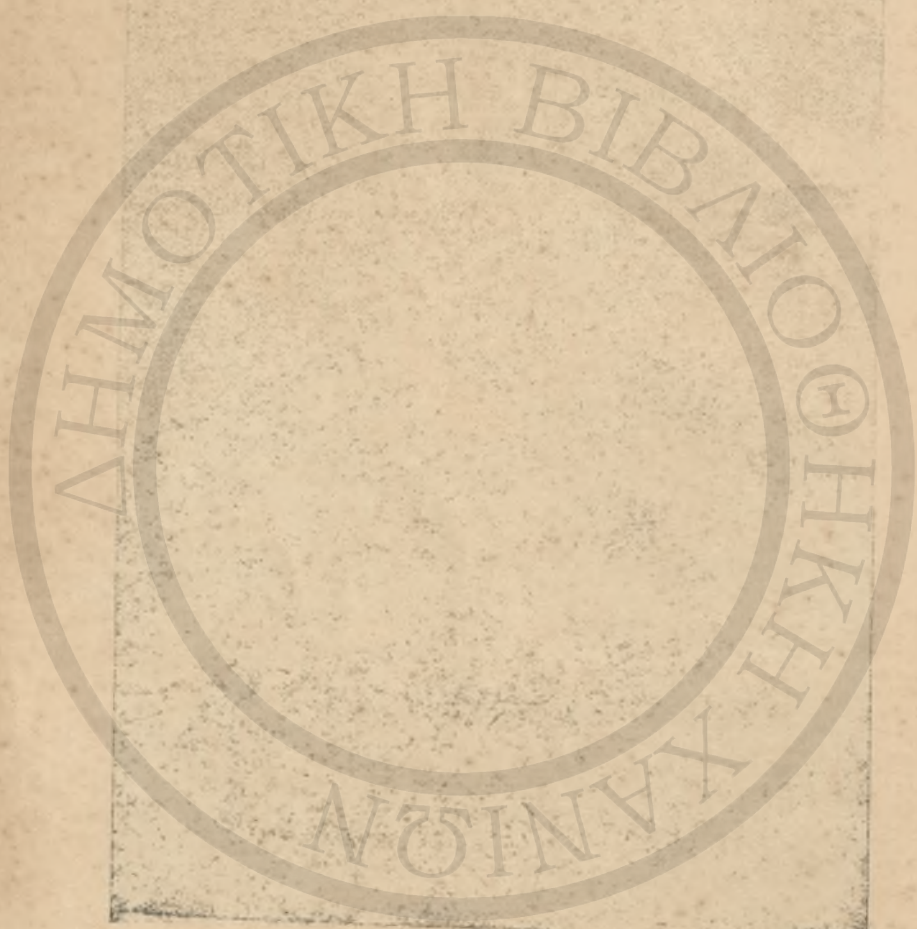
Ρέθυμνον Δεκέμβριος 1950

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ι. ΒΛΑΣΤΟΣ

ΠΑΥΛΟΣ Γ. ΒΛΑΣΤΟΣ
1836 - 1926

Ο ΓΑΜΟΣ ΕΝ ΚΡΗΤΗ.

*“Γάμος ἐστὶν ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς
συνάρφεια καὶ συγκλήρωσις τοῦ βίου παν-
τὸς θείου τε καὶ ἀνθρωπίνου δικαίου κοι-
νωνία,» [Βασιλικὰ Β', ΚΗ'. Τ. Δ'. ν. Α'.]*

Ο ΓΑΜΟΣ ὑπ' αὐτῆς τῆς φύσεως ὑπαγορευόμενος, βάσιν ἔχει τὴν καθ' ὅλον τὸν βίον συμβίωσιν ἄρρενός τε καὶ θήλεος πρὸς διαίωσιν τοῦ εἶδους καὶ εὐδαιμονίαν ἀμφοτέρων τῶν συζευγνυμένων⁽¹⁾. Τὰ μάλιστα λοιπὸν τιμᾶται ἐν Κρήτῃ ὁ γάμος· ἡ δὲ ἀγαμία, ἐκούσιον δυστύχημα θεωρουμένη, καταφρονεῖται καὶ οἱ καθ' ἅπαντα τὸν βίον διαμένοντες ἄγαμοι λίαν χλευάζονται. Τούτου ἕνεκα εἰς τοὺς ἀγάμους ἢ ἐλευθέρους, ὡς λέγουσιν οἱ Κρήτες, ἐν συμπόσιοις ἢ ἄλλαις ὁμηγύρεσι λίαν συνήθη εὐχαριστήρια ὑπὸ τῶν ἐγγάμων ἢ γεραιτέρων εἶνε αἱ εὐχαί: «'Σ τσῆ χαραῖς σου». «'Σ τσ' ἀκριβαῖς σου χαραῖς». «'Σ τσῆ τιμιαίς σου χαραῖς». Χαρὰν δὲ τὸν γάμον καλοῦντες, νοοῦσιν αὐτὸν ἄνευ πικριῶν, μακροχρόνιον, ἀμίαντον, εἰρηνικόν, καὶ ἐν γένει ἄνευ δυστυχημάτων καὶ λύπης· ἀνταπαντᾶ δὲ ὁ ἐλευθέρος: — «Χαραῖς καὶ καμάρτια νά 'γῆς». — ἢ «νά χαίρῃσαι ὅπ' ἀγαπᾶς καὶ καμαρώνεις» κ.λ.π.

Πρὸς σύναψιν γάμου ἀναγκαία ἀνέκαθεν ἐνομίσθη ἡ μνηστεία, οἰονεὶ προπαρασκευαστικὴ τούτου. Ἀνάγκη λοιπὸν ἵνα περὶ μνηστείας πρῶτον τὸν λόγον ποιησώμεθα.

(1) Εἰς τὸ «οἰκογενειακὸν τῶν Ῥωμαίων Δίκαιον», τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Α. Χ. Κρασσᾶ ἐκδοθὲν, ὁρισμὸς τοῦ γάμου εἶναι ὁ ἑξῆς. «Ὁ γάμος δὲν εἶναι ἡ ἐνωσις πρὸς ἀμοιβαίαν ἀπόλαυσιν τῶν ἐκ τῆς διαφορᾶς τοῦ γένους ἰδιότητων — ἀλλὰ σύννοδος ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς ἐπὶ πλήρει καὶ διὰ παντὸς κοινωνίᾳ φυσικοῦ καὶ ἠθικοῦ βίου». — Τὴν πρὸς ἀμοιβαίαν συμπλήρωσιν πλήρη τοῦ βίου κοινωνίαν ἔργον θείας προνοίας χαρακτηρίζουν ὁ Ἀριστοτέλης (Οἰκονομ. I. 3.) λέγει, «οὗτο προφικονόμεται ὑπὸ τοῦ θείου ἐκατέρου ἢ φύσις, τοῦ τε ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς, πρὸς τὴν κοινωνίαν».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΜΝΗΣΤΕΙΑ

“Καὶ εἶπε Κύριος ὁ Θεός· οὐ καλόν,
εἶναι τὸν ἄνθρωπον μόνον.” [Γενέσ. Α'.
27 — Β'. 18 — Ε'. 2].

ΜΝΗΣΤΕΙΑ ὑπὸ τῶν Κρητῶν προξεγεῖα ἢ προξεγεῖο καλου-
μένη, ὀνομάζεται ἡ σύναψις συμφωνίας νεανίου μετὰ νεάνιδος ἐπι-
σκοπῶ συμβιώσεως. Ἐν Κρήτῃ λοιπὸν ἡ προπαρασκευαστικὴ αὕτη
διὰ τὸν γάμον συμφωνία, ὡδὲ πως γίγνεται. Ὅταν ὁ ἀνὴρ πρὸ πάν-
των ἐν τοῖς χωριοῖς τῆς Κρήτης, φθάσῃ τὸ 16^{ov}—20^{ov} ἔτος τῆς
ἡλικίας αὐτοῦ καὶ σπανίως τὸ 25^{ov}, οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἢ τούτων
ἀποθανόντων, οἱ κηδεμόνες, ἢ ἐπιμεληταὶ καὶ ἐν γένει οἱ μᾶλλον
τῷ γένει προσήκοντες, περὶ τῆς μελλούσης αὐτοῦ ἀποκαταστάσεως
μεριμνῶντες, προτείνουσιν αὐτῷ συνεργάτην καὶ συναραγῶν ἐν τῷ
βίῳ, δηλαδὴ προτείνουσιν αὐτῷ νύμφην. Ὡς ἐν τῶν σπουδαιωτάτων
νομίζεται παρὰ τοῖς συγγενέσιν αὐτοῦ πρῶτον μὲν τὸ γένος καὶ
δεύτερον ἡ ἡλικία τῆς νύμφης, ἥτις διὰ τὸν εἰς πρῶτον γάμον ἐρχόμε-
νον ἀνάγκη νὰ μὴ ᾖ μεζῶν τῶν 14—15 ἔτων (1). Παρατηρητέον

(1) Ὁ γάμος καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Σπαρτιάταις, ὅτινες, ὡς γνωστόν, παρελα-
βον ἐκ τῆς Κρήτης ἀπάσας τὰς πολιτικὰς αὐτῶν διατάξεις, εἶχε σκοπὸν νὰ παράσῃ τῇ
πόλει χρήσιμα καὶ γενναῖα σώματα· διὸ ὁ νομοθέτης «ἐταξεν ἐν ἀμείψις τῶν σομάτων
τοὺς γάμους ποιέσθαι». (Ξενοκρ. Πολιτ. Λακ. Α'. β',) ἵνα τὰ γεννιόμενα ἰσχυρὰ ᾖ
ἐκ τελείων γεννιόμενα». [Πλούτ. Λακ. ἀποφθ. p. 224. Hutt. παρόβαλ. Πλάτ. πολ.
Ε'. σελ. 458]. «Τὰς γυναῖκας ἐκλεξας παραδώσεις καθ' ὅσον ὄντες ἐμοφρεῖς, μέτριος
δὲ χρόνος ἐστὶ κατὰ Πλάτωνα [αὐτόθι σελ. 460 καὶ Νομ. δ'. σελ. 721], τὰ Κ' ἔτη γυ-
ναικί, ἀνδρὶ δὲ τὰ Α'. μέχρι ΛΕ'. Κατὰ Ἀριστοτέλην δ' ἀνάγκη ἵνα ἡ μὲν γυνὴ ἀγῆ τὸ
III'. ὁ δὲ ἀνὴρ τὸ ΛΖ'. [Πολιτικ. Ζ'. ἰδ'. β. Ἀριστοτέλ. Πολιτικ. Ζ'. ζ'. 16. καὶ
Ἡσίοδος· ἔργα καὶ ἡμέραι β'. 313—316] «Ὅστις παρὰ τὸν νόμον τοῦτον ἐλάβανε
γυναῖκα μικρὰν τὸ σῶμα ἢ τὴν ἡλικίαν, ἦτο ὑποκειμένος εἰς δίκην κακογαμίου· καὶ
βασιλεὺς ἐάν ἦτο. Οὕτως Ἀρχίδαμον τὸν βασιλεῖα αὐτῶν ἐξημίωσαν χρήσιμασιν ὅτι μι-
κρὰν τὸ μέγεθος γυναῖκα, γάμῳ λαβεῖν ὑπέμεινε, ἐπειπόντες, ὡς οὐ βασιλεὺς, ἀλλὰ
βασιλίσκος παρασχῆν αὐτοῖς διανοούτο». [Πλουταρχ. περὶ παιδ. ἀγωγῆς 2]. «Καὶ
παρ' ἀρχ. Γερμανοῖς ἐν ἡλικίᾳ ὀψιαιτέρᾳ, φησὶν ὁ Τάκιτος [ἱερ. Κ'], τοὺς ἀνδρας ταῖς
γυναῖξιν εἰθίσθαι συνίναι εἰς γάμον· διὸ καὶ ἐπὶ μακρὸν διαμένειν αὐτοῖς τὴν νεότητα,
πόρρω τῆς ἡλικίας ἔτι δυναμίνοις παιδοποιέσθαι» καὶ «οὐδ' αἱ παρθένοι σπεύδουσι

ἐνταῦθα ὅτι οἱ κάτοικοι τῶν ὑψηλῶν μερῶν τῆς Κρήτης καὶ ἀπὸ αὐτῆς ἔτι τῆς παιδικῆς ἡλικίας μνηστεύουσι τὰ τέκνα των (1), ὅταν εὐρωσι νεάνιδα εὐγενῆ ἢ μεγάλην ἔχουσα τὴν οὐσίαν. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ οἱ γονεῖς ἢ κηδεμόνες καὶ ἐπιμεληταὶ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν ἀπὸ κοινοῦ συνεννοοῦμενοι, ἀποφασίζουσι περὶ τούτου προσφέροντες τῇ μνηστῇ ἐκ μέρους τοῦ μνηστῆρος τεκμήριόν τι τῆς μνηστείας, δακτύλιόν τινα, ἢ σταυρόν, ἢ ἀριθμόν τινα χρυσοῦν φλωρίων, ἢ ἕτερόν τι χρυσοῦν κόσμημα οἰονδήποτε. Ἡ πρᾶξις δ' αὕτη καλεῖται ὑπὸ τῶν Κρητῶν *λογοστέμα**, οἱ δὲ μεμνηστευμένοι ὀνομάζονται *λογοστεμένοι*. Τὸ ἔθος ὅμως τοῦ ἀπὸ βρεφικῆς ἡλικίας μνηστεύεσθαι ὡς πολλὰ πολλάκις διὰ πολλοὺς λόγους γεννησάν ἀτοπήματα, κατέστη σήμερον σπάνιον. Καὶ ἀληθῶς ὁ δεσμὸς οὗτος εἰς ἡλικίαν καθ' ἣν οὐδέτερος τῶν μνηστευομένων εἶνε εἰς κατάστασιν νὰ κρίνῃ περὶ ἑαυτοῦ καὶ τοῦ μέλλοντος βίου του ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις κατακριτέος τυγχάνει.

Χαρακτηριστικώταται εἶσιν αἱ παρὰ τοῖς Κρησὶ παροιμίαι, δι' ὧν προτρέπουσι τοὺς νέους εἰς ἔγκαιρον γάμον· διὸ ἀνάγκη νὰ παραθέσωμεν ταύτας ἐνταῦθα πρὸς ἀκριβεστέραν τοῦ πράγματος γνῶσιν. Θέλομεν δὲ προσπαθήσῃ καθ' ὅλον τὸ ἔργον νὰ παραθέσωμεν πάσας τὰς περὶ γάμου γνάμας καὶ συμβουλὰς καὶ ἐν γένει πάντα τὰ εἰς τὸν γάμον ἀφορῶντα, ἐν ζυματίαις, ὅπως ἐξέρχονται τοῦ στόματος τοῦ λαοῦ, διότι νομίζομεν πάντα ταῦτα ἐκφραστικώτερα πολυτόμων ἐπέξηγήσεων καὶ διότι δὲν ἔχομεν τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον ἵνα ἀναπτύσωμεν αὐτὰ διὰ μακρῶν.

Λέγουσι λοιπόν,

πρὸς γάμον». Ταχύτερον γὰρ ἐκείναις ἢ τε τοῦ γάμου ὄρα καὶ ἡ τῆς τεκνοποιίας ἀκμῆ ἀρχεται καὶ παύρεται, ὡς ἀποφαινεται καὶ Εὐριπίδης ἐν τοῖς δε :

“Μακρὰ γὰρ ἰσχύς μᾶλλον ἀρρένων μένει

“Θήλεια δ' ἔβη θάσσον ἐκλείπει δέμας „

[Εὐριπίδ., σημειώσεις εἰς Τάκτιον, Φύλιπ., Ἰωάννου, Φιλολογ. πάρεργα σελ 112.]

(1) Καὶ οἱ Ἰουδαῖοι συνειθίζον νὰ μνηστεύουσι τὰ τέκνα των ἐν μικρᾷ ἡλικίᾳ. Καὶ οἱ Ἰνδοὶ ὡσαύτως ἀπ' αὐτῆς τῆς νηπιακῆς ἡλικίας των μνηστεύουσι τὰς θυγατέρας των.

* Αἱ λέξεις αἱ φέρουσαι ἀστερίσκον περιλαμβάνονται ἐν τῇ λεξιλογίᾳ.

Ἡ μικρὸς μικρὸς παντρέψου,
ἢ μικρὸς καλογορέψου.

Ὅποιος γοργοφάγη
κι' ὅποιος γοργοπαντρευτῆ,
δὲν τὸ μεταγνώθει.*

Ὁ φτωχὸς φτωχὴν ἐπῆρε,
κι' ὁ θεὸς τοὺς ἐκυβέρουα.

Ὁψιμος* γυιὸς* "γυιὴ νία οὐ σύμφορον
μὲ κύρη* δὲν θερίζει. ἀνδρὶ γέροντι, [Θέογνις]

Ἡ λευθεριά, βασιλείο καὶ ἡ παντρεῖα καδένα,
καὶ διάλεξε, πειδάκι μου, ἀπὸ τὰ δυὸ τὸ ἓνα.

Φτωχὸς φτωχὴν ἐπῆρνε καὶ φτωχικὰ περᾶσα,
τὸ καλοκαῖρι δροσερὰ καὶ τὸν χειμῶνα κάψα*.

Ἐγώοι μας*! τῶν ἀπάντρευτω ζωὴ τήνε παιροῦμε!
κρομμύδια καὶ πασταῖς ἐληαῖς, ψωμάκι* ὄντε* τὸ βροῦμε!

Τοῦ παντρεμένου δὸς φιλί, τ' ἀπάντρευτου μιὰ πέτρα,
τὴν κεφαλὴ του νὰ χτυπᾷ, ὥστε νὰ βρῆ γυναῖκα.

Ὁ παντρεμένος καθ' ἀργὰ* θέτει μὲ τὴν κοκόννα*,
κι' ἀπάντρευτος ὄαν γὰ ἰδαρος θέτει ἔς τὸν ἀχεριῶνα*.

Οὐ μόνον δὲ σήμερον νεώτατοι νυμφεύονται, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀρχαιότητι μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ 16^{ου} ἔτους κατατάσσοντο εἰς τὰς ἀγέλας, τὸ μέγα τοῦτο σχολεῖον τῆς παρὰ Κρησὶ γυμναστικῆς. Ἀφοῦ δέ, ἐπὶ τριετίαν εἰς τὰς ἀγέλας διαμένοντες οἱ νέοι, ἐξήρχοντο ὅτε καὶ ἀπογελαῖται ἐκαλοῦντο, ἐπετρέπετο αὐτοῖς ἡ σύναψις γάμου καὶ καθ' ἣν περίπτωσιν ἔτι ἡ νύμφη δὲν ἤθελεν ἔχη τὴν νόμιμον ἡλικίαν, ἀλλ' ὅμως ὁ νέος δὲν ἔφερε ταύτην εἰς τὸν ἴδιον οἶκον, εἰμὴ ὅτε πλέον ἤθελε καταστῆ ἱκανὴ νὰ διοικῆ αὐτόν. [Ἐφορος παρὰ Στράβ. 10, σελ. 739].

Τὰ μάλιστα δὲ οἱ Κρητῆς λαμβάνουσι ἐπ' ὄψει τὸ γένος, ὅπερ καὶ ποικιλοτρόπως ὀνομάζουσι, π. χ. ἀψηλὴ γενεῖα, καλὴ γενεῖα, καλὸ σειρικόν, καλὴ σκλέτη, καλὸ σῶν. κλπ. Καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς πάλαι χρόνοις ἐλαμβάνετο ὑπὸ σπουδαίαν ὄψιν τὸ γένος. Ὡς δὲ ὁ

Ἄριστοτέλης, περὶ ἐκλογῆς τῶν κόσμων λόγον ποιούμενος, λέγει :
 «οὐκ ἐξ ἀπάντων αἰρούνται τοὺς κόσμους, ἀλλ' ἐκ τινῶν γενεῶν»
 ἐκ τῶν γενεῶν δὴλον ὅτι τῶν ἀρίστων. Ἐν τοῖς δημοσίοις ὑπουρ-
 γήμασι δὲ καὶ σήμερον ἔτι προτιμῶνται πάντοτε οἱ εἰς μέγα γένος
 καὶ ἡρωϊκὸν ἀνήκοντες καὶ ὧν οἱ πρόγονοι διὰ τῆς ἀνδρείας ἢ φρονή-
 σεως ὠφέλησαν τὴν πατρίδα.

Παραθετέον ἐνταῦθα καὶ τὰς περὶ ἐκλογῆς νύμφης ἢ νυμφίου
 συμβουλὰς τοῦ λαοῦ τῆς Κρήτης.

Θώρη* νούγη* καὶ πᾶρε πανί,
 θώρη μάννα καὶ πᾶρε παιδί,
 θώρη ἀδερφὸ καὶ πᾶρε ἀδερφή.

Ἴσα σου συμπέθερο*
 καὶ καλλιὰ σου σύντεκνο*

Ἐπὶ γενεῖά νὰ ν' ὁ γαμπρός,
 καὶ νὰ ναι φημισμένος.

Ἡ μάννα γεννᾷ
 κ' ἢ μοῖρα μοιράζει.

Ἡ μοῖρά μου τὸν ἀντρα μου
 ὡς θέλει τότε κάνει.

Παπούτσ* ἀπὸ τὸν τόπο σου,
 κ' ἄς ἦν καὶ ἄμπαλωμένο* (1).

Τὸ Σκουντί* ἀπὸ μητάτο*,
 κ' ἄνθρωπος ἀπὸ γενεῖά.

Ἄν μαγαρίσω*, νὰ ν' λαροῦ*, κ' ἄν κλέψω νὰ ν' λογάρι*,
 κ' ἄν πάρω καὶ γυναῖκά μου νὰ ν' παπαδοπούλα.

Ἄντρας ἄν εἶν' ἀπὸ σειρᾶ καὶ νὰ ν' καὶ καλλιχάρι,
 οὐλο τὸ βιό* σου ἔξοδιζε φίλο νὰ τὸν κἀνης

Ἄν εἶν' ἀπὸ γένει' ἄνθρωπος κ' ἀπὸ μεγάλη σκλέτη*,
 οὐλο τὸ βιό σου ἔξοδιζε καὶ κἀνε του φαέτι.

(1) Ὅπερ ἴσα δύναται τῷ παλαιῷ.

Ἐπὶ δὲ μάλιστα γαμεῖν
 ἡμῖς σὲ θεν ἔγγυθι ναιεῖν.

Ἐπαινέσω δὲν ἔπαινέσωσε, ἐσὺ ἴσαι παινεμένη,
γιατ' εἶσ' ἀπὸ ἕψηλῆ γενεῆ καὶ καλαναθρεμμένη.

Ἔμορφον εἶναι τῷμορφο πέντε φοραῖς καὶ δέκα,
μ' ἀπ' ὄλα ἔν' ὠμορφότερον ἢ γνωστικῆ γυναικῆ.

Ἐτι δὲ προὔκρινοντο τοῦ κάλλους καὶ τῆς οὐσίας τὰ φυσικὰ δῶρα, οἷον ἡ ἰκανότης τοῦ ἀτόμου, ἡ φρόνησις, ἡ τιμή, τὸ φίλεργον καὶ ἡ καλὴ ἀγωγή· διὸ καὶ ἐνταῦθα παραθετέον τὰς περὶ τούτων συμβουλὰς αἵτινες ἔτι εἰς τὰ στόματα τοῦ λαοῦ τῆς Κρήτης διασώζονται.

Ἄν εἶνε γὰρ τὰ κάλλη
ἔχουντα κ' οἱ ἀρκάλοι*.

“Νοῦς ὑγιῆς ἐν σώματι ὑγιῆς.”
[Ἰουβενάλης, Θ'. Σάτυρα.]

Ἄσχημέ μου, πιάσ' νὰ φᾶμε,
κ' ὠμορφέ μου ἴντα* θὰ φᾶμε;

“Τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ, οὐ διὰ τὰς ὀφαιότηας τῶν ὄψεων, ἀλλὰ διὰ τὰς ἐν τῷ βίῳ ἀρετὰς τοῖς ἀνθρώποις ἐπαύξεται.” [Σωκράτης.]

Ἔμορφέ μου καὶ καλέ μου,
δός μου τίποτα νὰ φάγω.

Ἄς ἔχουν μοῖρα τὰ προικιά*
κ' ἄς εἶν' καὶ κορικιδένη*.

Ἄεν ἔχουν μοῖρα τὰ προικιά*,
καὶ διζικὸ* τὰ κάλλη.

Ἡ καλὴ νοικοκερά
εἶνε δούλα καὶ κερά*.

“Γυνὴ χρηστή, πηδάλιον ἔστι οἰκίας.”

Ἡ καλὴ νοικοκερά,
μὲ τὸ κοντάλι* κλώθει.

Ἡ νύφ' ἀπ' ὄντε γεννηθῆ,
τῆς πεθερᾶς τῆς μοιάζει.

Θῆς* νὰ γνωρίσης τὴν κερά;
τήρα* τὴν συντροφιά τῆς.

Καλλιὰ* νύφη προικοκάμουσα*,
παρὰ προικοφέρουσα.

Μάθια ὠμορφα,
δυστυχησμένα χέρια.

Ὁ γονὸς δίδει τὴν προῦκα*
 κ' ὁ Θεὸς δίδει τὴ μοῖρα.

Ὅποιοι ὄμορφη γυρέψη*,
 πρέπει νὰ μὴ ταξειδέψη.

Ὁ τροξὸς* γάμος,
 κάνει καὶ τροξὰ παιδιὰ.

Παρὰ κακὴ παντρεία,
 καλλιὰ χηρεία.

Σ' ἐπήρα γὰ βασιλικό,
 κ' ἐβγήκες ἀτσικνίδα*.

Τὰ ἐξοδα τοῦ γάμου μας,
 ἢ νύφη δὲν τ' ἀξίζει.

Τὰ κακὰ νοικοκερὰτα,
 τρώγει ὁ σκύλος, τρώγ' ἢ κατά*.

Βουηθά τσ' ἢ νύχτα κ' ἢ αὐγή,
 τσὴ ξένης καὶ τσὴ μοναχῆς.

Δίδει μ' ἢ μάννα δίδει μου,
 μὰ 'σὰν τὰ δύο μου χέρια.

Καλλιὰ φτωγὴ νοικοκερὰ
 παρ' ἀνοικοκέρευτη κερά.

Ἐ δέ!* καλὴ νοικοκερὰ εἰς τὸ γεμάτο* σπίτι*,
 κ' ἔ δέ! κακὴ νοικοκερὰ εἰς τ' ὠφερο* τὸ σπίτι!

Ἡ Νύμφη δ' ἀπρικοὺς παρουσίαν οὐκ ἔχει.

Μυρὶξ' ὁ μύσχος ἄδολος μέσα 'ς τὸ μωσχοκοῦτι*
 ἢ φρονημάδες κ' ἢ τιμαῖς καλλιὰ 'νε παρὰ πλούτη.

Ἡ φρονημάδες κ' ἢ τιμαῖς τὴν ἔχουνε τὴ χάρι,
 κ' ὄχι τ' ἀσημοχρῦσαφο καὶ τὸ μαργαρητάρι,

Ἡ Γυναικὶ κόσμος ὁ τρόπος, κ' οὐ χρυσία.

Τσ' ὄμορφης, δὸς τσὴ ῥιζικό*, μὰ ἢ γ' ἄσχημη βασιτᾶ το.
 'ς τὸ ἐμβά* της, 'ς τὸ ἐβγα* της, 'ς τὴ φτέρνα* τσ' ἀποκάτω,

Ἡ Μὴ κρῖν' ὄρων τὸ κάλλος, ἀλλὰ τὸν τρόπον.

Ποῦ πάρη χίλια πύρπυρα* καὶ κακουδιὰ* γυναῖκα,
τὰ χίλια πᾶν ἔς τ' ἀνάθεμα κ' ἢ κακουδιὰ πομένει.

“Λευκόλενον λῖνον κροδογαμεῖς.”

[Diogeniae Cent. VI. 22].

“Αἰσχρὰν γυναῖκα” ἔγημας, ἀλλὰ πλουσίαν,

“Κάθειδ’ ἀηδῶς ἠδέως μασώμενος.”

[Φυλιππίδης].

Αἱ μετὰ τῶν γονέων τῆς νύμφης συμφωνίαι αἱ διὰ τοῦ προμνήστορος ἢ προμνηστρίας γινόμεναι, δὲν χρήζουσιν ἐγγράφων συμβολαιογραφικῶν ἢ ἄλλων ἐπιστήμων πράξεων· αἱ μεταξύ τῶν μερῶν ἰδιωτικαὶ συμφωνίαι, ἱεραὶ θεωρούμεναι, σπανίως παραβαίνονται· ἀρκεῖ ἡ καταφατικὴ ἀπάντησις τῶν γονέων τῆς νύμφης, καὶ ἡ νεάνις ἀνήκει εἰς τὸ ἐξῆς τῷ εὐτυχεῖ μνηστῆρι. «*Ἡ κλωστή κόβεται*», ἢ «*ἡ κλωστή ἐκόπη*»⁽¹⁾, ὡς λέγουσιν ἐν Κρήτῃ, ὁ δὲ πενθερὸς ἀπαντᾷ τῇ προμνηστρίᾳ—«ἀφοῦ μᾶς καταδέχονται ἕνα τοὺς καταδεχόμεθα δέκα». ἢ—«ἀφοῦ μᾶς ἀτσεάρου» ἕνα, τοὺς ἀτσεάρομεν δέκα». κτλ. Ὁ δὲ ἀναλαμβάνων τὸ πρόσωπον τοῦ προμνήστορος καταλείπει τῇ νεάνιδι ὡς ἐγγύην δακτύλιόν τινα, ἢ φλωρίον ἐν ἡ πολλὰ, ὅπερ λέγεται σημάδι καὶ εἶτα ἀπέρχεται· ὁ νέος καὶ ἡ νεάνις εἰς τὸ ἐξῆς καλοῦνται, ὡς εἶπομεν *λογοστεμέροι* ἢ *σημαδεμένοι*.

Παρατηρητέον ἐνταῦθα ὅτι λίαν ἀπρεπὲς νομίζεται νὰ μνηστευθῇ πρῶτος μεταξύ πολλῶν ἀδελφῶν ὁ νεώτερος. Ὁ πρωτότοκος ἀνάγκη καὶ πρῶτος νὰ νυμφευθῇ καὶ εἶτα ἕκαστος ἀναλόγως τῆς ἡλικίας του· πολλάκις μάλιστα ὅτε ὁ πρωτότοκος ἔχει πολλὰς ἀδελφάς, ἰδίως καθ' ἣν περίπτωσιν οἱ γονεῖς ἔχουσιν ἀποθάνῃ, τὴν θέσιν πατρὸς ἀναλαμβάνων, μένει ἄγαμος, μέχρις οὗ ὑπανδρεύσῃ πάσας τὰς ἀδελφάς του καὶ αὐτὰς τὰς νεωτάτας.

Εἰς τινὰς τῶν Ἐπαρχιῶν τῆς Κρήτης ὁ νυμφίος δὲν λαμβάνει παρὰ τῶν γονέων τῆς νύμφης ἀκίνητον οὐσίαν, εἰμὴ ἅμα φθάσωσιν οὗτοι εἰς βαθύ γῆρας ἢ μετὰ τὸν θάνατον αὐτῶν. Μόνον κινήτην προῖκα λαμβάνει ἡ νύμφη μετὰ τῆς εὐχῆς τῶν γονέων τῆς ἀπερχομένη τῆς πατρῴας οἰκίας οἶον, ἐνδύματα, καλύμματα, κλινοστρω-

(1) Τὸ νῆμα τὸ συνδεῖν μέχρι τῆς ὥρας ταύτης τὴν κόρην μετὰ τῶν γονέων αὐτῆς, ἐκκόπεται, διὰ νὰ συνδεθῇ καὶ συζευθῇ διὰ τῶν ἐκ κλήματος στεφάνων, μετὰ τοῦ μελλόντος αὐτῇ συζύγου ἀλληγορικῶς ὡς: ὁ προμνήστορ καὶ ὁ πατὴρ τῆς νύμφης ἐλάμβανον μετὰ τὴν συμφωνίαν νῆμα βαμβακερὸν ἐκ τῶν ἀκρων, τὸ ὅποιον διὰ μαχαίρας ἔκοπεν ὁ πατὴρ.

μιάς, τάπητας, οικιακά σκεύη καὶ λοιπὰ ἔπιπλα, μίαν εἰκόνα ἁγίου
καὶ λ. π. ἐκ τούτου καὶ ἡ παροιμία,

“Ὁ, τ’ ἰδῆ ἢ νύφη ’ς τὸν παστό,
καὶ τὸ παιδί ’ς τὸ λουτρό.”

Ἄλλὰ περὶ τούτων ἐν οἰκείῳ χώρῳ θὰ εἰπωμεν (1).

Μικρὸν δὲ πρὸ τῆς μεταφορᾶς τῆς προικὸς εἰς τὸν οἶκον τοῦ
γαμβροῦ συντάττεται τὸ γαμήλιον ἔγγραφον προικοσύμφωνον καλού-
μενον ἀπλούστατον, ἄνευ νομικῶν ὄρων ἢ ἐπισήμων διατυπώσεων,
ὅπερ καὶ σήμερον ἔτι καὶ μετὰ τὴν μεταβολὴν τοῦ πολιτεύματος
(1878) καὶ οὕτω συνταττόμενον θεωρεῖται ἱερὸν καὶ ἀπαραβίαστον.

Πρὸ τῆς τοιαύδε ἢ τοιαύδε ἀποφάσεως τῶν γονέων τῆς νύμφης
ἐπὶ τοῦ προτεινομένου γάμου καίτοι οὗτοι πάντοτε πράττουσι κατὰ
βούλησιν μικρὸν λαμβάνοντες ὑπ’ ὄψει τὴν θέλησιν αὐτῆς οὐχ’ ἥττον
ἔρωτῶσι τὴν γνώμην αὐτῆς περὶ τοῦ πρακτέου καὶ ἡ ἀπάντησις
σχεδὸν πάντοτε τυπικὴ εἶνε ἡ ἐξῆς:

“Σὰν ἀρέσῃ εἰς τοὺς γονεῖς μου, γιὰτὶ νὰ μὴ ἀρέσῃ καὶ εἰς
ἐμέ” (2).

Ὡς καὶ παρ’ ἀρχαίοις.

“Νυμφευμάτων μὲν τῶν ἐμῶν πατὴρ ἐμὸς
μέριμναν ἔξει· κοῦκ ἐμὸν κρίνειν τάδε”*.

[Εὐριπίδ. Ἀνδρομάχ. 987],

καὶ

“Ἀμφαδὸν οὐ δύναμεθα γάμοις ὁσίοισι πελάσσαι.

“οὐ γὰρ ἐμοῖς τοκέσσιν ἐπέυαδεν”.

[Μουσαῖος 179—180. gr. 247]

Λέγουσι προσέτι,

“Ὡς τὸ ’ποῦν οἱ παντρονεμένοι,
στέργομαι κ’ ἐγὼ ἢ καυμένη”! ”

(1) Ὁ πατὴρ ἔχει εἰς τὸν υἱὸν οὐκίαν ἐτοίμην, ἣν τῇ συνδρομῇ ἀπάσης τῆς οἰκο-
γενείας ἀκοδόμησε, διὰ νὰ μὴ ἀπομακρύνωνται τὰ τέκνα τῶν γονέων καὶ τοῦ τόπου τῆς
γεννήσεώς των. Ὁ υἱὸς δὲ παροικῶν εἰς τὸ χωρίον τῆς νύμφης, εἰς ἄλλην ὄηλ. ἐπαρ-
χίαν, (ὅπερ θεωρεῖται προσβλητικὸν καὶ ἀντιβαῖνον εἰς τὰ συμφέροντα τῆς οἰκογενείας),
λέγεται “σάγαμβρος”.

(2) Ἴδε “Περὶ τοῦ Ἱεροῦ Μυστηρίου τοῦ Γάμου” ὑπὸ Γ. Α. Μαυροκορδάτου
(τύπ. Ἀθηνῶν 1857) σελ. 80—§ γ’. “περὶ ἐγγράφων πατροσεβείας”.

Εὐθύς δ' ὥς νέος κατανεύσῃ εἰς τὰς περὶ γάμου προτάσεις τῶν γονέων του ἀποστέλλεται συγγενής τις ἢ γνωστός ἢ φίλος γέρων ἢ γραῖα, ὅστις καὶ προξενητής [προμνήστωρ] ἢ προξενήτρα [προμνήστρια] λέγεται, ἵνα ποιήσῃται πρὸς τοὺς γονεῖς τῆς νέμφης τὰς περὶ γάμου προτάσεις⁽¹⁾. Ἀνάγκη δὲ ἵνα οἱ μεσολαβοῦντες ὡς γέροντες τὴν ἡλικίαν, «στάμερος» «κατασταμέρος» ὡς λέγουσιν, διὰ τὸ σοβαρὸν τῆς πράξεως. Ταῖς νεωτέροις δ' ἀπηγορεύετο τοῦτο, διὸ καὶ αἱ παροιμίαι,

“ Ἀπάντροντος προξενητής,
γὰ λόγου του παραιμιεῖ.

Ἀνύπαντρος προξενητής,
γὰ λόγου του γυρεύει.

Ἄνάλογοι τῇ τῶν παλαιῶν.

“ Ἀκαιρος πρόξενος
εἰς ἑαυτὸν ἀφορᾷ”

[Ζηνόδοτ. καὶ Διογεν.]

Πολλάκις ὁμως ἔρωσ ἀγνός, ἔρωσ ἅγιος, τὸ κάλλος τὸ φυσικὸν παρθένου ἀξιοζήλου, τὸ γένος, τὰ φυσικὰ προτερήματα καὶ σπανιώτερον ἡ οὐσία, δελεάζουσι νέον λάτρην τοῦ ὡραίου, ὅστις ἄνευ τῆς γνώμης τῶν γονέων τῆς συνεννοούμενος μετὰ φίλων ἀδελφοποιητῶν⁽²⁾ καὶ κρύφα παραφυλάττων ἀρπάζει τὴν νέαν καὶ ἀπάγει αὐτὴν εἰς τὰ ὄρη, ὅπου προσκαλῶν ἱερέα τελεῖ τὸν ὑμέναιον. Καὶ ἐν περιπτώσει μὲν ἀμοιβαίου ἔρωτος ἡ νεάνις οἰκεία θελήσει ἀπέρχεται μετὰ τοῦ ἑραστοῦ. Ἔστιν ὅτε ὁμως ἀνθίσταται πάσῃ δυνάμει καὶ πολλάκις κατορθοῖ νὰ διαφύγῃ τῶν χειρῶν τῶν ἀρπάγων, παρθένος ἀγνή. Ὁ τοιοῦτος δι' ἀρπαγῆς γάμος ὀνομάζεται παρὰ Κρησὶ κλέφτικος γάμος. Τούτου ἕνεκα λίαν ἐπιτηρεῖται ἡ νέα πάντοτε ὑπὸ τῶν γονέων καὶ ἀδελφῶν τῆς καὶ μετ' αὐτὴν τὴν μηνηστειαν, ἔτι δὲ

(1) Ξενοφ. Ἀπομν. 2,6,36.—Πλάτ. Θεαιτ. 150.

(2) Ἀδελφοποιία λέγεται ἡ πράξις δι' ἧς συνεργούμενοι τινες φίλοι στενοὶ συντίθενται μεταξύ των δι' ἔρκου ὃν ὁμνούσιν ἐνώπιον ἱερέως ἐπὶ τούτῃ προσκαλομένου, ὅτι θελοῦσι φυλάξῃ μέχρι τάφου ἀροηκτον τὸν δεσμὸν δι' οὗ ἠνώθησαν προκινδυνεύοντες ὁ εἰς ὑπὲρ τοῦ ἑτέρου καὶ τῆς ἑμάδος καθόλου. Τοιαῦται ἀδελφοποιαὶ γίνονται πρὸς ἐκτελεσιν ἰδιωτικῆς τινος πράξεως, καὶ ἰδίᾳ κατὰ τὰς παραμονὰς ἐπαναστάσεων, ὅτε ἡ πράξις φέρει ἐπιστημότερον χαρακτῆρα. Οἱ τὴν ἑμάδα ἀποτελοῦντες ἀλλήλους προσφωνοῦσιν «ἀδερφοκτοίη», «ἀδερφοκτιέη»

καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ μνηστῆρος, ὅστις ἀναλαμβάνει καὶ οὗτος πλέον τὸ καθῆκον καὶ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ φροντίζη περὶ τῆς τιμῆς καὶ ὑπολήψεως τόσον ἑαυτοῦ, ὅσον καὶ τῆς μελλούσης συντροφίου τοῦ βίου του.

Οἱ ἐν κρυπτῶ γάμοι, ἢ τοι ἄνευ ἐπισημότητος καὶ ἐπιδεικτικῆς πομπῆς σπανιώτατα καὶ μόνον ἐν περιπτώσει φόβου ἀρπαγῆς, ἢ κινδύνου ἢ καὶ ἄκρας πενίας συμβαίνουσιν ἐν Κρήτῃ, ἀλλ' ὅμως οἱ τοιοῦτοι καταδικάζονται πάντοτε ὑπὸ τοῦ πλήθους, οἱ δὲ *σilloγράφοι* (ρίμαδόροι* = rima — rimator) εὐρίσκουσι τότε ὕλην ἄφθονον πρὸς σύνταξιν σίλλων (ρίμας) σατυρίζοντες τοὺς κρύφα νυμφευθέντας π. χ.

* *Οποῖος κρυφὰ παντρεύεται,
φανερὰ πομπεύεται**.

*Χωστά**, *χωστά τὸν ἔκαμεν ὁ Μιχελῆς** τὸ γάμο,
γιατ' ἦτο τὰ ψωμιὰ μικρὰ καὶ τὸ χωρὶοὺ μέγαλο.

Καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Κρησὶ καὶ Σπαρτιαταῖς ὁ γάμος ἐγένετο ἐνίοτε δι' ἀρπαγῆς, ἢ τοι ὁ γαμβρὸς ἤρπαζε τὴν κόρην καὶ παρέδιδεν αὐτὴν εἰς τὴν οὐ μακρὰν ἀπέχουσαν νυμφεύτριαν· ὡς δὲ λέγει ὁ Πλούταρχος. «Τὴν ἀρπαχθεῖσαν, ἡ νυμφεύτρια παραλαβοῦσα τὴν μὲν κεφαλὴν ἐν χρῶ περιέκειρεν, ἱματίῳ δὲ ἀνδρείῳ καὶ ὑποδήμασιν ἐνσκευάσασα κατέκλινεν ἐπὶ στιβάδα μόνην ἄνευ φωτός· ὁ δὲ νυμφίος, νήφων περιελθὼν, ἔλυε τὴν ζώνην καὶ μετῆνεγκεν ἀράμενος ἐπὶ τὴν κλίνην· συνδικτριψας δὲ οὐ πολὺν χρόνον ἀπῆει κοσμίως οὐπερ εἰώθει τὸ πρότερον καθευδήσων μετὰ τῶν ἄλλων νέων». (Πλούταρχ. λυκ. ΙΕ'. Παρ. Ξεν. Πολιτ. Λακ. Α'. 5. ε. — Στράβ. Χ. 483). Καὶ οἱ Ῥωμαῖοι δὲ κατόπιν ἔσχον τὴν συνήθειαν ταύτην (*Jeestus, Aduleyics Metam, IV. p 88, Cip tertulianus. Welik. 69—70, σημ. 149.*) . . . Τὸ ἔθος τῆς ἀρπαγῆς κατὰ τοὺς ἐν Κρήτῃ γάμους ἐκράτει». [*Διόδωρ, Σικελ. Ε'. 73*]

Παραθέτομεν ἐνταῦθα παροιμίας καὶ ἁσματία τινὰ τοῦ λαοῦ ἐκφραστικὰ ἀναφερόμενα εἰς τὸν δι' ἀρπαγῆς γάμον πρὸς μείζω τοῦ πράγματος γινῶσιν.

*Σὰν θέλ' ἡ νύφη κ' ὁ γαμπρός,
χαίρουντ' οἱ συμπεθέροι**.

*Σὰν θέλ' ἡ νύφη κ' ὁ γαμπρός,
τύφλαις νὰ 'χει ὁ πεθερός.*

Ἐννεῖά ἴσαν ἢ παράδες* μου
 μὰ* θὰ* τσῆ κάμω δέκα,
 κί' ἀπῆς* τσῆ κάμω δώδεκα,
 θὰ* κλέψω μιὰ γυναῖκα.
 Νὰ δώσω πέντε τοῦ παπᾶ,
 καὶ πέντε τοῦ δεσπότη,
 κ' ἦ* δυὸ θὰ μ' ἀπομεινουνε,
 νὰ τῆ χαρῶ τῆ νερότη.

Ἀποπαδὰ* θὰ σηκωθῶ,
 νὰ πᾶ* νὰ ἴβρω τὸ γέρο,
 θέλει δὲ θέλι ὁ κερατᾶς*
 τὴν κοπελιά* του θέλω.
 Πέντε παράδες τοῦ παπᾶ
 καὶ δέκα τοῦ δεσπότη,
 καὶ μιὰ ἡαβδὲ* τοῦ πεθεροῦ,
 νὰ ἴδῃς πῶς θὰ τῆ δώση.

Μιὰ φεργάδα θ' ἄρματώσω*,
 κ' εἰς τὸ κροῦσος* θενὰ δώσω*,
 μὲ σαράντα παλληκάρια,
 μὲ σπαθιά καὶ μὲ κοντάρια,
 θὰ* ρθῶ, κόρη, νὰ σὲ πάρω,
 μὲ παπᾶ καὶ μὲ κουμπάρο.

Ἄν δὲ μοῦ τῆνε δώσουνε τὴν Κουμάντ* Ἀνεξήνα*,
 μὲ τὸ μαχαῖρι θὰ τὸ ἴδῶ καὶ μὲ τὴν καραμπίνα*.
 Μὰ ἴγῶ δὲν τῆν ἀγάπησα γιὰ τὰ πολλά τση θιάλια*
 μόνο πῶς εἶν' ἀπὸ σειρά*, πῶς ἔχει φρονιμάδα.
 Ἵς τσῆ μαντηλίδας* τὸν ἀνθὸ τόβρα πῶς θὰ τὴν πάρω,
 καὶ δὲ φοβοῦμαι μὰ τὸ ναί*, ἀνθρώπους μηδὲ χέρο.

Ἄντρες! Σὰν θέλετ' ἄρματα καὶ ῥοῦχα* νὰ φορῆτε,
 γλυκὸ κρασί μὴ πίνετε, κ' ὕπνο μὴν ἀγαπάτε,
 τριῶ μερῶ πορπατηξά* μιὰ νύχτα νὰ τὴν πᾶμε,
 νὰ πᾶμε νὰ πατήσωμε* τὸν Ἀρχοντογιαννάκη.

Κι' ἂν πάρωμ' ἄρματα 'ν' ἐσᾶς καὶ ῥοῦχα 'ν' ἐδικά σας,
μ' ἂν πάρωμε τὴν κόρη του θά 'νε μοναχική μου.

Ἐμήνυσεν ὁ Σηφαλιὸς* τοῦ Καπετάνι—Πῶλο*,

Ἄν ἔχη κόρην ὁμορφη νὰ τοῦ τήνε φυλάξη.

Κ' ἐκείνος τοῦ μεινᾶ* κεινοῦ μὲ τὸν ἀμπασαδόρο*,

—Ἄμε*. χαιρέτα μού τονε τὸν ψεύτη τὸ μαριόλο**,

τὰ μάρωπα* ποῦ μοῦ κλεψε, νὰ ἴδῃ, νὰ μοῦ πληρώσῃ,

κι' ἂν ἔχω κόρην ὁμορφη ζητοῦσι μού την κι' ἄλλοι,

Δασκάλοι καὶ γραμματικοὶ καὶ πρῶτοι καπετάνιοι.

Φωνὴ καὶ κλάψιν ἄκουσα 'ς τῇ Μεσαρᾶς* τὸν κάμπο*,—

Σὲ ποιὰ μεριὰ τῇ Μεσαρᾶς, σὲ ποιὰ μεριὰ τοῦ κάμπου;

Εἰς τὸ Τυμπάκιν ἐκλαιγε μιὰ Σφακιανὴ κοπέλλα,

κι' ἐκλαιγε τὸν ὑγρούκα* τῇ κι' ἐκλαιγε τὸν ὑγρό τῇ.

Ἐγὼ μου! ποῦ σ' ἦρ' ὁ θάνατος, μὲ τὸ μακρὸ κοντάρι,

κι' ἀλύπητα τὸ σήκωσε κι' εἰς τὴν καρδιὰ σου βάρη.

Ἄν σ' ἦρε σ' τὸ ξευγάρι* μας νὰ τὸ ξεξευγαρώσω,

κι' ἂν σ' ἦρε 'ς τὸ κουράδι* μας νὰ τὸ ξετσαφαρώσω*,

κι' ἂν σ' ἦρεν εἰς τ' ἀμπέλι μας νὰ τὸ ξεκουρμουλώσω*,

κι' ἂν σ' ἦρε σ' τὸ περβόλι μας πλεὶν νὰ μὴν τὸ ποτίσω,

κι' ἂν σ' ἦρεν εἰς τὴν ἐκκλησιὰ νὰ μὴ τὴν λειτουργήσω,—

Λειτουργᾶ, μάνα, τσ' Ἐκκλησιαὶς καὶ βουήθα τῇ γειτόνους,

μὰ 'μέν' ὁ χάρος μ' εὔρηκε σ' τσ' ἀγάπης μου τὴν πόρτα.

Μετ' ἀνηπομονησίας δὲ ἐρωτᾶται ὑπὸ τῶν γνωριζόντων τὸ
πρᾶγμα ὁ προμνήστωρ ἐπανερχόμενος, ἔαν ἐγένετο δεκτὸς ὑπὸ τῶν
γονέων τῆς νύμφης διὰ τῶν ἐξῆς ἐρωτήσεων.

Εἶπες τὰ εἶπα 'κειὰ* ποῦ σοῦ εἶπα;

κι' ἀπῆς τὰ εἶπες ἦντα σοῦ εἶπαν;

—Εἶπα τὰ εἶπες 'κειὰ* ποῦ μοῦ εἶπες.

—Κ' ἦντα σοῦ εἶπαν 'κειὰ* ποῦ τὰ εἶπες;

(Ἐν ἀποτυχίᾳ ἀπαντᾶ),

Ἀσπρη ῥασέ*, μαύρη ῥασέ,

δὲν εἶν' τὸ πάπλωμα γιὰ σέ.

Ἡ καὶ οὕτως.

Εἶπες τὰ εἶπα ἕκαστὸν σοῦ εἶπα;
καὶ ἀπῆς τὰ εἶπες ἦντα σοῦ εἶπαν;

(ἀρνητικὴ ἀπάντησις).

—Εἶπα τὰ εἶπες ἕκαστὸν μοῦ εἶπες,
καὶ ἀπῆς τὰ εἶπα, εἶπασί μου,
τὸ ζητᾶς δὲ σοῦ τὸ δίδου.

Ἡ καὶ ἄλλως,

Ἐδώκασί σου τὰ παπούτσια σ' τὸ χέρι;

Ἡ—Ἐδώκασί σου τὴν πατανία*;

Ὁ δὲ προμνήστωρ εἰάν ἀποτύχη τοῦ σκοπομένου ἀποκρίνεται
ἐν παραβολῇ,

“*Ἀγκουρα δαμάσκηνα
καὶ πρικοῖς* ἔλγαις,
τὰ κρυφολογήματα*
δὲν εἶν' καλαῖς δουληαῖς!*”

Τοῦ δὲ ἐπιδόξου γαμβροῦ καθάπτονται οἱ γνωρίζοντες τὸ πρᾶγμα,
διὰ τῶν ἐπομένων φράσεων.

Ἐφαγες τὴν χυλόφταις*· ἦ,

Ἐφαγες τὴν χυλόπητα*.

Ἐάν ὁμως ὁ προμνήστωρ αἰσιῶς ἀγάγη εἰς πέρας τὴν ἀνατεθεῖ-
σαν αὐτῷ ἐντολήν, ἀποκρίνεται διὰ τῆς ἐξῆς σχεδὸν σταθερᾶς φράσεως·

Δόξα σοὶ ὁ Θεός, ἐκόπηκ' ἡ κλωστή.

Ἐν περιπτώσει δὲ ἐπιτυχίας ὀρίζεται ἐκείνη τῇ ἡμέρᾳ καὶ ὁ χρό-
νος τῆς τελέσεως τῆς μνηστειᾶς (τοῦ ἀρραβῶνος), περὶ ἧς κατωτέρω.

ΤΕΛΕΣΙΣ ΜΝΗΣΤΕΙΑΣ

Ἡ μνηστήριος τελετὴ [*ἄρραβῶν* ὡς ἐλέγετο καὶ παρὰ παλαιοῖς]
τελεῖται ἤδη ὑπὸ τῶν Κρητῶν ὡδέ πως: Οἱ γονεῖς λαμβάνοντες μεθ'
ἑαυτῶν τὸν μέλλοντα νὰ μνηστεύσωσιν υἱόν, τοὺς μᾶλλον τῷ γένει
προσέχοντας, τὸν ἱερέα, τοὺς φίλους καὶ τοὺς ἐν τῷ χωρίῳ προῦ-

χοντας, μεταβαίνουνσιν ἐν ἀπλῇ, ἀλλὰ συγκινητικῇ πομπῇ εἰς τὸν οἶκον τῶν γονέων τῆς μνηστευθησομένης νεάνιδος φέροντες τὰ μνηστρα, ἃ παρὰ Κρησὶ γαρίσματα λέγονται. Συνίστανται δὲ ταῦτα ἀπὸ δακτύλιόν τινα χρυσοῦν κυκλικὸν ἢ σχηματίζοντα ὄφιν περιελισσόμενον· (τοῦτο ἀρραβῶν⁽¹⁾, ἀρραβῶνας καὶ σημάδι ὑπὸ τῶν Κρητῶν λέγεται καὶ ἡ μνηστὴ ἔκτοτε σημαδεμένη ἢ δακτυλιδομένη ἢ ἀρραβωρασμένη ἐπικαλεῖται), καὶ ποσὸν τι φλωρίων δίδεται ἀπεριόριστον τὸν ἀριθμὸν, ἀναλόγως τῆς κοινωνικῆς τοῦ μνηστήρος θέσεως, ἅτινα διατετρυμμένα ὄντα καὶ ἐκ μνήριβου μεταξίνης ἐξαρτώμενα, ἐνὸς Ἁγιο-Κωνσταντινάτου, ἢ Σταυροῦ χρυσοῦ ἐν μέσφαυτῶν συνήθως, κρέμανται ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ τῆς μνηστευομένης εἰς μίαν, δύο, ἢ τρεῖς σειρὰς «*σπαύρας*» ἢ «*κολαίταις*» καλουμένας ἀναλόγως τοῦ πλήθους αὐτῶν, ἃ ἐπαναπαύονται ἐπὶ τοῦ στήθους αὐτῆς. Προσέτι δὲ καὶ χρυσοῦν περιδέριον ὅπερ «*Κολαίτρα*» καὶ «*Διπλοκολαίτρα*» ἢ *διπλὴ* καὶ *λαιμοδέτης* καλεῖται. Ὡραῖος ἀληθῶς ὁ κόσμος οὗτος τῶν φλωρίων κλπ. ἅτινα τοσαύτην χάριν προστιθέασιν εἰς τὴν φυσικὴν καλλονὴν τῆς εὐτυχοῦς μελλονύμφου· ὥστε φαίνεται αὕτη ἀληθῆς βασίλισσα· προσέτι δίδονται ἐνώτια, *μποτόρια*, *ἀμπρακάμοι* [περιδέρια χρυσοῦ καὶ ταῦτα], κλπ. Ἐνιαχοῦ δὲ, εἰς Ἀνώγεια Μυλοποτάμου σὺν τοῖς λοιποῖς μνήστοις δίδεται τῇ μνηστῇ καὶ μάχαιρά τις μικρὰ τῶν συνήθων παρὰ Κρησὶ «*πασαλίδαν*» Μπουγιαλάκι ἢ Ἀργυρομπουγιαλάκι καλουμένην, ἣν αὕτη φέρει ἐπὶ τῆς ζώνης εἰς τοὺς κατὰ τὰς ἑορτὰς γινομένους χοροὺς εἰς ἔνδειξιν ὅτι εἶνε μεμνηστευμένη, καὶ ὅτι πᾶς ἕτερος ὀφείλει ν' ἀπέχεται ταύτης, διότι θέλει τιμωρηθῆ.

Εἶτα ἀνισταμένων πάντων ἀσκεπῶν ὁ ἱερεὺς ἀναγινώσκει μετὰ κατανύξεως τὰς ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ὀρισμένας εὐχὰς εἰς ἐπίτευξιν τῆς ὁποίας οἱ παρόντες ἐκφωνοῦσιν τό, *Ἀμήν*. Μετὰ τὸ τέλος τῆς ἀκολουθίας ἡ μνηστευθεῖσα κρατοῦσα ἐν χειρὶ δίσκον ἔχοντα, τὸν ἀπαραίτητον πανταχοῦ, κρητικὸν οἶνον, προσφέρει τοῖς παρευῶσιν ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ ἱερέως· «ἐμπρὸς ἔς τὰ γένεια πάει ἡ κούπα».

(¹) Ἡ πρὸς τὴν νόμφην ἀποστολὴ δακτυλίου ἦτο ἐν χρήσει καὶ παρὰ Ῥωμαίους· ὡς δὲ λέγει ὁ Ἰουβενάλιος, ὁ μνηστὴρ ἐφήρμοζε δακτυλίους εἰς τὰ δάκτυλα τῆς μνηστῆς του.

Εἰς τὴν ἐπαρχίαν Πανάκρου (Ἄμαρι), διανέμει ἔπειτα ἀνὰ ἓν μανδύλιον ὡς ἐνθύμιον τῶν ἀρραβῶνων τῆς, ἕκαστος δὲ τῶν προσκεκλημένων ρίπτει ἐπὶ τοῦ δίσκου νόμισμά τι. Μετὰ δὲ ταῦτα παρατίθεται αὐτοῖς τράπεζα «τάβλα*», λιτὴ μὲν, ἀλλὰ πλήρης ζωῆς καὶ χαρᾶς, τοῦ οἴνου συνεχῶς προσφερομένου ὑπὸ τοῦ κεραστοῦ* καὶ ἐπαυξάνοντος τὴν θυμηδίαν, ὅτε εὔχονται τοῖς μνηστευθεῖσι διὰ καταλλήλων εὐχῶν πᾶν ἀγαθὸν καὶ καταθύμιον.

Νὰ χαίρεσαι τὸν ἀρραβῶνά σου.

Καλοροζίκιοι! — Νὰ ξήσετε! —*

Νὰ χαίρεστε ὁ ἓνας τὸν ἄλλον! —

Νὰ χαρῆς ὅπ' ἀγαπᾶς καὶ καμαρώνεις! —*

Κ' εἰς τὰ στεφανώματά σας μετὰ καλὸ! —

Μετὰ τὴν μνηστήριον ταύτην τελετὴν καὶ τὸ παρεπόμενον συμπόσιον, ἀπέρχονται πάντες εὐχόμενοι τοῖς μνηστευθεῖσι «Καλὰ ξέτελα*», ἢ «καλὰ ξετελέματα»: ἀλλήλοις δὲ οἱ ἐγγαμοὶ καὶ «ἴσῃ χαρᾶς τῶν παιδιῶν σου». Οἱ μνηστευθέντες σπανίως συναντῶνται ἢ συμβαδίζουσιν, εἰς τινὰ χωρία μάλιστα ἐὰν τυχόν ἡ μνηστὴ ἴδῃ τὸν ἑαυτῆς μνηστῆρα μεθίσταται (παραμερίζει) καὶ προσπαθεῖ παντὶ τρόπῳ νὰ ἀποφύγῃ τὴν συνάντησιν, οὐ μὴν δ' ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους νέους σπανίως καὶ μετὰ προφυλάξεως φαίνεται, φοβουμένη τὴν συνήθη παρὰ τοῖς Κρησὶ κλοπὴν, ἣτις πολλάκις γεννᾶται ἕνεκα ἀντιζηλίας κατὰ τοῦ μνηστευθέντος ἢ ὡς ἐκ τῶν προτερημάτων καὶ τῆς οὐσίας τῆς μνηστευθείσης νεάνιδος: καὶ εἰς αὐτὴν δὲ τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ πρὸ τοῦ γάμου σπανίως μεταβαίνει: ὅθεν καὶ αἱ παραινετικαὶ αὐταὶ φράσεις καὶ τὰ δίστιχα.

Ἡ νύφη σ' τὰ πεθερικὰ

χωρὶς γαμπρό, τί θέλει;

** Ἀλάργα τὴ φωτιὰ ἀπὸ τὰ λινόξυλα,*

κί' ὁ διάβολος ἔχει πολλὰ πόδια.

Κατὰ Σωκράτην «Τὸ πῦρ ὁ ἄνεμος, τὸν δὲ ἔρωτα ἡ συνήθεια ἀνάπτει».

Στάλα καὶ στάλα τὸ νερὸ τὸ μέρμαρο τρυπᾶτο,

κ' ἡ κόρη μετ' ἀνάβλεμμα τὸ νερὸ κατηγορᾷ τον.

Πρίχον νὰ γίνῃ τὸ κακὸ καὶ τελειωθῇ τὸ προᾶμμα,
πρέπει νὰ σέβεται κάνεις νὰ μὴ γενῇ τὸ σφάλμα.
Μὰ σὰν γενῇ τὸ σφάλσιμο, καλὸ ποτὲ δὲν κάνουνν,
χίλια σαπούγια καὶ νερὰ τὸ στίμμα* δὲν τὸ βγάνουνν.

Καὶ παρ' ἀρχαίσις,

«Ὁν ἡ τύχη μέλανα γράψαι τοῦτον πᾶς ὁ χρόνος οὐ δύναται
λευκάναι». [. . .

Ἡ μνηστεία διαρκεῖ, ἐὰν μὲν ἡ νεᾶνις δὲν εἶνε ἐν ἡλικίᾳ γάμου
μέχρις οὐ γαίνῃ ὠριμος, ἐὰν δὲ εἶνε ἐνήλιξ, μέχρις οὐ ἀμφοτέρωθεν
γαίνωσιν ἔτοιμα τὰ τοῦ γάμου, ἢ προῖξ δῆλον ὅτι τῆς νεάνιδος καὶ
ἡ οἰκία κλπ. τοῦ νέου· πολλάκις ὁμως καὶ ὠρισμένος τις χρόνος
2—3 μηνῶν παρέχεται π. χ. ὡς τὰ καθαρομούστια*, δηλ. κατὰ
τὸν Ὀκτώβριον—Νοέμβριον ὅτε τὸ γλεῦκος καθίσταται πόσιμον,
ὄθεν καὶ τὸ δίστιχον,

“Ἐχε, κερά μ' ὑπομονή ὡς τὰ καθαρομούστια*,
ποῦ τότε δὲ παντρεύονται οὐλα φτωχὰ καὶ πλούσια”.

Ἡ μακροχρόνιος μνηστεία δὲν νομιζέται πάντοτε καλὸς οἰωνός,
διὸ καὶ ὁ λαὸς συμβουλεύει τὴν ταχείαν στέψιν διὰ τῶν ἐξῆς φρά-
σεων καθιστῶν προσεκτικούς τοὺς μνηστῆρας.

“Τ' ἀναμέλη τῇ γυναῖκα,
ὁ γληγόρης τὴν ἐπῆρε”.— ἦ,

“Ὁ Γληγόρης ἐρηγόρει,
κι' ὁ Μελέτης ἐμελέτα,
κι' ὁ Γληγόρης τὴν ἐπῆρε,
τοῦ Μελέτη τῇ γυναῖκα”.

“Ὅποιος καλέση καὶ κερδέση,
μὴ λυπᾶτ' ὅσα ἔξοδέψη.

Ἡ 'γι' ἀγάπη πύργους καταλεῖ καὶ κάστρα ὀίγει κάτω,
καὶ παλληκάρια τοῦ σπαθιοῦ ὀίγει τα τοῦ θανάτου.

Οἱ Κρήτες ἐπ' αὐτῆς τῆς φύσεως φιλοσοφῆσαντες, λαμβάνουσι
ὑπὸ σπουδαίαν ἐποψιν τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου ἐκείνου
μεθ' οὐ μέλλουσι νὰ συνέλθωσιν εἰς γάμου κοινωνίαν. Ἄξια δὲ πα-

ρατηρήσεώς εἰσιν αἱ περὶ πάντων τούτων χαρακτηριστικώταται τοῦ λαοῦ φράσεις, αἵτινες εἶνε ὁ δεκάλογος οἰονεὶ καὶ ὁ ὀδηγὸς τοῦ γάμου.

Τ' ἀδρὲ μαλλιά 'ς τὴν κεφαλὴν
καὶ τ' ἀπαλὰ 'ς τὸν τοῖχο.

Σὰν δῆς τρίχα κακπαρή*,
πῶς βολεῖ* νὰ 'νε καλή;

Κόκκινη τρίχα,
ὄλο θυμός.

Κόκκινη τρίχα
διαβόλου ὄζα.

Κόκκινα γένεια καὶ μάθια γαλανά,
καρδιά τοῦ 'Ιούδα, ψυχὴ τοῦ Σατανᾶ.

Τρίχα ξανθή,
ὄλο χολή(¹).

'Αρηά* δόντια,
ὀλιγόχρονος(²).

Μακρὰ μαλλιά,
'λίγη γνῶσι

Μεγάλο στόμα,
κακὴ γλῶσσα.

Μεγάλ' αὐτιά
πολύχρονος.

'Αδύδια ἀνάρηα,
'λίγα φεγγάρια.

* Ὅπου 'ῥιθῆς χοντραῖς μαγούλαις,
ἕπνος εἶνε καὶ βαργγούλαις*.

Βλέπε με Θε' μ' ἀπὸ σπανό,
καὶ μαλλιαρῆ* γυναικα.

(¹) "Οἱ γὰρ ξανθόκομοι δξύχοιοι ὡς ὑπερωπημένον ἔχοντες τὸ αἷμα καὶ τὴν χολήν, πρὸς ἧς ποιοῦνται αἶ τε κόμαι καὶ τὰ σώματα χρωζονται, ὡς καὶ ἐκ τῆς μελαίνης χολῆς ὁμοίως πρὸς τὸ μελάντερον κἀκείνοι δὲ ἀγριοὶ εἰσι καὶ βαρύνθυμοι καὶ ψυχικῶς μὲν οὕτω χαρακτηρίζει τούτους ὁ Ὀμηρος, σωματικῶς δὲ ἐκ τοῦ λέγειν οἱ ἀπλῶς ξανθὸς καὶ πυρρός, [Σχολ. Ὁμ. Ἰλ.—Ἐμμ. Βέκκερ, σελ. 20 § 197]. Ἀλλ' ὅμως καὶ ὁ ἀριστος νομοθέτης ὁ δικαιοτάτος Ῥαδάμανθης, ἀδελφὸς τοῦ Μίνω βασιλέως τῆς Κρήτης, ξανθὸς ἦτο Ὁ Ὀμηρος καλε αὐτὸν "Ξανθὸν καὶ ἀντίθεον Ῥαδάμανθυν, [Ὀδύσσεια, Δ. 564] καὶ ἡ Κρήσσα Ἀριάδνη, ἡ θυγάτηρ τοῦ Μίνω ξανθὴ ἦτο, κατὰ τὸν Ἡσίοδον,

"Χρυσοκόμης Διόνυσος ξανθὴν Ἀριάδνην.

"κούρην Μίνωος θαλερὴν ποιῆσαι ἄκοιτιν,·

(²) "Ὅσοι πλείους ἔχουσιν ὀδόντας μακροβιώτεροι εἰσιν· οἱ δ' ἐλάττους καὶ ἀραιόδοντες, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, βραχυβιώτεροι,· [Ἀριστοτελ. Ζ'. Β'. 4.

Ὁ κοντός, κόμπος καὶ γέρος,
πέρδικα ἢ κοντὴ γυναικα.

Ὁ μακρὺς, ξεροκαλάμης,
κ' ἢ μακροβά, ξυλοκαντάρα*.

Ἡ κοντὴ κοντοκωλιά*,
πάντα δείχνει κοπεληά*.

Τὸ κοντὸ κοντορουθιάκι,
πάντα δείχνει πονλαδάκι.

Ἡ μαύρη τοῦ καλοκαιριοῦ,
ἀσπρίζει τὸν χειμῶνα.

Ἄπ' ἀστραπή, φωτιά, σεισμό, πανάκλα, πείνα χιόνι,
κ' ἀπὸ καμπούρη καὶ σπανό, ὁ Θεὸς νὰ σὲ γλυτώσει.

Μέχρι τίνος δὲ ὑπάρχουσι ἐλπίδες νὰ φυτρώσουν τρίχες ἐκφρά-
ζουν τὰ ἐξῆς:

Ἵσ τση δεκοχτώ 'ς τση δεκανηὰ σὰν ὄῃς καὶ δὲν κανιάσῃς*
κάτεχε κακοροζίκο τῆς μάννας σου θὰ μοιάσῃς.

Ἵσ τση δεκοχτώ 'ς τση δεκανηὰ σὰν δὲν τὰ ὄῃς τὰ γένεια,
σὰν τὴ λαλά σου θὰ γενῆς καὶ νὰ μὴν ἔχῃς ἔγνοια.

Δὲν δίδουσι μεγάλην σημασίαν εἰς τὸν στολισμὸν, διότι κατ'
αὐτούς,

Τὰ ῥούχα δείχνουν ἀνθρώπο καὶ τὰ μαλλιά γυναικα,
κ' ἂν εἶνε κ' ἑκατὸ χρονῶ θαρρεῖς πῶς εἶνε δέκα,,.

Προσέτι,

Ἐ Τὸ Μάη βοῦι μὴ ῥεχτῆς*, καὶ τὴ λαμπρὴ γυναικα,
κ' ἂν εἶνε κ' ἑκατὸ χρονῶ δείχνει πῶς εἶνε δέκα,,.

Ἐ Σελλᾶτο* βοῦι ἀγόραζε καὶ γαῖδαρο καμπούρη*,
γυναικα λιανοκάμωτη* καὶ χοῖρο μακρομούρη*.

“Μαῦρο σταμνὶ ἀγόραζε καὶ κόκκινον τσικάλι*.
 γυναῖκα λιανοκάμωτη νὰ τὰ ἴφραθῆς τὰ κάλλη” (1).

“Σὰν εἶν’ λακκουδοπήγουνη* μὴ τὴν ἴφραθῆς γιὰ κάλλη,
 μὰ κείνη ἐδιαπέρασεν* ἀπὸ τὸν Ἰορδάνη.

Παραθετεῖον ἐνταῦθα καὶ τὸ ἐξῆς ἄσμα ἀφορῶν εἰς τὴν ἐκλογὴν
 ὤραιας γυναικός.

Σὰν θὲς τὸν κόσμον νὰ χαρῆς,
 τὸν κόσμον νὰ γλεντίσῃς*,
 Σίλωσε* κοντὰ ἔς ἐμένα
 νὰ σοῦ πῶ ποῖὰ ἴνε γιὰ σένα.

Ἵψηλὴ γυναῖκα μὴν παρῆς*,
 συκειὰ ξεκλωνισμένη.
 Ἡ συκειὰ ξεκλωνισμένη
 πάντα εἶνε μαραμμένη.

Σὰν θὲς τὸν κόσμον νὰ χαρῆς κτλ.
 Κοντὴ γυναῖκα μὴν παρῆς,
 νηαυδὸ* κοντοριθάκι,
 Τὸ νηαυδὸ* κοντοριθάκι,
 κάνει καὶ μικρὸ ἀγουλάκι.

Σὰν θὲς τὸν κόσμον νὰ χαρῆς κτλ.
 Χουτροὴ γυναῖκα μὴν παρῆς,
 βουτσι* τοῦ ταβερνάρη*.
 Τὸ βουτσι τοῦ ταβερνάρη*,
 μεθυσμένους κουμαντάρει*.

Σὰν θὲς τὸν κόσμον νὰ χαρῆς κτλ.
 Ἄσπρη γυναῖκα μὴν παρῆς,
 σακκὶ ἀλευρωμένο.
 Τὸ σακκὶ τ’ ἀλευρωμένο,
 πάντα ἴνε πασπαρωμένο*.

(1) Καὶ ὁ Ρουφῖνος περὶ ἐκλογῆς ὤραιας συζύγου λέγει τὰ ἐξῆς.

“Μήτ’ ἰσχνὴν λίαν περιλάμβανε, μήτε παχεῖαν.
 τούτων δ’ ἀμφοτέρων τὴν μεσότητά θέλει.
 Τῇ μὲν γὰρ λείπει σαρκῶν χύσις· ἡ δὲ περισσὴν
 κέκτηται· λείπον μὴ θέλει, μηδὲ πλεόν.”

Σὰν θὲς τὸν κόσμον νὰ χαρῆς κτλ.
 Μαύρη γυναίκα μὴν παρῆς,
 τηγάνι μουζωμένο.
 Τὸ τηγάνι μουζωμένο
 πάντα εἶνε μαυρισμένο.

Σὰν θὲς τὸν κόσμον νὰ χαρῆς,
 γυναίκα γιὰ νὰ πάρῃς.
 Σίλωσε κοντὰ 'ς ἐμένα,
 νὰ σοῦ 'πῶ ποιὰ 'νε γιὰ σένα.
 Πᾶρε Ψιλομελέχροινη,
 καὶ μαύρα μάτια νὰ 'χῃ,
 Κι' ἂν γεράσῃ, κι' ἂν χαλάσῃ,
 πάντα μαύρα 'μμάτια θά 'χῃ.

Παραθετόν ἐνταῦθα καὶ ἕτερον ὁμοίας φύσεως ἄσμα·

Μάνα παραπονοῦμαι σου γιὰ τί δὲν με 'παντρεύεις.
 — Ἐγγέ μου! ποιὰν ἀμπόλιασες*; κ' ἐγὼ νὰ σοῦ τὴν πάρω.
 — Πᾶρε μου, μάννα, τὴ ξανθή, μάννα τὴ μαυρομάτα,
 μάννα τὴ γαϊτανόφρουδι τὴ ψιλομαθημένη.
 ὁποῦ 'ν' ἀπὸ 'ψηλὴ γενεὰ περίσσια ζηλεμένη.
 Ὅπου 'δα 'ψὲς 'ς τὸν ποταμό, ὁπου 'δα 'ψὲς 'ς τὴ βρύσι,
 κ' ἐφέγγα τὰ δαχτύλια τση ἀποῦ τὰ δαχτυλίδια.
 Διάζεται*, 'φαίνει μοναχὴ καὶ μοναχὴ ξυφαίνει,
 σεντόνια μεταξόφρανα καὶ χασιλαμαδένια*.
 καὶ πατανάις* ξομπλιασταῖς* κιλίμια ζαβιδᾶτα,
 καὶ 'φαίνει περδικόπανα*, ὅσασέ παχειοχρονδάτη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

ΠΡΟΙΞ

“Προίξ πολλή, τέκνα βελτίονα οὐ ποιῆ.”
[Μοσχίωνος.]

“Νύμφη δ’ ἄπροικος παρησιάν οὐκ ἔχει.”

ΠΡΟΙΞ λέγονται τὰ ἀπαραιτήτως πρὸς καταρτισμὸν οἴκου ἀναγκαῖα, ἅτινα δίδονται ὑπὸ τῶν γονέων τῆς μελλούσης νά νυμφευθῆ νεάνιδος, οἷον ἐνδύματα κλινοστρωμαῖ, οἰκιακὰ ἐπιπλα, σάκκοι, ὑφαντικὰ ἐργαλεῖα, μαγειρικὰ σκευὴ κλπ. ὦν τὰ πλεῖστα μάλιστα τὰ ἴδια ἑαυτῆς ἐνδύματα ὑφαινεν μέχρι τοῦδε κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς χάραξ καὶ τῶν ὄνειροπολημάτων αὐτῆς ἢ ἐπαινετὴ κόρη. Ἀποστέλλεται δὲ ἡ προίξ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ ἀλλαχοῦ μὲν ὀκτὼ ἡμέρας πρὸ τοῦ γάμου, ἀλλαχοῦ δὲ τρεῖς ἢ δύο ἢ καὶ τὴν παραμονὴν αὐτοῦ. Τὴν ἡμέραν δέ, καθ’ ἣν ὁ γαμβρὸς μετὰ τοῦ πενθεροῦ ἀπὸ κοινοῦ συμφωνήσῃσι περὶ μεταφορὰς τῆς προίκος εἰς τὸν ἐπ’ αἰσίοις οἰωνοῖς νέον οἶκον τοῦ γαμβροῦ, ἀποστέλλονται παρ’ αὐτοῦ νέσι ἐκ τῶν συγγενῶν καὶ φίλων οἵτινες ἀναχωροῦντες τοῦ χωρίου των μετὰ ἡμιόνων, ἐὰν τὸ χωρίον τῆς νύμφης κεῖται μακρὰν, μεταβαίνουσιν εἰς αὐτὸ μετὰ τῆς εἰς πᾶσαν εὐθυμίαν ἀπαραιτήτου λύρας, ἣν προπορευόμενος τῆς ἀκολουθίας ὁ λυρωδὸς (.λυράρης καὶ .λυρατῆς), σοβαρὸς καὶ τὸ οἶον ἀξιώμα του συναισθανόμενος, κρούει γηθοσύτως συνοδεύων τοὺς τόνους αὐτῆς μετ’ ἁσμάτων σχετικῶν πρὸς τὴν περίστασιν καὶ ἐξυμνοῦντων τὰς ἀρετὰς τῆς νεάνιδος καὶ τοῦ γαμβροῦ.

Ὁ πενθερός, ἡ πενθερὰ ἢ τούτων ἀποθανόντων, οἰκηδεμόνες τῆς νύμφης ὑποδέχονται καὶ δεξιοῦνται χαρμοσύτως τὴν ἀκολουθίαν, παραθέτουσιν αὐτῇ τράπεζαν εἰς ὑγιάν των μελλονύμφων, ἐπευχόμενοι ἀλλήλοις τὸ ἐπ’ αἰσίοις οἰωνοῖς «καλορρίζικα». Οἱ πρὸς μεταφορὰν τῆς προίκος ἀποστελλόμενοι καλοῦνται ὑπὸ τῶν Κρητῶν «προυκολόγοι», ἢ δὲ προίξ «προυκὰ ἢ προύκα». Ἡ προίξ κεῖται ἐν τῷ οἴκῳ των γονέων τῆς νύμφης ἀπὸ ὀκτὼ ἡμερῶν ἐκτεθειμένη εἰς τὴν θεάν πάντων· μάλιστα δὲ ἐν ὥρᾳ γάμου νεάνιδος τοῦ χωρίου μεταβαίνουσαι ἐπισταμένως παρατηροῦσι καὶ ἐξετάζουσιν αὐτήν, ἀποτείνουσι δὲ τῇ μελλονύμφῳ διάφορα ἐγκώμια, ἐπαινοῦσαι τὴν ἐπιτηδειότητα

καὶ καλλαισθησίαν αὐτῆς, αὐτὴ δὲ ὑπομειδιῶσα καὶ διὰ τὴν εὐ-
 τυχῆ της θέσιν οἰονεὶ ἀγέρωχος, εὐχεταὶ αὐταῖς «Κ' εἰς τὰ ἴδικά
 σας (προυκιά), μ' εὐμορφον (κοπελλάρην*) καὶ καλὸν γαμβρὸν καὶ
 ἄξιον παλληκάρη». Καθ' ἣν δὲ ἡμέραν ἀναμένονται οἱ προυκολόγοι,
 προσκαλεῖ ἡ νύμφη μετὰ τῆς μητρὸς ἀπὸ πρῶτας ἐν τῷ οἴκῳ τὸν
 ὄμιλον τῶν φίλων νεανίδων αὐτῆς, αἵτινες τακτοποιῶσαι εἰς σάκ-
 κους καινουργεῖς τὰ ἀποτελοῦντα τὴν προῖκα ἐνδύματα ἐπιπλα κλπ.
 ῥίπτουσιν ἐπ' αὐτῶν διάφορα τραγήματα καταγύσματα μὲν ὑπὸ
 τῶν παλαιῶν καλούμενα⁽¹⁾, «καλογύγια» δὲ καὶ «γεμίδια» ὑπὸ τῶν
 Κρητῶν, συνίστανται: δὲ ταῦτα ἐκ τρωγάλιων, ἰσχάδων, ἀμυγδά-
 λων, καρῶν, σταφίδων κλπ. προσέτι ἄδουσιν ὁ ὄμιλος οὗτος τῶν
 παρθένων ἀνὰ ἐν δίστιχον εἰς ἕκαστον τῶν διευθετουμένων πραγμά-
 των· καὶ ὡς προκαταρτικὰ μὲν εἶνε τὰ ἐξῆς·

Ἔλα εὐχὴ τῆ μάνας τση, ἔλα καὶ τοῦ κυροῦ τση,
 ἔλα τοῦ πρώτου ἀδελφοῦ, ἔλα τοῦ δευτέρου τση.

Τὰ νεφαλάκια τ' οὐρανοῦ βαστοῦν νερὸ καὶ στούπα*,
 ἄς εἶνε καλορίζικη τῆ νύφης μας ἢ προῦκα.

Ἡ νύφη μας παράγγειλε ἴς τὴν Πόλι τὰ προυκιά τση,
 ἴς τὴ Βενεθιά τὰ ῥουχά τση καὶ τὰ παινέματά τση.

Διὰ τὰς σινδόνας δὲ τὰ ἐξῆς.

Τὸ νέφαλο ποῦ ἔπερασε βασιτᾶ νερὰ καὶ χρόνια,
 ἄς εἶνε καλορίζικα τῆ νύφης τὰ σεντόνια.

⁽¹⁾ Τὰ Καταγύσματα τῶν ἀρχαίων συνέκειντο ἀπὸ φοινίκων, κολλύβων, τρωγάλιων ἰσχάδων, καὶ καρῶν, ἄπερ ἤρπαζον οἱ σύνδουλοι· κυρίως δὲ ἐλέγοντο, ὅταν δοῦλους ἠγόραζον, ἔφερον γὰρ αὐτοὺς ἐπὶ τὴν ἐστίαν, καὶ καθίζοντες, κατὰ τῆς κεφαλῆς κατήγεον κόλλυβα, καὶ ἰσχάδας, καὶ φοινίκας, καὶ τρωγάλια ἄλλα, καὶ τραγήματα καὶ οἱ σύνδουλοι ταῦτα ἤρπαζον· ἐλέγοντο οὖν ταῦτα καταγύσματα [Βαρίν, Φάβριωρ, λεξικ.] «Καταγύσματα τὰ κάρυα σῦκα κλπ. τὰ ὅποια ὅτε εἰσέφερον εἰς τὸν οἶκον νέον σιλάβον, ἡ νύμφην, ἔριπτιον καὶ διεσκορπίζον ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν, ὡς σημεῖον δεξιώσεως, καὶ καλοῦ οἰωνοῦ τοῦ ἔλευσομένου πλοῦτου, καὶ εὐλογίας εἰς τὸν οἶκον [Φώτιος]. Ἰπὸ τῶν Κρητῶν ὀνομάζονται καὶ «καλοχερίδια», καὶ «ἀπλοχερίδια», καὶ «ἀποχερίδια», καὶ τὰ μὲν καλοχερίδια, δίδονται κατὰ τὴν πρωτογονίαν, ὅτε κάμουν «ταῖς καλαῖς χέραις», δίδοντες καταγύσματα καὶ λοιπὰ ὄφρα· τὰ δὲ ἀπλοχερίδια, ἢ ἀποχερούδια δίδονται εἰς ἐπιπέσεις, ἑορτὰς καὶ πανηγύρεις, ἀρραβῶνας, βαπτίσεις, γάμους κλπ. διὸ ἀπλοχερίδια καλοῦνται, (ἀπλὴ προσφορά, δεξιῶσις)· τὰ δὲ ἀποχερίδια ὡς ἀποχαιρητήρια τοῖς ξενιζομένοις, ὅταν ἀπέρονται.

Ἄς εἶνε καλορροίξικα τσῆ νύφης τὰ σευτόνια,
Ἄγγελοι τὰ λευκάνανε κ' εἶν ἄσπρα ἄσιν τὰ χιόνια.

Διὰ τὸ στρωμα·

Ἄς εἶνε καλορροίξικα τσῆ νύφης τὰ στρωμάτσα*,
Ἄγγελοι τὰ λευκάνανε κ' ἢ κοπεληῆς* τὰ ῥάφα.

Διὰ δὲ τὴν ὄσον οὐπὼ ἀναχώρησιν τῆς νύμφης ἄδουσιν ἔπειτα
τὰ ἑξῆς συγκινητικά·

Συστήτ' ἄορνα καὶ βουνὰ λαγγάδια μὲ τὰ δάση,
κ' ἢ μάννα τὸ παιδάκι τση κλαίει πῶς θὰ τὸ χάση.

Μ' ἀπὸ χαρὰν ἐγρύνησσε*, κ' ἀπὸ χαρὰ τση κλαίει,
κάθε γοιτοῦ ν' ἀξιῶνει ὁ Θεὸς παιδιά του νὰ παντρεύγη.

Συστήτ' ἄορνα καὶ βουνὰ λαγγάδια καὶ χαράκια*,
κ' αὐριο ξεχωρίζονται τὰ δυὸ καλαδεοφάκια.

Σημάδια τ' οὐρανοῦ θωρῶ, Θε* μου καὶ ἦντα νὰ ἔνε;
λῶπως* θὰ ξεχωρήσωμε κ' ἐκείνη δὲ ἢ φωθιά ἔνε.

Ὅντες θὰ ξεχωρήσωμε ποιά μάτια δὲ θὰ κλάψουν,
ποιαὶς σιδερένηαις καρδιαῖς καὶ δὲ θ' ἀναστενάξουν!

Κλαῖνε ἀπαρηγόρητα καὶ τὰ πουλιὰ ἔς τὰ δάση,
κλαίει σε κ' ἢ φτωχολογιὰ γιατί θὲ νὰ σὲ χάση.

Μησέβγεις κ' οὐλα τὰ πουλιὰ κλαῖνε τὸ μισμὸ σου,
κλαῖνε κ' ἢ φιλαινάδες σου τὸν ἀποχωρισμὸ σου.

Ὅντε θὰ φύγῃς νύφη μου γύρισε δὲ κ' ὀπίσω,
θυμήσου ποῦ μᾶς ἄφησες καὶ κλάψε καὶ λυπήσου.

Ἀπόφασί ἔχω ἔς τὴν καρδιὰ νὰ μὴ σ' ἀλησιμονήσω,
καὶ τόνομά σου τὸ γλυκὺ θὰ πῶ ὅταν ξεψυχήσω.

Φεύγεις γειτονοπούλα μου σέβον μὴ μοῦ ξεχάσης,
πέμπε μου σκιὰς* χαιρετισμὸ γιατί θὲ νὰ μὲ χάσης.

Πῶς θὰ τὸ πῶ τὸ ἔχε ἔγειά,, νὰ σ' ἀποχαιρετίσω,
τὸ ἔρμω* σου κατώφιλο* πῶς θὰ ξαναπατήσω;

Ἐὰν δὲ ἡ νύμφη εἶνε ὀρφανὴ μητρός ἄδουσι·

Νὰ πρόβερνευ ἢ μάννα σου νὰ θάρρη τὴ χαρὰ σου,
χρυσᾶ σεντόνια νὰ ἴστρονε καὶ τὰ προσκέφαλά σου.

Ἐὰν ὀρφανὴ πατρός·

Βασιλικὸ ἔς τὴν κάμερα βιόλα ἔς τὸ παραθύρι,
ἀλάργο σ' ἐξωρίσανε γιὰτὶ δὲν εἶχες κύρη.

"Ὅπου κι' ἂν πάης, νύφη, μου μάννα καὶ κύρη θὰ ἔχης,
κι' ὡς ἦσουν φρόνιμ' ὡς ἐπᾶ, νὰ ἴσαι ὅπου κι' ἂν λάχης*.

Ἐὰν ὁ γαμβρός ἢ ὀρφανὸς πατρός·

Ἔμορφος εἶνε κι' ὁ γαμβρός ὡσὰν τὸ καρεμφύλλι,
μὰ ἔχει καὶ παραπόνεσι γιὰτὶ δὲν ἔχει κύρη.

Μὰ ἐδωκέ του τὴν εὐχὴ ἴσάν ἦθελ' ἀποθάνη,
"νὰ τ' ἀξιῶση ὁ Θεὸς νὰ βάλῃ καὶ στεφάνι".

Εὐχὴ γονιοῦ ἀγόραζε κ' εἰς τὰ βουνὰ περπάτιε,
καὶ τοῦ κυροῦ σ' ὥστε νὰ ξῆς τὰ λόγια του τὰ κράτιε!

Ἐκ μέρους τῶν ἀδελφῶν τὰ ἐξῆς συγκινητικώτατα·

Γιὰτὶ θὰ φύγῃς ῥόδῳ μου, κολόνα τοῦ σπιτιοῦ μας,
Τριαντάφυλλο καὶ κατηφέ, προεπιὰ τοῦ περβολιοῦ μας:

Σήμερο ξεκλωνίζεται τῆς δάφνης τὸ κλωνάρι,
κι' ἄλλοῦ μεταφυτεύεται ἔς ἀρχοντικὸ κηπάρι.

Αἱ δὲ φίλαι παρθένοι τῆς ἀπερχομένης νύμφης ἄδουσι τὰ ἐξῆς δι-
στιχα λυπούμεναι διὰ τὴν ἀναχώρησιν τῆς φίλης τῆς νεότητος αὐτῶν·

Ἐθολωθῆκαν τὰ νερὰ τὰ κατασταλαμμένα,
ἄχι! καὶ ξεχωρίζομε τὰ πολυγαπημένα.

Ἐθολωθῆκα τα νερὰ τοῦ ποταμοῦ τὰ κάλλη,
ἄχι! πῶς ξεχωρίζομε κόκκινο πορτακάλι.

Οὐ μόνον δὲ αἱ τῆς νεότητος ὀπαδοὶ ἀλλὰ καὶ αἱ λυπούμεναι τὴν
ἀπερχομένην νύμφην ἄδουσι,

Μαζὶ ἀναθραφήκαμε μὲ τὴν γειτόνισσά μας,
κ' ἐδὲ θὰ ξεχωρίζωμε ποῦ τὴ βασίλισσά μας.

Ἡ ἔκθεσις τῆς προικὸς δὲν γίνεται κατὰ τὴν τάξιν, τὴν ποιότητα, τὸ εἶδος τῶν ἀποτελούντων αὐτὴν πραγμάτων, ὡς κακοῦ οἴνου τούτου νομιζομένου, ἀλλὰ φύρδην μίγδην. Εὐθύς δ' ὡς λήξῃ τὸ ἔργον τοῦτο εἰσάγονται: ἐντὸς σάκκων καινουργῶν, ἐν τάξει, βάπτονται καὶ ἐτοιμάζονται πρὸς μεταφορὰν· πρὸς τούτοις ῥίπτονται ἐντὸς τῶν σάκκων τούτων καὶ διάφορα τραγήματα «γεμῖδια ἢ καλοφυῖκια», ἐν ταῖς ἀνατολικωτέραις ἐπαρχίαις καλοφυῖκια, λεγόμενα οἶον κάρυα, σταφίδες, ἀμύγδαλα, μῆλα, ἄπια ἀναλόγως τῆς ὥρας τοῦ ἔτους, ἐντὸς ἰδίων σακκιδίων (ἅτινα παρὰ Κρησὶν ὀνομάζονται βουργίδια* ἢ βουργιάλια), ἵνα μὴ κηλιδώσῃ τὰ ἐν τοῖς σάκκοις περιεχόμενα ἀντικείμενα τῆς προικὸς.

Κατὰ τὴν μεταφορὰν τῆς προικὸς ἄδουσιν οἱ προυκολόγοι* τὸ δὲ τὸ δίστιχον καὶ ἕτερα παρομοίαις σημασίας, ὅτε πλησιάζουσι τὸν οἶκον τοῦ γαμβροῦ,

Ἀμέτε πῆτε τοῦ γαμπροῦ νὰ στέκη νὰ ἔξανοίγη*,
ῥοῦχα ποῦ τοῦ τὰ φέρουνε νὰ μὴν ἀναγογγύζη*.*

Τότε δὲ ἐξερχόμενος ὁ γαμβρὸς μετὰ τῶν γονέων, συγγενῶν καὶ φίλων του, ὑποδέχεται τοὺς προυκολόγους, δι' οἴνου ἢ ῥακίου καὶ διαφόρων τραγημάτων, προσφέρων ἐκάστῳ ἀνά ἓν μανδύλιον καὶ κολλύριον (κουλλοῦρι).

Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀποκορώνου μάλιστα ἄδουσιν,

*Ἐλπαμε τὰ Παστικά,
φέρετε τὰ πατητά (1).
Ἐλπαμε καὶ τὰ τραγούδια,
φέρετε καὶ τὰ κουλλούρια.
Ὁ κουνιάδος* θὰ τὰ φέρῃ,
μὲ τὸ κόσκινο τὰ γέρνειη.*

Ἀνάγκη ἐνταῦθα νὰ εἰπώμεν ὅτι: οὕτω ἡμέρας πρὸ τῆς τελέσεως τοῦ γάμου ἀποστέλλει ὁ γαμβρὸς πρὸς τὴν νύμφην τὸ νυμφικὸν ἔνδυμα «τὸ τυφίλιο» λεγόμενον—ἔθριον γιτῶρα παρὰ παλαιοῖς, καὶ τινὰ ἄλλα δῶρα ἔδρα ἢ ἔεδρα παρ' Ὀμήρῳ [ἐν Ὀδυσσ.] (2) προσκα-

(1) Πατητά λέγονται τὰ κουλλούρια ἅτινα μοιράζουσι φιλοδηροῦντες τοὺς προυκολόγους καὶ τὰς παρευρεθείσας κόρας αἱ ὅσαι τραγοῦδοσι.

(2) Ἐῶνα κυρίως τὰ ἐκ τοῦ ἀνδρὸς διδόμενα τῇ γυναικί: ἢ ὡς αἱ ἀκριβέστεροι τῶν

λῶν προσέτι τότε διὰ τοῦ πατρὸς ἢ ἀδελφοῦ, ἢ ἐτέρου συγγενοῦς ὅστις τότε ὀνομάζεται «καλεστής», πάντας ἀνεξαίρετως τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους του, καὶ μακρὰν ἔτι ἐν ἄλλαις ἐπαρχίαις διαμένοντας, τοὺς προὔχοντας τοῦ χωρίου, καὶ ἄλλα σεβαστὰ πρόσωπα· ἢ δὲ πρᾶξις αὕτη ὀνομάζεται «κάλεσμα». Οἱ προσκληθέντες, κατὰ παλαιὸν ἔθιμον ἀποστέλλουσι τῷ γαμβρῷ διάφορα τρόφιμα, οἷον ἀμνόν τινα ἢ μηρίον αὐτοῦ, ἀσκὸν οἴνου ἢ φιάλας, τυρόν κλπ. διότι νομίζεται ἀπρεπὲς τὸ νὰ προσέλθῃ τις εἰς τὸν γάμον ἄνευ ταιούτου τινός, ὅτε λέγουσιν ὅτι «ἤλθε κ' ἐκοίμηε τὰ γέγρα του» δηλ. κεναῖς ταῖς χερσὶ. Ὅμοίως προσκαλοῦνται ὑπὸ τῶν γονέων ἢ κηδεμόνων τῆς νύμφης, ἅπαντες οἱ συγγενεῖς κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ γάμου εἰς τὴν οἰκίαν αὐτῆς καὶ παρίστανται κατὰ τὴν τέλει αὐτοῦ· οὐδεὶς ὅμως αὐτῶν οὐδ' αὐτῶν τῶν γεννητόρων παρακολουθεῖ τὴν νύμφην εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Δεκαπέντε ἡμέρας (καὶ εἰς τινὰς ἐπαρχίας σήμερον ὀκτώ) κατόπιν μεταβαίνουν οἱ γονεῖς καὶ συγγενεῖς ἵνα χαιρετίσωσιν αὐτὴν ὡς ἐν οἰκίᾳ τόπω θέλομεν εἶπῃ.

Κατὰ τὴν παραμονὴν τοῦ γάμου προσέρχονται εἰς τὸν οἶκον τοῦ γαμβροῦ ὡς καὶ εἰς τὸν τῆς νύμφης πάντες οἱ προσκληθέντες, ὅτε παρατίθεται αὐτοῖς τράπεζα πλήρης ζωῆς καὶ χαρᾶς ἢ παρὰ τῶν Κρητῶν «τάβλα ἢ «σακμὶ» κλουμένη, ὅπου ἐπὶ σκάμνων καθημένοι ἄδουσι διάφορα ἀνάλογα τῇ περιστάσει ἄσματα, προπίνοντες «εἰς ὑγίαν τῶν αἰθῶν» ὡς λέγουσι, δηλ. τοῦ γαμβροῦ καὶ τῆς νύμφης. Μεταβαίνομεν ἤδη εἰς τὰ περὶ γάμου ἰδίᾳ.

παλαιῶν, κυρίως λέγεσθαι φασὶ τὰ ὑπὸ τῶν νυμφίων ἀλλήλοις διδόμενα. Τὰ δὲ ὑπὸ τῶν πατέρων, ἐπιμελιά φασὶ. Φερνὴ δὲ, ἢ τῆς νύμφης· τὰ δὲ ὑπὸ τῆς νύμφης, ἐπιφέρνια. Ἐδνετής, κηδεστής, πενθερός, ἀπὸ τοῦ διδόναι τὰ ἔδνα, ἦται ἐξώπροικα. Παράφερνα δὲ, πᾶν ὅ,τι μεθ' ἑαυτῆς φέρει ἢ νύμφη εἰς τὸν ἀνδρα κατὰ προσθήκην ἐκτὸς τῆς προικός, τὰ ἐξώπροικα. [Σχολ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Ο ΓΑΜΟΣ

*“Μὴ μείνης ἄγαμος, μήπως νόνημος ὄλῃαι
δός τι φύσει κ' αὐτός. Τέκε δ' ἔμπαλιν ὡς ἐλοχεύθησιν”*
[Φωκυλίδου νοουθεικόν.]

Ἡ ἡμέρα τῆς τελέσεως τοῦ γάμου ὀρίζεται ἀπὸ κοινοῦ συνήθως τὴν Κυριακὴν ἢ ἑτέραν ἑορτάσιμον ἡμέραν, πλὴν τῆς Τρίτης, νομιζομένης ἐν γένει ἀποφράδος, καὶ τῆς Τετάρτης, καθ' ἣν κατὰ πρόληψιν γάμοι δὲν γίνονται, ὅθεν καὶ ἡ φράσις,

*“Ὅλα μας ξανάστρουφα,
κί' ὁ γάμος τὴν Τετάρδη.*

Πάντων δὲ τῶν μηνῶν τοῦ ἔτους ἐξαιρεῖται ὁ Μάϊος, διότι ὡς νομίζεται ὁ κατὰ τὸν μῆνα τοῦτον τελοῦμενος γάμος δὲν τελεσφορεῖ « δὲν στερεῶνει » ὡς λέγουσιν, ἀποθνήσκοντος τοῦ ἑτέρου τῶν νυμφίων⁽¹⁾, ὅθεν καὶ αἱ παροιμίαι ἐπὶ ἀκαίρου γάμου.

*“Ὅταν ἔπρεπε δὲν ἦτο
καὶ τὸ Μάην εὐλογᾶτο.*

*“Ὁ γάμος ὁ Μαγιατικός,
πολλὰ κακαποδίδει.*

*“Ὅποιος παντρευτῆ τὸ Μάην,
κακομποδισμένα* πάει.*

Παρὰ τὴν πρόληψιν ταύτην οἱ Βυζαντινοὶ βασιλεῖς ἐτέλουν τοὺς γάμους αὐτῶν κατὰ Μάϊον.

Καὶ παρὰ Ῥωμαίους ὁμοίως μετὰ μεγίστης αὐστηρότητος ἀπηγορεύετο ὁ κατὰ Μάϊον γάμος· διότι ἐνομιζετο, ὅτι ὁ γάμος οὗτος παράγει τέκνα προπετῆ, ἀνόητα καὶ χαῦνα. Κατὰ τοὺς ἰατροὺς δὲ

(1) Καὶ ἄνθη δὲν σπείρουσιν οὔτε μεταφυτεύουσι φυτὰ τὸν Μάϊον ἐν Κρήτῃ, φρονῶντες, ὅτι ὁ ταῦτα σπείρων ἢ μεταφυτεύων ἀποθνήσκει καὶ ὅτι θέτουσιν αὐτὰ ἐπὶ τοῦ φερέτρου του. καὶ πολλὰ ἄλλα κατὰ πρόληψιν τὸν Μάϊον δὲν πράττουσι. Ἐν Σιτείᾳ ἐὰν φυτεύσῃ τι καὶ μάλιστα βασιλικὸν τὸν τάσσουσιν (ἀφιερῶσιν), εἰς ἄγιόν τινα προσεγῶς ἑορτάζοντα, ὅτε κόπτουσι τοὺς κλωνᾶς του καὶ τὰς ἔφαρτώσιν εἰς τὰς εἰκόνας.

ἐπιστημονικῶς τὸ πρᾶγμα ἐξετάσαντας ἡ μεγάλη τοῦ θέρους θερμότης καταστρέφει τὴν ἐν τῷ σώματι θερμότητα, ἀποναρκεῖ τὸ πνεῦμα καὶ ἀδυνατίζει καὶ ποιεῖ χαῦνα τὰ σώματα· ὥστε ἡ πρόληψις τοῦ νὰ μὴ τελῆται γάμος κατὰ Μάιον καὶ ὑπὸ ὑγιεινὴν ἔποψιν ἐξεταζομένη εἶνε ὠφέλιμος.

Ἐπίσης κατὰ το τελευταῖον τῆς Σελήνης τέταρτον, ὅπερ ὑπὸ τῶν Κρητῶν λέγεται «*ἀλγῶσις*» δὲν τελεῖται ὁ γάμος⁽¹⁾· ἀνάγκη πρὸς τούτοις ἡ ἡμέρα τοῦ γάμου νὰ ᾖ περιττή. Καὶ κατὰ τὸ Δίσκετον ἔτος ἀπαγορεύονται ὑπὸ τῶν προληπτικῶν οἱ γάμοι,

“*Σὰν εἶν' ὁ χρόνος βίσεχτος γάμοι νὰ μὴ γενοῦνε,
κ' ἀμπέλλα μὴ φυτεύονται Ἕρατι ἀτσιποδιοῦνε**”

Τελεῖται δὲ συνήθως ὁ γάμος περὶ τὰ τέλη τοῦ φθινοπώρου ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ χειμῶνος, καὶ ὡς εἶπεῖν ἀπὸ Σεπτεμβρίου μέχρι Ἀπριλίου. α) διότι, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ εἶπομεν, ὁ οἶνος γίνεται κατάλληλος πρὸς πόσιν τότε. β) διότι αἱ ἐργασίαι μάλιστα τῶν γεωργῶν ἄρχονται τὸν χειμῶνα καὶ ἔχουσι τότε οὗτοι πρὸ πάντων ἀνάγκην συναρωγοῦ καὶ βοηθοῦ καὶ γ) διότι εἰσὶν ἄφθονα τότε πάντα τὰ διὰ τὸν γάμον ἀναγκαίουτα.

Οἱ δὲ παλαιοὶ Ἀθηναῖοι ἰδιον μῆνα τοῦ γάμου εἶχον Γαμηλιῶνα καλούμενον [ἀπὸ 15 Ἰανουαρίου—15 Φεβρουαρίου], καθ' ὃν ἐτέλουν τοὺς γάμους, ὡς λέγει ὁ Βαρῖνος Φαβωρῖνος (ἐν λεξικῷ του

(1) Ὅταν ὁ καιρὸς μεταβάλλεται συχνὰ ἀπὸ βροχὴν εἰς εὐδίαν καὶ τἀνάπαλιν, προμηνύεται εὐτυχία κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο· ὥστε καὶ οἱ πένητες ἀκόμη ὑπανδρεύονται, ὡς ὁ λαὸς λέγει,

“*Ἥλιος καὶ βροχή,
παντρεύοντ' οἱ φτωγοί.*”

Θεωρεῖται ὡς κακὸς οἰωνὸς διὰ τὸν γάμον, ἐὰν ἐν τῷ οὐρανῷ φαίνονται οἱ δύο φωστῆρες, ἥλιος καὶ σελήνη, τὴν ἡμέραν τῆς τελέσεως τοῦ μυστηρίου· διότι λέγουσιν,

“*Ἥλιος καὶ φεγγάρι
παντρεύοντ' οἱ γαῖδάροι.*”

Κατὰ τὰς γνώμας τοῦ λαοῦ προσέτι ὅταν ἡ ἀτμόσφαιρα εἶνε τὴν νύκτα καθαρὰ (ξεστερητὰ) καὶ φαίνονται πολλοὶ ἀστέρες λαμπυρίζοντες καὶ ἀκτινοβολοῦντες λέγουσιν ὅτι “*πλοῦσιος παντρεύεται*,” ἢ δὲ ἑσπέρα ἐκεῖνη ἡ ἀπειρίαν ἀστέρων ἀποκαλύπτουσα ὀνομάζεται εἰς τὰς ἀνατολικωτέρας ἐπαρχίας *πλουσοραγὰ*, καὶ ἰδίᾳ ἐν “*Σιτείᾳ*,” ἐνθα λέγουσιν, ὅτι “*βασιλιᾶς πανδρεύεται*.”

λεξ. «*Διφυής*») «Καὶ μὴν Ἀττικὸς ὁ Γαμηλιῶν, γάμοις ἀφωρισμένος, οἷς γαμηλία Ἦρα ἐπεστάται· καὶ πέμνα δέ τι ἦν, καλούμενον καὶ αὐτὸ γαμήλιον· ὡς δῆλον ἐκ τοῦ πέττεται γαμήλιος».

Τὰ ὀλίγα ταῦτα περὶ τοῦ χρόνου τοῦ γάμου κατ' ἀνάγκην περιγράψαντες, ἤδη δεῖν νὰ ἀκολουθήσωμεν τῆς περὶ γάμου προπαρασκευάς, ὅθεν αὐτὰς κατελίπομεν.

Καὶ λοιπὸν καθ' ἦν ἡμέραν οἱ προσκληθέντες παρ' ἀμφοτέρων τῶν μερῶν ἔρχονται εἰς τὴν οἰκίαν ἐτοιμάζονται καὶ ἡ παστὰς (παρὰ Κρησὶν ὁ παστὸς) τὸ ἀναγκαῖον πρὸς ὑποδοχὴν τῆς νύμφης δωμάτιον ἢ ἐξέδρα, περὶ ἧς κατωτέρω.

ΠΑΣΤΑΣ

«Ὁ Θεός, ἐν τῷ ἡλίῳ ἔθετο τὸ σκηνομα αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ὡς νυμφίος ἐκπορευόμενος ἐκ παστοῦ αὐτοῦ, ἀγαλλιάσεται ὡς γίγας δραμῆν ὁδὸν αὐτοῦ»,
[Ψαλμ. (117' 10') 6.]

Παστὸς παρὰ παλαιοῖς παστὰς, ὁ νυμφῶν ἐκαλεῖτο. «Παστὰς ἡ τοῦ γάμου, ἐκ τοῦ πάσσειν· αὐτὸ δὲ γίνεται παραγωγῶς ἐκ τοῦ πῶ τὸ κτῶμαι· ἐκ δὲ τοῦ τοιούτου πάσσειν, καὶ ὁ τοῖς ἀνθεσι κατὰπαστος νικητής. Παστὸς, παρὰ τὸ πάσσειν τὸ ποικίλλειν, ἢ διὰ τὸ ἐν αὐτῷ ἡμᾶς σιτεῖσθαι· καὶ, Παστὸς, ἢ ἐκ παραπετασμάτων ποικίλων κατασκευασμένη σκηνή, ἣτις ἐστὶ πεποικιλμένη, καὶ νυμφικὸς οἶκος, παρὰ τὸ πάσσειν, ἐξ οὗ καὶ τὸ — «Πολέξ δ' ἐπέπασεν ἀέθλους, ἀντὶ τοῦ ἐνεποίκισεν». [Βαρίνου Φαβωρίνου λεξικ.]

]. Ἐλέγτο λοιπὸν ὁ θάλαμος τῶν νεογάμων ἢ παστὸν τὸ πρὸ τοῦ θαλάμου πεποικιλμένον δωμάτιον ἢ, ἢ ἐκ παραπετασμάτων ποικίλων κατασκευαζομένη σκηνή. Καὶ αὐτὸ δὲ τὸ ὄνομα καὶ τὸ πεποικιλμένον δωμάτιον τῶν νυμφῶν διετήρησε μέχρι σήμερον ὁ λαὸς τῆς Κρήτης⁽¹⁾. Δύο πασταδες (παστοὶ) γίνονται

(1) Ὁ Σκαρλάτος Βυζάντιος ἐν τῷ λεξικῷ του τῆς καθ' ἡμᾶς Ἑλλ. διαλέκτου λέγει οὕτω. «Παστὰς=ὁ κοιτῶν τῶν νεονύμφων μεταχειριζόμεθα τὴν λέξιν μόνον εἰς τὴν παροιμίαν (ὅτι παρ' ἡ νύφη ε' τὸ παστὸν. Παστὰς (ἦ), νυμφῶν, θάλαμος, lit nuptial, — Ἐκ τούτων κατὰ τὴν μαρτυρίαν του καὶ ἐξ ὧν ἡμεῖς γνωρίζομεν κατ'

σήμερον παρά Κρησίν ἐν τῷ γάμῳ, μία ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ γαμβροῦ, ἡ ἑτέρα δὲ ἐν τῷ τῆς νύμφης, ὡς ἐξῆς εὐτρεπιζόμεναι κατὰ τὴν παραμονὴν τοῦ γάμου.

Προσκαλοῦμεναι προσέρχονται ἅπασαι αἱ νεάνιδες τοῦ χωρίου *καλοφορεμέναι*, φέρουσαι ἄνθη τοῦ κήπου καὶ τοῦ ἀγροῦ, ἐνίοτε φυτά, εὐώδεις κλώνας, καὶ βλαστοὺς καὶ βάτου ἐν ἧ δύο κλώνας ὑποδηλοῦντας τὴν διὰ βίου ἀχώριστον συζυγίαν καὶ ἔνωσιν, προσέτι δὲ εὐτεκνίαν καὶ γονιμότητα τῶν νυμφευομένων· αἱ λαμβάνουσαι μέρος εἰς εὐτρεπισμὸν τῆς παστᾶδος ἀνάγκη γὰρ ὄσιν ἂν οὐχὶ πολυτελῶς, τοῦλάχιστον καθαρῶς καὶ φιλοκάλως ἐνδεδυμέναι *καλοφορεμέναι*. Εἰς δὲ τὴν τυχὸν μὴ τοιαύτην λέγουσι συνήθως,

“ Τρέχει ἡ λίγδα σ’ τὸν παστόνη.”

Κατασκευάζεται δὲ ἡ παστὰς ὡς ἐξῆς. Ἐντὸς θαλάμου καθαρωτάτου καὶ ὡς οἶόν τε καταλλήλως ἠυτρεπισμένου, ἀνεγείρουσιν οἰοεὶ βᾶθρον, ὅπερ κυκλοτερῶς περιβάλλουσι διὰ κλάδων δάφνης ἢ μυρσίνης ἢ ροιάς. Ἐν τισὶν ἐπαρχίαις ἡ παστὰς κατασκευάζεται εἰς γωνίαν τινὰ τοῦ ἀντιθαλάμου, ἐπὶ σκάμνου (*σοφὰ* = *στιβάδος* κατ’ Ἀθηναίων) *πεζούλιας* παρά Κρισί, ἡ ἀνακλίντρον· ἀναρτῶσι δὲ καὶ προσκολλῶσιν ἐπὶ τοῦ τοίχου μεγάλην λευκὴν σινδόναν, ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁποίας ἐρράπτουσι κυκλοειδῶς κλῶνα βάτου αἱ δύο ἄκραι τῆς ὁποίας κατερχόμεναι βλέπουσι πρὸς τὰ κάτω· ἀλλαχοῦ δὲ ὡς ἐν χωρίῳ Γερακᾶρι (Πανάκρου ἐπαρχ.) κλπ. ἡ βάτος λαμβάνει τὸ σχῆμα σταυροῦ. Ἐπειτα προσκολλῶσι σποραδικῶς ἐφ’ ὅλης τῆς σινδόνης φύλλα καὶ ἄνθη καὶ μικρὰς ἀνθοδέσμας. Κατὰ δὲ τὸ διάστημα τῆς προσκολλήσεως τῶν συμβολικῶν τούτων σημείων πληρεῖς χαρᾶς αἱ παρθένοι διὰ τὸν γάμον τῆς συντρόφου τῶν παιδικῶν τῶν χρόνων εὐχόμεναι διὰ τῆς φράσεως καὶ *ε’ τὰ δικά σου* ἢ μία πρὸς τὴν ἄλλην, ἄδουσι τὰ ἐξῆς δίστιχα.

“ Ὅτε ἐρράπτουσι τὴν βάτον, [εἰς τὴν ἐπαρχίαν Πανάκρου, Ἀμαρίου],

ταφαίνεται ὅτι τὸ πρᾶγμα δὲν διεσώθη ἐν τῇ Ἑλλάδι ἀγνωστον δ’ ἡμῖν ἂν διεσώθη καὶ ἐν τινὶ τῶν ἄλλων νήσων τοῦ Ἑλλ. Ἀρχιπελάγους. Ἐν Κρήτῃ ὅμως καὶ τὸ ὄνομα καὶ τὸ πρᾶγμα ἐτι καὶ σήμερον διασώζεται γιγνόμενον περίπου ὡς καὶ παρὰ τοῖς παλαί Ἑλλήσιν.

Ἐβάλαμε τὸ βάτο, τὸ ῥιζιμιδῶ* δεντροῦ.
 ἴσαν βάτος νὰ ῥιζώσῃ (1) ἢ νύφη κ' ὁ γαμπρός.

Εἰς ἄλλας ἐπαρχίας τῆς Κρήτης,

Χίλια καλῶς ἐκόπρασεν* ὁ ῥιζιμιός μου βάτος,
 κ' ἦρθεν ὁ νοῦς μου μετὰ ἔμὲ ὅπου τοσε φευγαῖτος.

Ὁ βάτος εἶνε δροσερός· χλωρός, ξερός, μπερδένει,
 βουηθᾶτε Μοῖρες, τοῦ γαμπροῦ πάντα του νὰ κερδαίνῃ.

Μετὰ τῆς βάτου ἐρράπτουσιν ἐπὶ τῆς σινδόνας σποράδην καὶ
 διαφόρων ἀνθέων εἶδη καὶ κλώνων εὐόσμων βλαστούς, ἄδουσαι
 δι' ἐν ἑκάστον τούτων κατάλληλον δίστιχον π. χ.

Διὰ τὸν βασιλικόν,

Βασιλικέ μου πράσινε, φέρε τῇ μυρωδιᾷ σου,
 νὰ πάρ' ἢ νύφη κ' ὁ γαμπρός κ' ἔχε κ' ἢ ἡγάφεδιᾷ* σου.

Φέρετε τοὺς βασιλικούς κ' ὠμόρφους καντιφέδες,
 καὶ τὸν παστὸ στολίσετε ῥόδα καὶ μενεξέδες*.

Βασιλικὸ κ' ἀρισμαρή*, νεραντζανθοὺς καὶ ῥόδα,
 φέρετε νὰ κρεμάσωμεν εἰς τοῦ παστοῦ τῇ ῥόδα.

Εἰς κισσόν·

ἴσαν τὸν κισσόν, ὅπου κολλᾷ σ' τὸ δέντρο καὶ ξαπλώνει,
 νὰ σμιξ' ἢ νύφη τὸ γαμπρὸ καὶ νὰ ῥιζοσκελώνῃ*.

Ἐπίσης ἐπὶ τῆς σινδόνας ἀναρτῶσι καὶ διάφορα κολλύρια ἐκ
 σησάμης, ὄρμαθούς σταφίδων, ἀμυγδάλων κλπ. καὶ ἄδουσι :

Βάλετε σποδρῶδες* τοῦ παστοῦ ἀμύγδαλα, σταφίδες,
 καὶ τὰ κουλλούρια τοῦ γαμπροῦ χουσαῖς μου κορασιδες.

Σήμερο κάνουν τὸν παστὸ με ῥοδογαριᾶς καὶ τέγγη,
 καὶ τοῦ καιροῦ ἴσαν σήμερο νὰ ῥθοῦνε κ' οἱ συντέκνοι*.

Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον κατασκευάζεται καὶ ἡ παστὰς τοῦ

(1) Ἡ κατ' ἄλλους. ἴσαν βάτος νὰ ἔξαπλώσῃ—ἢ, νὰ δασώσῃ.—ἢ, ποῦ νὰ
 πολυχρονήσῃ κτλ.—ἢ, ὅπου νὰ ῥιζιμιώσῃ. κλπ.

γαμβροῦ ὑπὸ τῶν παρθένων τοῦ χωρίου του, εἰς τὴν κατασκευὴν τῆς ὁποίας ἄδουσιν ἐπίσης παρόμοια ἄσματα. Μετὰ τὴν κατασκευὴν τῆς παστάδος τῆς νύμφης λαμβάνει αὕτη τὴν ἐπ' αὐτῆς θέσιν της, δεξιὰ δὲ καὶ ἀριστερὰ παρθένοι φίλοι καὶ συγγενεῖς ὡς περ βασιλίσσαν κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην θεραπεύουσι παρακαθήμεναι. Ἐν τῇ θέσει ταύτῃ καθημένη ἡ νύμφη, κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἀφίξεως τῆς ἀκολουθίας τοῦ γαμβροῦ, ἥτις ἀκολουθία καὶ «γαμηλιῶται», καὶ «ψίλι» (ὀψίκιον) καλοῦνται, ἀναμένει σιωπῶσα «κάμνει τὸ κυράτο της».

Παρ' ἀρχαίαις:

«Γύναι, γυναιξὶ κόσμον ἢ σιγὴ φέρει.»

καὶ

«Θυγάτηρ ἐπίγαμος, κἄν ὄλωσ μηδὲν καλῆ,
διὰ τοῦ σιωπᾶν πλεῖστα περὶ αὐτῆς λέγειη.»

[Μένανδρος]

Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως ὁμως τῆς ἀκολουθίας τοῦ γαμβροῦ, ἐτοιμάζεται καὶ ἡ εἰς πάντα γάμον ἀπαραίτητος σημαία ἐκ καλάμης ἢ ἰστοῦ ἀποτελουμένης καὶ ἐνὸς μανδηλίου, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὁποίου ἀναρτῶσιν ἀνθοδέσμη καὶ καρπὸν ροιᾶς καὶ κολλύριον (κουλούρι σησαμωτόν).

Πολλάκις ἀντὶ μανδηλίου ἀναρτῶσιν ἐπὶ τοῦ ἰστοῦ σημαίας, ἃς οἱ ὄπλαρχηγοὶ φέρουσιν ἐν πολέμῳ· ἕτεροι δὲ καὶ σημαίας τουρκικᾶς, λάφυρον νικηφόρου πολέμου, φέρουσιν ἐν τῷ γάμῳ, κειμήλιον πολυτιμον τοῦ ἀνδρείου λαφυραγωγῶ· εἰς τὴν περίπτωσιν ὁμως ταύτην ἡ τουρκικὴ σημαία ἢ φέρεται μόνον ὑπὸ τοῦ εὐτυχοῦς καὶ γενναίου κατόχου πρὸς τιμὴν, δόξαν καὶ ἐπίδειξιν αὐτοῦ ἢ παραχωρεῖται εἰς ἕτερον, ἀλλὰ μόνον διὰ γάμον τοῦ χωρίου αὐτοῦ. Ὁ σημαιοφόρος ἀνάγκη νὰ ἦ πάντοτε ὠκύτατος πάντων ὡς καὶ ἐν πολέμῳ ἢ ἐπ' ἀνδρείᾳ ὀνομαστός· προπορεύεται δὲ πάντοτε τῆς ἀκολουθίας πεζός, φέρων τὸ ἱερὸν τοῦ γάμου σύμβολον, ὡς περ ἐν πολέμῳ φέρει τὴν παραδιδομένην αὐτῷ ἱερὰν παρακαταθήκην.

Ἐνταῦθα πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως τῆς ἀκολουθίας τοῦ γαμβροῦ, ἀνάγκη καὶ τινα περὶ τοῦ στολισμοῦ τῶν μελλογάμων νὰ εἰπωμεν σχετικᾶ πρὸς τὸν προκείμενον σκοπὸν ὡς ἄξια σημειώσεως. Ὁ γαμβρός λοιπὸν λούεται, κείρεται, ζηρεῖται ὑπό τινος, ὅστις παρὰ

παλαιοῖς νυμφοστόλος καλεῖται. Καὶ οἱ παλαιοὶ δὲ ταῦτ' ἀπερίτρον ἔπραττον ὡς ὁ Φαβωρίνος ἐν τῷ λεξικῷ του λέγει — «Τὸ λουτρὸν ἐκ ποταμοῦ τοῖς νυμφίοις ἐκομίζετο οἰωνίζομενοι τὸ γόνιμον » [ἐν λεξ. Κουροτρόφοι, «λουτροφόρος», «Νυμφικὰ λουτρὰ» κτλ.]. «Καὶ στολὴν γάμβριον προσθεῖς» [Δειπνοσοφιστ. Βιβλ. Α'. ἐδάφ. 54 ἐκδοσις στερεότ. τοῦ Meueke]: «τὰ γαμβρίκια» ὡς λέγουσιν οἱ Κρήτες καὶ σήμερον.

Ὡσαύτως λούεται ἡ νύμφη τὸ νυμφικὸν λουτρὸν καλούμενον, ὅπερ ἔχει σχέσιν μὲ τὸ παρὰ τοῖς παλαιοῖς Ἀθηναίοις, ἐν ὁμοίαις περιστάσεσι νυμφικὸν λουτρὸν καθ' ὃ ἐλάμβανον τὸ ὕδωρ ἐκ τῆς Καλλιρρόης, εἶτα δὲ κοσμεῖται ὑπὸ παρθένων «*νυμφοκόμων*» ἢ «*νυμφευτριῶν*» παρὰ παλαιοῖς καλουμένων, περιβάλλεται νέα ὄλως ἐνδύματα ὡς καὶ τὸν ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ ἀποσταλέντα νυμφικὸν χιτῶνα. Κατὰ δὲ τὸν χρόνον τῆς κοσμήσεως τῆς νύμφης ἄδουσιν αἱ παρθένοι καὶ διάφορα ἄσματα, ἅτινα πρέπει νὰ παραθέσωμεν ἐνταῦθα ὡς πολλὴν ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις ἐνέχοντα σημασίαν.

Ἐπαινήματα τῆς μελλονύμφου ὅταν τὴν κτενίζουσιν·

Σ' τὴ μέση τσῆ χωρίστρας σου σκύλλα λαγῶ ζυγάνει*,
κ' εἰς τὰ γαῖτανοφρυθία σου ἐκεῖ τὸν ἀποσῶνει*.

Τὰ κατσαρά σου νύφη μου γυαλίζουν σὰν μετάξι,
κ' ἡ κάθε τρίχα γίνεται μαχαίρι νὰ μὲ σφάξῃ.

Ἐπαινήματα ὅταν τὴν στολίζουσιν·

Ὅντα σ' ἐγέννα ἡ μάνα σου ὅλα τὰ δέντρο' ἀνθοῦσα,
καὶ τὰ πουλάκια σ' τσῆ φωληαῖς ἐγλυκοκηλαϊδοῦσα.

Ὅντα* σ' ἐγέννα ἡ μάνα σου ὁ ἥλιος ἐκατέβη,
καὶ σοῦ ὤμορφιά καὶ πάλι μετανέβη.

Βασιλίσσά 'σαι νύφη μου κ' ἔχεις καὶ τὴν Κορῶνα*,
κ' ἔχεις καὶ μύσκον ἄδολο σ' τὰ χεῖλια κ' εἰς τὸ στόμα.

Τῆς Πόλις τὰ θαντόπουλα σοῦ ῥάψα τὰ κολέτα*,
κ' οἱ γιὰρχοντες τσῆ Βενεθιάς σοῦ πέψα τὴν καρπέτα*.

Ἡ ζῶνη σου 'ν' ὀλόχουση καὶ τὰ κομπι' ἀσημένια,
τὰ πασουμάκια* κεντητὰ χονσομαργελωμένα*.

Αἶ! δέ* προπίδι* καὶ στολὴ καὶ τίνος δὲν ἀρέσῃ;
 ποῦ ἔχει κορμὶ ἀγγελικὸ καὶ δακτυλίδι μέση.

Ἔτερα παινέματα τῆς μελλονύμφου ὅταν τὴν στολίζουν·

Νά ἔτον ὁ οὐρανὸς χαρτί κ' ἡ θάλασσα μελάνη,
 νὰ γράψω τὰ σουσοῦμα* σου καὶ πάλι δὲ μὲ φτάνει.

Ἀποῦ τὰ πόδια βάν' ἀρχὴ βγαίνω σ' τὴν κεφαλὴ σου,
 νὰ γράψω τὰ παινέματα ὁποῦ ἔχει τὸ κορμὶ σου.

Ἄν πῶ ὁ* γιὰ τὴν κεφαλὴ τὴ γάστρα τὴ γυαλένια,
 ὁποῦ φορεῖ τὰ γυασιμιά κ' εἶνε ξεφουνημένα.

Ἄν πῶ γιὰ τὰ μαλλάκια σου ποῦ ἔνε ἴσταν τὸ μετάξι,
 καὶ ποιά τεχνίτρα τὰ πλεξε μ' ἔτοι* ἀρχοντιὰ καὶ τάξι!

Ἄν πῶ καὶ γιὰ τὰ φρούδια σου τῶν στρογγυλῶν καμάρων,
 ὄντε γυρίσω καὶ σὲ ὁῶ μὲ πιάνουν λιγομάρων.

Ἄν πῶ καὶ γιὰ τὰ μάθια σου τὰ σκιζαμυγδαλάτα*,
 ποῦ ἴσταν ἀχτινες λάμπουνε μαγνίτ' εἶνε γεμάτα.

Ἄν πῶ καὶ γιὰ τὰ μάγουλα τὰ τριανταφυλλένια,
 ἀστράφτουν κ' ἀχτινοβολοῦν ἴσταν νὰ ἔνε διαμαντένια.

Ἄν πῶ καὶ γιὰ τὴ μύτη σου τὴ μακροκοντυλάτη,
 τὸ κούτελο* ἔχει ὁ ἔρωτας καθέδρα καὶ παλάτι.

Ἄν πῶ καὶ γιὰ τ' ἀχιλίαι σου τὰ μερτζανοβαμμένα*,
 θέ* μου καὶ νὰ τὰ φίλωνε νὰ βάφανε κ' ἐμένα.

Ἄν πῶ καὶ γιὰ τὸ στόμα σου ποῦ δὲ χωρεῖ μπουρνέλα,
 μὲ γνῶσι κ' ἀρχοντιὰ μιλεῖ, ἔλα ν' ἀκούσῃς, ἔλα.

Ἄν πῶ καὶ γιὰ τὰ δόδια σου τὰ πυκνοφυτεμένα,
 Ἄγγελος ἀποῦ τ' οὐρανοῦς τὰ φύτεν' ἕνα ἕνα.

Ἄν πῶ καὶ γιὰ τὴ γλώσσά σου τὴν ἀθονολαλοῦσα,
 ἀποῦ τὴν ἴσταν τὰ πουλιὰ σκοπὸ κ' ἐκηλαῖδοῦσα.

Ἄν πῶ γιὰ τὸ πηγούνι* σου τὸ φαλφουρὶ φλιτζάνι,
 ἔς τὴν Πόλι κ' εἰς τὴ Βενεθιά μάστορας δὲν τὸ κάνει.

Κόρη, λακκουδοπήγουνη* καὶ ἡοδομαγουλάτη,
 γιὰ σένα χιτίζει ὁ βασιλεὺς ἔς τὴν Πόλι τὸ παλάτι.

"Αν 'πῶ καὶ γὰρ τὸν ὄμορφο καὶ κάτασπρο λαιμό σου,
τάξε* πῶς εἶν' ἀπὸ γυαλί 'σάν καὶ τὸ πρόσωπό σου.

"Αν 'πῶ καὶ γὰρ τ' ἀστήθια σου τ' ἄσπρα, τὰ μαρμαρένια,
σαράντα σποῦρδες κρέμονται φλουρὰ μαλαμματένια.

"Αν 'πῶ γὰρ τὰ βυζάκια σου τὰ στρογγυλὰ λεμόνια,
ποῦ τὰ σκεπάζουν νέφαλα καὶ τὰ πλακῶνον χιόνια.

"Αν 'πῶ καὶ γὰρ τῆ μέση σου 'ποῦ 'νε σάν δαχτυλίδι,
κι' ὄντε τσακίξῃς* 'ς τὸ χωρὸν προεπιά* 'νε καὶ στολίδι.

"Αν 'πῶ γὰρ τὸ κορμάκι σου πελεκητὴ κολόνα,
ὄποιος σὲ πάρη δὲν γερεῖ ποτέ του 'ς τὸν αἰῶνα (!).

Μετὰ τὴν κόμμωσιν τοῦ γαμβροῦ λαμβάνει τὴν ἀκολουθίαν τοῦ αἵτις συνεπαρσὰ καὶ γαμηλιῶται, λέγεται, καὶ μετ' ἄσμάτων καὶ τοῦ ἀπαραιτήτου εἰς πᾶσαν εὐωχίαν καὶ διασκεδάσιν ἐγχωρίου ὀργάνου, τῆς ἀπὸ τῶν παλαιάτων χρόνων τὴν ἀρχὴν ἐχούσης τριχόρδου λύρας, τῆς, ὡς εἴρηται, σημαίας κλπ. μετὰ πυροβολισμῶν βαδίζουσι τὴν πρὸς τὴν οἰκίαν τῆς νύμφης ἄγουσαν. Καὶ ἐὰν μὲν ἡ νύμφη διαμένῃ ἐν τῇ αὐτῇ χωρίῳ τότε πάντες οἱ ποσοσκελημένοι βαδίζουσι πεζῇ πλὴν τῶν Σφακιωτῶν οἵτινες καὶ εἰς τὴν περίστασιν ταύτην μεταβαίνουσι ἑφιπποί. Οἱ ἑγγαμοὶ τῶν ἀκολουθούντων λαμβάνουσι

(!) Καὶ ὁ Ρουφίνος ὁμοίως περιγράφει τὴν ὄραϊαν τοῦ ὡς ἑξῆς,

"Ὀμματα μὲν χρύσεια καὶ ὑαλοῦσα παρή,
καὶ στόμα πορφύρεης τερπνότερον κάλυκος,

Δειρὴ λυγδινὴ, καὶ στήθεα μαρμαίροντα,
καὶ πόδες ἀργυρῆς λευκότεροι θέτιδος.

Εἰ δέ τι καὶ πλοκαμοῖσι διαστίβουσιν ἄκανθαί,
τῆς λευκῆς παλάμης οὐδὲν ἐπιστρέφομαι ».

Ὁ δὲ Φιλόδημος ἐν ἐπιγράμματι θαυμάζων τὴν θεῖαν τοῦ ἐπιφωνεῖ

"Ὁ ποδός, ὃ κνήμης, ὃ τῶν ἀτόλαια δικαίως
μηρῶν, ὃ γλουτῶν, ὃ κενός, ὃ λαγόνων.

"Ὁ ὄμοιν, ὃ μαστῶν, ὃ τοῦ ῥαδιοῖου τραχήλου,
ὃ χειρῶν, ὃ τῶν μαίνομαι ὀμματίων.

Ὁ κατατεχνοτάτου κινήματος, ὃ περὶ ἄλλων
γλωτισμῶν, ὃ τῶν θέμε φωναρίων!.... »

μεθ' ἑαυτῶν καὶ τὰς γυναῖκας καὶ κόρας αὐτῶν, αἵτινες ἀνάγκη νὰ ὦσι περιτταὶ τὸν ἀριθμὸν ἵνα μετὰ τῆς Νύμφης ἀποτελέσωσιν ἀριθμὸν ἄρτιον. Νομίζεται δὲ δυσοίωνον τὸ νὰ ἐπιστρέψωσι διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ ὅθεν ἀνεχώρησαν· διὸ πάντοτε ἐπιστρέφουσι δι' ἐτέρας δεξιᾶς.

Εὐθύς ὡς γείνη γνωστὸν εἰς τὸ χωρίον τῆς νύμφης δι' ἀγγέλου ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ πεμπομένου, ὅστις ὀνομάζεται «μαρτυροφόρος», ὅτι, οὗτος μετὰ τῶν ἀκολούθων του εἶνε πλησίον, γίνεται δὲ ἄλλως γνωστὸν καὶ ὡς ἐκ τοῦ ἀπαύστου πυροβολισμοῦ, ὁ χορός, κατὰ τὴν φράσιν τῶν Κρητῶν «ξετελιώνεται» ἢ «χαλαῶ» ἢ «σκολᾶ» καὶ ἡ θύρα τοῦ οἴκου τῆς νύμφης κλείεται πρὸς στιγμὴν, ἵνα αἱ παρθένοι ψάλωσι τὰ δὲ τὰ ἄσματα τοῦ ἀσπασμοῦ, τρυφερὰ καὶ συγκινητικὰ ἅμα.

Σηκώσου νύφη μ' ἀπὸ τοῦ κλ' ὁ υἱὸς δξ' ἀνημένει*,
ἢ Μοῖρα σου τὸν ἔπεψε καὶ βιάζεται νὰ πηγήν*.

Σήκω κλ' ἀποχαιρέτιξε τὸ σπῖτι τοῦ Κυροῦ σου,
κλ' ἄλλο καλλίτερο θὰ βρῆς 'ς τὴ συντροφιὰ τ' ἀντροῦς σου.

Σηκώσου πετροπέριδικα χτύπησε τὰ φτερά σου,
δὸς τὰ κλειδιά τῆ μάννας σου κλ' ἄμε νὰ βρῆς δικά σου.

Σηκώσου νύφη μ' ἀπὸ τοῦ μὴ κάνης πῶς δὲν θέλης,
τὰ ροῦχα τοῦ γαμπροῦ βάλεις καὶ νὰ μισέψης* θέλεις.

Ἡ νύμφη κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους στίχους συγκινημένη καὶ μετὰ δακρύων χαρᾶς καὶ λύπης μικτῶν, ἐγείρεται ἐκ τῆς παστάδος, αἱ δὲ παρθένοι ἐξακολουθοῦσιν ἄδουσαι.

Σήκω κλ' ἀποχαιρέτιξε τὸ σπῖτι τοῦ κυροῦ σου,
καὶ φίλησε τὴ χέρα του νὰ πᾶς 'ς τοῦ πεθεροῦ σου.

Σήκω κλ' ἀποχαιρέτιξε τὴ μάννα ποῦ σ' ἐγέννα,
καὶ ζήτηξέ τῆ τὴν εὐχὴ γιὰ τί θὰ πᾶς 'ς τὰ ξένα.

Σήκω κλ' ἀποχαιρέτιξε τ' ἀγαπημέν' ἀδέρφια,
φίλησε τσ' ἀδερφίδες σου κλ' οὐλα σου τὰ ξαδέρφια.

Σήκω κλ' ἀποχαιρέτιξε τὴ συγγενολογία σου,
καὶ νὰ ῥχσαι νὰ τὴ θωρῆς πάντα μὲ τὴν ὑγεία σου.

Εἰς τοὺς Δάκκους (διαμέρισμα τῆς ἐπαρχίας Κυδωνίας), ὅτε οἱ

γαμηλιῶται πλησιάσαντες ἀπέχουσι ἡμισυ μίλλιον τοῦ χωρίου τῆς νύμφης, τότε γέρων τις ἐπὶ φρονήσει, γένει καὶ δόξη ὑπερέχων προπορεύεται τῆς λοιπῆς ἀκολουθίας, (ἥτις σταματᾷ). Ἔτερος δὲ ἐκ τοῦ χωρίου τῆς νύμφης γέρων ὡσαύτως ἐκ τῶν πρωτευόντων ἔρχεται εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ ὡς ἀπεσταλμένος. Οἱ δὲ δύο οὗτοι γέροντες συναντῶμενοι, οὔτε χαιρετῶνται, οὔτε φράσιν ἀνταλλάσσουσιν, ἀλλ' εὐθὺς ἀρχίζουσι χορεύοντες ζωηρῶς, ὡσπερ νεανίσκοι ἐπὶ τέταρτον περίπου τῆς ὥρας, μετὰ δὲ τὸν χορὸν καθ' ὃν πάντοτε κατωρθῶσι νὰ φαίνωνται ἴσοι, ἀσπάζονται ἀλλήλους ἀδελφικώτατα, ὡς περ παλαιστὰ ἰσόπαλοι, μεθ' ὃ ἐξακολουθοῦσι τὴν πρὸς τὸ χωρίον ἄγουσαν, ἡ δὲ εἰσόδος τότε μόνον εἶνε ἐλευθέρα πάσῃ τῇ ἀκολουθίᾳ τοῦ γαμβροῦ.

Εὐθὺς δ' ὡς φθάσῃ ἡ ἀκολουθία τοῦ γαμβροῦ εἰς τὴν οἰκίαν τῆς νύμφης ἥτις ὡσαύτως γίνεται δεκτὴ διὰ πυροβολισμῶν, ἄρχεται δι' ἁσμάτων ἐπαινοῦσα τὴν ἀνδρείαν, τὸ κάλλος, τὸν πλοῦτον τοῦ γαμβροῦ καὶ παρακαλοῦσιν, ὅπως ἀνοιχθῇ ἡ θύρα. Εἰς τὴν ἐπαρχίαν μάλιστα τοῦ Πανάκρου, γυνὴ τις τῆς ἀκολουθίας συγγενῆς τοῦ γαμβροῦ πλησιάζει πρὸς τὴν κεκλεισμένην θύραν τῆς κατᾶδος τῆς νύμφης ἄδουσα,

Ἐκ μέρους τοῦ γαμβροῦ·

Ἄνοξτε τὴν πόρτα σας τῇ σιδεροδεμένη (1),
νὰ ἰδοῦμεν τὴ νύφη σας τὴν πολυπαινεμένη.

Νὰ ἰδοῦμεν τὴ νύφη σας, νὰ ἰδῆτε τὸ γαμπρὸ μας,
κι' ἂν ἔχετε παράπονον νὰ μᾶς τὸ 'πῆτ' ὀμπρός μας.

Αἱ δὲ ἐν τῇ οἰκίᾳ ἀπαντῶσι :

Ἄν ἔχωμε παράπονον ὁ Θεὸς ἄποῦ τὸ κατέχει*,
κ' ἡ πολυπαινεμένη μας οὐλαὶς τῆ χάρες ἔχει.

Ἐκ μέρους τοῦ γαμβροῦ·

Ἄνοξτε τὰ πόρτεγα* τ' ἀπάνω καὶ τὰ κάτω,
ν' ἀποδεχθῆτε τὸ γαμπρὸ τὸν πολυπραγματᾶτο*.

(1) ἢ κατ' ἄλλους, τὴ σιδεροζωμένη,

Ἐκ μέρους τῆς νύμφης·

Μ' ἂν ἔχει ποᾶμμα* ὁ γαμπρὸς ἔχει κ' ἡ νύφη χάριαι,
νοικοκυρὰ καὶ γνωστικὴ μὲ φρόνησαις μεγάλαις.

Ἐκ μέρους τοῦ γαμβροῦ,

Ἀνοίξετε τὰ πόρτεγα* ἀνατολὴ καὶ δύσι,
ν' ἀποδεχθῆτε τὸ γαμπρὸ τ' ὄμορφο κηταροῖσι.

Ἐκ μέρους τῆς νύμφης,

Μάλαμμα πέρονετ' ἄδολο δὲν εἶνε δολωμένο,
λαγάρισμα* τῆς ἀρχοντιᾶς κορομὶ χαριτωμένο.

Ἐκ μέρους τοῦ γαμβροῦ·

Ἀνοίξετε τ' ἀρχοντικὸ* τ' ἀρχοντομαθημένο,
μὲ ῥόδα, δάφνες καὶ μερτιῆς τόχουνε στολισμένο.

Ἐκ μέρους τῶν τῆς νύμφης πρὸς τὴν ἰδίαν,

Σηκώσου νύφη μ' ἀπὸ τοῦ καὶ πλήσου μὲ τὸ μόσκο,
κι' ὁ νῆος ποῦ θὰ συζήσετε σὲ περιμένει ἀπ' ὄξω.

Ἐκ τῆς ἀδελφῆς τοῦ γαμβροῦ,

Σηκώσου, κουνηδάκι* μου, κ' ἔλα νὰ μᾶς ἀνοίξης,
κ' ἦρθεν ἡ γιῶρα τοῦ θεοῦ ποῦ θὰ μᾶς ἀκλουθήξης.

Σηκώσου, κουνηδάκι μου κόκκινο πορτακάλι,
κ' ἦρθεν ἡ γιῶρα τοῦ θεοῦ νὰ βάλῃς τὸ στεφάνι.

Σηκώσου, πέτρο' ἀτίμητη, ἀνθόνερο νὰ φαίνῃς,
τὰ ῥοῦχα τοῦ γαμπροῦ φορεῖς κι' ἀκόμ' ἦντ' ἀνημένης*;

Σηκώ, κερά καὶ ῥήγησσα* κι' ἀρχόντισσα μεγάλη,
ν' ἀποδεχθῆς τὴ συντροφιά ὁποῦ ῥθνε νὰ σὲ πάρῃ.

Σηκώσου, κερά νύφη μου, καὶ κάμε τὸ σταυρό σου,
κ' ἦρθεν ἡ γιῶρα τοῦ Θεοῦ νὰ πᾶς σ' τ' ἀρχοντικὸ* σου.

Καὶ ἐξ ἄλλων,

Σηκώσου, νύφη, τοῦ γαμπροῦ σιγὰ σιγὰ ν' ἀνοίξης,
μὰ ῥθνε ἡ γιῶρα τοῦ Θεοῦ, ποῦ θὰ μᾶς ἀκλουθήξης.

Ἐκ μέρους τῆς νύμφης,

Θωρεῖτε πῶς τῇ δίδομαι μὲ τόσους ῥιζαντζίδες*;
μὴ μᾶς τήνε μαλώνετε, γιὰτ' ἔχει νταβατζίδες*.

Ἐκ μέρους τοῦ γαμβροῦ,

Δὲ σᾶς τήνε μαλώνωμε, δὲ σᾶς τήνε χωλιοῦμε*,
σὰν τὸ σγουρὸ βασιλικὸ θὰ τὴν παρακρατοῦμε.

Ἐκ μέρους τῆς νύμφης,

Μὴ τὴν μαλώνης, πεθερὰ κ' ἐσὺ κερὰ κουιζάδα*,
γιὰτ' εἶνε παραπονιαρὲ* κ' ἄλλάργ' ἀπὸ τῆ μάννα.

Ἐκ μέρους τῆς πενθερᾶς κλπ.

Δὲ τὴ μαλών' ἢ πεθερὰ μὴδ' ἢ κερაკουιζάδα,
κ' ἢ βαγιοκλαδισμένη* σας ἄς 'βγῆ σ' τὴν εὐγοράδα*.

Ἐκ μέρους τῶν γονέων τῆς νύμφης,

Μὰ 'δὰ θὰ σᾶς τὴ δώσωμε τὴ βλόλα τὴν καρνάδα*,
ποῦ βγάνει ἀποῦ τὸ στόμα τση μέλι καὶ νοστιμάδα.

Ἐκ μέρους τοῦ γαμβροῦ,

Ἐδὰ θὰ σᾶς τὴν πάρωμε τὴν πλεῖδὸ καλλιτερὴ σας (1)
ποῦ πρόβερνε σ' τὴν πόρτα σας κ' ἐπρέπιζ' ἢ αὐλή σας.

Ἐὰν ἡ νύμφη ἢ ὄρφανὴ γονέων λέγουσιν αὐτῇ,

Σηκώσου ξένη κατ' ὄρφανὴ τὴν πόρτα σας ν' ἀνοίξης,
μὰ 'ρθεν ἢ γγώρα τοῦ Θεοῦ 'ποῦ θὰ μᾶς ἀκλουθήξης.

Καὶ ἐκ μέρους τῆς νύμφης, ὅτε ἀνοίγεται καὶ ἡ θύρα,

*Ἀνοιξε πόρτα τ' οὐρανοῦ (2), πόρτα τοῦ παραδείσου,
νὰ κατεβοῦν οἱ γιᾶγγελοὶ τὴ νύφη νὰ βλοήσουν*.

Μετὰ ταῦτα ἡ θύρα ἀνοίγεται καὶ εἰσέρχονται πρῶτον μὲν

(1) Εἰς τὰ χωρία Βυζάντι· Φουρφουρά καὶ Πλατάνια Κουρούτιες κλπ. ἐπαρχ. Πανάκρον λέγουσιν — τὴ 'λοκαλλιτερὴ σας.

(2) Καὶ παρ' Ὁμήρω ('Ιλ. Θ, 393) "Πύλαι μύκων οὐρανοῦ," "ὅτι πύλαι οὐρανοῦ τὰ νέφη ἐπιτίθενται." [Σχόλ.]

οἱ γονεῖς τοῦ γαμβροῦ, ὁ γαμβρὸς καὶ πάντες οἱ συγγενεῖς, εἶτα δὲ οἱ προσκεκλημένοι. Οἱ γονεῖς πλησιάζουσι πρὸς τὴν παστὰδα καὶ ἀσπάζονται τὴν ἐν συγκινήσει ὀρθίαν ἤδη καὶ μετὰ σεβασμοῦ ἱσταμένην νύμφην, ἣτις ἀντασπάζεται τὴν χεῖρα αὐτῶν καὶ τοῦ γαμβροῦ· κατόπιν πάντες καὶ πᾶσαι ἀσπάζονται ἀλλήλους, ὁ χορὸς στελιώνεται*, νέοι καὶ νεάνιδες λαμβάνουσι μέρος εἰς αὐτόν, οἱ συγγενεῖς τῆς νύμφης ὑποχωροῦσι καταλείποντες τὰς θέσεις εἰς τὰς μετὰ τοῦ γαμβροῦ ἀφικομένης γυναῖκας, αἵτινες πλησιάζουσι πρὸς τὴν παστὰδα ἀσπάζονται τὴν νύμφην εὐχόμενοι,

“Καλοροζίκια, νὰ ζήσουν, νὰ σογεράσουν”.

Ἡ μήτηρ καὶ οἱ λοιποὶ συγγενεῖς τοῦ γαμβροῦ λαμβάνουσι θέσιν πλησίον τῆς νύμφης· εἶτα δὲ προσφέρονται τοῖς κεκλημένοις οἶνος καὶ διάφορα τραγήματα· ἡ σημάκια κυματίζει ἐπὶ τὴν σκέπην τῆς οἰκίας ἢ εἰς ἐπιφανέες τι μέρος αὐτῆς.

Ἐν τῷ γάμῳ οὐδεὶς δύναται νὰ προσέλθῃ ἄκλητος, διὸ καὶ ἐν εἰδει ἀξιώματος αἱ φράσεις,

“Τὸν ἀκάλεστο ἔς τὸ γάμο,
κάτω, κάτω τὸν καθίζουν.

ἢ

—Τὸν ἀκάλεστο ἔς τὸ γάμο,
σὰν τὸ γαῖδαρο τὸν ἔχουν.

Ὁ γαμβρὸς ἅμα ὡς ἀσπασθῆ πάντας τοὺς συγγενεῖς τῆς νύμφης ἀποσύρεται ἐκ συστολῆς εἰς ἑτέραν αἴθουσαν, ἐνθα παρατίθεται τράπεζα (τάβλα) ἰδία διὰ τοὺς ἄνδρας, ὡς καὶ ἰδία εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς παστὰδος διὰ τὰς γυναῖκας. Μετὰ τῶν παρακαθημένων γυναικῶν ἐν τῇ τραπέζῃ κάθηται καὶ ἡ νύμφη, ἣτις ὁμως δὲν ἔχει τὴν ὄρεξιν καὶ εὐθυμίαν τῶν λοιπῶν, διότι ὡς λέγουσιν ἐν Κρήτῃ «κάμνει τὸ νυφᾶτο της», ὡς καὶ ἀλλαχοῦ εἶπομεν, φαίνεται κατηφῆς καὶ σύννους ὑπ’ ὄψει ἔχουσα τὴν ἐκ τῆς πατρῴας οἰκίας ἀναχώρησιν, τὴν μεταβολὴν τοῦ ἐλευθέρου νεανικοῦ βίου της εἰς συζυγικὸν δεσμὸν καὶ τὰς μετὰ γάμου ποικίλας οἰκειακὰς μερίμας.

Μετὰ τὴν τράπεζαν οἱ προσκεκλημένοι γαμηλιῶται ἐπισκέπτονται τὸ χωρίον γινόμενοι δεκτοὶ ὑπὸ πάντων φιλοδωρούμενοι «καλοψύχια». Οἱ νέοι καὶ αἱ νεάνιδες προκριώτερον νομίζουσι τὸν χορὸν,

διὸ ἐξακολουθοῦσι χορεύοντες καὶ ᾄδοντες διάφορα ᾄσματα περὶ τοῦ ἀποχωρισμοῦ τῆς νύμφης π. χ.

“Τρεῖς μοῖραις πόθον ἔβαλαν, ὥστε νὰ σὲ παντρέψουν,
σήμερ’ ἀποῦ τσῆ χάραις των στεφάνια θὰ σοῦ πλέξουν.

Ἦ! οὐρανὲ καὶ ἥλιε μου, ἄστρα κ’ ἐσὺ φεγγάρι,
χαρίσετε τσῆ νύφη μας ’ποῦ τῆ δική σας χάρι.

“Ἦθνεε, μάννα, κ’ ὁ γαμπρὸς μὲ κόκκινο μουλάρι,
γιὰ νὰ τοῦ δώσης τὴν εὐχὴ τὴν κόρη σου νὰ πάρη.

Νύφη μου, κερὰ νύφη μου, πολλὴ νὰ ’ν’ ἡ ζωὴ σου,
κ’ ὥστε νὰ στέκη ὁ Βρύσινας* νὰ στέκη τὸ κορμὶ σου.

“Ὡστε νὰ στέκη ὁ Βρύσινας μὲ τὸν Ὀψηλορεῖτη*,
ἔτσι νὰ στέκη κ’ ὁ γαμπρὸς ὁμάδη μὲ τὴ νύφη,

Νύφη μου, καλορρίζικη, ἀηθόνα καὶ παγῶνα,
καὶ πῶς θὰ βγάλ’ ἡ μάννα σου ὀφέτος τὸ χειμῶνα.

“Ὡστε νὰ στέκη ὁ Βρύσινας μὲ τὸ Κεφαλοχώρι,
ἔτσι νὰ στέκη κ’ ὁ γαμπρὸς ὁμάδη μὲ τὴν κόρη.

“Ὡστε νὰ στέκουν τὰ βουνά, ἡ γῆς κ’ ἡ γοικουμένη,
νὰ ζῆ ἡ νύφη κ’ ὁ γαμπρὸς καὶ καλοκαρδισμένοι*.

Νύφη μου, πλούσια νὰ γενῆς ὡσὰν τὴν Κονσολίνα*,
καὶ νὰ φορῆς καθημερινῶς τρεῖς σπούρδαις* τὰ τσικλίνα*.

Νύφη μου, πλούσια νὰ γενῆς καὶ πλούσια νὰ γεράσης,
κ’ ἀποῦ τὰ πλούτη τὰ πολλὰ, φτωχοὺς νὰ ξεπεινάσης.

Νύφη μου, πλούσια νὰ γενῆς καὶ πλούσια νὰ γεράσης,
κ’ εἰς τὰ νοικοκεράτα σου* σκλάβους καὶ σκλάβαις νὰ ’χεις.

Νύφη μ’, ἐκεῖ ποῦ θὲ νὰ πᾶς σὰν παλληκᾶρι σιάσου,
νὰ μὴ κατέχη* κάθειγείς ἡντὰ ’χεις ’ς τὴν καρδιά σου.

Νύφη μ’, ἐκεῖ ποῦ θὲ νὰ πᾶς εἶνε ξερὰ τὰ ξύλα,
καὶ μὲ τσῆ φρονημάδες σου νὰ βγάλουνε τὰ φύλλα.

Νύφη μου, κερὰ νύφη μου, τὸ πρῶτο ζυμωτό σου,
ζάχαρι νὰ ’ν’ ἡ ζύμη σου καὶ κάθιο τὸ νερό σου.

Πρώτη σου γέννα νύφη μου, ὁ Θιὸς νὰ μᾶς τ' ἀξιώσῃ,
μέσα σ' τὴν Κόκκινη μηλιὰ* τσῆ τούρκους νὰ ξυγώξῃ*(1).

Σηκώσ' ἀηδόνη τοῦ σπιτιοῦ στολὴ τσ' ἐρέτητάς* σου,
ἄμε* νὰ βρῆς καλλίτερα νὰ 'νε μοναχικά σου.

Νύφη μου, κερά νύφη μου, μεταξωτή μου σκέπη*,
τὸν ἄντρα ποῦ σοῦ 'πῆραμε τί ὤμορφα σοῦ πρέπει.

'Οχτὼ παππάδες ψάλλουνε κι' ἐννιὰ καλαναρχοῦνε,
κ' ἐσένα μαυρομμάτα μου ἠρθανε νὰ 'βλογοῦνε.

Σηκώσου πετροπέροδικα τίναξε τὰ φτερά σου,
τσῆ μάννας σ' ἄφης τὰ κλειδιά κι' ἄμε νὰ βρῆς 'δικάσου.

Ἡ μήτηρ,

Μησεύβρεις, πᾶν τὰ μάθια μου πᾶ' ἡ παρηγοριά μου,
πᾶν' τὰ κλειδιά τοῦ κόρφου μου κι' ὁ στῆλος τσῆ καρδιάς μου.

'Ἠρθ' ὁ καιρὸς ποῦ θὰ διαβῆ ἡ κόρη μου σ' τὰ ξένα,
μὲ τοῦ κυροῦ σου τὴν εὐκή, τσῆ μάννας ποῦ σ' ἐγέννα.

Ἐκ μέρους τῶν ἀδελφῶν.

Κλαίγέ τη, μάννα, κλαίγέ τη τὴ λεμονιὰ τσ' αὐλῆς σου,
κ' ἐδὰ θὰ σοῦ τὴν πάρουνε δὲν εἶνε πλὴ ὀδικήσου.

'Απάντησις τῆς μητρός.

'Ἄς τση κι' ἄς τήνε πέρουνε, ἄς τση κι' ἄς τὴ χαροῦνε,
κι' ἀποῦ τὰ χέρια τση τὰ δυὸ πολὺ καλὸ νὰ 'ἰδοῦνε.

(1) Ὁ λαὸς ἐν τῇ ἀναμνήσει τῶν θηριωδῶν πράξεων τῶν ποιεῖ τὴν πανο-
λεθρίαν των, ἣν φαντάζεται οἱ μόνον εἰς τὴν κόκκινην μηλιὰν δύναται νὰ ὑπο-
στῶσιν. Ἄλλ' ἡμεῖς εὐχόμεθα ἵπως οἱ ὀμαίμονές μας Ἕλληνας Τούρκου γνωρί-
σωσι τὴν ἱστορίαν των καὶ ἐπανεῖλθουν εἰς τοὺς κόλπους τῆς οἰκογενείας ἐξ ἧς τῇ
βία ὑπέικοντες ἐξῆλθον· ἡμεῖς δὲ ὡς τέκνα τῶν αὐτῶν προγόνων ἀνέκαθεν κατὰ
τοὺς πολυμύχθους ὑπὲρ τῆς προόδου καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγωνίας μας οὐδέ-
ποτε ἐξηρέσαμεν τοὺς ἐγχωρίους Τούρκους, οἵτινες δυσαναλόγως εἰς μείζονα
βαθμὸν ὠφελήθησαν, ἐνῶ ἀσυντιδήτως ἀντηγήρουν εἰς τὰς κατὰ τοῦ βαρβαρι-
σμοῦ προσπάθειάς μας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

ΤΕΛΕΣΙΣ ΤΟΥ ΜΥΣΤΗΡΙΟΥ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ ΕΝ ΤΩΙ ΝΑΩΙ

“Τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν.”

[Ἐπιστολ. Παύλου τοῦ Ἀποστόλ. πρὸς Ἐφεσ. Ε', 22—33.

Κατὰ τὴν ὀριζομένην ὑπὸ τῶν ἱερέων ὥραν τῆς τελέσεως τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου, οἱ κώδωνες τοῦ νχοῦ κρούμενοι προσκαλοῦσι τοὺς πιστοὺς· οἱ ἱερεῖς μεταβαίνουνσιν εἰς τὴν οἰκίαν τῆς νύμφης, ὁ χορὸς τὰ ἄσματα καὶ ὁ θόρυβος παύονται· τῶν ἱερέων περιβεβλημένων τὴν ἱερατικὴν στολὴν, λαμβάνει ὁ πρεσβύτερος ἐκ τῆς χειρὸς τὴν νύμφην ἣτις φαίνεται οἰονεὶ ἀρνούμενη καὶ κλαίουσα, ὅθεν καὶ ἡ παροιμία

“Σέρονε με κη' ἄς κλαίω,
κη' ἂν κλαίω ποῖο πειράζω;

ἢ

—“Σέρονε με κη' ἄς κλαίω κη' ὄλας*!”

«Ἐπὶ τινος γαμβροῦ ὅστις βλέπων τὴν νύμφην κλαίουσαν εἶπε, — ἄφισέ την ἀφοῦ κλαίει ἄς μείνη μὲ τοὺς γονεῖς της». Ἐγείρεται λοιπὸν ἡ νύμφη τῆς παστάδος, οἱ γονεῖς αὐτῆς πλησιάζοντες ἀσπάζονται αὐτήν, εἰς ἣν ταπεινῶς κύπτουσαν καὶ ἀσπάζομένην τὴν δεξιάν αὐτῶν, εὐχονται πᾶσαν εὐτυχίαν καὶ βίον εὐδαίμονα (1). Μετὰ τοὺς γονεῖς ἔρχονται αἱ ἀδελφαὶ καὶ οἱ ἀδελφοὶ καὶ λοιποὶ συγγενεῖς, οἵτινες ὡσαύτως ἀσπάζονται αὐτήν εὐχόμενοι πᾶν ἀγαθόν, ἢ

(1) Διότι, “Ἐὐγαὶ γονέων θεμελίαι οἰκῶν στηρίζουσι.”
Οἱ δὲ Κρήτες λέγουσι,

“Ἐὐγῆ γονοῦ ἀγόραζε κ' εἰς τὰ βουνᾱ περπάτιε,
καὶ τὰ βουνᾱ ἀνέ γαλοῦν, ἐαῡ νὰ μὴ φοβᾶσαι.”

Ἐγε τὴν εὐγῆ τὸ εὐχῆς μου
καὶ τὸ εὐχῆς μου τὴν εὐγῆ,
καὶ πάλι ξανα-εὐχοῦμεσου,
κ' εὐγοῦ κ' ἐσὺ τοῦ κόσμου.

Ἐγοῦ τοῦ ξένου κῆπου,
ν' ἀνθῆ ὁ ὄϊκός σου κλπ.

δὲ νύμφη ἀντασπάζεται καὶ τούτους. Ἡ στιγμή αὕτη ἔχει τί τὸ ὑψηλόν, τὸ ἐπιβλητικόν, τὸ θεῖον! πάντων τῶν παρισταμένων οἱ ὀφθαλμοὶ ὑποδακρύνουσι δάκρυα χαρᾶς καὶ λύπης μεστά. Χαρᾶς μὲν διὰ τὸν γάμον καὶ τὴν ἀποκατάστασιν, λύπην δὲ διὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν καὶ στέρησιν. Ὅθεν καὶ αἱ παροιμίαι.

“Μηδὲ γάμος χωρὶς κλάυμα
μηδὲ μνήμα χωρὶς γέλεα.”

Ἡ κατ’ ἄλλους,

Μηδὲ πικρὸ ἀγέλαστη,
μηδὲ γάμος ἀκλαντος.”

Καὶ παρ’ ἀρχαίους,

“Ἐπεσθαι τοῖς τερπνοῖς
εἴωθς τὰ λυπηρὰ.”

Αἱ λύπαι παρὰ ταῖς ἡδοναῖς παραπεπήγασιν.

Ἰσοκρ.

Καὶ ἐὰν μὲν ὁ γάμος ἀποβῆ εὐτυχῆς τὸ μέλλον τῶν νυμφευομένων εἶνε ὄλιγον καὶ εὐδαιμον, ἐὰν ὅμως «δὲν τεράσουρ», «δὲν ἔσμεζαν τ’ ἄστρα των», καὶ συζευχθῆ «ἀτέρριστον ἀνδρόγυρον», τότε ὁ γάμος εἶνε βάσανος, εἶνε δεσμός βαρῦς καὶ δυσδιάστατος, εἶνε κόλασις ἐπὶ γῆς!

Εἰς τὰς σπανίας ταύτας διὰ τὴν Κρήτην περιστάσεις καὶ λέγομεν σπανίας, διότι ἐνταῦθα οὔτε χρημάτων πλῆθος, οὔτε κληρονομίας ἐλπίς, οὔτε τίτλος τις ἢ γένους ὑψηλοῦ δεσμός δεσμεύει καὶ ὑποχρεοῖ τὸν νέον νὰ λάβῃ γυναῖκα, μεθ’ ἧς ἡ συμβίωσις ἔσται ὄγληρὰ καὶ ἀνυπόφορος, ἀλλ’ ἀμοιβαίως ἔρωσ, ἱερός, ἀγνός καὶ ἀληθής ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, εἰς τὰς περιστάσεις λέγω ταύτας λέγονται ὑπὸ τῶν Κρητῶν αἱ ἐκφραστικαὶ αὗται παροιμίαι.

“Ἄν δὲν ἐμοῦάζανε
δὲν ἐσυμπεθεροῦάζανε.

Ἄντρα μου, ἢ ἐσὺ ν’ ἀποθάνης,
ἢ ἐγὼ νὰ χηρέψω.

Ἄν φταίω ἢ γὼ νὰ καῖ ἢ ῥόκα* μου,
κί’ ἂν φταίῃ ἄντρας μου,
νὰ καῖ τὸ κεφάλι του.

Γειτόνισσα, ἄντρας μου 'πῆγε σ' τὸν μύλο.
νὰ παντρευτῶ, γῆ νὰ τὸν καρτερῶ ;

'Εγὼ καλά παντρεύτηκα,
κι' ἄς κλαίει ποῦ μ' ἐπῆρε.

'Εσὲ τὰ λέγω πεθερά,
γῆ νὰ τ' ἀκούῃ ἢ νύφη.

'Ἡ γυναῖκα εἶνε κόλλα,
καὶ χροιάζεται ἀπ' ὄλα

'Ἡ γυναῖκα θέλει χὰδια,
θέλει καὶ ψωμιὰ καθάρια.

'Ἡ κακὴ 'παντρειά χηροιά 'νε,
καὶ τὸ κιαουλιάς* καλλιὰ 'νε.

'Ἡ ποντὰνα σὺν γεράση,
πέντε τέχναις θεὲ νὰ πιάση.

Πλήστρα, Μανλίστρα*,
'Αντρογυνο-ξεχωρίστρα,
(ἢ ἀντροῦνοχωρίστρα)
Μαμή, γῆ χειροχτενίστρα*.

Κακὴ μοῖρα ἔχεις, ἄντρα μου!
οὔλοι πνηγῆκανε κ' ἐσὸν 'γλύτωσες!

Κακομοῖρα μάννα,
κακοροζικα παιδιὰ.

Κατὰ μάννα, κατὰ κύρη,
εἶν' ὁ γυιὸς κ' ἡ θυγατέρα.

Κατὰ τὸ Μαστρο-Γιάννη,
καὶ τὰ κοπέλλια του.

Κερά κ' ἐσύ, κερά κ' ἐγὼ,
καὶ ποιὰ θὰ 'πάη σ' τὸ νερό.

Κλαῖν' ἢ χήραις,
νὰ κλαῖν' κ' ἢ παντρεμέναις !

* Κοιλιάς καὶ γυναίκας
κινεῖς μὴ πιστέψη.

Κυριακὴ χαροκοπίστρα*,
τὴ δευτέρα μουρμουρίστρα*.

Νοικοκερὰ σ' τὰ πίτερα,
κ' ἀφέντρα* σ' τ' ἀποχόντρια*,

Ὁ γυῖος γαμπρός δὲ γίνεται,
κ' ἡ νύφη θυγατέρα.

Ὁ Θγὸς παιδιὰ δὲ μοῦ ἴδωκε,
μὰ ἴχονια ἴχότασέ με.

Ὅλα τοῦ γάμου δύσκολα,
κ' ἡ νύφη γαστρομένη

Ὅλα τὰ στραβὰ [καμώματα],
ἡ νύφη μας τὰ κάνει,

Ὅλη μου ἡ πίκρα,
τ' ἀντροῦς μ' ὁ θάνατος.

Ὅπου ἰδῆς κακὴ γυναῖκα,
τρεις φορὰς τήνε χαιρέτα.
μὴ σοῦ ἴπῃ τὰ ἴχει ἡ ποδιὰ της,
καὶ τὰ κέν' ἡ γιὰφεδιά της

Πλειά 'ν' τὰ ἔξοδα τοῦ γάμου,
παρὰ τὰ προικιά τῆς νύφης.

Τὰ ἔξοδα τοῦ γάμου μας,
ἡ νύφη δὲν τ' ἀξίζει.

Σὰν θέλ' ἡ νύφη κ' ὁ γαμπρός,
χαίρουτ' οἱ συμπεθέροι.

Σὰν θέλ' ἡ νύφη κ' ὁ γαμπρός,
τύφλαις νὰ ἴχει ὁ πεθερός.

Συμπεθέροι καὶ συντέκνοι,
κ' ὅτι φᾶν' τὸν πρῶτο χρόνο.

Ἐπαντρειά, σπῖτι κ' ἀμπέλι,
μὲ βιὰ δὲν γίνονται, κοπέλλι*.

Ἐπαντρεῦθη ν' ἀνασάνη*,
κ' εὔρηκε μαλλιά νὰ ξάνη*.

"Ὡστε νὰ στολισθῇ ἡ νύφη,
ἐβγήκανε τὰ μάτια τοῦ γαμπροῦ.

Καὶ ὁμοίως ὁμοίας φύσεως.

'Απάντρευτος σὺν παντρευτῇ δὲν πρέπει νὰ χορεύῃ,
μόνο σακκί σ' τὸν ὄμιον του κριθάρι νὰ γυρεύῃ.

— Ἐχω το 'γὼ καὶ τὸ σακκί, ἔχω καὶ τὸ κριθάρι,
πολύ 'ν' ἀπὸ τὸ πρακτικὸ* ἀποῦ 'νε σ' τὸ πιθάρι.

'Ἐπάντρεψέ μ' ἡ μάνα μου κ' ἐπήρθε μ' ἕνα φράγγο,
κ' ἐγέμησε τὸ σπῆτι μας ὄλο-ἡμπερντίο, σάντο.

Καλλιὰ 'ν' ὁ μόσκος ἄδολος παρὰ τὸ δολωμένο,
καλλιὰ 'ν' ὁ νῆος ὁ 'λεύθερος, παρὰ τὸν παντρευμένο.

Ἐνόλητη σ' ἐκάτεχα κ' ἐπάθεις τὰ χαλίκια,
κ' ἐδὰ ποῦ καλνκόθηκες* ζητᾶς καὶ σκουλαρίκια.

*Ὁμορφον εἶνε τῶμορφο πέντε φοραῖς καὶ δέκα,
ἄσημον εἶνε ν' ἀγαπᾶς παλληκαριοῦ γυναικα.

"Ὁποιος ἐκεῖνος ἀγαπᾶ γυναικα παντρευμένη,
ὡς τάξη πῶς ἀγάπησε μιὰ σκρόφα* γαστρομένη.

Σὺν θῆς νὰ κάμης πεθερὰ νὰ σκοτωθῇ γιὰ σένα,
ἀνάσκελα κλωθάριζε* κ' ὀρθή μαλλί τῆς ξένε*.

Χίλια κακὰ πονέματα* νὰ βγάλ' ἡ γι' Ἀνεξήνα*,
ἀποῦ 'φαι τὰ ὀγάλια* μου κ' ἐγὼ ψοφῶ* σ' τὴν πείνα.

*Ἀκουσα πῶς παντρεύεσαι, Κουτσαύτη ἀποῦ τὸ Μοῦντρος,
καὶ παίρνεις τὴν ἀπαλλαγῆ* ἀποῦ 'χεν ὁ Μαυρούλιος,
— Ἀπωλισμένοις ἤμουνε πῶς δὲ γνωρίζω μοῖρα*,
μὰ 'δά, δοξάζω τὸ Θεό, τσιμπραγαρὲ* τὴν 'πῆρα.

Τὸ παιδί σου πάντρεψες,
γείτωνα τὸ ἔκαμες,
κ' ὄχι κοντογείτωνα,
μόν' ἀλαργογείτωνα.

Χαίρου, μάνα, τὸν ὕγὸ σου,
κ' ἀδερφή, τὸν ἀδερφό σου,

πρίχον νά 'ρθ' ἢ μουρμουρίστρα*,
τοῦ στρωμάτου ἢ τσουτσουρίστρα*.

Εἰς ἀκαμάτραν.

'Επρόκοψεν ἡ νύφη μας,
τ' Ἀγιοῦ Λαζάρου τὸ 'σπερονό!
πότ' ἐπρόκοψ' ἡ καϋμένη!
τὸ Σαββάτο 'ποῦ σημαίνει⁽¹⁾.

Κάθε σάββατο βραδύ,
ἡ νύφη μας καματερή*.

Μὲ τὸ νοῦ πλουταίν' ἡ κόρη,
μὲ τὸν ὕπνο ἡ γακαμάτρα.

Πέντε μῆνες ἐξ ἀρδάκτια*.

Ἄγρὰ δευτέρα, βούηθά μου,
Τρίτη μου καὶ Τετράδι,
καὶ Πέφτη μου καὶ Παρασκή,
δουλιὰ νά μὴ δὲ κάμω.

Τῇ Δευτέραν εἶχε σκόλη,
καὶ τὴν Τρίτη παρασκόλη
τὴν Τετράδη καὶ τὴν Πέφτη,
ξάνοιγεν εἰς τὸν καθρέφτη
καὶ τὴν Παρασκή λουγῶνταν,
τὸ Σαββάτο 'κτενιζῶνταν.
καὶ τὴν Κυριακὴν ἐρώτα,
"Ἐχετε κεράδες ὄκα; η

(1) Ὁ κώδων τῆς ἐκκλησίας καλῶν τοὺς πιστοὺς εἰς ἐσπερινὴν προσευχὴν,
ὅτε πάντες ὑποχρεοῦνται νὰ προσέλθωσιν ἀφήροντες πᾶσαν ἐργασίαν.

Τῇ Δευτέρῃ κοσκινίζει,
καὶ τὴν Τρίτῃ ἀναπίζει,
τὴν Τετράτῃ τὸ ζυμώνει,
Πέφτ' ἀνέβηκε, φουσκώνει.
καὶ τὴν Παρασκῆ φουρνίζει,
τὸ Σαββάτο ξεφουρνίζει.
Καὶ τὴν Κυριακὴν ἐρώτα·
"Πιάνετε. κεράδες ῥόκα;"
—³Ω! κακὴ καματερὴ,
σήμερό 'νε Κυριακὴ.

"Ἐφα' ἡ ῥόκα τὰ πλευρά μου
κ' ἡ κλονιὰ τὰ δάχτυλά μου.
κ' ἔπεσε καὶ τὸ σφεντήλι,
κ' ἔσπασέ μου τὸ δαχτύλι.
"Ἐλα σὺ φλασκι* κοντά μου,
θάρος καὶ παρηγοριὰ μου.

Καλλιὰ νὰ 'ἰδῶ τὸν ἄντρα μου στραβό μ' ἕναν ἀμάτι,
παρὰ νὰ 'ἰδῶ τὴ ῥόκα μου νὰ 'χη μαλλιὰ κ' ἄρδάχι.

Ἢ κακὴ πενθερά.

"Ἄντρα ἔχεις, κόντρα* ἔχεις.	Ἄνάθεμα τὴν πεθερά,
πεθερά, καμπάναν ἔχεις.	ἂν εἶν καὶ ζαχαράτη.
καὶ κουνιάδα διαλαλήτρα,	Μηδὲ καλὴ μηδὲ κακὴ,
τὴν ἡμέρα καὶ τὴ νύχτα.	μηδὲ ξυλένια πεθερά.

"Ὅσαις πράσιναις φοράδες,
τόσαις καλοπεθεράδες.
κ' ὅσαις κορούναις γαλαναῖς,
τόσαις μητρονγαῖς καλαῖς.

Σ' τοῦ πεθεροῦ σου τὴν αὐλή,
σπαλάθοι κ' ἀτσικνίδες*,
μὰ σ' τοῦ κυροῦ σου τὴν αὐλή,
μηλαῖς καὶ κυπαρίσσα.

Σ' τὸν Ἰορδάνη, τὸ ῥαμα, τὸ θαλασσοπεράτη,
 ἄνάθεμα τὴν πεθερὰ ἔν εἶν' καὶ ζαχαράτη.

Ἡ ἄσπλαγχνος πενθερά.

Θωρεῖς τὴν κείνη τὴν κορφὴ τὴν πράσινη μαδάρα;
 ἐκεῖ ἀπὸ πίσω κάνουνε μιᾶς ὄρφανούλας γάμο.
 χίλοι τσῆ πῆγαν τὰ προικιά χίλοι τ' ἀπανωπροούκια,
 καὶ τοῦ γαμπροῦ τὸ κάλεσμα ἦσαν ἐννιά χιλιάδες,
 τσῆ νύφης δεκατέσσερης σαφῆς* μεγαλαρχόντου
 σ' τὴ μέση τσῆ συνεπαρσᾶς ἡ νύφη στολισμένη,
 χίλοι κρατοῦν τὴ σκέπη τσῆ τρακόσοι τὴν ποδιά τσῆ,
 καὶ κάθεται σ' τὸ μαῦρο τσῆ ὡσὰν βασιλοπούλα,
 ἡ σέλα τοῦ τονε χρυσῆ τὰ χαλινάρι' ἀσήμι,
 σ' τὰ χέρια τσῆ ἐκράθιενε ἓνα χρυσὸ πουλάκι
 δὲν ἐκηλάδιε τὸ πουλλὸ ὡς κηλαῖδοῦνε τ' ἄλλα,
 μόνου κηλάδιε κ' ἔλεγε τσῆ νύφης μοιρολόγια.

—Κόρη μ', ἐκεῖ ποῦ πᾶς ἐδᾶ*, καλλιὰ 'νε νὰ γυρίσης,
 κ' ἔχεις κακὰ πεθερικὰ καὶ θὰ σὲ καταλύσουν.

Κ' ἡ πρώτη ποῦ τσῆ ζήλεψεν ἦτον ἡ πεθερὰ τσῆ,
 κ' ἐπρόβαλεν εἰς τὸ βρογο θωρεῖ τσῆ καὶ προβέρονου.
 διακός' εἶν' οἱ μαγέροι τσῆ κ' ἐξῆντα οἱ σερβιτῶροι.

—Μαγέροι, μαγερεύγετε λαγούδια καὶ περδίκια.

καὶ ψήστε τσῆ νύφης μου τρικέφαλο τὸν ὄφι.

κι' ὁ ὄφις νὰ 'ν' ἀπὸ βουνὸ νὰ 'νε φαρμακωμένος.

Πρώτη μπουκιά ὄπου 'φαε ἦτο φιδιοῦ κεφάλι.

κ' ἡ παραδευτερώτερη ἦτόνε τ' ὄραδάκι,

κ' ἡ τρίτ' ἡ πλειὰ φαρμακερὴ ἦτον ἀποῦ τὴ μέση.

Ἡ πρώτη ἄφτει τὴν καρδιά κ' ἡ δεύτερη τὸ σκότι,

κ' ἡ τρίτ' ἡ πλειὰ φαρμακερὴ τήνε καταμαραίνει.

Παίρνει τὴν τὸ παράπονο σ' τσῆ πεθερᾶς τσῆ πάει.

—Δῶσέ μου, κερὰ πεθερά, νερὸ δός μου τσῆ ξένης.

νερὸ μου δῶσε τσ' ὄρφανῆς καὶ τσῆ φαρμακωμένης.

—Δὲν ἔχωμ' ἐδεπᾶ νερὸ κι' ἄμε σ' τῶν κουνιάδῶ σου,

Δένει τὰ χέρια τσῆ σταυρὸ πάει σ' τῶν κουνιάδῶ τσῆ,

—Κουνιάδες κι' ἀδερφάδες μου, δός τε νερὸ τσῆ ξένης.

δός τε νερὸ τσῆ ὄρφανῆς καὶ τσῆ φαρμακωμένης.

Δὲν ἔχομ' ἐδεπᾶ νερὸ κι' ἄμε σ' τοῦ κῆρ-Γιαννάκη,

Δένει τὰ χέρια τῆ στανρὸ πάει σ' τοῦ κύρ-Γιαννάκη.
 --- Ἄντρα, | ποῦ μ' εὐλόγηθες, δός μου νερὸ τῆ ξένης.
 δός μου νερὸ τῆ ὄρφανῆς καὶ τῆ φαρμακαωμένης.
 Πέμπει τρακόσους σ' τῆ γιαιτροὺς καὶ χιλίους σ' τὸ πηγάδι.
 κί' ὥστε νὰ φτάξουν οἱ γιαιτροὶ ἦτον ἀποθαμένη!

Ὁ φιλάργυρος σύζυγος.

Ποτὲ μὴν κλαῖτε τὰ ὄφρα μὴδὲ καὶ τῆ χηράδες.
 τύχη ἔχουν τὰ ὄφρα καὶ ζοῦν κ' ἢ χῆρες πέρνουν ἄντρες,
 μὰ κλαίγετε τῆ κοπελῆαῖς τῆ κακοπαντροσεμμέναις,
 'ποῦ πέρνουν τσ' ἄντρες τῆ κακοὺς καὶ τῆ λογαριασιτάδες.
 'ποῦ λογαριάζουν τὸν καρπὸ τὸ πρακτικὸ* τὸ στᾶρι,
 πῶς κάνει δώδεκα ψωμιὰ καὶ μιὰν ἀποτριβίδα*.
 κί' ἂν δώση καὶ μαγέρεμμα* νὰ τοῦ τὸ μαγερέψῃ,
 κανκί*, κανκί τῆ τὸ μετρά, φτωχοῦ κλαδι* μὴ δώση,
 κί' ἂν τοῦ φανῆ ἄλιώτερο σ' τὴν τάβλ' ἀπῆς τὸ φέρει,
 εὐθὺς ξυλοφορτώνει τὴν καὶ τὴ σκυλοζυγώνει*! —

Ὅτε ἐξέρχονται πάντες μετὰ τοῦ γαμβροῦ καὶ τῆς νύμφης, τῆς μὲν συνοδευομένης ὑπὸ τῶν ἱερέων καὶ νεανίδων, τοῦ δὲ ὑπὸ συγγενῶν νέων⁽¹⁾ βαδίζουσι πρὸς τὸς ναόν, γραῦς πλησιάζουσα τῇ νύμφῃ λέγει αὐτῇ εἰς τὸ οὖς μετὰ φωνῆς μόλις αἰσθητῆς «νὰ σέρνη τὰ πόδια τῆς καὶ νὰ περιπατῇ ἀργά». Ἡ πρόληψις αὕτη τῆς γραῦς ἐξηγεῖται, ὅτι οὕτω ἡ νύμφη θέλει γεῖνη αἰτίως τοῦ νὰ ὑπανδρευθῶσι πᾶσαι αἱ παριστάμεναι νεάνιδες αἱ ὁποῖαι καφό-
 ρέγονται (ἐφίενται πως) τούτου.

Κατὰ πρόληψιν ὁμοίως εἰς τινὰς τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Κρήτης ῥίπτουσιν εἰς τινὰ θηλάκιον τῆς νύμφης ὀλίγον φύραμα (προζύμι) καὶ σπύρον μετάξης ἵνα μετ' αὐτῆς εὐλογηθῶσιν ἐν τῷ ναῷ, νομίζουσι δὲ τοῦτο εὐτυχίας προγονικῆς καὶ ἀφθονίας σύμβολον.

Ἡ νύμφη ἀκολουθουμένη οὕτω μεταβαίνει εἰς τὸν ναόν, οἱ δὲ ἱερεῖς καὶ ψάλται ᾄδουσι βαδίζοντες τὸ δοξαστικὸν Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ «Τὴν παγκόσμιον δόξαν τὴν ἐξ ἀνθρώπων σπαρείσαν καὶ

(1) Ἐν Σιταῖα οἱ συνοδεύοντες τὸν Γαμβρόν νεοὶ ὡς καὶ τὴν νύμφην νεάνιδες πρέπει νὰ ἔχωσι ζῶντας ἀμφοτέρους τοὺς γονεῖς, «μαννοκουροῦδᾶτοι».

τὸν Δεσπότην τεκοῦσαν» κτλ. εἰσερχομένη δὲ εἰς αὐτὸν ἴσταται εἰς τὸ μέσον μετὰ τοῦ γαμβροῦ ὅστις ἔχει αὐτὴν ἀριστερά, τῶν παρανύμφων ὀπισθεν, τῶν δὲ συγγενῶν ἑκατέρωθεν.

Ὁ παράνυμφος εἶνε ἀνὴρ ἢ γυνή, προκρίνεται δὲ πάντοτε αὐτὸς ὁ ἀνάδοχος τοῦ γαμβροῦ, ἐάν δ' ἀπέθανεν, ὁ τῆς νύμφης, κατὰ τὴν εὐχὴν τῆς βαπτίσεως, (ἐν Σιτεῖα τούναντιον προτιμᾶται ὁ τῆς νύμφης ἀνάδοχος)

“Ὅποῦ ἔβαλε τὸ λάδι,
νὰ βάλλῃ καὶ τὸ κλῆμα (1).

Ἄλλως φίλος τις ἢ συγγενὴς τοῦ γαμβροῦ μεθ' οὗ οὗτος προηγουμένως εἶχε συμφωνήσῃ νὰ γείνη παράνυμφος ὁ ἕτερος εἰς τὸν πρῶτον νυμφευθησόμενον, ὅπως εὐφυέστατα εἰκονίζει τὸ ἐξῆς Κρητικὸν ἄσμα· ἀντικαθιστᾷ τὸν ἀνάδοχον ἢ μετ' αὐτοῦ γίνονται παράνυμφοι.

Ὁ Γιάννης μὲ τὸ Σταυριανὸ εἶχαν ἀδερφοσύνη,
ἀδερφοσύνη καὶ φιλιὰ καθάρια ἴμιστοσύνη.

Κ' ἐβάλανε καὶ στοίχημα ὁ γείς ἀποῦ τὸν ἄλλο,

πῶς, ὅποιος πρωτοπαντρευτῆ νὰ μπῆ τ' ἄλλοῦ κουμπάρου

Ἦρθεν ὁ χρόνος κ' ὁ καιρὸς νὰ παντρευτῆ ὁ Γιάννης,

καθίζει κάνει μιὰ γραφὴ τοῦ Σταυριανοῦ τὴ πέμπει,

“Ἀδερφοχτέ μου, Σταυριανὲ νὰ ῥθῆς εἰς τσῆ χαραῖς μου,

πάνω σ' τσ' ὀχτώ σὲ ῥδέχομαι* γὰ νὰ μὲ στεφανώσης.

τὸ στοίχημα ποῦ βάλαμε νὰ ῥθῆς νὰ τὸ πληρώσηςη.

Πιάνει διαβάζει ὁ Σταυριανὸς τὸ κάλεσμα τοῦ Γιάννη,

Καὶ λέει το τσῆ μάννας του νὰ κάμῃ τὸ κανίσκι*.

—Μάννα! σ' τὸ γάμο μὲ καλοῦν καὶ πέ μ' ἦντα νὰ πάρω;

—Ἐπαρε, γυνέ μου, πήγαινε μὰ σὺ τὸν τρόπο (2) σοῦ ῥχεις.

Ἐπαρε, γυνέ μου, πέρδικες, ἔπαρε γυνέ μ' ἀγορίμια*,

ἔπαρε κ' ἑκατὸ λαγούς, τρακόσια περιστέρια,

πενήντα στεيروμάτζετα* κ' ἐξήντα μερωμένα,

Καὶ βάλε κ' εἰς τὴ τζέπη σου ἕνα ψωμί χρυσάφι,

καὶ βάλε κ' εἰς τὸ νῶμό σου μιὰν ἀσημένια πέτσα*.

Δῶσε τσῆ νύμφης τὸ ψωμί καὶ τοῦ γαμπροῦ τὴν πέτσα.

(1) Τὸ ἔλαιον τῆς βαπτίσεως φέρει ὁ ἀνάδοχος, τὸ δὲ κλῆμα σημαίνει τοὺς στεφάνους ἐκ τοῦ ὁποίου κατεσκευάζονται.

(2) ἢ τὸ ἴδιό σου, σημαίνει ὅτι εἶνε εὐκατάστατος.

Ὁ παράνυμφος φροντίζει περὶ τῶν στεφάνων, τῶν λαμπάδων, τῶν ἱερῶν κλπ. Οὗτος πληρώνει τοὺς ἱερεῖς καὶ τὰς λοιπὰς δαπάνας τῆς γαμηλίου τελετῆς ἐν τῷ ναῷ. Πολλάκις δὲ δύο καὶ τρεῖς καὶ πλείονες παράνυμφοι παρίστανται ἐν ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ γάμῳ (1).

Ἐνταῦθα τοῦ λόγου ὄντος περὶ παρανύμφου χάριν τῆς ἀληθείας ἀνάγκη ν' ἀναιρέσωμεν τὴν κατὰ τῶν Κρητῶν ψευδῶς ἐπιρριπτομένην μομφὴν ὅτι δηλ. καὶ τούρκους ἐνίοτε λαμβάνουσιν ὡς παρανύμφους. Οὐδὲν τούτου ψευδέστερον· διότι ἀληθῶς οἱ Κρήτες αἰείποτε διετήρησαν ἀλώβητον τὴν ἱερὰν παρακαταθήκην τῆς θρησκείας αὐτῶν ὡς καὶ τῆς γλώσσης καὶ τοῦ ἔθνισμοῦ των. Τὸ πρᾶγμα ἔχει ὡς ἐξῆς. Πολλάκις ὡς καὶ ἀπανταχοῦ τῆς Τουρκοκρατουμένης Ἑλλάδος συνέβαινε, νέος τις ἐποφθαλιμῶν ἢ ἐρώμενος νεάνιδός τιςος ὠραίας καὶ πλουσίας ἀλλὰ διαφόρου κοινωνικῆς θέσεως καὶ μὴ δυνάμενος νὰ νυμφευθῇ ταύτην, παρεκάλει ἰσχυρόν τινα Τούρκον ὅστις ἐμεσίτευε παρὰ τοῖς γονεῦσι τῆς νύμφης περὶ ἐπιτυχίας τοῦ γάμου καὶ ἐπλήρωνε προσέτι τὰς δαπάνας τοῦ παρανύμφου· αἰείποτε ὁμως ἐπὶ τῆς περιστάσεως ταύτης χριστιανὸς ἦτο ὁ παράνυμφος.

Πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου ὁ ἱερεὺς ἐρωτᾷ τοὺς μελλονύμφους, εἰς οἰκείᾳ θελήσει ἐπιθυμοῦσι νὰ ἔλθωσιν εἰς γάμου κοινωνίαν· εἰς τυχὸν δ' ἀποφατικὴν ἀπάντησιν, ὅπερ σπανιώτατον, ὁ γάμος δὲν τελεῖται. Ἄφοῦ δὲ καταφατικῶς ἀπαντήσωσιν ὁ ἱερεὺς ἀπαγγέλλει τοῖς παρισταμένοις προτρεπτικούς τινας λόγους ἐξορκίζων καὶ καταρῶμενος ἐκείνον ὅστις ἤθελε τολμήσῃ νὰ δέσῃ τοὺς μελλονύμφους ἀνὰ κληρονομίᾳ, λέγει, τὴν λέπραν τοῦ Γιεζῆ καὶ τὴν ἀγχόνην τοῦ Ἰούδα».

(1) Στεφανῶναι κυρίως εἰς τὴν τελετὴν τοῦ γάμου τὸν γαμβρὸν καὶ τὴν νύμφην, κατ' ἀρχαιότατον ἔθιμον. Ὁ Εὐρωπαϊκὸς λέγει, «Σοὶ καταστήσας ἐγὼ νυν, ἦγον ὡς γαμουμένην».

ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΑΙ ΠΛΑΝΑΙ ΚΑΙ ΠΡΟΛΗΨΕΙΣ

ΤΟ ΔΕΣΙΜΟΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΤΕΛΕΤΗΝ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ

^α Ο οὖν ὁ Θεὸς συνέζευξεν,
 ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω.
 [Γένεσ. Β'. 24. Εὐαγγέλ. Ματθ. ΙΘ'. 4-6.
 Ἐφεσ. Ε'. 31.—Α'. Κορινθ. ΣΤ'. 16.—

Ἐν τοῖς σκοτεινοῖς τοῦ μέσου καλουμένου αἰῶνος χρόνοις ὅτε ἀμάθεια καὶ σκότος πολὺ ἐπεκάθετο εἰς τὴν διάνοιαν τοῦ ὄχλου, «πίστευε καὶ μὴ ἐρεῦνα» ἦτο τὸ μόνον βασιλεῦον θρησκευτικόν ῥητόν, ὡς περ κεραυνὸς ἐκσφενδονιζόμενον κατὰ παντὸς Θωμᾶ τολμῶντος νὰ ἀμφιβάλλῃ ἔστιν ὅτε ἐπὶ τινων ἄτινα ὁ νοῦς δὲν ἠδύνατο ἀβαστανίστως νὰ δεχθῇ. Οὐ μόνον δὲ κατὰ τοὺς σκοτεινοὺς τοῦ μέσου τούτου αἰῶνος χρόνους, ἀλλὰ μεχρι τῆς χθὲς ἔν τε τοῖς λοιποῖς τῆς Ἑλλάδος μέρεσι καὶ ἐν Κρήτῃ προλήψεις ἀπειροπληθεῖς καὶ δεισιδαιμονίαι ἐνεφώλευον ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἀπαιδεύτου λαοῦ γεννηθεῖσαι καὶ ἀνδρωθεῖσαι ὑπὸ τὸ βάρος ἐννέα καὶ δέκα ὄλων αἰῶνων τυραννίας καὶ βαρβαρισμοῦ !!! Σήμερον ὁμως ὅτε κατὰ τὸν μέγαν τῆς Ἀγγλίας ποιητὴν Σαικσπῆρον,

“Καὶ εἰς δένδρ’ εὐρίσκεις γλῶσσας καὶ εἰς ῥύακας βιβλία,
 καὶ εἰς λίθους ὀμίλιας κ’ ἐν παντὶ τὸ ἀγαθόν.”

σήμερον λέγω τὸ ῥητόν τοῦτο ὁ πολιτισμὸς καὶ ἡ πρόοδος ἀνέτρεψε διὰ τῆς ἐπιστήμης εἰπὼν «ἐρεῦνα καὶ πίστευε». Τὸν ὀρισμὸν τούτον ἐπιδιώκουσι πᾶσαι αἱ μεγάλαι ψυχαὶ ἐν τῷ κόσμῳ, διότι οὗτος ὁ ὀρισμὸς «ἐρεῦνα καὶ πίστευε», ἐξευγενίζει τὸ πνεῦμα οὐδόλως αὐτὸ ἀμαυρῶν, ὀρίζει τὰ δίκαιον, πλουτίζει τὴν μνήμην, προάγει τὰς ἐπιστήμας καὶ καθίστησιν ἀληθῶς τὸν ἄνθρωπον ὁμοίον τῷ Θεῷ.

Οὐδέποτε ὑπῆρξεν ἐπιστήμη ἐν τῷ κόσμῳ ζητηθεῖσα μετὰ μείζονος ἐπιμελείας ἀλλὰ καὶ μετὰ ἐλαχίστης ὑποδοχῆς ὅσον ἡ τῆς μαγείας. Ὅσα δὲ περὶ αὐτῆς διεσώθησαν ἡμῖν εἴτε ἐν γραπτοῖς μνημείοις, εἴτε διὰ τοῦ προφορικοῦ λόγου τοσοῦτον ἀπέχουσι τοῦ ὀρθοῦ καὶ τῆς ἀληθοῦς ἐπιστήμης, ὥστε οὐδεὶς σήμερον νοῦν ἔχων

καὶ ἀναπτύξεώς τινος εὐμοιρήσας, πιστεύει εἰς τὴν δύναμιν καὶ τέχνην μάγων καὶ γοήτων. Δυστυχῶς ὅμως κατὰ τὴν Κρητικὴν παροιμίαν,

“Ὅποιος κοπελλομάθη*,
δὲν γεροντοξεχνᾷ.

Δύσκολον καθίσταται καὶ εἰς αὐτὸν τὸν ἀγωγῆς καὶ μορφώσεως τυχόντα νὰ λησμονήσῃ ὅσα ἐν τῇ τρυφερᾷ ἡλικίᾳ του ἐδιδάχθη ὑπὸ ἀνθρώπων ἀμαθῶν, ἢ γραιῶν, πολλῶ δὲ μᾶλλον εἰς τὸν μὴ εὐτυχήσαντα νὰ ἀναπτυχθῇ ἐκ παιδικῆς ἡλικίας, ὅτε ἡ γοητεία καὶ μαγεία δύναται πράγματι νὰ τὸν βλάψῃ· ἐὰν εἰπῇ τις, ὅτι θέλει δέσῃ τὸν κόμβον⁽¹⁾, κατὰ τὸν γάμον του, τὸν καταστρέφει. Ἄρκει τοῦτο. Ὁ φόβος καὶ ἡ ἐδραιωθεῖσα πλάνη εἶνε ἱκανὴ νὰ μαράνη ἄνευ αἰτίας μετὰ τὸν γάμον τὸν συζυγικὸν ἔρωτα, νὰ ἐπιφέρῃ εἰς τὸ νέον ζεῦγος τὴν θλίψιν καὶ τὴν ἀπελπισίαν καὶ νὰ καταστήσῃ ἀβίωτον τὸν γαμικὸν βίον. Εὐτύχημα τοῦλάχιστον, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν εἶνε εἰς τὸν ἀμαθῆ καὶ δεισιδαίμονα ἐκείνον ἄνθρωπον, διότι ὅπως πιστεύει εἰς τὴν δύναμιν καὶ ἐνέργειαν τοῦ γόητος, οὕτω πιστεύει ὅτι ἐξιλαστήριος καὶ ἰκετευτικὴ προσευχὴ δύναται αὐθις νὰ λύσῃ τὸ δεθὲν ἀνδρόγυνον καὶ οὕτω ἐπανέρχεται αὐθις ἡ χαρὰ καὶ ὁ συζυγικὸς ἔρωσ ἐν τῷ οἴκῳ.

Ἄνάγκη λοιπὸν ὀλίγα καὶ περὶ τῆς πλάνης ταύτης (τοῦ δεσίματος) νὰ εἴπωμεν. Φρονοῦμεν μάλιστα ὅτι εἶνε καταλληλότερον ἵνα καταχωρίσωμεν αὐταῖς λέξεσι τινὰ ληφθέντα ἐκ τινος μεσαιωνικοῦ χειρογράφου ἀφορῶντα εἰς τὸν μαγικὸν τρόπον καθ' ὃν δένουν τοὺς νυμφευομένους, ἔχει δὲ οὕτω.

«Πῶς δένουν καὶ πῶς λύουν τὰ ἀνδρόγυνα.

«Κυριακὴ βράδυ, δύοντος τοῦ Ἡλίου, εἰς τὸ πρῶτον ἄστρον, ἔπαρε κόρδα ἐτοίμην, βλέπων πρὸς τὸν ἀστέρα, λέγεις.

«Ὡς δένει ὁ ἥλιος, ὡς δένεις καὶ σύ, ἀστέρα, οὕτω δένω καὶ ἐγὼ τὸν δούλον τοῦ Θεοῦ [δεῖνα], μὲ τὴν δούλην τοῦ Θεοῦ [δεῖνα]. Δένω τοὺς 365 ἀρμούς, δένω τοὺς σφενδήλους τῆς ράχεως, δένω

(1) Δέσιμο, Δέματα, Δεματικά, καὶ Κομποδέματα, λέγουσιν ἐν Κρήτῃ, τὴν τοιαύτην γοητείαν.

τοὺς σφενδῆλους τῆς ράχως, δένω καὶ τὴν βασιλικὴν φλέβα τὴν κοιμηθῆσαν εἰς ἀμαρτίαν».

«Λέγοντας ταῦτα δένεις συγχρόνως ἑπτὰ κόμβους εἰς τὴν κόρδα. Ὅταν δὲ πάλιν θέλῃς νὰ τοὺς λύσῃς ἐκείνην τὴν νύκτα ἢ καὶ ἄλλην, εἰς τὸ πρῶτον ἄστρον, λέγεις τὰ ἄνωθεν ἀντιστρόφως ὅτι, »λύεις τοὺς 365 ἄρμους κτλ. καὶ συγχρόνως λύεις τοὺς ἑπτὰ κόμβους τῆς κόρδας, καὶ λύονται».

Οἶα πλάνη! οἶα ἀπάτη! διὰ τοὺς πιστεύοντας.

Ἔτερον.

α Ἐπαρε μίαν κλωστήν ἀπὸ κανάβι, μίαν κλωστήν λινὴν καὶ μίαν μεταξωτὴν. Ὅταν δὲ ὁ ἱερεὺς ἀναγινώσκει εἰς τὴν στεφάνωσιν τὸ «*Στέφεται ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ (δεΐνας), τὴν δούλην τοῦ Θεοῦ (δεΐνα)*». λέγε σύ, «*Δένεται ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ (δεΐνας) τὴν δούλην τοῦ Θεοῦ (δεΐνα)*»· καὶ σμίγεις ταῖς κλωσταῖς, δένων συγχρόνως καὶ δι' αὐτῶν ἓνα κόμβον, καὶ πάλιν ἐπαναλαμβάνοντος τοῦ ἱερέως ἐκ δευτέρου καὶ ἐκ τρίτου τὰ αὐτά· καὶ δένονται».

Καὶ οἱ ἄρχαιοι εἶχον τοιαύτας προλήψεις «*Καταδεδέσθαι, ἀντὶ τοῦ πεφαρμακεῦσθαι καὶ δεδέσθαι φαρμάκοις*». [Ἄρποκράτ.] «*Δεσμεύειν γὰρ φασιν αἱ φαρμακίδες, ὅταν πρὸς κατοχὴν τινα παρ' αὐταῖς καταμαγεύωσι*». [Σχολ. Θεοκρ.] καὶ, «*Ἀναλύω—Ἀναλύσαι, τὸ βεβλαμμένον τινὰ δι' ἐποδῆς ἀπαλλάξαι*» [Ἡσύχιος].

Τοὺς δύο τούτους τρόπους ἀναφέρομεν ἐνταῦθα μόνον ἵνα ὑποδείξωμεν τὸ πρᾶγμα. Γνωρίζει ὅμως ὁ λαὸς καὶ τρόπους πολλοὺς δι' ὧν κατορθοῖ νὰ ματαιώσῃ, ὡς νομίζει, τὴν δύναμιν τῆς μαγείας ταύτης π. χ. κατὰ τὸ διάστημα τῆς τελετῆς κρατῶν τις τὰ ἐνδύματα τῶν νυμφευομένων, δύναται νὰ ἐξουδετερώσῃ τὴν δύναμιν αὐτῆς. Ὅμοίως ἐὰν σπαρῶσιν ἐν τῷ δωματίῳ κύαμοι κεκομμένοι εἰς τὸ μέσον, ἢ μαγεία οὐδὲν κατορθοῖ· καὶ ὄρχεις ἀλέκτορος ἐὰν ἀναρτήσῃ τις ἄνω τῆς νυμφικῆς κλίνης ἀπομακρύνει τὴν μαγείαν, προσέτι καὶ ἐὰν ἀλείψῃ τὴν θύραν τοῦ νυμφικοῦ θαλάμου διὰ λύπους κυνὸς κτλ.!

Τοιαῦται αἱ προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίαι τοῦ λαοῦ ἐν ὀλίγοις. Τὸ εὐχάριστον ὅμως εἶνε ὅτι μικρὸν κατὰ μικρὸν ἤρχισαν νὰ μειῶνται αὐταὶ καὶ ἐλπὶς ὅτι σὺν τῷ χρόνῳ ἴσως ἐξαλειφθῶσιν παντελῶς.

Καὶ ἤδη ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ προκείμενον.

Μετὰ ταῦτα λοιπὸν ἄρχεται ἡ ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας κεκανονισμένη τελετὴ ὅτε δὲ ψάλλεται τὸ «Ποτήριον σωτηρίου λήψομαι» κλπ. ὁ ἱερεὺς προσφέρει τῷ γαμβρῷ καὶ τῇ νύμφῃ ποτήριον οἴνου ἀκράτου, περιέχοντος καὶ μερίδας ἄρτου δύο, ὧν ἑκάτερος λαμβάνει μίαν ῥοφῶν τρίς καὶ ἐκ τοῦ ἐν τῷ ποτηρίῳ οἴνου· τὸ δὲ ὑπόλοιπον αὐτοῦ ὁ παράνυμφος (κουμπάρος) ἢ οἱ παράνυμφοι λαμβάνοντες πίνουνσι καὶ τινες δὲ τῶν παρεστώτων ἀγάμων ἀγωνίζονται νὰ λάβωσι καὶ πῖωσι σταγῶνάς τινας ἐκ τοῦ οἴνου τούτου, συντελεστικοῦ νομιζομένου πρὸς ταχεῖαν στέψιν. Τὸ δὲ ποτήριον καὶ κοχλιάριον γίνονται ἀνάρπαστα εἰς τινας τῶν ἐπαρχιῶν. Ὁ ἰκανώτερος ἀρπάζει τοῦτο.

Ὅτε δὲ ψάλλονται τὰ τροπάρια « Ἡσαΐα, χόρευε » κλπ. οἱ ἱερεῖς λαμβάνουσι τῆς χειρὸς τὸν γαμβρόν, οὗτος δὲ τὴν νύμφην, ὀπισθεν τῶν ὁποίων συμβαδίζει ὁ παράνυμφος κρατῶν τοὺς ἐπὶ τῶν κεφαλῶν τῶν νυμφίων στεφάνους καὶ περιέρχονται τρίς τὴν τράπεζαν ἐν ἧ κεῖται τὸ Εὐαγγέλιον. Καὶ ἐν μὲν ταῖς πόλεσι ῥίπτουσι κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ γαμβροῦ, τῆς νύμφης, τῶν παρανύμφων καὶ πάντων τῶν παρευρεθέντων *κουφέτα*, ἐν δὲ τοῖς χωρίοις κατ' ἀρχαῖον ἔθιμον κόκκους βάμβακος, εὐτυχίαν καὶ ἀφθονίαν σημαίνοντος καὶ ἄνθη λεμοναίων ἢ πορτοκαλαίων, ἀν δὲ ἡ ἐποχὴ δὲν ἐπιτρέπει τὸν ἀνθισμὸν, τρυφερὰ φύλλα αὐτῶν. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ οἱ παλαιοὶ ἔρριπτον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῶν νυμφευομένων διάφορα τραγῆματα ὡς λέγει ὁ Σουΐδας ἐν λέξει «*Καταγύσματα*» καὶ Βαρῖνος ἐν λέξει «*αἰνιγμα*» ἐκτιθέμενος ὅτι «ἐπὶ τῶν νυμφευομένων καὶ σήσαμον ἢ κριθὰς ῥίπτουσιν, οἰωνίζόμενοι, ἐπεὶ πολύγωνα ἴστί». Καὶ ὁ Φώτιος ὁμοίως⁽¹⁾. Εἰς τὸ τέλος τῆς τελετῆς ψάλλεται τὸ δοξαστικὸν τοῦ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ. «*Ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσῃ*» κλπ. Ὅτε ὁ ἱερεὺς λαμβάνων ἐν χειρὶ τὸ Εὐαγγέλιον ἵσταται δεξιᾷ τῶν νυμφευθέντων, τότε ὁ πατὴρ τοῦ γαμβροῦ πρῶτος πλησιάζει τὸν ἱερέα, ἀσπάζεται τὸ Εὐαγγέλιον, ἔπειτα πλησιάζων τὸν ἵστευμένον υἱὸν του, ἀσπάζεται τὸν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ στέφανον καὶ τὰς παρειὰς ἐπευχόμενος αὐτῷ ἀνὰ ζήσῃ μετὰ τῆς νύμφης ἐν εὐτυχίᾳ καὶ χαρᾷ, νὰ ἴδῃ παιδιὰ τῶν παιδιῶν του καὶ νὰ ἀπολαύσῃ τοῦ Ἀβραάμ. καὶ τοῦ Ἰσαὰκ τὰ καλὰ, νὰ ἔχῃ τὴν εὐχὴν του καὶ νὰ

(1) Ἴδε ἐν σελ. 31 τὴν στήμ. Ὅρα καὶ Ἀριστοφ. *Εἰρ.* 869—Πλούτ. 530—Πολυδ. 4, 80.—“Κυπριακά” Ἀθανασ. Α. Σακελλαρίου. Τόμ. Α'. σελ. 718—734.

εἶνε *καλορρίζικος*). Ὁ δὲ υἱὸς ἀντασπάζεται τὴν δεξιὰν τοῦ πατρὸς συγκεκνημένος καὶ ὑποδακρύων.

Εὐτυχεῖς οἱ γονεῖς οἱ ἀξιωθέντες ν' ἀποκαταστήσωσι τὰ τέκνα των παρευρισκόμενοι εἰς τὴν χαρὰν ταύτην . . .

Εἰς τινὰς τῶν Ἐπαρχιῶν ὁ πατὴρ τῆς στιγμῆς ταύτης τοῦ ἀσπασμοῦ δωρεὶ τῷ υἱῷ του ἐνώπιον πάντων ἀγροῦς ἀρωσίμους ἢ ἐλαιόδενδρα ἢ ἀριθμὸν τινα προβάτων ἢ ἕτερόν τι τῆς οἰκίας του, ἢ ἐν τοιαύτῃ ὥρᾳ οὕτω γενομένη δωρεὰ ὀνομάζεται *ἐμβατίκιον*. Μετὰ τὸν ἀσπασμὸν τοῦ γαμβροῦ ὁ πατὴρ πλησιάζει καὶ τὴν νύμφην καὶ ἀσπάζεται τὸν ἐπὶ κεφαλῆς στέφανον καὶ τὰς παρειὰς εὐχόμενος ὡσαύτως «ὁμόνοιαν, ἀγάπην, εὐτεκνίαν, χαρὰν καὶ ἀπόλαυσιν πάντων τῶν ἀγαθῶν τοῦ Ἀβραάμ καὶ τοῦ Ἰσαάκ· παιδιὰ τῶν παιδιῶν σας ν' ἀξιωθῆτε» κτλ. ἀναρτᾷ τότε ἐπὶ τοῦ καλύμματος τῆς κεφαλῆς τῆς χρυσοῦν φλωρίον, ἢ χρυσοῦν σταυρὸν ἢ δακτύλιον περᾶ ἐπὶ τοῦ μικροῦ δακτύλου τῆς χειρὸς· τοῦτο πράττει καὶ ἡ μήτηρ τοῦ γαμβροῦ προσφέρουσα ἐπίσης, μετὰ τοῦ ἀσπασμοῦ τοῦ υἱοῦ τῆς δωρὸν τι, ὡς φυλακτῆριον ἀργυροῦν μὲ ἀλύσεις, ἢ μανδήλιον μεταξωτὸν κλπ. καὶ τῆς νύμφης δακτύλιον, ἢ φλωρίον ἐπὶ τοῦ μετώπου τοῦ κεφαλοδέματος ἢ ἐπ' ὤμου.

“Ὁ καθ' ἑνας μὲν βελόνα,
εἰς τῆς νύμφης τὴν κορῶνα».

Μετὰ τούτους οἱ γονεῖς τῆς νύμφης, οἱ παράνυμφοι καὶ πάντες οἱ προσκεκλημένοι ἀλληλοδιαδόχως ἀσπάζονται τὸ Εὐαγγέλιον καὶ τὸν στέφανον καὶ τὰς παρειὰς τοῦ γαμβροῦ οἱ ἄνδρες, αἱ δὲ γυναῖκες τὸν στέφανον τοῦ γαμβροῦ, καὶ τὸν στέφανον καὶ τὰς παρειὰς τῆς νύμφης προσφέροντες διάφορα δῶρα (*χαρίσματα ἢ κολλήματα* λέγόμενα), οἷον φλωρία καὶ ἄλλα νομίσματα ἀργυρᾶ, χειρόμακτρα κλπ. ἅτινα ἀναρτῶσιν ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτῶν (!)· εὐχονται δὲ αὐτοῖς διαφόρους εὐχάς, πρὸ πάντων δὲ τάδε.

“Νὰ ζητε, καὶ νὰ σογεράσετε.
Παιδιὰ τῶν παιδιῶν σας νὰ ἴδῃτε.
Μὲ πέντε γυιοὺς καὶ τρεῖς θυγατέρας κλπ.»

(!) Πάντα τὰ χαρίσματα ταῦτα ἀνήκουσιν ἀποκλειστικῶς τῇ νύμφῃ. Πολλάκις διὰ τῶν φλωρίων τῆς νύμφης καὶ λοιπῶν νομισμάτων, ὁ σύζυγος πολλαπλασιάζει ταῦτα ἀγοράζων ἐὰν π. χ. εἶνε ποιμὴν, πρόβατα καὶ μετὰ παρέλευσιν καιροῦ τινας δίδει τῇ συζύγῳ αὐτοῦ διπλάσια τὰ φλωρία. Ἐὰν γεωργός, ἀγοράζει ἰδιοκτησίαν τινα ἐπ' ὀνόματι τῆς.

Ἄλλος δέ τις ἀστείος καὶ φίλος τοῦ οἴνου λέγει,

“Ὡς ἀγαπῶ τὸ καλὸ κρασί ν' ἀγαπᾷσθε.”

Μετὰ τὴν τέλειον τοῦ γάμου ἐξέρχονται πάντες τοῦ ναοῦ καὶ ἐν τῷ περιβόλῳ αὐτοῦ ἄρχεται τότε ὁ χορὸς τοῦ ἀπογαρτισμοῦ τῶν νυμφίων καὶ νυμφαγωγῶν, ὁμοίως ὡς καὶ παρὰ παλαιοῖς ἐγένετο, διότι καὶ οὗτοι ἤδον τὸ «ἀποστεπτικόν» λεγόμενον «ἄσμα, ὅτι μετὰ τὸ ἀποστεφθῆναι τοὺς στεφάνους ἤδετο ἐν τοῖς παισὶ, μέλ- λουσιν ἀποπλεῖν». [Βαρὶν. Φαβωρίνου, Λεξικ.].

Ἐνταῦθα παραθετέα τὰ πρὸς ἔπαινον τῆς νύμφης καὶ τοῦ γαμ- βροῦ ἄδόμενα τότε ἄσματα ὠραιότατα καὶ χαρακτηριστικώτατα ὄντα.

Καὶ διὰ μὲν τὴν νύμφην ἄδουσιν,

“Ὡς 'παινέσωμε μὴ κ' ἄλλη
οὐλαῖς ποῦ 'χουνε τὰ κάλλη.

Ὡς 'παινέσωμε τῇ νύμφη,
ποῦ 'ν' τοῦ κόσμου τὸ σνηθι*.

Ἐχει 'ς τὰ μαλλιά κορῶνα
καὶ κορμὴ σὰν τὴν κολῶνα.

Ἐχει κούτελο μικράκι
στρογγυλὸ σὰν νεραντζάκι.

*Ἐχει φρούδια σὰν γαιτάνι,
ποῦ ζγουράφος δὲν τὰ κάνει.

*Ἐχει 'μμάθια ξαφειρένια,
ἄμορφα καὶ ξαχαρένια.

*Ἐχει πρόσωπον ὠραῖο,
'ποδ' τρελλάλνει κάθε νέο.

*Ἐχει μύτη σὰν κοντύλι,
στόμα σὰν τὸ δακτυλίδι.

*Ἐχει χεῖλη κοραλένια,
δόδια μαργαριταρένια.

Καὶ πηγῶν λακκουδάτο,
μόσκους καὶ ἀνθοὺς γεμάτο.

Καὶ λαιμὸ σὰν τὸ κρουστάλλι,
ὁ* γὰρ τὸ μαργαριτάρι.

*Ἐχει στήθος μαρμαρένιο,
καὶ κορμὴ κυπαρισσένιο.

Ἐχει δὴ βυζιὰ λεμόνια,
 κ' εἶνε ἄσπρα σὰν τὰ χιόνια.
 Ἐχει ἔμπράτσα* σὰν λαμπάδες
 ποῦ δὲν τὰ ἄχουν ἀφεντάδες*.
 Δαχτυλάκια σὰν κοντύλια,
 μὲ διαμάνθηα δαχτυλίδια.
 ὦ! χαρὰ ἔς τοις τὸν κύρη,
 ποῦ ἔσπερον τέθοιο ζαφείρι.
 ὦ! χαρὰ ἔς τὴν καὶ τὴ μάννα,
 ποῦ ἔκαν ἔθοια μαντζοράνα*.
 ὦ! χαρὰ καὶ ἔς τὴν ἀγκάλη,
 ποῦ θὰ βάλῃ τέθοια κάλλη (1)

Τὸ ἀντρόγυνο νὰ ζήσῃ,
 νὰ μᾶς πολυχρονίση.
 Νὰ μᾶς ζήσῃ χίλια χρόνια,
 μὲ παιδιὰ καὶ δισεγγόνια.

Δεῖ ἀμφοτέρους.

Ἐλάστε* πόδε* κοπελαις*
 ἢ γι' ἀνθισμέναις λεμοναῖς.
 Ἄῃστε* σεις ἢ παντρεμέναις,
 ῥοδαριαῖς ξεφουντωμέναις.
 νὰ παίνεσωμε τὴ νύφη,
 καθὼς εἶνε τὸ συνῆθι*.
 Νύφ' ἦντὰ ἄχεις καὶ γουνηάζεις*,
 ποῦ ἄχεις ἄντρα καὶ τεριάζεις*.
 Ποῦ ἄχεις ἄντρα παλληκάρι,
 κ' εἶχες μοῖρα νὰ σὲ πάρῃ.
 Ἐχει κορμοσιτάσι* βίτσα*,
 σὰν τὴ γλυκολεμονίτσα.

(1) Καὶ ὁ Ῥουφῖνος ἐπιφωνεῖ εἰς τὴν φίλην του Μελίτην περιγράφων τὴν ὀραϊότητα αὐτῆς ὡς ἑξῆς.

Ὅμματά ἔχεις Ἦρας, τὰς χεῖρας Ἀθήνης,
 τοὺς μαζοὺς Παφίης, τὰ σφυρὰ Θέτιδος.
 Εὐδαίμων ὁ βλέπων σε τρισόλβιος ὅστις ἀκούει
 ἡμίθεος δ' ὁ φίλων ἀθάνατος δ' ὁ γαμήσας,

Νὰ τότε θωρῆ τὸ φῶς σου,
νὰ γελᾷ τὸ πρόσωπό σου.

Σὰν τὸν Ἄγγελο θὰ ἔμπαίνῃ,
καὶ σὰν τὸν ἀητὸ θὰ βγαίνῃ.

Δὲν ἔχω ἄλλο νὰ σοῦ πῶ,
κ' ἦντα σοῦ παραγγέλλω,
τὸν ἄντρα σου νὰ σέβῃσαι,
σὰν ἐδικὸ καὶ φίλο.

Εἶπαμὲν τα τοῦ γαμπροῦ μας,
τὰ στολίδια τοῦ δεντροῦ μας.

Ἄς τὰ ποῦμε καὶ τῆ νύφης,
τὸ ὄμορφὴ μας Ἀφροδίτης.

Ἐχει κούτελο* μικράκι,
σὰν τὸ γλυκολεμονάκι.

Ἐχει στῆθος σὰν παγῶνι,
καὶ χαρᾶς του ποῦ θ' ἀπλώνῃ.

Ἐχει πόδια μαρμαρένια,
χέρια μαργαριταρένια.

Τὸ φουστάνι τῆ σφρίζει,
κοπελιά 'νε καὶ μυρίζει.

Ὅντε περπατῆ 'ς τὴ σιράτα,
Ὀὐρανὸς εἶνε μὲ τ' ἄστρα.

Κι' ὄντε παίρνῃ εἰς τὴ βρύσι,
ἄγγελος θὰ τὸ ἀκλουθῆξῃ

Ἦλιος εἶνε καὶ φεγγάρι,
κι' ὁ γαμπρὸς τὸ παλληκάρι.

Ἦ νύφ' εἶνε παράδεισος,
κι' ὁ γαμπρὸς κυπάρισσος.

Κι' ἔσκυφτιν ὁ κυπάρισσος,
κι' ἐφίλιε τὸν παράδεισο.

Δὲν ἔχω ἄλλο νὰ σοῦ πῶ, καὶ καλομοῖρα νὰ 'σαι,
ς' τὰ ῥόδα ς' τὰ τριαντάφυλλα νὰ πέφτῃς νὰ κοιμᾷσαι.

Ἔτερον.

Ποῦ νὰ παίξωμεν ὄμπρὸς,
τὴν νύφη μας, γῆ τὸ γαμπρό;

Ἄς ᾿παινέσωμε τὴ νύφη,
 ποῦ ᾿ν τοῦ κόσμου τὸ συνηθι.
 Ὅσους γάμους κι' ἂν ἐπήγα,
 τέθοια νύφη δὲν τὴν εἶδα.
 Νά ᾿χη τὰ μαλλιά πλεμμένα,
 τὰ σγουρὰ κατεβασμένα.
 Νά ᾿χη κούτελο φεγγάρι,
 ᾿ς τὸ λαιμὸ μαργαριτάρι.
 Νά ᾿χη φρύδια ᾿σὰν γαϊτάνι,
 ποῦ ζγουράφος δὲν τὰ κάνει.
 Νά ᾿χη μιάθια ποῦ τραβοῦνε,
 κι' οὐλαῖς τσῆ καρδιαῖς κεντοῦνε.
 Νά ᾿χη μύτη σὰν κοντύλι.
 στόμα σὰν τὸ δαχτυλίδι.
 Ἔχει μάγουλα καρνάδα*,
 στρογγυλὰ σὰν πορτακάλια.
 Ἔχει χέρια μαρμαρένια,
 δόδια μαργαριταρένια (1),
 Ἔχει μέση μὲ στολίδι,
 καὶ λιανὴ* σὰν δαχτυλίδι.
 Ἔχει πόδια μαρμαρένια,
 κεφαλὴ τζεβαίρενια*.
 Ἔχει πόδια γιὰ καρτσόνια,
 παχιὰ κι' ἄσπρα σὰν τὰ χιόνια.
 Καὶ κορμὶ κυπαρισσένιο
 κάτωσπρο καὶ φιλιδισένιο*.

Ἔτερον.

Ἐλάτε* πόδε*, κοπεληαῖς.
 ξεφουντωμέναις λεμονιαῖς,
 κι' ἀπὸ πίσω ἢ παντρεμέναις,
 νεραντζουλαῖς ἀνθισμέναις.
 Νά ᾿παινέσωμε τὴ νύφη,
 ὅπως εἶνε τὸ συνηθι.

(1) Ἴδου πῶς περιγράφει ὁ θελκτικώτατος Λουκιανὸς τοὺς ὀδόντας εἰς τὰς εἰκόνας του. "Ὀδόντας, πῶς ἂν εἴποιμί σοι, ὅπως μὲν λευκοὺς, ὅπως δὲ συμμέτρους καὶ πρὸς ἀλλήλους συνηρμοσμένους, καὶ κατὰ τοὺς σπιλινωτάτους μαργαρίτας ἐπὶ στίχου πεφυκότας"· αὐτὸ δὴ τὸ τοῦ Ὀμήρου· "ἐλέφαντι τῶ πριστοῶ ὁμοίους".

Νὰ 'παινέσωμε μὴ κ' ἄλλη
 κ' οὐλαῖς τᾶχτετε τὰ κάλλη.
 Νὰ παινέσωμε τὴν νύφη,
 'ποῦ 'βρεν ἐδικόν της σπίτι.
 Καὶ θὰ 'πᾶ' 'ς τ' ἀρχοντικό της,
 'ποῦ 'τον 'πεθυμητικό* της.
 Σ' ὅσους γάμους κί' ἂν ἐπῆγα,
 τέτοια νύφη δὲν τὴν εἶδα.
 Νά 'χη τὰ μαλλιά πλεμμένα,
 τὰ σγουρὰ κατεβασμένα.
 Νά 'χη κούτελο μικράκι,
 στοργγυλὸ σὰ φεγγαράκι.
 Νά 'χη μύτη κονδυλένια,
 καὶ χυτὴ καὶ φιλιτσένια*.
 Νά 'χη στόμα δακτυλίδι
 κ' ἢ 'μιλιά τση 'νε προπίδι.
 Νά 'χη γλώσσα μειρημένη,
 καὶ μὲ γνῶσι στολισμένη.
 Νά 'χη φρούδια σὰν γαϊτάνι,
 σὰν δλόμανρο μελάκι.
 Ὡς καὶ τὰ 'ματόκλαδά της,
 ἢ προπιὰ 'ν' κ' ἢ γγ' ὠμορφιά της.
 Νά 'χη 'μμάτια ἀμυγδαλένια,
 μαργαριτοδιαμαντένια.
 Μάγουλα τριανταφυλλένια,
 ζούντζινα* καὶ κοραλένια
 Νά 'χη χεῖλη σὰν κοράλι,
 δόδια σὰν μαργαριτάρι.
 Καὶ τὸ στόμα τση μικράκι,
 ἐπιτήδηο γιὰ φιλάκι.
 Καὶ λακκουδοπηγουνάτη*,
 κί' ὄλο ζάχαρι γεμάτη.
 Καὶ λαιμὸ σὰν τὸ κρουστάλι,
 'Αφροδίτ' εἶνε 'ς τὰ κάλλη.
 Κ' εἰς τὸ στήθος κολαῖνα*,
 μὲ σταυρὸ καὶ μὲ τσικίγια.
 Μ' ἀμπρακάμους* μὲ μπωτόνια*,
 καὶ μ' δλόχουσα κορδόνια*.

Νὰ ἔχη τὰ φλουρὰ περίσσια,
 δέκα σπούρδες* Ἰσα, Ἰσα.
 Καὶ βυζιὰ σὰν τὰ λεμόνια
 ποῦ ἔνε κατάσπρα σὰν χιόνια.
 Νὰ ἔχη στηθια σὰν περβόλι,
 καὶ χαρᾶς του ποῦ θ' ἐπλώνη.
 Κ' εἶν' ἀνοιχτοκουταλάτη*
 καὶ μὲ μυρωδιαῖς γεμάτη.
 Κ' ἔχει μέση δαχτυλίδι,
 ποῦ ἔν' καμάρι* καὶ στολίδι.
 Ἔχει χέρι φιλτισένη*.
 κ' ἄσπρα πόδια μαρμαρένια.
 Καὶ κορμὶ κυπαρισσένηο,
 καὶ περίσσια ζηλεμένο.
 Μπόλιαν* ἔχει ἀπὸ σκέπη*,
 κ' ὁ Θεὸς νὰ μᾶς τὴ βλέπη.
 Κ' ἔχει κ' εἰς τὰ καλυκάκια*,
 διαμαντένια πετραδάκια.
 Νύφη, νύφη, μὴ γουνηάξης*,
 μὰ καλὸ νηὸ θ' ἀγκαλιάζης.
 Ὡσὰν ἄγγελος θὰ ἔμπαίνη,
 καὶ σὰν τὸν ἀητὸ θὰ βγαίνη.
 Νὰ τότε θωρῆ τὸ φῶς σου,
 νὰ γελᾷ τὸ πρόσωπό σου.

Μετὰ τὸ τέλος τοῦ χοροῦ, ὅστις ἐπὶ ὤραν ὄλην διαρκεῖ, ἐὰν μὲν
 νύμφη καὶ γαμβρὸς ἔχωσι τὴν κατοικίαν ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ, τότε
 πάντες πεζῇ ἐκ τοῦ ναοῦ πορεύονται πρὸς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ.
 Ἐὰν ὁμως πρόκειται νὰ μεταβῶσιν εἰς ἕτερον χωρίον, μετὰ τὸ
 πέρασ τοῦ ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ ναοῦ χοροῦ, ἰπεύουσιν ἐπὶ ἡμιόνων
 πάντες, εἰ δυνατόν, καὶ αἱ γυναῖκες τῶν παρανύμφων μετὰ τῆς νύμ-
 φης, δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τῆς ὁποίας δύο νεοὶ παριστάμενοι κρατοῦσι
 τὸ ἐφίππιον τοῦ ἡμιόνου (τὴν παρακρατοῦσιν), ἕτερος δὲ τὸν χαλινόν,
 καὶ πάντες συγχρόνως ἔχοντες τὴν προσοχὴν ἐστραμμένην πρὸς τὴν πο-
 λύτιμον ἐφιππον κατέχουσιν τὸ κέντρον τῆς συνοδείας χωροῦσιν·
 ἐπιστρέφουσι δὲ τότε, ὡς εἶπομεν οὐχὶ «ἀπὸ τὰ ἴδια ζάλα»
 (διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ ὅθεν ἦλθον) δυσοιώνου τῆς τοιαύτης πο-

ρείας νομιζομένης, ἀλλὰ δι' ἑτέρας κεντρικώτερας καὶ πάντοτε δεξιά πρὸς τὸ χωρίον ἀγούσης. Εἰς τινὰ τῶν χωρίων, ὅτε ἡ νύμφη ἐγκαταλείπει τὴν οἰκίαν τοῦ πατρὸς, προσφέρουσιν αὐτῇ οἱ γονεῖς ἄρτον ἓνα ἢ δύο, ἵνα δώσῃ τὸν ἓνα ἐξ αὐτῶν εἰς τὸν πρῶτον συναντήσαντα αὐτὴν καθ' ὁδόν, ὡς σημεῖον ὅτι ἡ νύμφη μετὰ τὸν γάμον πρῶτον καθῆκον ἔχει τὴν ἐλεημοσύνην. Δίδουσι αὐτῇ προσέτι καὶ καρπὸν ροῖας οὕτως χαράττουσι κάποτε τὸν φλοιὸν καὶ ὅστις θέλει ἀποβῆ χρήσιμος εἰς αὐτὴν ὡς καὶ ὁ εἰς τῶν ἄρτων, ὅτε θέλει φθάσῃ εἰς τὸν οἶκον τοῦ γαμβροῦ, ὡς κατιόντες θὰ ἴδωμεν. Ἔχει δὲ ἡ νύμφη ὡς καὶ παρὰ παλαιοῖς πέπλον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ὠραῖον δηλ. ἐκ μετὰξής λεπτὸν ὕφασμα ἥτις «*νυμφικὴ μπόλια*» καλεῖται, λευκοῦ, ἢ κυανοῦ, ἢ ἐρυθροῦ χρώματος.

Ἄδουσι προσέτι οἱ νυμφαγωγοὶ ἕως οὗ ἰππεύσουν οἶονεὶ ἐκ μέρους τῆς μητρὸς τῆς νύμφης τὰ ἐξῆς συγκινητικὰ δίστιχα.

Σήμερο μαῦρος οὐρανὸς σήμερο μαῦρ' ἡμέρα,
 σήμερ' ἀποχωρίζεται μάνα τῆ θυγατέρα.
 Ἄνοιξαν οἱ ἑπτὰ οὐρανοὶ τὰ δώδεκα βαγγέλια,
 κ' ἐπῆραν τὸ παιδάκι μου ἀπὸ τὰ δύο μου χέρια.
 Μισεύγεις, θυγατέρα μου, καὶ πλὴθ δὲ θὰ γελάσω,
 σαββάτο πλὴθ δὲ θὰ λουστῶ οὐδ' ἑορτὴ θ' ἀλλάξω.
 Φεύγεις, κ' ὁ οὐρανὸς βροντῆ κ' ἡ γῆς οὐλὴ ταράσσει,
 κ' ὁ τόπος ὕπον κάθουσον κλαίει κ' ἀναστενάζει.
 Ἐμίσησε τὸ γασμεῖ, πάει τὸ κυπαρίσσι,
 πάει νὰ πηῖ νὰ δροσιστῇ νερὸ ἀποὺ τῆ βρύσι.
 Ἄχι! καὶ νὰ βγαίνα ψηλά, ὡς βγαίνει τὸ φεγγάρι,
 νὰ θάφουρον τὸ παιδάκι μου ὅποια μεροῖ κ' ἂν πάρη.

Προσέτι ἄδουσι σειράν ὄλην ᾠσμάτων κατὰ τὴν ἀναχώρησίν των μετὰ τὸν ἀποχαιρετισμὸν οἱ νυμφαγωγοί, ἅτινα «*τραγοῦδια τῆς συνεπαρσῆς*», ἢ τῆς *κονδούρας*, ἢ τῆς *νύμφης*» λέγονται ἀπαρμολάκτως ὡς καὶ παρὰ παλαιοῖς καὶ ὁ Ὅμηρος δὲ ἐν τῇ ἀσπίδι τοῦ Ἀχιλλέως γαμήλιον πομπὴν ἀναφέρων λέγει· ὅτι καθ' ὁδόν «*πολύς ὁμέναιος ὀρώρει*»⁽¹⁾.

(1) Ὑμέναιος, ὁ ὕμνος, τὸ γαμικὸν ᾄσμα, γαμήλιος ὕμνος. Τραγοῦδιον, τὸ ὁποῖον ἐτραγοῦδουσι οἱ συνοδεύοντες τὴν νύμφην εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ Ὅμ. Π.] παρὰ δὲ τοῖς μεταγενεστέροις, θεὸς τοῦ γάμου συνήθως Ὑμῆν ὅστις ὑπερωκεῖτο εἰς

Ἵμναιος.

Ἐπήραμε τὴν πέροδικα τὴν πενταπλουμισμένη,
 κι' ἀφήκαμε τὴ γειτονιά σὰν χώρα κρουσεμένη*.
 σὰν ἐκκλησι' ἀλειτούργητη σὰν νεραυζὰ κομμένη.

Ἐπήραμε τὴ ῥόδαριά κι' ἀφήκαμε τὰ ῥόδα,
 κι' ἀφήκαμε τὴ γειτονιά σὰν κουρσεμένη χώρα.

Ἐπήραμε τὴν ὄμορφη τὴν ὠρηοπλουμισμένη*,
 κι' ἀφήκαμε τὴ γειτονιά σὰν παραπονεμένη.

Ἐχετε ἄγεια, βασιλικοὶ καὶ βιόλαις μυρισμέναις,
 καὶ κοπελλῆαις ἀνύπαντρες κ' ἔσεις ἢ παντρεμμέναις.

Ἐχετε γεία, γειτόνισσαις, κ' ἔσεις γειτονοπούλαις,
 μικραῖς μεγάλαις χωριναῖς, φτωχαῖς κι' ἀρχοντοπούλαις,
 κ' ἐγὼ πάω στὸ σπῆτι μου κ' εἰς τὰ πεθερικά μου.

ΔΙΑΦΟΡΑ ΤΡΑΓΩΔΙΑ ΤΗΣ «ΣΥΝΕΠΑΡΣΑΣ»

A'.

Ἡ Εἰρήνη.

Ποῦ 'σουν, Εἰρήνη, τὸ ταχύ, ποῦ 'σουν τὸ μεσημέρι,
 ποῦ 'σουν ὄντε σοῦ φώνηαζα καὶ δὲ μ' ἀπηλόηθης* ;

— Μάννα! νερὸ δὲν εἶχαμε κ' ἐπήγα γιὰ νὰ πάρω,
 Μὰ 'πῆραν τ' ἄστρον τὸ νερό, τὰ νέφη τὸ πηγάδι,
 κ' ἔκατσα κι' ἔκλαψα πικρὰ κι' ἐφώνηαζα μεγάλα,
 κ' ἐφέραν τ' ἄστρον τὸ νερό, τὰ νέφη τὸ πηγάδι,
 κ' ἔκατσα σιρογέμησα κ' ἐσιγανάσυσρά το.

Ἦμορφος νηὸς ἐπέρασεν ἀπὸ λαγοῦ κυνηγι,
 κι' ἀποκοτᾶ* καὶ λέει μου γιαι' ἦτο διψασμένος.

“ Ἀνάστυρε συγλι* νερό, κόρη, 'ς τὸ διψασμένο ! ”

τὰ γαμήλια τραγῳδία, « Ἵμν, ὃ Ἵμναις ». [Ἀριστοφ.] Ἦτο δὲ ὁ Ἵμν, υἱὸς τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Μούσης Καλλιόπης, ὅστις νυμφευθεὶς κόρην τινὰ τῶν Ἐλευσινίων ἔζησε μετ' αὐτῆς τοσοῦτον εὐτυχεῖς καθ' ὅλον τὸν βίον, ὥστε μετὰ τὸν θάνατόν του ἐψάλλον ὕμνους πρὸς ἀνάμνησιν καθ' ὅλας τὰς τελετὰς τῶν Γάμων. Ὁθεν καὶ ἐν καιρῷ γάμων ψαλλόμενοι ὕμνοι ἐκαλοῦντο ὕμναιος [Ἵμν. Ἀπολλοδ. γ'. 10. 3. καὶ Hymen.—Διοριστὶ Ἵμν].

Ἵς τὸ ταπεινὸ τοῦ ζήτημα, ποῦ ἴδὼ δὲν εἶχα κοῦπα,
 ἐσύγκλινα* τὸ νῶμό μου νὰ πιῇ ἀποῦ τὸ σταμνὶ μου.
 Τὸ στόμα τοῦ ἴχε ἴς τὸ νερὸ τὰ ἴμαθια τοῦ ἴς ἐμένα.
 «Πίνε το, ξένε, τὸ νερὸ, πίνε το μὲ τὸ νοῦ σου,
 γιὰ τὰ ἴμαθια, ποῦ θωρεῖς πολλοὺς δραγάταις* ἔχουν.
 Ὁ κύρης μου ἴν' ἀμπελουργὸς κ' ἡ μάνα μου δραγάτης*,
 τ' ἀδέρφια μ' εἶν' τὰ κλήματα κ' ἐγὼ γλυκὺ σταφύλι.
 —Σκοτῶνω τὸν ἀμπελουργό, καὶ τὸ δραγάτη δέρονω,
 γλωκοπατῶ* τὰ κλήματα καὶ κόβγω τὸ σταφύλι.

B'

Ἡ ἴμπιστικὴ σύζυγος.

Μὴ κόρη συναπόβγανε τὸν ἄντρα τση ἴς τὰ ξένα,
 κρατεῖ κερὶ καὶ φέγγει τοῦ ποτήρι καὶ κερνᾷ τον,
 κ' ὄσα ποτήρια τὸν κερνᾷ τόσα λόγια τοῦ λέει.
 —Μισεύεις, Κωσταντίνε μου, κ' ἴητα μου παραγγέρονεις;
 —Ἄν λείπω μῆνα, μὴ λουστῆς καὶ χρόνο μὴν ἀλλάξης,
 κ' ἂν λείπω τὸ τριαντάχρονο, τόμ πόρο μὴν πορίσης*.
 —Περνᾷ ὁ μῆνας νὰ λουστῆ κ' ὁ χρόνος δὲν ἀλλάσσει,
 περνᾷ καὶ τὸ τριαντάχρονο ἴς τῆμ πόρτα δὲν προβέρονει.
 Μ' ἀπάνω ἴς τὸ τριαντάχρονο ἡ κόρ' ἐλιγοψύχα*,
 καὶ πέρνει τὸ χρυσὸ σταμνὶ καὶ τ' ἀργυρ' ἄλυσιδι,
 ἴς τῆ στρατά τση συναπαντᾷ ὄμορφος καβαλάρης.
 —Πᾶρε ἴς τῆμ πάντα, λιγερή*, μὴ σὲ πατήσ' ὁ μαῦρος*.
 —Μὰ ἴμένα μαῦρος δὲν πατεῖ, σὰν θέλῃ ὁ καβαλάρης.
 —Ἀνάσυρε, κόρη, νερὸ νὰ πιοῦν τὰ διψασμένα,
 να πιῶ ἐγὼ κ' ὁ μαῦρος μου καὶ τὰ λαγωνικά* μου.—
 Σαρανταδύο σταμνὰ ἴσυρε, καὶ δὲν ἀναντρανίζε*,
 κ' ἀπάνω ἴς τὰ σαρανταδύο τὰ ἴμαθια τση σφουγγίλει.
 —Κόρη, κ' ἂν κλαῖς γιὰ τὸ νερὸ κ' ἂν κλαῖς γιὰ τὸ πηγάδι,
 κ' ἂν κλαῖς γιὰ τὸν κόπο σου νὰ σοῦ τότε πληρώσω.
 —Δὲν κλαίω ἴδὼ γιὰ τὸ νερὸ μηδὲ γιὰ τὸ πηγάδι,
 μηδὲ καὶ γιὰ τὸν κόπο μου νὰ μοῦ τότε πληρώσης.
 Μὰ κλαίω γιὰ τὸν ἄντρα μου τὸν πολυταξειδάρη.
 τριαντάχρονό ἴνε σήμερο, ξένε! ποῦ δὲν τὸν εἶδα.
 —Γιὰ πέ μου τὰ σουσοῦμα* τοῦ μὴ τύχη καὶ τὸν εἶδα;
 —Λιγνὸ* ἴτον τὸ κορμάκιν τοῦ ὡσὰν καὶ τὸ δικό σου,

ἠψηλὴ λιγυρή* ἡ μέση του σὰν καὶ τὴν ἐδική σου.
 Κοκκινουμηλοπρόσωπος σὰν καὶ τὴν ἀφεδιά* σου,
 Μαῦρος ἦτον ὁ μαῦρός* του ὡσὰν τὸν ἐδικό σου,
 —Κόρη μ', ὀψὲς* τὸν εὔρηκα 'ς τὸν κάμπο' ἔξαπλωμένο,
 Μαῦρα πουλιὰ τὸν τρώγανε κ' ἄσπρα τὸν τριγυρίζα,
 κ' ἓνα πουλί, καλὸ πουλί, δὲν ἤθελε νὰ φάη.
 —Φάε κ' ἐσύ, καλὸ πουλί, ἀπ' ἀντρειωμένου πλάταις,
 νὰ κάμης πῆχυ τὸ φτερό καὶ πιθαμὴ τ' ἀνύχι.
 —Ἄστε, πουλιὰ, τὴ γλώσσά μου καὶ τὴ δεξιὰ μου χέρα,
 γιατί θὰ κάμω μιὰ γραφὴ τσῆ μάννας μου νὰ πέψω,
 νὰ τὴ διαβάξ' ἡ μάννα μου νὰ κλαίῃ ἡ ξανθὴ μου,
 νὰ τὴ διαβάξῃ ἡ ξανθὴ νὰ κλαίῃ οἱ γιέδικοί* μου.
 —Κόρη μ', ἐγὼ τὸν ἔθαψα κάτω 'ς τσ' ἀνύδρους κάμπους,
 καὶ μ' ἄφησε παραγγελιά, γυναῖκα νὰ σὲ πάρω.
 Βαστῶ σ' ἀσήμια νὰ φορῆς, χρυσάφια νὰ τὰ βάνης,
 μαρογαριτάρι* ἀτίμητα νὰ βάνης 'ς τὸ λαϊμό σου.
 κ' ἔχω καὶ σπῖθια καὶ κελιά νὰ μπαίνης καὶ νὰ βγαίνης.
 —Φωθιὰ νὰ μπῆ 'ς τὰ σπῖθια σου καὶ λεύρα 'ς τὰ κελιά σου,
 κ' ἐμένα τὸ κορμάκι μου δὲν κέρνει ἄλλον ἄντρα.—
 Καὶ τρέχουν τὰ ματάκια τσῆ σὰν κρουσταλένια βρούσι.
 Γεμίζει τὸ χρυσὸ σταμνὶ 'ς τὸ σπῖτι νὰ γυρίσῃ,
 κ' ἐσφούγγιξε τὰ μάθια τσῆ γιὰ ν' ἀποχαιρετιέξῃ,
 κ', ἀναντρανίζει ταπεινά 'ς τὸ μαυροκαβαλάρη,
 κ' ἐκείνη τὸν ἐγνώρισε, (')

Γ'.

Τὸ κάλεσμα τῆς ἀγάπης.

Ἄγγουρος* 'ς τὴν Ἀνετολὴ κόρ' ἀγαπᾷ 'ς τὴ Δύσι,
 κ' ἀγάπα τὴν, κ' ἀγάπα τὸν κάνεις δὲν τὸ κατέχει*,
 παρὰ ὁ Θιός κ' ἐκεῖν' οἱ δυὸ ποῦ στέκουν κ' ἀπαντέχουν.
 Μὰ 'θέλ' ὁ Θιός, κ' ἡ μάννα του τὸ γυιό τσῆ νὰ παντρέψῃ,
 κ' οὔλο τὸν κόσμον τὸν καλεῖ, κ' οὔλο τὸν προμαζώνει*.

(') "Καὶ ἡ πιστὴ σύζυγος τοῦ Ὀδυσσεύος Πηνελόπη, ἦν ἐν τῇ ἀπουσίᾳ τοῦ ἀνδρός της ἐξήγησαν πολλοὶ μνηστήρες, τοὺς ἄπολους ὁμως αὐτὴ κατῴρθωσε νὰ ἀπατήσῃ ὅλους μέχρι τῆς ἐπανόδου του, καὶ ἤ τις δὲν ἐπαρουσιάζετο εἰς αὐτοὺς εἰμὴ κεκαλυμμένη καὶ ἔχουσα μεθ' ἑαυτῆς δύο ἀμφιπόλους", δύναται νὰ τεθῆ παραλλήλως τῇ εἰκονιζομένῃ.

—Μάννα! τὸν κόσμον τὸν καλεῖς, κη' οὐλο τὸν προμαζόνεις,
τὴν ἀραπῶ δὲ τὴν καλεῖς, τὴν ἀραπῶ δὲ θέλεις;

—Γυνὲ μου! κ' ἐπά 'ν' ὁ καλεστής*, 'πέ του νὰ τὴν καλέση.

—Μάννα μ', ἐγὼ 'μ' ὁ καλεστής* 'ς τὴν ἀραπητικὴ μου*.

Μάννα μου, δὸς μου τὴν εὐκὴ νὰ 'πᾶ' νὰ τὴν καλέσω.

χρυσὴ φεργάδα 'στόλισε καὶ μέσα τότε βάνει,

κη' ὥστε νὰ 'πῆ "Ἐχετε γειά", πάει σαράντα μίλια,

κη' ὥστε νὰ 'ποῦνε "Ἔς τὸ καλό", πάει ἄλλα πενήντα.

Δ'.

Τὸ χελιδόνι.

Χελιδονάκι μου γοργό, γοργό μου χελιδόνι,

ἐκεῖ σὲ πέμπω κη' ἄγωμε* ἀποῦ' 'χω μιὰν ἀγάπη,

"Ἄν εἶνε νύχτα, σπούδαζε* κη' ἂν εἶν' αὐγὴ, πορπάθη*,

κη' ἂν εἶν' ἀποξημέρωμα καὶ 'βοῆς τὴν εἰς τὸ στρώμα,

σκύψε καὶ φλίσε' μου τὴν 'ς τὰ χεῖλη κ' εἰς τὸ στόμα,

καὶ πέ τση πῶς, τὴ χαιρετᾶ τὸ 'μπιστικὸ τση ταῖρι.

Πέ τση, ἐκεῖ ποῦ μέλιναμε 'ς τὸ δέντρον ἀπὸ κάτω,

εἰς τὴ σταλίστρα* τῶν ἀρνηῶ, 'ς τὴν μάντρα τῶν προβάτω,

ἐκεῖ ἀφηκα τὴν πέτσα* μου τὴν τριανταμασουράτη*,

ἀποῦ μου τὴ φουδιάσανε* ἢ τρεῖς παππαδοπούλαις.

'Ἡ μιὰ 'βαλε τόμ πόθο* τση, κ' ἢ γιᾶλλη τὸ μετάξι,

κη' ἢ τρίτη ἢ 'λοκαλλίτερη* τὸν οὐρανὸ μὲ τ' ἄστρη.

Ε'.

'Ἡ πρόφρασις τῆς κόρης.

Τὸ μῆλον ὅσον κρέμεται εἰς τὴ γλυκομηλίτσα,

ψῆγεται* γῆ μαραίνεται γῆ τὰ πουλιὰ τὸ τρώσι,

γῆ πέφτει 'ς ἀμπελότραφο* κη' ὁ κυνηγὸς τὸ βρίσκει.

'Ἐτσ' εἶνε δὲ κ' ἢ κοπελληὰ σὰν ἔρθη τοῦ καιροῦ τση,

βρίσκει ἀφορμαῖς τση μάννας τση, κη' αἰτίαις τοῦ κυροῦ τση.

—Μάννα! 'ς τὴν ἄκρα δὲ χωρῶ 'ς τὴ μέση τρωῶν' οἱ ψέλλοι,

κη' ἂν πέσω 'ς τὰ 'μπροσπόδια σας, γλυστρῶ καὶ πέφτω κάτω.

Μὰ στρώσετέ μου 'ς τὴν αὐλή, ὄξω 'ς φεργαράκι,

γῆ νὰ γροικῶ βοσκοῦ σφυρέ, βοσκοῦ πατηματάκι.

κη' ὄντε τὰ ζᾶ* του σολαγᾶ* κη' ὄτε τ' ἀποτσακίξῃ.

—Μωρή, βοσκὸν ἀγάπησες, μωρή, βοσκὸ θὰ πάρης,
ἀποῦ ἔχουν τὰ στιβάνια του πέντε λογιῶ πεδούλια*,
καὶ σκύλινο καὶ κάτινο* καὶ γιτσικὸ* καὶ πρόβριο,
κὶ ἂν ἴπης κὶ ἀποῦ τὸ χοιρινὸ δὲ λείπει κομματάκι;

ΣΤ΄.

Ἡ ἀναγνώσεις.

Πίνω το, μάννα, τὸ κρασί, πίνω το νὰ μεθύσω,
νὰ μ' εὔρῃ ἢ νύχτα κ' ἢ γι' αὐγὴ ἔς τὸ ἀγάπης μου τὴμ πόρτα.
Ἦπια κὶ ὄψις* κ' εὐρέθηκα ἔς τὴμ πόρτα τῆ καλῆς μου,
ἴβρισκα τὴμ πόρτα σφαλιχτὴ καὶ τὰ κλειδιὰ παρμένα,
καὶ τὰ πορτοπαράθυρα σφιχτὰ μανταλωμένα*!

σκύφτω φιλῶ τὴν κλειδονιὰ ἀντίπτωτος* τῆ κόρης.

—Ἄνοιξε, πόρτα, τῆ ξανθῆς, πόρτα, τῆ μαυρομμάτας,
πόρτα, τῆ γαϊτονόφρουνης τὸ ἄλυσιδοπλεμμένης*.

—Πορὸς εἶσ' ἐσύ, καὶ πῶς σὲ λέν', καὶ θὲς νάνοίξω νὰ ἴμης;

—Ἐγὼ μ' ὁ τίς, κὶ ὁ τάδε τίς, κ' ἐκεῖνος ἀποῦ ξεύρεις.

Ἐγὼ μ' ἀποῦ σοῦ τὰ ἴστειλα τὰ ῥόδα ἔς τὸ μαντήλι,
τὰ ῥόδα τὰ δαμάσκηνα καὶ τὸ γλυνὸ σταφύλι.

—Τοῦτα τὰ λόγια ξεύρεις τα, γῆ γειτοنيὰ σοῦ τὰ ἴπε;
τὸ αὐλῆς σημάδια νὰ μοῦ ἴπης νὰ γείρω νὰ σ' ἀνοίξω.

—Ἐχεις μηλιὰ ἔς τὴμ πόρτα σου καὶ κλημα ἔς τὴν αὐλὴ σου,
κάνει σταφύλι ῥαζακί, κάνει κρασί μουσκῆτο,
κὶ ὄποιος τὸ πῆ μαραινεται καὶ πάλι ἀναζητᾶτο.—

Ψώματα λές, μαριόλου* γυιὲ κ' ἢ γειτοنيὰ σοῦ τὰ ἴπε,
ἴπέ μου σημάδια τοῦ σπιθιοῦ ν' ἀνοίξω νὰ ἴμης μέσα.

—Χρυσὴ καντήλα κρέμεται ἔς τὴ μέση τοῦ σπιθιοῦ σου,
καὶ φέγγει σου νὰ γδύνεσαι νὰ στρώνης νὰ κοιμάσαι.

—Ψώματα λές, μαριόλου γυιὲ κ' ἢ γειτονειὰ σοῦ τὰ ἴπε.
ἴπέ μου σημάδια τοῦ κορμιοῦ ν' ἀνοίξω νὰ ἴμης μέσα.

—Ἐχεις ἔλληὰ ἔς τὸ μάγουλο κὶ ἔλληὰ ἔς τὴν ἀμπασκάλη*,
κὶ ἀνάμεσα ἔς τὰ δύο βυζιὰ τ' ἄστρη καὶ τὸ φεγγάρι.

—Βάγριας*, ἀμέτ' ἀνοίξετε τοῦ ξένου νὰ ἴμη μέσα,
κ' ἐσεῖς βαγίτσαις* στρώσετε τοῦ νιοῦ γαμπροῦ τὴν κλίνη. —

Τρία κρεββάτια ῥαῖσαν ὡς νὰ χαράξ' ἡμέρα,
καὶ τρία ἄλλα ῥαῖσαν ὥστε νὰ βγῆ ὁ ἥλιος.

—Χριστέ μὴν κράξῃ ὁ πετεινὸς καὶ μὴ χαράξῃ ἡμέρα,
γιατί ἔχω ἔς τὴν ἀγκάλη μου τὴν ἄσπρη περιστέρα.

Ζ΄.

Ὁ σκλάβος.

Τρεῖς ἀντρωιωμένοι γεύγονται ἔς τὴν πρύμη τοῦ κατέργου*,
κ' ἔχουν καὶ σκλάβον ὄμορφο ἔς τὰ σίδερα δεμένο.
μὰ ὅσαν τὰ σίδερα βαρεῖά, βαρεῖά καὶ σκουριασμένα,
κι' ὁ σκλάβος ἀναστέναξε κ' ἐστάθη τὸ καράβι.

—Ποιὸς εἶν' ἀπ' ἀναστέναξε κ' ἐστάθη τὸ καράβι,
"Ἄν εἶν' ἀποῦ τσῆ ναύταις μου νὰ τότε ξεναυτώσω.
κι' ἂν εἶν' ἀποῦ τσῆ σκλάβους μου νὰ τὸν ἐλευθερώσω.

—Δὲν εἶν' ἀποῦ τσῆ ναύταις σου νὰ τότε ξεναυτώσης,
'Εγὼ ἔμαι π' ἀναστέναξα κ' ἐστάθη τὸ καράβι.
ἀποῦ ἔμουν τριμερώγαμπρος* κι' ὄχθροι μᾶς ἐπλακῶσα*,
τρεις χρόνους πολεμούσαμε, μὰ ἔτον πολλὰ περισσοί,
καὶ σκλάβον ἀλευθέρωτο ἔμ ἐπήρα τὸν καυμένο.

καὶ μ' ἔχουν εἰς τὰ σίδερα δώδεκα χρόνους σκλάβο!
Σήμερα τὴν ἀγάπη μου ἄλλος θὰ τὴ βλογαται,
κι' ἂν εἶχα μαῦρο γλήγορο τσ' ἔφτανα νὰ βλογοῦνται,
νὰ ἔκῃ νὰ ἔμῳ κουμπάρος σκίλς ν' ἀλλάξω τὰ στεφάνια.

Η΄.

Ὁ νεόπανθρος σκλάβος.

Πέντε φεργάδες ἤμαστε καὶ δεκοτὼ γαλιώταις*,
κ' εἶχαμε σκλάβους ὄμορφους ἔς τὴν ἄλυσο δεμένους.
Γεῖς σκλάβος ἀναστέναξε κ' ἐστάθηκ' ἡ φεργάδα,
κι' ὁ Μπέης ἀποῦ τσ' ὄριζε πολλὰ τοῦ βαροφάνει.

—Ποιὸς εἶν' ἀπ' ἀναστέναξε κ' ἐστάθηκ' ἡ φεργάδα;
Σκλάβος τ' ἀπηλοήθηκε* πὸ μὲς ἀποῦ τ' ἀμπάρι.

—'Εγὼ ἔμαι π' ἀναστέναξα κ' ἐστάθηκ' ἡ φεργάδα.

—Σκλάβε, πεινᾶς; σκλάβε, διψᾶς, μὴ τὸ ψωμί σοῦ λείπει;

—Μήτε πεινῶ, μήτε διψῶ, μήτε ψωμί μοῦ λείπει,

Τοῦ τόπου μου θυμήθηκα καὶ τσῆ γλυκειᾶς μ' ἀγάπης.

'Αποῦ ἔμουν τριμερώγαμπρος* κ' ἐδὰ ἔμαι δόλιος* σκλάβος.

Δώδεκα χρόνους σήμερα ἔς τὴν ἄλυσο δεμένος.

Κη' ὄψές* πουλοῦν τὰ ροῦχά μου τὴν ἄλλη τ' ἄρματά μου,
Σήμερο τὴ γυναικά μου ἄλλος τὴν εὐλογᾷται.

—Τραγουδήξέ μου, σκλάβε μου, κ' ἐγὼ σ' ἐλευθερώσω.

—Μὰ γὼ ξανατραγουδήξα καὶ λευθεριὰ δὲν εἶδα,
Μὰ πάλι γὰρ τὴ λευθεριὰ ἄς πῶ 'να τραγουδάκι,
Γιὰ δόστε μου τὴ λύρα μου, τὸ δόλιο* μου δοξάρι,
νὰ θυμηθῶ τσ' ἀγάπης μου, σήμερο τήνε χάνω.—

Καὶ δίδουν του τὴ λύρα του, τὸ δόλιο του δοξάρι,
τσ' ἀγάπης του 'θυμήθηκε τὰ 'μμάθια του δακρύσα,

Κη' ὁ Μπέης ἐλυπήθηκε καὶ τότε ξεσκαβώνει.

κ' εἰς τὴ στερεὰ τὸν ἔβγαλε 'ς τὸν τόπο του νὰ πῆ.

Καβαλικᾶ τὸ μαῦρό του, πᾶσι σαράντα μίλια,
'ς τὴ στράτα του συναπαντᾷ γεῖς γέρος 'ς ἀμπελάκι.

—Νὰ ζήσης, γέρο ἀμπελικέ, τίνος εἶν' τ' ἀμπελάκι ;

—Τσῆ ἐρημιᾶς, τσῆ σκοτεινιᾶς, τοῦ γυιοῦ μου τοῦ Γιαννάκη
' ποῦ 'τον τριμερώγαμπρος κ' ἐδὰ 'νε δόλιος σκλάβος.

δώδεκα χρόνους σήμερο σ' τὰ κάτεργα* δουλεύγει,
κη' ὄψές* πουλοῦν τὰ ροῦχά του, τὴν ἄλλη τ' ἄρματάν του,
σήμερο τὴ γυναικά του ἄλλος τὴν εὐλογᾷται.

—Πέ μου, νὰ ζήσης, γέροντα, ἂν φτάξω 'ς τὰ στεφάνια ;

—'Αν εἶν' ὁ μαῦρος γλήγορος, φτάνεις εἰς τὰ στεφάνια,
πάλι κινᾶν εἶν' ἀμπασωπὸς* θὰ φτάξης εἰς τὸ γάμο.—

Αἰδεὶ βιτσὰ τοῦ μαύρου του, 'ς τὴν ἐκκλησι' ἀποσώνει,
κη' ὁ μαῦρός του χιλιμιντροῦ, κ' ἡ κύρη ἐγνώρισέν του,

—'Ας τὰ διαβάσματα, παππᾶ, δασκάλοι τὰ ψαλτήρια,
κη' ἄκουσα τὸ Γιαννάκη μου ποῦ τραγουδεῖ καὶ φτάνει.

—Σ' τὴ μπάντα*, μπάντα, Δέσποτα, νὰ ἰδῶ κ' ἐγὼ τὴ νύφη,
Κη' ἀποῦ τὴ χέρα τὴν ἀρηῶ σ' τὸ μαῦρο τὴν καθίζει,
σ' τὸ σπῆτι του τὴν ἔφερε

ΝΩΣΙΝΑ ΧΡΗΜΑΤΩΝ
Θ'.

'Αλέξανδρος ὁ Βασιλεῆς καὶ ἡ 'Ελένη.

'Αλέξανδρος ὁ Βασιλεὺς ποῦ ὤριζε Φιλάνδρες⁽¹⁾,

'ποῦ 'χε φουσατ* ἀρίθμητα καὶ διαλεμμένους ἄντρος,

(1) ἢ κατ' ἄλλους — ἀπ' ὤριζε τσῆ Φιλάνδρες.

" " " — ποῦ ἦτο 'ς τὴ Φιλάντρα.

'Ο δὲ κ. 'Αντ. Γιανναράκης εἰς τὴν συλλογ. Κρητικῶν ἠομάτων, σελ 178

ἠθέλησε κ' ἐξήτηξε μικρὴ βασιλιοπούλα,
 μὰ δὲν τοῦ τὴν ἐδώκασι τέτοια κορασοπούλα.
 Πιάνει μαγεύγει τὰ νερά κ' ἀποφυροῦν* ἢ βρούσαις,
 κ' ἐπέφταν κ' ἀποδαίνασι ἀνθρώπ' ἀποῦ τῆς δίφαις.
 — Ἄφης μ', Ἄφέντη*, νὰ διαβῶ 'ς τ' Ἀλέξαντρον νὰ πάω,
 'ς τὸ τάσι* του νὰ πιῶ νερὸ 'ς τὴν τάβλα* του νὰ φάω.
 Καὶ μετ' αὐτὸ νὰ κοιμηθῶ, καὶ μετ' αὐτὸ νὰ μείνω,
 καὶ πάλι τὸ κορμάκι μου σωστὸ νὰ τὸ γαγύρω*.
 καὶ μνύγω* 'ς τὴν κορῶνά** σου μὲ τὴν τιμὴ μου θά 'ρθῶ,
 νὰ φέρω τὸ κεφάλι του καὶ προῖμα νὰ μὴν πάθῶ.
 — Ἄνῃ* καὶ πῶς, Ἐλένη μου, κ' ἔρθῃς μὲ τὴν τιμὴ σου,
 τοῦτ' ἢ κορῶνα, ποῦ φορῶ θά 'νε μουαχική σου.—
 Στένεται καὶ στολίζεται ποῦ τὸ ταχὺ ὡς τὸ βραδύ,
 ποῦ τὸ ταχὺ ὡς τὸ βραδύ, ὡς τ' ἄλλο μεσημέρι,
 βάνει τὸν οὐρανὸ μαγδι* τὴ θάλασσα μαγδάλι*,
 τὴν ἄμμο τὴν ἀμέτρητη βάνει μαργαριτάρι,
 καὶ τὰ χοχλάδια* τοῦ γγαλοῦ μπωτόνια* 'ς τὸ λαιμὸ τῆς,
 τὴν ὀχεντρα* τὴν πλουμιστὴ κορδέλλα τὸ μαλλῶ τῆς.
 τὸν ἥλιο τὸν ἀσκόνιστο βάνει 'ς τὸ πρόσωπό τῆς,
 καὶ τοῦ κοράκου τὸ φτερὸ 'ς τὸ καμαρόφρυδό τῆς.
 Τὴ σκάλαν ἐκατέβηκε μόνον μὲ μιὰ βαγίτσα*,
 κ' ἐβάστα κ' εἰς τὸ χέρι τῆς μὴν ἀσημέρια βίτσα*.
 βοννὰ λαγκάδια περπατεῖ κ' ἐδιάβηκε 'ς τὰ ὄρη,
 καὶ ὄλχνει τὴν ἢ μοῖρά τῆς 'ς τοῦ Ῥήγα τὸ περβόλι.
 Κι' Ἀλέξαντρος ὁ βασιλεὺς στέκει καὶ τὴ ξανόγει*,
 κ' ἦτον ἢ πόρταις σφαλιχταῖς καὶ πέμπει καὶ τὸ ἀνοίγει.
 — Ἐλένη μου, πῶς ἦτον; ψηχή μου, καὶ πῶς ἦρθες;
 κ' εἰς τὸνειρό μου ἔθωρονισε τῆς περασμέναις νύχταις!
 — Ἦρθα νὰ σιᾶζον* οἱ καιροὶ νὰ πάθουν κ' οἱ γιάνεμοι,
 γιὰ ν' ἀπολάρῃς* τὰ νερά νὰ πιοῦν οἱ διψασμένοι.
 — Μετὰ χαρᾶς, Ἐλένη μου, κ' ὅτι μοῦ πῆς νὰ κάμω.
 κ' ὀμπρός σου βρούσι νὰ γενῶ κρυγὸ νερὸ νὰ βγάνω.
 Καλῶς ἦρθες, Ἐλένη μου, καλῶς ἦρθες, κερά μου,
 σόντας* ἦρθες καὶ μ' εὔρηκες μέσα 'ς τὴν ἀγκαλιὰ μου.
 — Παρακαλῶ σε, βασιληά, μῆλο νὰ μοῦ χαρίσης,
 κ' ἀπόψε τὸ κορμάκι μου νὰ μὴν τὸ τυραννήσης.

ἀρ. 240, γράφει— "ἀπὸ τὴν Ἀλεξάντρα", παραλάσει δὲ τὸ ἱστορικὸν εἰς τοὺς τελευταίους στίχους.

—Μετὰ χαρᾶς, Ἐλένη μου, σόντας* θωρῶ τὸ φῶς σου,
τῇ νύχτα τούτη κι' ἄλλη μιὰ νὰ 'μαι 'ς τὸν ὄρισμό* σου.

—Τῇ νύχτα τούτη κι' ἄλλη μιὰ, ἂν θέλῃς, χάρισέ μου,
ὄλιγο νὰ ξεκουραστῶ, χρυσὲ βασιλικέ μου.

—Μετὰ χαρᾶς, Ἐλένη μου, σόντας θωρῶ τὸ φῶς σου,
τῇ νύχτα τούτη κι' ἄλλη μιὰ καὶ τρεῖς 'ς τὸν ὄρισμό σου.

Στρώσετε, βιάγαις, στρώσετε στρώματα βελουδένια,
κι' ἄς ἀμολάρουν* τὰ νερὰ νὰ πιοῦν τὰ διψασμένα.—

Καὶ θέτουν κ' ἐκοιμούντανε σὰν τὰ γλυκαδερφάκια,
καὶ τ' ἀποξημερώματα σὰν τ' ἄγρια γεράκια.

Καὶ βγάνει ἀποῦ τὴν τζέπη τῆς ὀλόχρυσο ξυράφι,
καὶ τὸ λαιμὸ τοῦ ἔκοψε σὰν μιὰ κλονιὰ μετὰξι·

Τοῦ βασιλιᾶ τὴν ἔπεσε κανίσκι* νὰ τὴν πάρη,
κι' ὁ γεῖς τῆς ἔχάρισε ἄουμπι* κι' ἄλλος μαργαριτάρι.

Κι' ὁ κύρης τῆς τσ' ἐχάρισε τὴν ἀκριβὴ κορῶνα,

—Ὅρισε*, θυγατέρα μου, μὰ 'σένα πρέπει κιόλα*.

Γ.

**Οἱ βασιλικοὶ γάμοι καὶ τὰ χαρίσματα
τοῦ μικροῦ καλογῆρου.**

Ἄρῃσας 'ς τὴν Ἀνατολὴν κι' ὁ βασιλιᾶς 'ς τὴ Δύσι,
Συμπεθερὸν ἐκάμανε, βλογοῦνε τὰ παιδιὰ τῶν.

ἔχουν καὶ μέγα κάλεσμα 'ς Ἀνατολὴν καὶ Δύσι,
χώρια καλιοῦσι τσ' ἄρχοντες κι' οὐλο τ' ἀρχοντολόγι,

χώρια καλιοῦσι τῆς φτωχοῦς κι' οὐλο τὸ φτωχολόγι.

Τῆς καλογέρους δὲν καλιοῦν γιὰτ' εἶνε ἄσσοφόροι.

Μὰ 'νας μικρὸς καλόγερος ἐπήρνε κ' ἐπήγγε.

Ἄρχονται* καὶ χαρίζουνε ποῦ τὸ ταχὺ ὡς τὸ βράδυ.

κι' ἀποῦ τὸ βράδ' ὡς τὸ ταχὺ κι' ὡς τ' ἄλλο μεσημέρι.

Χώρια χαρίζουν οἱ γιᾶρχοντες μ' οὐλο τ' ἀρχοντολόγι,

χώρια χαρίζουν οἱ φτωχοὶ μ' οὐλο τὸ φτωχολόγι.

—Ὁ γεῖς χαρίζει μάλαμμα κι' ἄλλος χαρίζει* ἀσημι.

Κ' ἐσύ, μωρὲ καλόγερε, ἦντα θὲ νὰ χαρίσης;

—Δίδω κ' ἐγὼ τῆς νύφη μας ἐνιὰ πύργους λογάρι*,

χαρίζω καὶ τοῦ ἡοῦ γαμπροῦ ξευγάρι* δεκαπέντε.

μὲ πρωτομέρια* ζευτικὰ* κι' ἀλέτρια, ἀσημένια,

ζυγοὶ καὶ ὄχραι*, γυνιὰ*, οὐλα μαλαμματένια.

Ἡ χήρα.

Δώδεκα χρόνους ἕκανα* τῇ χήρας τὸ ξενάρι*,
 λαλῶ* το κ' ἄλλους δώδεκα κ' ἀκόμη δὲν τὴν εἶδα.
 'πάνω 'ς τσ' εἰκοσιτέσσεροις θωρῶ τὴν καὶ προβαίρει.
 Δός μου, κερά, τὴ ῥωγά* μου νὰ πάω 'ς τὴ δουλιὰ μου.
 —' Αμέτε*, βάργαις*, δόστε του γῆ ἀσημι γῆ χουσάφι.
 —'Τοιγάρης πῶς ἐδούλευγα γῆ ἀσημι γῆ χουσάφι;
 —' Αμέτε, βάργαις στρώσετε τὴν κλίνη τὴ δική μου,
 Παιτέργια μύσκους βάλετε εἰς τὸ προσκέφαλό του.—
 'Αποῦ τὸ μύσκο τὸν πολὺ ὁ υἱὸς ἀποκοιμήθη,
 καὶ τὸ ταχὺ σηκώνεται μὲ μαραμμέν' ἀχειλι.
 —' Δός μου, κερά, τὴ ῥωγά* μου νὰ πάω 'ς τὴ δουλειὰ μου.
 —' Εγὼ χωράφι σοῦ 'δωκα νὰ σπείρης νὰ θερίσης,
 μὰ 'τον ἢ γῆ ἔχερη* κακὴ καὶ τ' ἄλετρα* σπασμένα,
 κ' ἦτο καὶ τὰ γυννόλουρα* κακὰ κ' ἀσβολωμένα*.

Ἡ μπιστικιὰ γυναῖκα.

'Ο Κωσταντάκης ὁ μικρός, ὁ Μικροκωσταντίνος,
 Μάη ἀραβωνιάζεται καὶ Μάη 'βλόγα κάνει,
 καὶ Μάη τοῦ 'ρχεται γραφή 'ς τὸν πόλεμο νὰ πάη.
 Μπαινόβγαιεν ὁ Κωσταντῆς μὲ μαραμμέν' ἀχειλι,
 κ' ἢ μάννα του τὸν ἐρωτᾷ κ' ἢ μάννα του τοῦ λέει.
 —' Ἦντά 'χεις, Κωσταντίνό μου, καὶ κάθεσαι καὶ κλαίεις;
 —' Μάννα, γραφή μου πέψανε 'ς τὸν πόλεμο νὰ πάω,
 κ' ἀφίνω σον παραγγελιά, ὁ* γιὰ τὴμ ποθητήμου.
 Μηδ' ἕνα μίλι 'πήγ' ὁ υἱὸς μεδὲ τὰ δυὸ ἀποχύθη*,
 κ' ἢ λιγοτὴ ἀποβγάνει τον καὶ μαῦρα δάκρυα χύνει.
 —' Μισεργεις, Κωσταντίνό μου, κ' ἦντα μοῦ παραγγέρνεις;
 δὲ θέλω κόσμο νὰ θωρῶ κ' εἰς τσ' ἐρημιαῖς θὰ ζήσω! —
 Τὸ μαῦρό του ἐπέξεψε ν' ἀκριβοπαραγγεῖλη,
 ε' τὰ γόναια τὴν ἕκατσε κ' ἀντροῖκια τῆς ἔντυει.
 ἀρνὶ καὶ ὄφι τσ' ἄφισε κ' ἕνα μικρὸ σκυλάκι.
 —' Σ τὸ κάμπο νὰ μὴ κατεβῆς 'ς τὸ σπῖτι μὴ γυρίσης,
 ἄ* δὲ χιλιάσουν τὰ ὠζά*, μυριάσουνε* κ' ἢ γιαιγες.—
 Μά'θελ' ὁ Θιὸς κ' ἢ μοῖρά τση, καλοχρονιὰ γυρίζει,

καὶ τῇ χιλιάζουν τὰ ὤξά, μυριάζουνε κ' ἢ γαίργες,
 κ' ἐγέννησε καὶ τὸ σκυλλὶ κ' ἔκαμ' ἐννὰ σκυλάκια,
 κ' ἐγέννησε κ' ἢ γιδμορφη κ' ἔκαμε δυὸ στραθιώταις.
 καὶ τὰ μωτόνια* τσ' ἔκαμε λεράκια* τῶν ἀργιῶ τση,
 καὶ τὰ μανέλια* τσ' ἔκαμε μανιάκια* τῶ σκυλιῶ τση,
 καὶ τὴ καρπέτα* τσ' ἔκαμε ῥοῦχα τῶν κοπελιῶ τση.
 'Σ τὸ κάμπο τὰ κατέβασε νὰ τὰ περιβοσκίση,
 κ' ἐκεῖ ξεβαρκαρίζετον ὁ Μικρο—Κωσταντίνος.

—Τίνος, βοσκέ, νὰ 'ν' τὰ ὤξά, τὰ χρυσοκουδουνᾶτα ;

—Τοῦ Κωσταντῆ 'νε τὰ ὤξά, τὰ χρυσοκουδουνᾶτα.

—Καὶ τίνος εἶνε τὰ σκυλιὰ τ' ἀργυρομανιασμένα ;

—Τοῦ Κωσταντῆ 'νε τὰ σκυλιὰ τ' ἀργυρομανιασμένα.

—Καὶ τίνος εἶνε οἱ δυὸ υἱοὶ οἱ τσοχινουτυμένοι ;

—Τοῦ Κωσταντῆ εἶνε κ' οἱ δυὸ υἱοὶ οἱ τσοχινουτυμένοι.

—Καὶ τίνος εἶν' ἡ λιγερὴ ἢ γήλομαυρισμένη ;

—Τοῦ Κωσταντ' εἶν' ἡ λιγερὴ ἢ γήλομαυρισμένη.

—Κόρη, καὶ ποῦ 'ν' τὰ κάλη σου καὶ ποῦν ἡ γγ' ὠμορφιά σου ;

—Δώδεκα χρόνους ἔκαμα βοσκὸς εἰς τὴ μαδᾶρα,
 παίρνει ὁ ταρὸς* τὰ ῥοῦχά μου κ' ἀέρας τὰ μαλλιὰ μου,
 κ' ὁ ἥλιος ὁ παντοτεινὸς παίρνει τὴν ὠμορφιά μου.—

Μὰ μέσα 'ς τὰ παράπονα ὁποῦ 'λεγε σ' τὸ ξένο,
 ἐγνώρισε τὸ Κωσταντῆ, κρεμνᾶται σ' τὸ λαιμὸ του.

—Βάσανα, πάθη καὶ καθυμούς, 'ποῦ 'σερνα τόσους χρόνους.
 σήμερο μοῦ πλερώνονται ποῦ σ' εἶδα, Κωσταντῆ μου !

ΠΓ'.

Τὸ γύρισμα τῶν στεφάνων πρὸς τὴν κουμπάραν.

Κάθε Σαββατοκύριακο 'ποῦ 'ν' ὠμορφο τὸ φόρος*,
 σκολάζουν οἱ γραμματικοί, σκολάζουν κ' οἱ Νοδάρου*,
 Σκολάζει κ' ὁ πολυαγαπῶ 'ποῦ τὸ χρυσὸ κουτῦλι,
 κ' ἀποῦ τὴν πόρτα μας περνᾶ γιὰ νὰ τ' ἀναντρανίσω*,
 κ' ἐγὼ δὲν τ' ἀναντρανίσω γιὰ νὰ τὸν τυρανήσω.
 Κι' ἀπῆς* ἐπέρα* διάβηκε, κ' ἀπῆς ἐπέρα* πῆγε,
 κινῶ ὁ νῆος πεισματικά τῇ κόρης καὶ τῇ λέει.

—Κάμε κλειδὶ κ' ἀντίκλειδο κλειδώσε τὴν καρδιά σου,
 μὰ 'γὼ θὰ 'πᾶ* νὰ παντρευτῶ κ' ἐσὲ θ' ἀπαντονηάρω*,
 κ' ἂν θέλης κ' ἀτσετάρεσε*, κουμπάρισσα σὲ βάνω.—

Καὶ παίρνουν τὴν τὰ κλάυματα ἕς τῆ μάννας τῆ καὶ πάει.
 — Μάννα ! τὸ γαμπρὸ ποῦ ἔκαμες μὴν εἶχε τότε κάμης.
 γιατί θὰ πᾶ νὰ παντρευτῆ κ' ἐμὲ θ' ἀπαντουνιάρῃ*.
 κ' ἂν θέλω κ' ἀτσετάρωμαι* κουμπάρισσα μὲ βάνει.
 — Ἐχεις καὶ πόδια νὰ σταθῆς καὶ κεφαλὴ νὰ κλίνης,
 καὶ χέρια γοργογύριστα ν' ἀλλάξῃς τὰ στεφάνια ;
 — Ἐχω καὶ πόδια νὰ σταθῶ καὶ κεφαλὴ νὰ κλίνω,
 καὶ χέρια γοργογύριστα ν' ἀλλάξω τὰ στεφάνια.
 — Πήγευε, θυγατέρα μου, ἕς τὴν κάμερά σου μέσα,
 νὰ βάλῃς τὰ στολιδία σου καὶ τὰ διαμαντικά σου. —
 Καὶ μπαίνει κ' ἐστολλέτο ποῦ τὸ ταχὺ ὡς τὸ βράδι.
 Τὸν ἦλο τὸν ἀσκόνιστο ἕς τὸ πρόσωπό τῆς βάνει,
 καὶ τοῦ κοράκου τὸ φτερὸ βάνει καυαροφρόδι.
 τὴν ἄμμο τὴν ἀμέτρητη βάνει μαργαριτάρι
 τὰ χοχλαδάκια τοῦ γυαλοῦ βάνει δαχτυλιδάκια.
 Ἐς τὸ δρόμον ὅπου πήγευε τὰ μονοπάθ' ἀνθοῦσαν.
 Παππᾶς τὴν εἶδε κ' ἔσφαλε διάκος κ' ἐπαραπήρε*.
 καὶ τὰ μικρὰ δασκαλικὰ* τὸ «Κύριε ἐλέησον», σφάλα.
 τοῦ κακομοίρη τοῦ γαμπροῦ τοῦ ἔδωκε λιγομάρα.
 — Παππᾶ, κ' ἂν εἶσαι χριστιανὸς κ' ἂν εἶσαι βαπτισμένος,
 γύρισε τὰ στεφάνια μας πᾶ* ἕς τὴν κουμπάρισσά μας.
 Ἐς τὸ δρόμον ὅπου πήγαινε τὰ μονοπάθ' ἀνθοῦσα,
 κ' ἡ μάννα τῆ τὴν ἔβλεπεν ἀπὸ μακρὸν κ' ἀλλόργο.
 — Καλῶς τῆ θυγατέρα μου τὴν πᾶσα καλομοῖρα,
 κουμπάρισσα τὴν ἔστειλα καὶ νύφη μοῦ τῆ φέρα. ἔ
 Τὴν ἄλλη τὴν γυρίζουνε ἕς τῆ μάννας τῆ καὶ πιαίνει,
 κ' ἀπὸ μακρὸν τὴν ἔθωρεὶ κ' ἀπὸ κοντὰ τῆ λέει.
 — Καλῶς τὴν θυγατέρα μου τὴν πᾶσα κακομοῖρα,
 γὰ νύφη τῶν τὴν ἔστειλα, κουμπάρα μοῦ τῆ φέρα.

ΙΔ'.

Τὸ στοίχημα τοῦ Βασιληᾶ καὶ τοῦ Μαυριανοῦ.

Ὁ βασιλεὺς κ' ὁ Μαυρινὸς σὲ περιβόλι τρωσί,
 ἀθιβολαῖς* δὲν εἶχανε κ' ἀθιβολαῖς ἐφέρα.
 γὰ τσ' ὁμορφαις, γὰ τσ' ἀσκημαῖς ἐκείνη τὴν ἡμέρα.
 — Ὡσὰν τὸ ῥόδο τ' ἀνοιχτο, τὸ λουλουδάκι τ' ἄσπρο,
 ἔχω κ' ἐγὼ μὴν ἀδεοφῆ, μ' ἀλήθεια δὲν πλανᾶται.

—*Ἄν τὴν πλανέσω, Μαυριανέ, ἦντα 'ν' τὸ στοίχημά σου ;*

—*Ἄν τὴν πλανέσης, Βασιληά, πᾶρε τὴν κεφαλὴ μου.
μὰ πάλι κι' ἂν δὲν πλανεθῆ, ἦντά 'νε τὸ δικό σου ;*

—*Πᾶρε τὸ βασιλίκι μου καὶ τὴ χρυσῆ κορῶνα*.*—

Παίρνει τὸ βιτσαλάκι του 'ς τὸ φόρος* κατεβαίνει,
βρίσκει μαυλίστραις* δεκοχτώ, μαγεύτραις δεκαπέντε,
καὶ 'πᾶσι καὶ τὴ βρίσκουσι 'ς ὀλόχρυσαις καθέκλαις.*

—*Καλῶς σ' εὐρίκαμε, ῥοδιά, βιόλα ξεφουντωμένη,
Νερανζοπούλα φουντωτή, καὶ μ' ἄνθη στολισμένη.*

—*Δὲ θέλω 'γὼ 'παινέματα κι' ὁ Μαυριανὸς μαυλίζει,
κι' ἀνηβουλής* του Μαυριανοῦ ποτὲ προᾶμμα μὴ γείνη.*

—*Χιλιάδες χαιρετίσματα ἀποῦ τὸ βασιλέα,
κι' ἂν εἶνε μὲ τὸ θέλημα νὰ μείνη μετὰ σένα.*

—*Τὰ παραθύρια ξεύρει τα, τσῆ πόρταις μας κατέχει*,
οὐλα θὰ τὰ 'χωμ' ἀνοιχτὰ κι' ὄντεν ὀρλιζ', ἄς ξερθῆ.—*

—*'Απῆς* τσῆ συναπόβγαλε 'ς τὸ μαγεριό τσῆ 'μπαίνει,
καταχτυπᾷ τὰ κουρταλά* τσῆ βάργαις τσῆ μαζῶνει,*

—*Βάργαις, ἀποῦ τσῆ βάργαις μου ποιὰ θὰ μὲ ξεμιστέψη*,
νὰ βάλω 'γὼ τα ῥουχὰ τσῆ κ' ἐκείνη τὰ δικά μου ;—*

—*Ποῦ τσῆ σαράντα βάργαις τσῆ κιάμιζα δὲν ἀπωκρίθη,
μόνο ἦ 'λγομικρότερη*, Μαρία τὴν ἔλεγαν.*

—*'Εγὼ μ' ἀποῦ τσῆ βάργαις σου ποῦ θα σὲ ξεμιστέψω*,
νὰ βάλω 'γὼ τὰ ῥουχὰ σου νὰ βάλῃς τὰ δικά μου.—*

*Μπαίνει καὶ τὴν ἐστόλιξε 'ποῦ τὸ ταχὺ ὡς τὸ βράδι,
τέσσερεις τὴν ἐστόλιξε κι' ὄχτῶ τσῆ παραγγέρνει.*

—*Βλεπήσου, σὺ Μαρία μου, νὰ μὴ μὲ μαντατέψῃς*,
κι' ἂν σὲ τζιμπίση, τζιμπα τον, κι' ἂν σὲ φιλήση, φίλιε.*

κι' ἂν κόψη καὶ κομμάτι σου, 'μιλιὰ νὰ μὴν τοῦ βγάλλῃς.

Μ' ἀπῆς τὴν ἀποχτένιζεν ὁ Βασιληὰς προβέρνει,
μὲ σείσμα καὶ μὲ λίγισμα* 'ς τὴ σκάλαν ἀνεβαίνει.*

*ἀποῦ τὴ χέρα τὴν ἄρπᾷ 'ς τὴν κάμερα τὴν βάνει,
κι' ἀποῦ τὸ βράδι' ὡς τὸ ταχὺ τὴ τζιμπα καὶ τὴ φίλιε,*

*τὴ νύχτα τὰ μεσάνυχτα τσ' ἔκοψε τὸ δαχτύλι,
τσ' ἔκοψε τὸ δαχτύλιν τσῆ μὲ κοφτερὸ ξυράφι*

*καὶ τ' ἀποξημερώματα τσ' ἔκοψε τὴν πλεξοῦδα'
ἀποῦ 'τον ὠμορφόδετη μ' ὀλόχρυση κορδέλλα*

καὶ τὸ ταχὺ ὁ βασιληὰς κατέβαινε γελῶντας,

κ' ἐβάστανε τοῦ Μαυριανοῦ δαχτύλια καὶ πλεξοῦδες.

—“Ελα νὰ ἰδῆς Ἐ! Μαυριανέ, σημάδια τὸ ἀδερφῆς σου.
 —Δὲν εἶνε τοῦτο τῆ ξανθῆς δὲν εἶνε τῆ σγουρῆς μου,
 ὄξω καὶ νὰ μ' ἐγέλασεν ἡ σκύλα ἢ γι' ἀδερφή μου.
 'Σ οὐλο τὸν κόσμ' ἀμέτε* με, σ' οὐλο γυρῖσετέ με.—
 Κ' ἢ γι' ἀδερφήν τ' ὡς τ' ἄκουσε πολλὰ τῆ βαροφάνη,
 κ' ἐμπῆκε κ' ἐστολίστηκε μὲ τῆ μεγάλη βιάση·
 βάνει τὸν ἥλιο πρόσωπο καὶ τὸ φεγγάρο ἀστῆθι,
 καὶ τοῦ κοράκου τὸ φτεροῦ βάνει καμαροφρούδι.
 μ' ἀπῆς ἀποστολίστηκε κ' ἐγείνηκε σὰν βιόλα,
 ξεκίνησεν ἡ λιγεροῦ 'ς τοῦ βασιληῶ* ποσῶνι.
 τῆ σκάλα του ἀνέβηκε μὲ μιὰ βαγίτσα μόνο,
 κ' ἐκοῦτιεν εἰς τὸ χέρι τῆ μαλαμματένια βίτσα*.
 —'Σ τὴν μπάντα*, σεῖς οἱ γι' ἄρχοντες, 'ς τὴ μπάντα*, κ' οἱ
 στρατιώταις
 νὰ πᾶ νὰ ἰδῶ τὸ Μαυριανό, γιατί θὰ τότε πνίξου;
 —Τὴν ἀδερφή του 'πλάνεσα καὶ θὲ νὰ τότε πνίξω.
 —Μὰ σὺ κ' ἂν τὴν ἐπλάνεσες δεῖξέ μου τὰ σημάδια;
 —Τῆ νύχτα τὰ μεσάνυχτα τὸ ἔκοψα τὸ δαχτύλι,
 καὶ τ' ἀποξημερώματα τὸ ἔκοψα τὴν πλεξοῦδα,
 ἀποῦ 'τον ὠμορφόδετη μ' ὀλόχουση κοροδέλλα.—
 —Γιὰ ἰδέτε σεῖς οἱ γι' ἄρχοντες, λείπει μ' ἐμὲ δαχτύλι;
 'Ρίχνει καὶ τὰ σγουρὰ μαλλιά, γεμίζ' ἢ γῆς λουλούδια.
 —Γιὰ ἰδέτε σεῖς οἱ γι' ἄρχοντες, λείπει μ' ἐμὲ πλεξοῦδα;
 γῆ λείπ' ἀποῦ τὰ μάγουλα ἢ ὁδοκοκκινάδα;
 καὶ τότε νὰ τὸν πνίξετε τὸ Μαυριανό 'ς τὴ φοῦρκα*,
 κ' ἐμὲ τριδίπλη βάλετε εἰς τὸ λαιμὸ καδένα*.
 Μὰ 'σένα δὲ σοῦ πρέπει μὲν νὰ ἔγῃς βασιλίκι,
 σὰν χοῖρος, σὰν χοιροβοσκὸς νὰ πάῃς μὲ τῆ χοίρους,
 σὰν νὰ 'σουνε φαιμέγιος* μας, σὰν νὰ σουν δουλεντής* μας.
 σ' ἐσμίζαμεν ὡς σοῦ 'πρεπε μὲ τὴν ἀναθροεφτή* μας.
 καὶ πάρε τὸ μουλάρι μας νὰ πάῃς εἰς τὰ ξύλα,
 νὰ ψήσωμε τὸ φαητό, νὰ πάῃς τῆ Μαρία.—

Τὸ κόσκινον.

Καθ' ἣν στιγμήν οἱ νυμφευθέντες ἀπερχόμενοι τῆς Ἐκκλησίας μεταβαίνουν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ μετὰ τῶν νυμφαγωγῶν, αἱ νεάνιδες τοῦ χωρίου συλλέγουσι διάφορα ἄνθη τοῦτε ἀγροῦ καὶ

τοῦ κήπου καὶ φύλλα λεμονεῶν καὶ πορτοκαλεῶν ἢ καὶ ἀνθοδέσμας σχηματίζουσαι, ἴστανται εἰς τὰς τριόδους ὅθεν μέλλουσι νὰ διέλθωσιν ἔχουσαι ταῦτα ἐντὸς κοσκίνου ἢ κανίστρου καὶ βραίνωσιν τὸν τε γαμβρὸν καὶ τὴν νύμφην εὐχόμεναι *καλορρίζικα*, ὡς καὶ πάντας τοὺς προσκεκλημένους, ὅθεν καὶ *κόσκινον* ἢ *πατέρια* ἢ *πράξις* καλεῖται(1). Ἐτεροὶ δὲ φιλάλας οἴνου κρατοῦντες προσφέρουσιν εἰς τοὺς ἀπερχομένους, πλείστων κατὰ τε τὴν ἄφιξιν καὶ ἀναχώρησιν πυροβολούντων Ὁ χαίρετισμὸς οὗτος τοῦ *κοσκίνου* καὶ τὸ *κέρασμα* τοῦ οἴνου γίνεται εἰς πᾶν χωρίον, ὅθεν διέρχεται ἡ νυμφικὴ ἀκολουθία, οἱ δὲ νυμφαγωγοὶ ἀντιχαιρετοῦντες ῥίπτουσι πυροβολισμοὺς ἀπαύστως κατὰ τὴν διάβασίν των.

Εὐθὺς ὡς πλησιάσουν εἰς μιλίου ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ χωρίου τοῦ γαμβροῦ, ἀποστέλλεται νέος τις ἵππεύς (*μαντατοφόρος* ἢ *ἀποκρισιάρης*) πρὸς τὴν οἰκίαν τοῦ πενθεροῦ ἀναγγέλλων τὴν ἄφιξιν τῆς συνοδείας. Οὗτος λαμβάνει ὑπὸ τῶν περιμενόντων εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ ὡς δῶρον χειρόμακτρον τὸ ὁποῖον προσδέσας εἰς τὸν χαλινὸν τοῦ ἵππου ἐπιστρέφει πρὸς τὴν νυμφικὴν ἀκολουθίαν.

Ἐπειδὴ οἱ γάμοι γίνονται συνήθως τὸν χειμῶνα, συμβαίνει πολλάκις νὰ καταληφθῇ καθ' ὁδὸν ἡ γαμήλιος πομπὴ ὑπὸ βροχῆς, ἢ τοιαύτη δὲ περίπτωσις νομίζεται *κάλλιστος* οἰωνὸς καὶ ἡ νύμφη τότε θεωρεῖται εὐτυχῆς ἢ κατὰ τὴν πρόληψιν τῶν Κρητῶν,

“*Νύφη βρεμμένη, καλορρίζικιασμένη**”.

Ἄμα ὡς φθάσῃσι πάντες εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ γίνονται δεκτοὶ καὶ ἐκεῖ διὰ *κοσκίνου*, (ἀνθέων καὶ ῥόδων ἢ ἀνθοδεσμῶν) βάντιζόμενοι ἢ φιλοδωρούμενοι ὑπὸ παρθένων. Οἱ πυροβολισμοὶ καὶ ἀντιπυροβολισμοὶ ὑπὸ τῶν ἀφικνουμένων καὶ ὑποδεχομένων ζωηρότατα ἐπαναλαμβάνονται καὶ ἐν γένει πάντες οἱ κάτοικοι ὑποδέχονται πάντας μετὰ πάσης περιποίησεως καὶ χαρᾶς. Ὅταν δὲ ἡ νύμφη φθάσῃ παρὰ τὴν ἔξω θύραν τῆς οἰκίας τοῦ γαμβροῦ ἄδουσι

“*Πρόβαλε, μάννα, τοῦ γαμπροῦ καὶ πεθερά, τσῆ νύμφης,
ν' ἀποδεχτῆς τὸ νιὸ γαμπρὸ καὶ τὴν καιναύρια**” νύφη.

Ἐβγα μαννούλα, τοῦ γαμπροῦ καὶ πεθερά τσῆ νύμφης,
νὰ ἰδῆς τὸν ἀκριβὸ σου γυιὸ μὰ πέρδικα 'ποῦ φέρνει.

(1) Ἐν τοῖς χωρίοις τῆς ἐπαρχίας Σιταίας ὀνομάζονται *λαντουρίδια* εἶνε ἀκριβῆς μεταφορὰ τῆς λέξεως *καταχύσματα* τῶν ἀρχαίων. Διότι *λαντουρῶ* (βάντιζω) σημαίνει περιγίω, περιρραίνω.

πρόβαλε, μάννα τοῦ γαμβροῦ καὶ πεθερὰ τῆ νύφης,
καὶ βάστα καὶ ροδόσταμνο νὰ τῆ ροδοσταμνίσῃς.

Εἰς τὴν Ἐπκρχίαν Πανάκρου (Ἄμκρίου) λέγουσι καὶ τάδε·

Πρόβαλε, μάννα τοῦ γαμβροῦ,
νὰ ἰδῆς τὴ νύφη ποῦ λαλοῦν*,
Μὰ καλή 'νε, μὰ κακή 'νε.
γιαγιερούς* τση μπλιό* δὲν εἶνε.

Πρόβαλε, μάννα τοῦ γαμβροῦ,
καὶ πεθερὰ τῆ νύφης,
νὰ ἰδῆς τὸν ἀργυρὸ σου γυιό,
καὶ τὴ χρυσή σου νύφη.
Μ' ἂν σ' ἀρέσῃ δὲ σ' ἀρέσῃ,
ἀντιγιαγιερού* δὲν ἔχει.

Τότε ἡ πενθερὰ ἐκ τῆς θύρας ἀνταπαντᾷ,

Ἄρεσέ μου κ' ἤθελά την,
κ' ἔπεμπα κ' ἐγύρευγά την.

Οἱ δὲ γονεῖς καὶ συγγενεῖς τοῦ γαμβροῦ ἀπαντῶσιν εἰς τὴν νύμ-
φην τὰ ἐξῆς κατάλληλα εἰς τὴν περίστασιν ἄσματα·

Χίλια καλῶς ἐκόπιασε* τὸ ξένο 'ς τὸ χωριό μας,
κ' ἐμεῖς τὸ καμαρώνομε* σὰν νὰ 'τον ἐδικό μας.

Καλῶς ἦρθεν ἡ γιάνοιξι τῶμορφο καλοκαῖρι,
καλῶς ἦρθε κι' ὁ νιόγαμπρος μὲ τὸ χρυσό του ταῖρι.

Νύφη μου, ξάστερο* νερὸ καὶ ξέλαμπρο φεγγάρι,
τὸ ταῖρι σου 'νε ξηλευτὸ κι' ὠμορφο παλληκάρι.

'Σ τὸ σπίτι τὸ πεθερικὸ 'ς τὴ γειτονιά ὁποῦ ῥθες,
σὰν κυπαρίσσι νὰ σταθῆς σὰν πρίνος νὰ ῥιζώσῃς,
καὶ σὰν μηλιά, γλυκομηλιά ν' ἀνθίσῃς νὰ καρπίσῃς,
ἕγιους ἐννιά ν' ἀξιωθῆς καὶ μιὰ γλυκομηλίτσα.

Ἄν θέλῃς, νύφη, νὰ χορῆς εἰς τοῦ γαμβροῦ τὸ σπίτι,
ὄλξε φλουριά 'ς τὴν πόρτα σου κι' ἀσήμια 'ς τὴν αὐλή σου,
κ' εἰς τὰ πορτοπαράθυρα ὄλξε μαργαριτάρια.

Τότε οἱ παράνομοι καὶ νυμφαγωγοὶ κατέρχονται τῶν ἵππων,

ἡ νύμφη ὑποβοηθούμενη ἀφιππεύει καὶ ἵσταται πρὸ τῆς θύρας ἥτις εἶνε ἀνεωγμένη καὶ ἐστολισμένη διὰ μυρσινῶν ἢ δάφνης⁽¹⁾. Ἡ πενθερὰ πλησιάζουσα ὑποδέχεται κατασπαζομένη αὐτήν, αἱ ἀδελφαὶ τοῦ γαμβροῦ, ἐὰν ἐχθρὰς τοιαύτας, ὅτε μία τούτων (πάντοτε ἡ πενθερὰ ἢ ἐν ἐλλείψει ταύτης ἡ ἀδελφὴ ἢ ἡ θεία), παρὰ τὴν θύραν ἵσταμένη φέρει ἐν χειρὶ ἀγγεῖον πλήρες μέλιτος, σησάμης καὶ καρύων (*μελοκάρυδον*), ὅπερ προτείνει τῇ νύμφῃ ἥτις ἐμβάπτουσα τὸ ἄκρον τοῦ μικροῦ δακτύλου τῆς δεξιᾶς σχηματίζει ἐπὶ τοῦ ἄνω φλοιοῦ τῆς θύρας καὶ τῶν πλευρῶν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ⁽²⁾. Ὅμοίως καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἐπέγραψον ἐπὶ τῆς θύρας τῆς οἰκίας τῶν νεογάμων τὸ ῥητόν, « *Μηδὲν κακὸν εἰσίτω* », ὅπερ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν ἐρώτησιν ἐκείνην τοῦ Διογένοους « καὶ πόθεν εἰσίσιν ὁ τῆς οἰκίας κύριος; » Μετὰ τοῦτο προσφέρεται τῇ νύμφῃ ὑπὸ τῆς πενθερᾶς τὸ *μελοκάριον* δι' ἀργυροῦ κοχλιαρίου, ἀφ' οὗ δ' ἄπαξ γευθῆ τούτου, προσφέρει καὶ αὕτη πρὸς τὴν πενθερὰν ἡ ἀμοιβαία αὕτη προσφορά τοῦ μελοκαρύου εἶνε σύμβολον τοῦ ἐν τῷ μέλλοντι ἁρμονικοῦ βίου καὶ ἀγάπης μεταξὺ ἀμοιβερίων.

Τοῦ λοιποῦ μελοκαρύου μεταλαμβάνουσι πάντες οἱ προσκεκλημένοι εἰσερχόμενοι τὴν θύραν τοῦ γαμβροῦ. Σημειωτέον ἐνταῦθα ὅτι εἰς τὰς τοιαύτας περιστάσεις καὶ οἱ παλαιοὶ μετεχειρίζοντο τὸ μέλι καὶ τὸ σῆσαμον, ὡς ἀναφέρει ὁ Φώτιος ἐν τῷ λεξικῷ του. « Σῆσαμον μετὰ μέλιτος κεκομμένον πρῶτον μὲν παρὰ τῷ νυμφίῳ τὸ παλαιὸν

(1) Καὶ οἱ παλαιοὶ Ἕλληνας ἀνήρτων ἐπὶ τῆς θύρας τοῦ γαμβροῦ στεφάνους ἰσομεγεθεῖς αὐτῇ ἵνα σημαίνουσι τὸν γάμον. [Wekker, 4.]

(2) Καὶ ἐν τῇ Θεῖᾳ Γραφῇ ἐν Ἐξόδῳ ἀπαντιῶμεν « Εἶπε Κύριος πρὸς Μωϋσῆν καὶ Ἀαρὼν ἐν γῆ Αἰγύπτῳ. Λάλησον πρὸς πᾶσα συναγωγὴν υἱῶν Ἰσραὴλ τῇ δεκάτῃ τοῦ μηνὸς τούτου λαβέτωσαν ἑαυτοῖς ἕκαστος πρόβατον κατ' οἶκους πατριῶν, ἕκαστος πρόβατον κατ' οἰκίαν... καὶ σφάζουσιν αὐτὸ... καὶ λήθονται ἀπὸ τοῦ αἵματος, καὶ θήσουσιν ἐπὶ τῶν δύο στοβητῶν καὶ ἐπὶ τὴν φλιάν ἐν τοῖς οἴκοις, ἐν οἷς ἂν φάγωσιν αὐτὸ ἐν αὐτοῖς... καὶ ἔσται τὸ αἷμα ὑμῶν ἐν σημεῖῳ ἐπὶ τῶν οἰκιῶν ἐν αἷς ἡμεῖς κατοικεῖτε ἐκεῖ, καὶ ὄψομαι τὸ αἷμα, καὶ σκεπάσω Ἑμεῖς, καὶ οὐκ ἔσται ἐν ὑμῖν πληγὴ τοῦ ἐκτριβῆναι, ὅταν παῖω ἐν γῆ Αἰγύπτῳ. Ἐκάλεσε δὲ Μωϋσῆς πᾶσαν γερούσιαν Ἰσραὴλ καὶ εἶπε πρὸς αὐτοὺς· ἀπελθόντες λάβετε ὑμῖν αὐτοῖς πρόβατον κατὰ συγγενείας ὑμῶν, καὶ θύσατε τὸ πάσχα. Λήψετε δὲ δέσμην ὑσσώπου, καὶ βῆσαντες ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ παρὰ τὴν θύραν, καθίξετε ἐπὶ τῆς φλιάς καὶ ἐπ' ἀμοιβερίων τῶν σταβητῶν ἀπὸ τοῦ αἵματος ὃ ἔστι παρὰ τὴν θύραν. [Ἐξόδος ΙΒ', 1—7 καὶ 21—22.] Καὶ ἐν τοῖς ἀρχαίοις εἰδολολατρικαῖς ναοῖς ὁ νεοκώρος περιερχόμενος ἐν αὐτοῖς ἀνεφάνει, « Ἐκὰς ἴθε ἀλιτήριε », ὅπερ ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ χριστιανικόν, « οἱ κατηχοῦμενοι προελθετε ».

ἐδίδουσαν τοῖς ἀπαντῶσι περιούνας τῶν ἐντίμων ἢ φίλων, ἐπιλέγοντες, ὡς παρὰ τοῦ γαμοῦντός ἐστιν ἢ τῆς γαμουμένης, νῦν δὲ δεῖπνα ποιῶντες κατ' οἰκίαν, διανέμουσι τοῖς κεκλημένοις. Ἔστι δὲ ὅτε τὴν σησάμην θέλοντες περιφέρειν δῶρα πολυτελεῖ, ἐν δὲ τοῖς γάμοις ἐδίδουσαν σησάμην, ἐπὶ πολυγωνώτατον», Καὶ « Σησαμῆ· παρὰ τὸ ἐν τοῖς γάμοις ἔθος· ἐδόκουν γὰρ ἐν τοῖς γάμοις σήσαμον διδόναι, ὅς ἐστι πλακοῦς γαμικός, ἀπὸ τοῦ σησάμου πεποιημένος διὰ τὸ πολύγωνον, ὡς φασὶ Μένανδρος κτλ.» [Βαρὶν. Φαβωρίνου λεξικ. ἐν λ. « Σησαμῆ »].

Καθ' ἣν στιγμὴν ἡ νύμφη πρόκειται νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν θύραν τοῦ γαμβροῦ τίθεται ὑπὸ τῆς πενθερᾶς ἐπὶ τοῦ κατωφλίου τῆς θύρας εἰς τινὰς μὲν τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Κρήτης τὸ ὑννίον, ἐφ' οὗ ὀφείλει νὰ πατήσῃ τὸν δεξιὸν αὐτῆς πόδα, ὅπερ σημαίνει ὅτι οὕτω θέλει λάβῃ δύναμιν πρὸς τὰ οἰκειακὰ βάρη, εἰς ἄλλας, δέρμα ἀμνοῦ, ὅπερ σημαίνει ὅτι οὕτω οἱ νυμφευθέντες θέλουσι διαγάγῃ βίον ἤρεμον καὶ ἄκακον ὡς ὁ ἀμνὸς καὶ εἰρηνικόν.

Ὅτε δὲ ἴσταται ἐν τῇ θέσει ταύτῃ ἡ νύμφη ρίπτει ἐν τῇ οἰκίᾳ τὸν ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῆς καρπὸν τῆς ροιάς, ὃν ἀνωτέρω εἶπομεν ὅτι εἶχον δώσει εἰς αὐτὴν ἀναχωροῦσαν οἱ γονεῖς, τοῦ ὁποίου οἱ κόκκοι διασκορπίζονται ἐντὸς τῆς οἰκίας, εἰς σημεῖον ὅτι εἰσάγει τὴν εὐδαιμονίαν ἐν τῷ νέῳ οἴκῳ. Ὡς δὲ καὶ παρὰ τοῖς παλαιοῖς ὁ καρπὸς τῆς ροιάς ἐνομιζέτο σύμβολον εὐδαιμονίας καὶ εὐτεκνίας, οὕτω καὶ σήμερον νομίζεται, διὸ βλέπομεν αὐτὸν κατὰ τὸν γάμον ἐν Κρήτῃ καὶ ἐν τῇ παστάδι καὶ ἐν τῇ σημαίᾳ καὶ κατὰ τὴν εἰσοδὸν τῆς νύμφης ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ γαμβροῦ καὶ ὡς δῶρον ὑπὸ τῶν νυμφευθέντων τοῖς προσκεκλημένοις καὶ μάλιστα δῶρον ἀπολαῦτον τῶν πρωτείων ⁽¹⁾ ἐν Σιτείᾳ τίθεται οὗτος πρὸ τοῦ δεξιοῦ ποδός, δι' οὗ τὸν

(1) « Ἡ ἄπτερος ἢ νίκη Ἀθηνᾶ, ἀπεικονίζετο ὡς ἄπτερος νέα κόρη μὲ καρπὸν ροιάς, σύμβολον τῆς ἀφθονίας εἰς τὴν δεξιάν, καὶ μὲ κράνος σύμβολον πολεμικῆς ἀνδρείας εἰς τὴν ἀριστεράν· « Νίκη Ἀθηνᾶ ». Λυκούργος ἐν τῷ περὶ τῆς Ἱερειᾶς. Ὅτι δὲ Νίκης Ἀθηνᾶς ἔχοντο ἄπτερον ἔχον ἐν μὲν τῇ δεξιᾷ ροιάν, ἐν δὲ τῇ ἐπιώνυμῳ κράνος, ἐπιμαῖον παρ' Ἀθηναίους, δεξιόλοκον Ἡλιόδωρος ὁ περιηγητὴς ἐν πρώτῳ περὶ Ἀκροπόλεως. » [Σχολ.]

« Τῷ Ἐρμῇ καθιεροῦσι τῆς ροιάς τὸν καρπὸν » [Κλημ.]
 « Καὶ εἰς τὰς ἀντακφᾶς τῆς Πομποῖας ἀνεκαλύφθη ἐσχάτως ναὸς τῆς Ἴσιδος (Αἰγυπτίας) . . . Εἰς τὸ βάθος παστοῦ ὁ Ἄρποκράτης υἱὸς τῆς Ἴσιδος, ἐπιθετο σιωπῆν, δακτυλοδεικτῶν τὴν μητέρα εἰς τὸ ἱερόν . . . πρὸ τούτου ἦν πρόδρομος ἐξ ἔχων στήλας κο-

συντρίβει οὕτως ὥστε οἱ ἐν αὐτῷ καρποὶ νὰ σκορπισθῶσιν ἐντὸς τῆς οἰκίας· ἐπικρατεῖ δὲ τὸ λεγόμενον ἐπὶ τῶν ἐπὶ πολὺν χρόνον μὴ ἐπισκεφθέντων φίλων των· «φέρετέ του τὸ ρόιδι νὰ τὸ πατήση».

Μετὰ ταῦτα πολλοὶ τῶν ἀκολουθῶν χαράττουσιν διὰ μαχαιρῶν ἐπὶ τοῦ ἀνωφλίου τῆς θύρας τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἵνα ἐκδιώξωσιν οὕτω πᾶσαν δυστυχίαν. Καί, μετὰ τὰ πάγκοινα ταῦτα συστήματα ἡ νύμφη διασκελλίζουσα τὸ κατώφλιον εἰσέρχεται εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ⁽¹⁾, διευθύνεται πρὸς τὴν ἀνχμέουσαν αὐτὴν ἐτοιμὴν νυμφικὴν παστάδα μετὰ τῶν συγγενῶν νεανίδων τοῦ γαμβροῦ. Ἡ σημαία προσηλοῦται εἰς ὑψηλὸν τι μέρος τῆς οἰκίας τῶν νεονύμφων μέχρις ἐσπέρας, ὅτε ὁ σημαιοφόρος καταβιβάζει αὐτὴν καὶ λαμβάνη ὡς ἀμοιβὴν τὰ ἀνηρητημένα μανδύλια, κολλύρια, ἄνθη κλπ.

Εὐθύς ὡς ἡ νύμφη καθήσῃ ἐπὶ τῆς παστάδος ὁ τοῦ χωρίου *Néstowr* πλησιάζει τὴν νύμφην καὶ δίδωσιν αὐτῇ τὰ ἐπόμενα οἶνει·
χρυσᾶ ἔπη·

«*Νύφ' ἐμένα ν' ἀφουκρᾶσαι**
κι' ὅτι 'πῶ νὰ τὸ θυμάσαι.
N' ἀγαπᾶς σὰν τῆ γοιγούς σου,
τὴν κολῶνα τοῦ σπιδιοῦ σου.
N' ἀγαπᾶς τὸν πεθερό σου,
ὡσὰν κύρην ἐδικό σου.*
N' ἀγαπᾶς τὴ πεθερά σου,
νὰ σοῦ πιάνη τὰ παιδιὰ σου.
N' ἀγαπᾶς καὶ τσ' ἐδικούς σου,
νὰ τιμοῦσι τσ' ἀδερφούς σου.

ριθιακοῦ βυθμοῦ, εἰς ὃν ἀνέβαινον δι' ἐπτὰ βαθμίδων ἐκ μαρμάρου Παρίου. Ἀνδριαν-
τες τινες ἦσαν θεθεμένοι ἐν τοῖς σηκῶς ἡνεωγμένοις κατὰ τοὺς τοίχους, καὶ οἱ τοῖχοι
ἦσαν ἐπικεκοσμημένοι διὰ τῆς τῆ Ἰσιδι ἱεράς βουᾶς. » [Χρυσάλλης Τόμ. Δ'. φυλλ. ΠΒ'.
σελ. 226].

(1) Περὶ τῆς υπερβάσεως τοῦ κατωφλίου ἀπαντῶμεν εἰς τὴν Π. Γραφὴν ὅτι, ὅτε
οἱ Ἑβραῖοι ἐνικήθησαν ἀπὸ τοὺς Φιλισταίους [=Φελεῖτι=Κερεθι ἢ Κερεθιμ ἄπερ οἱ Ο'.
διὰ τῶν Κρήτη καὶ Κρήτες μετέφρασαν.] κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ ἱερέως Ἡλεὶ καὶ ἔλαβον
τὴν Κιβωτὸν τοῦ Θεοῦ εἰς Ἄζωτον φυλλάξαντες αὐτὴν ἐντὸς τοῦ εἰδολοατρικοῦ ναοῦ
πλησίον τοῦ ἀγάλματος Δαγῶν, τὸν ὅποιον εὔρον δις καταπεσόντα ἐπὶ τῆς γῆς, τὴν δὲ
κεφαλὴν τοῦ ἀγάλματος καὶ αἱ δύο παλάμαι τῶν χειρῶν του ἀποκεκομμένοι ἐκέντο
τὴν προίαν ἐπάνω εἰς τὸ κατώφλιον τοῦ ναοῦ καὶ μόνον ὁ κορμὸς ἴστατο, «*Διὰ τοῦτο,*
ἀναφέρει ὁ Σαμουὴλ, οὐκ ἐπιβαίνουσιν οἱ ἱερεῖς Δαγῶν καὶ πᾶς ὁ εἰσπορευόμενος εἰς
οἶκον Δαγῶν ἐπὶ βαθμῶν οἶκον Δαγῶν ἐν Ἄζῶτῃ ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης, ὅτι υπερβαί-
νοντες υπερβαίνουσι. » [Α' Βασιλειῶν Ε', 5].

Ν' ἀγαπᾶς τὴ γειτονιά σου,
μὴ σουρέψῃ* τὰ παιδιὰ σου.

*Ἡ κατ' ἄλλους τὰ ἐξῆς·

'Ακούσεται ἦντα ἡ χάρις σου
ἢ πεθερὰ τοῦ υἱοῦ γαμπροῦ.

'Εχάρισέν σου μιὰ μηλιά,
μιὰ τιμημένη κοπελιά.

'Ακούσεται ἦντα ἡ χάρις σου
ἢ πεθερὰ τῆς νύφης.

'Εχάρισέν τσ' ἕναν ἀητό,
ἕνα σγουρό βασιλικό.

Νύφ' ἐμένα ν' ἀφουκρᾷσαι*,
κί' ὅτι πᾶ νὰ τὸ θυμᾷσαι.

Ν' ἀγαπᾶς τὸν πεθερό σου,
νὰ 'νε γιὰ καλλίτερό σου.

Ν' ἀγαπᾶς τὴ πεθερά σου,
νὰ 'νε γιὰ καλήτερά σου.

Νὰ ψηφῆς* τὴ γειτονιά σου,
καὶ τὰ κουηαδῶπουλά* σου.

Ν' ἀγαπᾶς νὰ σ' ἀγαποῦνε
νὰ τιμᾶς νὰ σὲ τιμοῦνε.

Καὶ τ' ἀντρούς σου ν' ἀφουκρᾷσαι*,
γιὰ νὰ μὴ ξυλοκοπᾷσαι.

"Οντε μπῆ ποῦ τὸ χοράφι,
πέρα νὰ πετᾶς τ' ἀρδάχι.

Πόρισε* νὰ ξεφορτώσης,
τὰ ὠξά* νὰ διορθώσης.

Καὶ θὰ μπῆ νὰ χαμηλώσῃ*,
'ς τὴν πεξοδλά* νὰ 'ξαπλώσῃ.

Κί' ὄντες εἰν' ἀκουμπισμένος,
ξεῦρε κ' εἰν' κουρασμένος.

Νὰ 'χῆς τὸ σκαμνί* στρωμένο,
τὸ φαῖ μαγερεμμένο.

Νὰ τοῦ θέσης τὴν καθέκλα,

—Σίχ', ἀντρα μου, κάτσε* νιρέτα*.—

Τότ' ἐκεῖνος θὰ καθήσῃ,
τὴν κοιλιά του νὰ γεμήσῃ.

Ὁποῖος τρώει κί' ὀποῖος πίνει,
 κείνος ἀφορμὴ* δὲν βρήχκει.

Κί' ὅτι νὰ φάῃ καὶ νὰ πιῇ νὰ σοῦ καλοκαρδίση,
 τότε γλυκῆ τοῦ ἔμιλλησε νὰ σοῦ γλυκομιλήση.

—Ποῦ ἔσουνε, κανακάρη* μου, καὶ ποῦ ἔσουν τσελεπή* μου,
 ποῦ ὄσον ἄργησε νὰ μ' εὐρῆς, ἔκοβρες τὴ ζωὴ μου!

Μετὰ δὲ ταῦτα προσέρχονται πάντες οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι τοῦ γαμβροῦ οἱ δι' εὐλογον αἰτίαν μὴ δυνηθέντες νὰ πορευθῶσιν ἵνα συμπαραλάβωσι τὴν νύμφην καὶ ἀφοῦ χαιρετίσωσιν αὐτὴν τῇ προσφέρουσι τὰ δῶρα αὐτῶν (χαρίσματα), εὐχόμενοι καλορρίζικα, μακροβιότητα, εὐτεκνίαν καὶ τὰ τοιαῦτα. Καὶ μετὰ ταῦτα τὸ ἱστορικὸν ἐγχώριον ὄργανον, ἡ λύρα, προσκαλεῖ εἰς χορὸν τοὺς νέους καὶ τὰς νεάνιδας, οὐ μόνον δ' ἀλλὰ καὶ τοὺς γέροντας, διότι ἐν Κρήτῃ μάλιστα ἐν εὐθυμίαις καὶ πανηγύρεσι παρατηρεῖ τις πολλάκις γέροντας τὸ ὄγδοηκοστὸν ὑπερβάντας, οὐ μόνον χορεύοντας, ἀλλὰ καὶ ἀμιλλομένους μετὰ τῶν νέων καὶ μετὰ πόνου ἀναμινησκομένους τὰ πλήρη ζωῆς τῆς νεότητος αὐτῶν ἔτη. Τὰ ἄσματα τῶν χορευτῶν στρέφονται συνήθως πρὸς ἔπαινον τῶν νυμφευθέντων. Καλὸν δ' ἐνταῦθα καὶ τὰ συνηθέστερα εἰς τοιαύτας περιστάσεις ἄσματα (δίστιχα) νὰ παραθέσωμεν, διότι κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν σαφέστερον καὶ ῥητορικώτερον ἀναπτύσσει ταῦτα τὸ περὶ οὐ ὁ λόγος ζήτημα ἐκτενῶν ἀφηγήσεων.

Ἄσπρο σταφυλί ζαζακὶ καὶ κόκκινον κεράσι,
 τ' ἀντρόγυνο ποῦ γείνηκε νὰ ζήσῃ νὰ γεράσῃ.

Ἐνα τραγοῦδι θεὸ νὰ πῶ ἀπάνω ἔς τὸ κεράσι,
 τ' ἀντρόγυνο ποῦ γείνηκε νὰ ζήσῃ νὰ γεράσῃ.

Ἐνα τραγοῦδι θεὸ νὰ πῶ ἀπάνω ἔς τὸ λεμόνι,
 νὰ ζήσ' ἢ νύφη κί' ὁ γαμπρὸς κ' ἢ συντροφιά μας ὄλη.

Ἐνα τραγοῦδι θεὸ νὰ πῶ κ' ἐγὼ νὰ σᾶς αἰδάρω*,
 νὰ ζήσ' ἢ νύφη κί' ὁ γαμπρὸς μαζὺ μὲ τὸν κουμπάρο.

Τ' ἀντρόγυνο ποῦ γείνηκε πολλοὺς χρόνους νὰ ζήσῃ,
 παιδιὰ πολλὰ ν' ἀξιωθῆ καὶ κόραις ν' ἀποχτήσῃ.

Σήμερον λάμπ' ὁ οὐρανὸς σήμερον λάμπ' ἢ ἡμέρα,
 σήμερον στεφανώθηκεν ἀητὸς τὴν περιστέρα.

Χίλια καλῶς ὠρίσετε*, νύφη, 'ς τ' ἀρχοντικό σου,
καὶ τοῦ καιροῦ σὰν σήμερα νὰ ῥθουμε 'ς τὸν ὑγρὸ σου.

Μαργαριτάρ' εἶν' ὁ γαμπρὸς καὶ μάλαμμά 'ν' ἡ νύφη,
κι' αὐτὸς ποῦ τσ' ἐστεφάνωσε χρόνους πολλοὺς νὰ ζήση.

Ἡ Παναγία κι' ὁ Χριστὸς νὰ βλέπη τσῆ χτιστάδες*,
ποῦ χτίζουνε* τσῆ κάμεραις* καὶ μπαίνουν ἢ νυφάδες.

ᾠ! Παναγία Δέσποινα μὲ τὸ μονογενῆ σου,
τ' ἀντρόγυνο ποῦ γείνηκε δῶσέ του τὴν εὐχή σου.

Τῆς νύφης τ' ἀναντράνισμα* καὶ τοῦ γαμπροῦ τὰ κάλλη,
ἀγγέλοι τὰ ζυγίσανε μὲ τὸ μαργαριτάρι.

ᾠμορφος εἶνε κι' ὁ γαμπρὸς μὰ πλεὶ' ὠμορφ' εἶν' ἡ νύφη,
γιατὶ φορεῖ 'ς τὴν κεφαλή βελουδο μὲ σειρίτι.

Σὲ τοῦτο δά τ' ἀρχοντικό ὁ ἥλιος μπαινοβγαίνει,
τῆ νύφη περιχάιρεται κι' ἀχτίνες τήνε ῥαίνει.

Πέτραις καὶ ξύλα τοῦ σπιθιοῦ ποῦ σέρνεται τὸ βάρος,
τ' ἀντρόγυνο νὰ βλέπετε νὰ μὴν τὸ πάρ' ὁ χάρος.

Τὰ νεφαλάρια τ' οὐρανοῦ γίνονται κομματάκια,
καὶ πάλι ξανασμίγουνε καὶ γίνονται ταιράκια.

Χίλια καλῶς ἐσμιζαμεν οἱ γι ἐδικοί* κ' οἱ φίλοι,
κι' ἀποῦ δὲ μᾶζε ῥέγεται* νὰ τότε φάν' οἱ σκύλοι.

Ἐφέραμε τῆ νύφη μας εἰς τὸ νοικοκυριό τση,
καὶ τοῦ καιροῦ σὰν σήμερα νὰ ῥθωμε κ' εἰς τὸ γυιότση.

Σὲ τοῦτο δά τ' ἀρχοντικό εἰρήνη καὶ γαλήνη⁽¹⁾,
ὡς εἶνε καλοροζικό τ' ἀντρόγυνο ποῦ γείνη.

(1) Περὶ εἰρήνης καὶ γαλήνης καὶ οἷαν δύναμιν ἔχει καὶ πῶς ἠῤοχοντο καὶ περὶ ταύτης οἱ ἀρχαῖοι παράβαλε τὴν πρὸς Ναυσικαάν εὐχὴν τοῦ Ὀδυσσεύος ἐν Ὀδύσειᾳ Ζ. 180—185.

“ Σοὶ δὲ θεοὶ τόσα δοῖεν, ὅσα φρεσὶ σῆσι μενοινᾶς
ἄνδρα τε καὶ οἶκον· καὶ ὁμοφροσύνην ὀπάσειαν
ἰσθλήν· οὐ μὲν γὰρ τοῦ γε κρείσσον καὶ ἄρειον
ἢ δὴ ὁμοφροτέοντε νοήμασιν οἶκον ἔχητον
ἀνὴρ ἠδὲ γυνή· παλλ' ἄλγεα δυσμενέεσσιν
χάρματα δ' εὐμετέησι μάλιστα δὲ τ' ἔκλυον αὐτοί.”

Μάννα, κι' ὄντε τῆ στόλιζες τὴν κόρη σου γιὰ νύφη,
ἐλόγιασές το μιὰ στιγμὴ πῶς σήμερο θὰ λείπη.

"Ὅσω λογιῶ καρπὸ γεννῆ ἢ γῆς κ' ἢ γοίκουμένη,
τόσω λογιῶ 'ν' τὰ κάλλη σου κάνεις δὲν τὰ στιμέρονει*.

'Ὡς κατεβαίν' ἢ γι' ὀμπρουλέ* καὶ πιάνει τὰ λαγγάδια,
ἐτσὰ κρατ' ἢ γι' ἀράπη μου μέσα σ' τὰ φιλοκάροδια.

Τέσσερα μῆλα 'χ' ἢ μηλιὰ 'ς τὸ πλειὸ 'ψηλὸ κλονάρι,
πολλὰ παιδιὰ 'χ' ἢ μάννα σου μὰ σύ 'σαι τὸ καμάρι*.

"Ὡμορφη ποῦ 'σαι, νύφη μου, σὰν τὸ χρυσὸ παγῶνι,
κ' ἐχάρισέ σου τῆ λαλιὰ τοῦ δάσους τὸ ἀηδόνι.

Τὰ φρούδια σου 'νιε σὰν σπαθιὰ τὰ 'μάθια σου φωστῆρες,
ἐδιάλεξές τηνε, γαμπρέ, τῆ νύφην καὶ τὴν 'πῆρες.

Δὲν ἔχω ἄλλο νὰ σοῦ 'πῶ, νὰ ζήσης νὰ γεράσης,
'ς τ' ἀρχοντικό σου, νύφη μου, δούλαις καὶ δούλους νὰ 'χῆς.

Δὲν ἔχω ἄλλο νὰ σοῦ 'πῶ, καὶ καλομοῖρα νὰ 'σαι,
σὲ χρυσοπράσινο δευτρὸ νὰ στρώνης νὰ κοιμᾶσαι.

Ἄλληγορικόν.

'Εβουλήθηκα νὰ κλέψω,
δέντρο νὰ μεταφυτέψω,
Καὶ τὴν Κυριακὴ τὸ κλέψω,
τὴν Δευτέρα τὸ φυτεύω.

Καὶ τὴν Τρίτ' εὐγαλε φύλλα,
τὴν Τετράδ' ἀνθούς καὶ μῆλα.

Καὶ τὴν Πέφτη ἐπεροῦσα
κορασίδες κ' ἐρωτοῦσα.

— Ἐ δε περιβόλι τοῦτο
γοργοφύτευτον ὀποῦ 'το.

Μικροῦ δεῖν διέφευγεν τὴν προσοχὴν ἡμῶν οἱ στέφανοι τῶν νυμφευθέντων. Οὗτοι λοιπὸν μετὰ τὸν γάμον ἀναρτῶνται ἐντὸς μετὰ-ξίνου πέπλου ἢ μανδυλίου, καὶ μετὰ τῶν λαμπάδων αὐτῶν, ἀνω

τῆς κλίνης ὅπου εἶνε τὸ εἰκονοστάσιον καὶ τὸ κανδύλιον, διαμένουσι δ' ἐκαὶ μέχρις οὗ ὁ θάνατος ἀναρπάσῃ τὸν ἕνα τῶν δύο ἐντὸς τοῦ τάφου ἐπὶ τοῦ νεκροῦ. Ἡ εὐχὴ τοῦ Κρητός, πρὸς ἔγγαμον «νὰ χαρῆς τὸ στεφάνι σου, ἢ ε' ἀκριβὸ σου στεφάνι, ἢ νὰ χαρῆς τὸ τίμιόν σου στεφάνι», εἶνε μία τῶν μεγίστων εὐχῶν αὐτοῦ· καί, «νὰ χαρῶ τὸ στεφάνι μου», εἶνε ὄρκος βαρὺς παρὰ Κρησί.

Περὶ τὴν ἐσπέραν παρατίθεται εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ τράπεζα, ὅπου τὰ φαγητὰ καὶ ὁ οἶνος τῆς Κρήτης ἀφθονοῦσι (!). Συνηθέστατα τῶν παρατεθειμένων εἶνε τὸ κρέας ἐφθὸν ἢ ὀπτόν, βραστόν κλπ. τρεῖς ἢ τέσσαρες συντρῶγουν ἐξ ἑνὸς πινακίου, καθ' εἰς ὁμως ἔχει τὸ μαχαιροπερόνιόν του εἰς τὴν ἰδίαν θέσιν. Ὁ οἰνοχόος (κεραστής) ἀπ' ἄκρου ἕως ἄκρου κερτᾶ τοὺς παρακαθημένους δι' ἑνὸς ἢ δύο ποτηρίων κατὰ σειράν,

“Μὲ τὴν ἀράδα* σου θὰ πᾶς, ἂν εἶσαι καὶ παππᾶς»,

Κάθονται δὲ οἱ μὲν ἱερεῖς καὶ γέροντες εἰς τὸ μέσον, τιμῆς καὶ σεβασμοῦ θέσιν, οἱ δὲ νέοι ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς τραπέζης, διὰ δὲ τὴν νύμφην καὶ τὰς λοιπὰς γυναῖκας, ἐὰν ᾗ μικρὰ ἢ αἰθουσα, παρατίθεται ἑτέρα τράπεζα εἰς ἴδιον δωμάτιον. Ὁ γαμβρός, ὁ πατήρ καὶ ἡ μήτηρ, περιέρχονται τὴν τράπεζαν ἰδίαις χερσὶ περιποοῦμενοι τοὺς προσκεκλημένους μετὰ χαρᾶς καὶ ἀστειοτήτων.

Κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐστίασεως ἄδουσιν ἐν τῇ τραπέζῃ διάφορα ᾄσματα ἠρώων καὶ διαφόρων πολέμων, δεηγούμενοι συγχρόνως καὶ ἱστορικὰ τῶν ἀγώνων· ὡς δηλ. καὶ τὸ πάλαι κατὰ τὸν Εὐστάθιον [εἰς τὸ περὶ Ὀδυσσεΐας] ἔπραττον οἱ Κρητῆς μετὰ τὴν ἐστίασιν. «Οἱ Κρητῆς, λέγει, ἀπὸ τοῦ δειπνοῦ πρῶτον μὲν εἰώθασιν βουλεύεσθαι περὶ τῶν κοινῶν. Εἶτα μετὰ ταῦτα μέμνηνται τῶν κατὰ πόλεμον πράξεων, καὶ τοὺς γενομένους ἄνδρας ἀγαθοὺς ἐπαινοῦσι, προτρεπόμενοι τοὺς νέους εἰς ἀνδραγαθίαν». [Δωσιδάδης Βιβλ. 4'. — Εὐστάθιος εἰς Ὀδυσσ. Τ. — Μεούριος σελ. 171.] καὶ κατὰ τὸν Παπαρρηγόπουλον [Ἱστορ. Ἑλλ. ἔθους Τόμ. Α'. σελ. 102]. «Αἰ

(*) Εἰς τὴν πρώτην ταύτην ἐστίασιν τοῦ γαμβροῦ, ἡ νύμφη ἐξάγει τὸν ἄρτον ἐν προσηφονεῖ οἱ γονεῖς τῆς ὡς εἵπομεν ἀνωτέρω κατὰ τὴν ἀναχώρησιν αὐτῆς ἐκ τοῦ νεοῦ τοῦ χωρίου τῆς καὶ διανέμει ἐκάστῳ τῶν περὶ τὴν τράπεζαν, ἀνὰ ἓν τεμάχιον, ἐπισηγομένη αὐτῇ «πάντα πληθειεὶ νὰ ἔγῃ τὸ φῶμα ἔς τὰ χέρια τῆς».

ἑστιάσεις (τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων) ἦσαν ἀφελείς, κύριον δ' αὐτῶν ἀγλάισμα, ὁ χορὸς καὶ ἡ μουσική, τὰ ὅποια ὁ Ὅμηρος ὀνομάζει «ἀναθήματα δαιτὸς» ὃ ἔστι κοσμήματα τοῦ συμποσίου.

Προκαταρκτικὰ τραγωῦδια τῆς τάβλας.

Ἄφήσετε τσ' ἀθιβολαῖς* καὶ τὰ ροζοναμένα*,
 ἴπετε τραγοῦδι τοῦ σκαμνιοῦ* τσῆ τάβλας νὰ προπίση*,
 γιὰτὶ κ' ἡ τάβλα θέλει το κ' οἱ γιᾶντρες ἴπεθυμοῦντο,
 κ' ὁ νοικοκύρης τοῦ σπιθιοῦ κρυφὸ καμάρι* τῷχει.
 Χίλια καλῶς τὴν ἠύραμε τὴν τάβλα τῆ στρωμένη,
 κ' ἐκεῖνοι ποῦ τὴν ἔστρωναν ἄξιοι καὶ τιμημένοι.

Ἡ Τάβλα.

Μὰ γὰ ἄνωρὸ τὴν τάβλα μας κ' εἶνε καλὰ στρωμένη*,
 μὲ μύσκους καὶ μὲ ξάχαραις καὶ μὲ τὰ κυπαρίσσια.
 Μὲ γειαῖς του ποῦ τὴν ἔστρωνε κ' ἀποῦ βανε μαντόλι,
 κ' ἀποῦ τὴν ἐμαργιέλωνε* τριγύρου μὲ τὰ πιάτα,
 Καὶ τοῦ καιροῦ χαρούμενος καὶ καλοκαρδισμένος,
 νὰ τρώμε καὶ νὰ πίνουμε νὰ γλυκοτραγουδοῦμε.

Προτρεπτικόν.

Ἄκοῦτ' ἦντα παράγγερνε μιὰ φρόνημη τοῦ γυιοῦ τσῆ.
 Ἦσ τὴν Κάνωβο(1) τότε καλοῦν νὰ πάη γαμηλιώτης.
 «— Ἐπαρε, γυιέ μου ἀπ' ὅσα θές, πᾶρε καὶ μὴ λυπᾶσαι,
 καὶ σφάζε δώδεκα κριγιοὺς καὶ τρεῖς στειροματζέταις*,
 καὶ βὰ ε' ἔς τὸ βουριάλι* σου ἓνα ψωμί χρυσάφι.
 Ἦγγέ μ', ἀν πᾶς ἔς τὴν Κάνωβο ἀποῦ ἔν' οἱ χαροκόποι*,
 τῆρα, διατῆρα* τὸ σκαμνὶ τὸν τόπο νὰ καθίξης,
 μὲ τὸν καλλιᾶ* σου κάθιζε καὶ νυστικὸς σηκώνου,
 ἀκέραιο νὰ ἔνε τὸ ψωμί τὸ πιάτο νὰ ἔν' ἀγγίγιο*».

(1) Ἄρα γὰ ἡ Κάνωβος πόλις τῆς Αἰγύπτου ἦτο, ἐνθα κατέβαινον οἱ Αἰγύπτιοι ὅπως ἀπολαύουσι τῶν ἐορτῶν, ὅπου ἐτελοῦντο τὰ σκανδαλωδέστερα ὄργια; ἢ ἦτο Κάνωβος ἐν Κρήτῃ (Κουνάβοι); καὶ ἄλλα χωρία ἀπαντῶσι φέροντα τὸ ὄνομα Κάνωβας π. χ. Κάνεβος, θεοὶς παρὰ τὸ χωρίον Βολιῶνες ἐπαρχία; Λάμπης, Κάνεβα παρὰ τὸ χωρίον Ἄγιον Ἰωάννου Καϊμένον, Κάνεβα παρὰ τὸ χωρίον Πρινε* Ρεθύμνης. Καναβᾶς χωρίον ἐπαρχ. Κισοάμου. Κάναβος (καὶ ὁ ποταμὸς Ταυρωνίτης) Κισοάμου, κ. λ.

* Κακοῖσι δὲ μὴ προσομίλει,
Ἄνδράσιν, ἀλλ' ἀεὶ τῶν ἀγαθῶν ἔχεο,
Καὶ μετὰ τοῖσιν πῖνε, καὶ ἔσθιε,
καὶ μετὰ τοῖσιν ἴξε.

[Θέογνις γνομ. σίχ. 31].

Οἱ μονογασμένοι ἀδελφοί.

Καμάριν* εἶνε τὰ ὠζά*, καμάριν εἶν' κ' ἢ γη αἶγες,
καμάριν εἶν' οἱ δυὸ ἀδερφοὶ κ' οἱ τρεῖς καμάριν εἶνε,
περίττον νά 'νῆε τέσσερεις καὶ νὰ συμπερπατοῦνε,
τὰ γονικά τ' ἀμοίραστα μαζί νὰ μαμουρεύουν*,
μαζί νὰ τὰ 'σοδιάζουνε* μαζί νὰ 'χουν τὰ κέρδη,
ἐτούτους ὁ Θεὸς 'βλογᾷ καὶ τοὺς καλοτυχίζει,
κ' ἢ στράταις καμαρώνουν τση κη' ὁ κόσμος χαίρεται τση.

Ὅμοιον.

Ποτέ μου δὲν ἐξήλεψα 'ς ἀμπέλια σὲ περβόλια,
μηδὲ σὲ μελισσόκηπους* μηδὲ κ' εἰσὲ κοπάδια,
ὡσάν ζηλεύω 'ς ἐδικοὺς ὄντε συμπορπατοῦνε,
περίττον* νά 'νε κη' ἀδερφοὶ περισσῖα ν' ἀγαπιῶνται.
Κη' ἂν λάχη* θλίψις θλίβγουνται, χαρὰ συγχαίρουνται το,
κη' ἂν λάχουν κ' εἰσὲ πόλεμο βγαίνουνε κερδεμμένοι,
σάν 'μπιστεμμένοι ἀδερφοὶ σάν φίλοι ἀντρεωμένοι.

Ὁ φρόνημος.

Μυρίζουν οἱ βασιλικοὶ μυρίζουν κ' οἱ βαρσάμοι,
μὰ ὡσάν μυρίζ' ὁ φρόνημος, βαρσάμοι δὲν μυρίζουν,
μυρίζ' ἐκεῖα ποῦ κάθεται, μυρίζ' ἐκεῖα ποῦ στέκει,
μυρίζ' ἐκεῖα ποῦ περπατεῖ, μυρίζει κη' ἂν κοιμᾶται.

Οἱ προπερασμένοι.

'Ακεύσει' ἦντα κάνανε οἱ προπερασμένοι*,
μιστὰ* ἐκάναν κ' 'Εκκλησιαῖς κ' ἦσαν μακαρισμένοι.
Μὰ 'μεῖς, παιδιά, οἱ γι' ὄψιμοι* πολλὰ κακὰ θὰ πᾶμε,

φόβο Θεοῦ δὲν ἔχομε 'ς τὴν Ἐκκλησιὰ δὲν πᾶμε,
 ν' ἀκούσωμ' Εὐαγγέλιο, μηδὲ καὶ λειτουργία,
 δὲν πᾶμε σὲ πνευματικὸ δὲ θέμε ξαγοράρη,
 δὲ θέμε μηδὲ κοινωνιὰ, ἀντίδρο νὰ φᾶμε.
 μηδὲ φτωχοῦ δὲ δίδομε λίγη ἐλεημοσύνη,
 τῶν χήραις καὶ τὰ ὄρφανὰ ἀλύπητ' ἀδικοῦμε.
 Κι' ὁ Θεὸς ἐβαροκάρδισε τοῦ χάρου παραγγέρονει,
 νὰ σφάζ' ἀνελεήμονα πολέμους καὶ πανῶκλα,
 σεισμοὺς καὶ πείνα καὶ πνιμοὺς φωθιεῖς κι' ἀστροπελέκια.
 Θέ μου μεγαλοδύναμε! καὶ κάμ' ἐλεημοσύνη!

Ἡ λευθεργία.

Ποῦδ' ἔνε τ' ἄστρο ποῦ πρόβαλε ποῦ τὴν Ἀνατολίτσα;
 ὅσοι τὸ ἴδουν ἄστρο τὸ λέν κι' ἄστρο τὸ μαρτυροῦνε.
 Κ' ἐκεῖνο ἦτον ἄγγελος μὲ τὴ χροσῆ μπαδιέρα,
 κ' ἐβγήκενε καὶ διαλαλεῖ 'ς οὐλὴ τὴν οἰκουμένη.
 "Ὅπου 'χει ῥοῦχ' ἄς τὰ φορεῖ, προῦκι' ἄς τὰ καταλύσῃ,
 κι' ὅπου 'χει κόρην ὠμορφη ἄς τήνε ξεφραντῶνῃ*.
 κι' ὅποιος γυρεύγει λευθεριά, λεβέντης νὰ γυρίξῃ,
 ἄς πιάσῃ δίπλα τὰ βουνὰ κι' ἄς μὴ καμπογυρίξῃ*.

Τὸ πεθυμῶ.

Πότε νὰ κάμῃ ξεστεριά, πότε νὰ Φλεβαρίσῃ*,
 νὰ πάω τὸ τουφέκι μου τὸ περδικόπανό* μου,
 καὶ ν' ἀνεβῶ 'ς τὸν Ὀμαλό* 'ς τὴ στράτα τῶ Μουσούρω,
 νὰ στέσω τὸ καλύβι μου 'ς τὸν καθαρὸν ἀέρα,
 καὶ πότε λίγο* χαμηλὰ νὰ κάνω μὴ σπεράδα*,
 νὰ βροθ' ἄδικους* κι' ἀδερφοχτοῦς* ψωμί, κρασί νὰ φέρουν,
 κι' ἂ λάγ' ὀχθρὸς νὰ παίζωμε, σημάδι μὲ σημάδι
 νὰ κάμω μάναις δίχως γνιούς, γυναικες δίχως ἄντρες,
 κι' ἄς κάμω καὶ τὴν ἀγαπῶ τὰ μαῦρα νὰ φορέσῃ.

Σύναξις ἀνδρείων εἰς Φραγκοκαστέλλον.

Σὰν θὲς νὰ ἰδῆς ἄντρες καλοὺς κι' ὠμορφοματωμένους,
 ἄμε 'ς τὸ Φραγκοκάστελλο* νὰ 'νε τ' Ἄγιου Νικήτα*.

Νὰ κατεβοῦν τὰ δυὸ χωριά τὸ Νίμπρος καὶ τ' Ἀσκήφου,
καὶ τ' ἄλλα τὰ γυρόχωρα μαζὶ μὲ τῇ Ῥιζίταις*.
Νὰ ἰδῆς σγουρούς, νὰ ἰδῆς ξανθοὺς κ' ὤμορφους κοπελλιάρους,
νὰ ἰδῆς τὸ Σίφη* πῶς πηδᾷ τὸν Κώστα πῶς χορεύγει,
Νὰ ἰδῆς καὶ τῇ Κομηθιανούς πῶς παίζουνε τὸ βόλι*,
νὰ ἰδῆς τῇ Καλλικραθιανούς, ἦντα καλὰ ξαμῶνουν.
Νὰ ἰδῆς τῇ νιοὺς γιὰ τ' ἄρματα τῇ νηαὶς γιὰ τὸ γαϊτάνι,
νὰ ἰδῆς καὶ τσ' ἀκρογέροντες πῶς παίζουν 'ς τὸ σημάδι*.

Ὁ κυνηγὸς τῆς λευθεριᾶς.

Τρωῖτε καὶ πίνετε ἄρχοντες κ' ἐγὼ σᾶσε δηγοῦμαι,
γιὰ ἓνα νηὸ τὸν εἶδα ὑπὲς* 'ς τὸ κάμπο κ' ἐκυνήγα,
χωρὶς δοξάρι* κυνηγᾷ, χωρὶς σκουδιᾶ* γυρίζει,
σὰν ἀστραπ' εἶν' τὸ ξάλο* του κ' ἡ χέρα του βελτῶνι*,
'ς τὸν πῆδο πιάνει τὸ λαγὸ 'ς τὸ πέτασμα τ' ἀγρίμι*,
'παινοῦν τον χῶραις καὶ χωριά καὶ περιχαιροῦνται τον.
Δὲν ἐκυνήγ' αὐτὸς λαγούς, δὲν ἐκυνήγ' ἀγρίμια*,
τῇ Λευθεριᾶς τῇ Ῥήγησσας ἐγύρευγε τὸ Πύργο·
ἐκεῖ λογουχτενίζεται 'ς τὰ σκοτεινὰ μὲ τ' ἀστρα,
κ' εἰς τὸ φεγγάρι τὸ λαμπρὸ στολίζει τὸ κορμὶ τῆς.
Χαρὰ 'ς τον ποῦ θὰ τῆνε 'βορῆ καὶ θὰ 'φραθῆ* τὰ κάλλη.

Ὁ ἐλεύθερος.

Γιὰ ἰδέτ' ἦντα παράγγερε μιὰ φρόνημη τοῦ γυιοῦ τῆς,
—“ Ὑγιέ μου, πέρνα φρόνημα, γλυκὺ κρασί μὴν πίνης,
τῇ νύχταις νὰ μὴν περπατῆς κ' ἐγὼ θὰ σὲ παντρέψω ”.—
— Μάννα! δὲ θέλω 'γὼ παντρεία, δὲ θέλω 'γὼ γυναῖκα,
γιατ' ἔμαθα τὴ λευθεριά, λεβέντης* νὰ γυρίζω.
κ' ἐγ' ἀγαπῶ τὴ λευθεριά καὶ τὸ μακρὸν τουφέκι,
καὶ τὸ σπαθὶ τὸ Δαμασκι* καὶ τὸ σαρμᾶ* μπιστόλες*.
Μὰ καρτερῶ τὴν ἀνοιξὶ νὰ ῥθῆ τὸ καλοκαῖρι,
νὰ καινουρογαλυκωθῶ μὲ τὰ διπλὰ στιβάνια.
νὰ πάρω δίπλα τὰ βουνὰ κ' ἀνάτριχα* τὰ ὄρη,
ν' ἀκούσω γερακιοῦ φωτὴ καὶ φάλκωνα* λαλίτσα,
ν' ἀκούσω καὶ τὴν πέρδικα νὰ συγνοκακαρίσῃ,
ν' ἀκούσω πετροκοτσιφὸ ν' ἀκούσω καὶ τ' ἀηδόνη.

ὄπου κηλάδιε κ' ἔψεγε τὸν ἔρωτα τὸ ψεύτη.

“Ἐρωτα ψεύτη, φοβερέ, ἀδικητή' καὶ πλάνε'

ὄπου πλαναῖς τὸν κάθε νηὸ καὶ τρέχ' εἰς τὰ νερά σου!”

Ὁ ἀντρειωμένος.

Τὸν ἀντρειωμένον μὴ τὸν κλαῖς ὅσον κ' ἂν ἀστοχήσῃ*,
μ' ἂν ἀστοχήσῃ μιὰ καὶ δυὸ πάλ' ἀντρειωμένος εἶναι,
πάντα 'ν' ἢ πόρτα τ' ἀνοιχτή κ' ἢ τάβλα του στρωμένη,
πάντα 'ν' οἱ χαροκόποι* του 'ς τὴν τάβλα καθισμένοι,
καὶ τ' ἀργυρό του τὸ σκαμνὶ ὠμορφοστολισμένο,
χαροκοποῦν* οἱ φίλοι του κάθονται τραῶν καὶ πίνουν,
καὶ τραγουδοῦν ἀντρίστια κ' ἕνας τ' ἄλλου δηγᾶται,
σὰν πόσους ἔσφαξεν ὁ γεῖς, πόσους ἔσκότωσ' ἄλλος.

Τὸ παράπονο τοῦ Ἀρματολοῦ.

“Ἦλιε, παραπονοῦμαί σου γιὰτὶ δὲ βασιλεύγεις,
νὰ κατεβῶ σ' ὄπου χωρὶν νὰ βροῦ ψωμί νὰ φάω,
νὰ βροῦ ψωμί, νὰ βροῦ κρασί καὶ ῥοῦχα νὰ πλαγιῶσω,
κ' ἢ λέρα* ἔφαν* τὰ ῥοῦχά μου κ' ἢ σκούρα τ' ἄρματά μου,
κ' ἔφαν κ' ἢ καρμπίνα* μου τὰ μπολυπερόφλασκιά* μου.
γιὰτὶ κοιμοῦμαι 'ς τὰ κλαδιά 'ς τὰ χιονισμένα δάση,
κ' ἔχω τὰ δένδρη σκέπασμα πέτρα προσκεφαλᾶδι,
καὶ κατοικιά μου τὸ βουνὸ γιὰ τὴ σκλαβιά τὴ μαύρη.

Τὰ ὄπλα τοῦ Κρητικοῦ.

(“Καὶ τῶν ὀρίων τιμιώτατα αὐτοῖς (τοῖς Κρησί) εἶνε τὰ ὄπλα.”) Στράβ.

Ὁ πλοῦτός μου εἶνε τὸ σπαθὶ κ' ἢ δόξα τὸ τουφέκι,
ποῦ ὀίχνει 'ς τοὺς τυράννους μου, φωτιά κ' ἀστροπελέκι.
Γιὰ γούνα ἔχω τὸ ῥάσσο* μου κοινὸ χωρὶς τσοχάδες,
ὄπου σκεπάζει τὸ κορμί, ποῦ δὲ ψηφᾶ* τσ' ἀγάδες.
Μ' αὐτὰ τρυγᾶ, μ' αὐτὰ πατῶ μ' αὐτ' ἄλωνοθερίζω,
μ' αὐτὰ καὶ τσ' ἀξαρμάτωτους σὰν βασιλῆδες ὀρίζω.

Κη' ὅσοι 'ς τὴ μέση τ' ἄρματα σὰν ἄντρες δὲ φοροῦσι,
σὰν σκύλοι 'ς τὰ ποδάρια μου πέφτουν καὶ προσκυννοῦσι (1).

Τ' ἄρματα τῶν ἀντρειωμένων.

Τῶν ἀντρειωμένω τ' ἄρματα δὲν πρέπει νὰ πουλιθῶνται,
μὰ πρέπει νὰ γυαλλζοῦνε καὶ τσ' ἄντρες νὰ τιμοῦνε.
Νὰ τὰ θωροῦν οἱ γιάλλοι νιοὶ νὰ τσ' ἀποκαμαρῶνουν,
κη' αὐτοὶ νὰ κάμουν ἄρματα, νὰ παίζουν 'ς τὸ σημάδι,
'ς τὰ καθιστά, 'ς τὰ πεταχτά, 'ς τὰ ἴσια, κ' εἰς τὸ γλάκι*,
λαγοῦς, τριγώνια, πέρδικες νὰ μὴ ξεξευγαρῶνουν,
μόνο 'ς τὰ κρέτα τῶν ἐχθρῶ ὄντε τσ' ἀποζυγῶνουν.

Ὁ Γέρο ἀρματωλὸς ζητῶν τὴν 'λευθεριά.

Πουλᾶκια, κηλαϊδήσετε σὰν εἶσθε μαθημένα
γιατὶ πουλ' ἤμουνε κ' ἐγὼ κη' ἀποῦ τ' ἀηδόνι' ἀηδόνι.
κη' ἀποῦ φαλκωνογέρακα ἤμουν κ' ἐγὼ γεράκι.
'ς τὸ πέταμα ἤμουν ἀητός, 'ς τὸ γλάκι* ἤμουν ἀγοῖμ*,
κ' εἰς τὸ νυχτοπαράτημα ἤμουνε νυχτοπούλι.
Δὲν ἐκυνήγουν πέρδικες, μήτε καὶ χελιδόνες,
μόνο κυνήγουν μιὰ ξανθὴ μιὰ λεύθερη Πανώρηα,
ποῦ 'χε τοῦ ἡλίου πρόσωπο τσ' ἀχτίνες καὶ τὴ λάμψη.

(1) Τὸ ἄσμα τοῦτο συνέταξε ὁ μακαρίτης Ἐμμ. Βυβιλάκης κατὰ μετάφρα-
σιν εἰς τὴν καθομιλουμένην Κρητικὴν γλῶσσαν ἀπὸ τὸ ἀρχαῖον τοῦ Κρητὸς Ὑ-
βρίου, ὅστις συνέγραψε σκόλια (ἄσματα φαλλόμενα ἐπὶ τραπίζης ἐν εὐθυμίαις)
ἐξ ὧν διεσώθη μέχρις ἡμῶν τὸ ἀκόλουθον.

“Ἔστι μοι πλοῦτος μέγα δόρυ
καὶ ξίφος, καὶ τὸ καλὸν λαισήιον, πρόβλημα χρωτός.
Τούτω γὰρ ἄρῶ, τούτω θερίζω,
τούτω πατέω τὸν ἄδην οἶνον
ἀπ' ἀμπέλω, τούτω δεσπότας μοῦσας κέκλημαι.
Τοὶ δὲ μὴ τοιμῶντες ἔχειν
δόρυ καὶ ξίφος, καὶ τὸ καλὸν λαισήιον, πρόβλημα χρωτός,
πάντες οἷς γόνυ πεπτηότες ἔμοι, κυνέονται
δεσπόταν, καὶ βασιλεῖα μέγαν φωνέονται.”

Τὸ ἄσμα τοῦτο παραφρασθὲν ἐδημοσιεύθη εἰς τὸν “Γαδόμενον” (ἐφημε-
ρίδα) ἐν Κρήτῃ κατὰ τὸ 1841 ὑπὸ Ἐμμ. Βυβιλάκη, εἰς χωρίον Βαφέ, ἐπὶ δύο μόλις
μῆνας τοῦ τυπογραφίου ἐργασθέντος. — “Λαισήια ἐκαλοῦντο παρ' ἀρχαίοις αἱ ἐλα-
φροῦλαι ἀσπίδες.”

Κοντό* καὶ νὰ τὴν εἶδετε, γῆ ποῦ τὴν ἀφορᾶστε*;
 σὲ ποιά παλάθια ἔβρησκεται καὶ ποῦ νὰ λειτουργᾶται;
 Ἐλάτ* ἐπᾶ* ποῦ λάχαμε* νὰ φᾶμε καὶ νὰ πιοῦμε,
 ἀδερφοχοτ* νὰ γείνωμεν ὥστε νὰ τὴν εἴροῦμε.
 μὴ μὲ θεωρῆτε γέροντα, βαστοῦσί με τὰ κότσια*.

Βασιλοπούλα καὶ Ῥηγόπουλο.

[Ναυμαχία].

Βασιλοπούλ' ἀρμάτωσε φεργάδα γιὰ τὸ κροῦσσοσ*,
 Ῥηγόπουλο τὴν κυνηγᾷ μὲ δύο, μὲ τρεῖς φεργάδες.
 —Βασιλοπούλα, δὸς φιλλ καὶ πᾶρε μιὰ φεργάδα.
 θέλεις τὴν πράσιν' ἔπαρε θέλεις τὴν Μπαρμπαραῖσα*,
 θέλεις τὴν κατακόκκινη ποῦ ἔμ' ἀπατῶς* μου μέσα.
 —Ὅμορφος εἶσαι, Ῥήγα γνιέ, μ' ἄσχημα ῥοζωνάρεϊς*.
 Μ' ἄντε νὰ πολεμήσωμε κι' ὀποῦ νικήσ' ἄς πάρη.—
 Σαββάτο πολεμοῦσανε ποῦ τὸ ταχ' ὡς τὸ βράδι.
 Μὰ θελ' ὁ Θεὸς κ' ἡ μοῖρά του, καὶ σκλάβο τότε πιάνει.
 τὸ μεγαλῆτερο κουπὶ τοῦ δίδει γιὰ νὰ λάμνη.
 —Λάμνε καλά, τοῦ Ῥήγα γνιέ. νὰ πᾶμεν εἰς τὴν Κρήτη,
 νὰ βροῦν οἱ ναῦταις γιὰ νερὸ κ' οἱ μοῦτσοι γιὰ τὰ ξύλα,
 κ' ἐσὸν ποῦ ἔσαι τοῦ Ῥήγα γνιὸς νὰ πᾶς νὰ κόβῃς πέτραις,
 νὰ μάθῃς καὶ νὰ πολεμᾶς, κι' ὄχι φιλλ νὰ θέλῃς.
 κι' ὄχι νὰ θῆς καὶ πόλεμο μὲ τῆ βασιλοπούλαις.

Τὸ κρητικὸ καράβι καὶ ὁ πιασσᾶς.

[ναυμαχία]

Ἐναν καράβι Κρητικὸ ἔς τῆ Τσάνταις* ἀρμενίξει,
 ἔς τῆ Τσάνταις ἔς τὴν Κεφαλλονιά ἔς οὐλα τὰ Μοσκονήσια*.
 Μηδὲ πολλὰ μικρὸ τοῦε, μηδὲ πολλὰ μεγάλο,
 σὸν ἑκατὸ πηγῶ ἔτονε κ' εἶχε καὶ χίλιους ναῦταις,
 Κ' ἕνας Πιασσᾶς ὡς τὸ εἶδενε ἀπὸ μακρὸν κ' ἐπέρινα,
 χουσῆ Γαλιῶτ* ἀρμάτωσε* κι' ἀπάνω του τὴ πέμπει.
 —Μάϊνα*, καράβι τὰ πανὰ καὶ δῶσε τ' ἄρματά σου,
 νὰ μὴ σοῦ παῖξω λουμπαρδιὰ* νὰ κάψω τὴν καρδιὰ σου,
 —Μὰ γῶ, δὲν εἶμαι λιγερό* νὰ ὀξῶ τὰ μαλλιὰ μου,
 νὰ κάμῃς σκάλαις ν' ἀνεβῆς νὰ πάρης τ' ἄρματά μου.

Εἶμαι καράβι Κρητικό, καράβι 'παινεμένο,
 καὶ μέσα 'ς οὐλαὶς τῆ Φραγγαῖς μ' ἔχουν ξυρογραφισμένο.
 Ν' ἀνοίξω τὰ λουμπάρια* μου νὰ δειῶ τὴ φωτιά μου,
 κ' ἂν σὲ βαστοῦνε τὰ νερὰ πᾶρὲ τα τ' ἄρματά μου.
 'Ανοίγει τὰ πορτέλλ* του καὶ σέρνει τὰ λουμπάρια*,
 κ' ἀρχίνιξε τὸν πόλεμο ἢ τούρκικη γαλιῶτα*.
 Καὶ παῖζει καὶ τὸ Κρητικὸ καὶ σκοτεινιάζ' ὁ κόσμος,
 πρώτη φωτιά 'ποῦ τσ' ἔριξε, μηδ' ἦτο μηδ' ἐφάνει.

Ὁ Φυλακισμένος Κωνσταντῆς.

Φωνὴ καὶ κλάυμαν ἄκουσα 'ς τῆ φυλακῆς τὴν πόρτα,
 πολλὰ 'κλαιγε πονετικά*, παιδιὰ, ποιά μάννα νὰ ἦτο;
 — Τοῦ Κωστάντ' ἢ μάννα 'τονε κ' ἔκλαιγε τὸν ὕγιό τση,
 καὶ μέσα 'ς τὰ κλαψίματα 'διποπαράγγερονέ του.
 — 'Τγγιέ μ', ὄντε λαμπροσκολιῶ*, ποῦ πῶς καὶ λειτουργᾶσαι;
 καὶ ποῦ 'νε τὰ 'κονίσματα ποῦ κάνεις τὸ σταυρό σου;
 — Τῆ φυλακὴ μ' ἔχω 'Εκκλησιὰ τσ' ἀράχλαις γὰ καντύλια,
 τὰ παραθύρια 'κόνισμα καὶ κάνω τὸ σταυρό μου.
 — 'Τγγιέ μου! ποῦ πασκιάζεσαι* καὶ ποῦ λαμπροφορᾶσαι*,
 καὶ ποῦ κερνᾶς τῆ φίλους σου καὶ τσ' ἐδικολογαῖς* σου;
 — Ξερό ψωμί ν' τὸ Πάσκα μου, 'γδυμά* 'ν' ἢ φορεσιά μου
 μηδὲ καὶ φίλο μου φιλῶ νὰ 'πῶ "Χριστὸς ἀνέστη".
 — Θαμμάζουμαί σε, Κωνσταντῆ, ὡς εἶσαι ἀντρωμένος,
 πῶς δὲν τριπᾶς τὴ φυλακὴ νὰ φύγης τῶν πορτάρω*.
 Νὰ πάγης δίπλα τὰ βουνὰ τῆ Πάνας* τὰ μητᾶτα*,
 καὶ νὰ 'χης σπιτοκάλυβο τὸ σπήλγο τοῦ Καλλέργη*.
 'Ο 'Ρούβας* τὸ περβόλι σου καὶ τὸ Λασίθι* ὁ κῆπος,
 κ' ὄντε θὰ σπέρνης τὸν καρπὸ νὰ βοήγησαι 'ς τὴν Νίδα*.
 'Σ τοῦ ψηλορεῖτη* τὴν κορφή ἐκεῖ νὰ λειτουργᾶσαι,
 καὶ νὰ 'χης καὶ γὰ Δασκαλιὸ τῆ Σφακιανῆς μαδάρας.
 — Μάννα! θαρρεῖς κ' ἢ φυλακὴ κάμπος τῆς Νίδας εἶνε;
 μὲ πέτρας καὶ μὲ σίδερα εἶνε γυροζωσμένη.

Ὁ φυλακισμένος Γεώργης.

'Ελεγα 'γώ, 'ς τὴν φυλακὴ δὲν κάνω τρεῖς ἡμέραις,
 μὰ παραπέσαν τὰ κλειδιά κ' ἔκαμα δέκα χρόνους.

Τρία καρύδια ἴφύτεψα ἴσ τῆ φυλακῆς τὴν πόρτα,
 κ' ἀποῦ τὰ δυὸ καρπὸ ἴφαγα καὶ λευθεριὰ δὲν εἶδα.
 — Γιώργη μου! μὴν πικραίνεσαι καὶ μὴν κακοκαρδίξης,
 μὰ τῆ Μεγάλῃ Παρασκῆ τὸ Μέγα τὸ Σαββάτο,
 κάνουν οἱ γι ἄρχοντες μιστὰ* πολλοὺς ξεφυλακῶνουν*.
 καὶ τότε ἂν δὲ σὲ βγάλουνε, ἐπὰ* εἴμ' ἐγὼ γιὰ σένα
 ἴχω κριγιὸς γιὰ τσ' ἄρχοντες καὶ τράγουσ γιὰ τσ' ἀγάδες,
 κ' ἴχω καὶ στεροπορόβατα γιὰ τῆ μπουλουμπασάδες*.

Ὁ κυνηγός.

Αὐγίτσα θὲ νὰ σηκωθῶ ἴποῦ τοῦ βουνοῦ τῆ ὀλῆα,
 νὰ βρω τὰ ξημερώματα, βουνό μου, ἴσ τὴν κορφῆ σου,
 νὰ πάρω δίπλα τὸ βουνὸ τριγύρω τῆ μαδάρα*,
 κ' ἂν βρῶ τ' ἀγρίμια ἴσ τὸ νερὸ τῆ πέρδικες ἴσ τὸ δάσο,
 τὸ ποδοκόπι* βράνω το τὴν ὥρα μου γλεντίζω*.
 νὰ βρῶ χαράκι* ῥιξιμιδ* καὶ νοτικὸ νὰ κάτσω,
 ὀφτὸ* νὰ φάω ἀπὸ πλευρά, κρασί ἴποῦ τὸ φλασκι* μου,
 ν' ἀκούσω γεραμιὸ φωνῆ καὶ φαλκωνιάς* λαλίτσα,
 ν' ἀκούσω καὶ τὴν πέρδικα νὰ διπλοκακαρίζη.
 νὰ λέη — “ Ζωὴ ποῦ τὴν περιῶ ὁ κυνηγός ἴσ τὰ ὄρη ”! —

Ὁ κυνηγός καὶ τὸ θεριό.

Μάννα, δὲν τρώγω κολατσιό*, μάννα, δὲν τρώγω γιῶμα*
 παρὰ σκοτώσω τὸ θεριὸ ὁποῦ εἶδα ἴψὲς ἴσ τὸ δάσο.
 μαυρό ἴτον κ' ἐμπαιόβγαινε μέσα ἴσ τὸν καλαμιῶνα
 κ' εἶχε τῆ κεφαλαῖς διπλαῖς τὰ ἴμαθια δύο ζευγάρια,
 τὰ δόδια πικνοφύτεντα τὸ στόμα του μεγάλο,
 κ' ἴ γλῶσσά του ἴτονε διπλῆ δεκάπηχ' ἴ γι' ὄρα του.

Κυνηγός πεσὼν ἐντὸς ταύκου.

ἴμορφος νιδὸς ἐπήγευε εἰς σὲ λαγοῦ κυνηγι,
 καὶ βγαίν' ἀπάνω ἴσ τὰ βουνὰ κ' εἰς ὄρη χιονισμένα.
 σαράντα σκύλαις ἴσερνε χρυσομανιακωμέναις*.
 σὲ πλάκ' ἀπάνω βγήκενε ὁ νιδὸς γιὰ νὰ καθῆση,
 κ' ἴτον ἴ πλάκ' ἀπὸ βροχῆ κ' ἴτονε κ' ὠβριασμένη*.

κ' ἐγλύστρησεν ὁ κυνηγὸς καὶ πέφτει μέσ' ἔς τὸν ταῦκο*.
 Σαράντα μέραις ἔκαμεν ὁ κυνηγὸς ἔς τὸν ταῦκο,
 κί' ἀπάνω τῆ σαράντα δύο σέρνει φωνὴ μεγάλη,
 — Παιδιά*, δὲν εἶν' ἐπὶ* βοσκοὶ δὲν εἶν' ἀγρομολοί*,
 νὰ ῥθούνε νὰ μ' εὔρουσινε νὰ πάρουν τ' ἄρματά μου,
 νὰ πάρουν τὸ τουφέκι μου καὶ τὴν κουρνιά (1) μου σκύλα.
 πρίχου σκουριάσ' ἢ πιάστρα του . . .

Ὁ ἀετὸς καὶ ὁ κυνηγός.

Ἄητέ, ποῦ κάθεται ἠψηλά, ἔς τ' ὄρος τὸ χιονισμένο,
 τρώεις τὸ δρόσος τοῦ χιονιοῦ, πίνεις νερὸ κατάκρου,
 λαγὸ κί' ἂν πιάσης γεύγεσαι, πέροδικα καὶ δειπυῆς τὴν,
 φιλεῖς καὶ κόρην ὄμορφη πανώρηα* βοσκοποῦλα,
 Ἐ δε! πιτήδιος κυνηγὸς καὶ νὰ ἴθελε σοῦ μοιάζω.

Ἡ παραγγελία τοῦ κυνηγοῦ.

Ὅντε σκιανιάσου* τὰ βουνὰ καὶ βασιλέψ' ὁ ἥλιος,
 βόσκεσθ', ἀγρίμια*, βόσκεσθε, λαγοί, δροσολογᾶσθε,
 μ' ἀπόθαινε ὁ κυνηγὸς ὅπου σᾶς ἐκνήγη,
 κί' ἄφησε καὶ παραγγελιὰ εἰς τσ' ἄλλους κυνηγάρους.
 Ἐ Παιδιά! κί' ἂν πᾶτε ἔς τὸ λαγὸ γῆ ἔς ἀγρομιοῦ κυνήγι,
 περᾶστ' ἀποῦ τὸ μνημά μου διπλοσφυρῶξετέ με,
 κ' ἔχω ῥαβδί γιὰ τὸ λαγὸ, δοξάρι* γιὰ τ' ἀγρίμια,
 κ' ἔχω καὶ σκύλαις ὄμορφαις νὰ στέκονται ἔς τῆ πόρους*,
 ἢ γαλανὴ τότε πετᾶ, κ' ἢ μαύρη τότε πιάνει,
 κ' ἢ Κουμαριά* ἔς τὰ δόδια τῆ ἔς τὸ σπῖτι τότε πάει.

(1) Κουρνιά ὀνομάζεται ἡ λαγονικὴ οὐκὺλα του ὡς ἔχουσα τὸ χροῖμα τῆς Κορώνης, = Κορούνας ὑπὸ τῶν Κρητῶν καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ τῆτι δύο εἰδῶν κύνας ὑπῆρχον ἐν Κρήτῃ, αἱ μὲν ἐλέγοιο Διάπονοι, ὡς ἱκαναὶ νὰ θηρεύωσι καὶ νύκτωρ, αἱ δὲ Πάρηπποι, διότι ἔτρεχον πάντοτε μετὰ τῶν ἵππων, οὔτε προθέουσαι οὔτε ἀπολειπόμεναι αὐτῶν. Καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἐπωνόμαζον τοὺς κύνας, ὡς ἡ Ἄλκη, ὁ Ἀμάρανθος, ὁ Ἄργος, ὁ Ἀρκᾶς, ἢ Ἀρπία, ὁ Ἀσβολος, ὁ Βορῆς, ὁ Λυγκεῦς κλπ.

‘Ο πλουσιογεώργης άνωγειανός.

Τὸν πλουσιο-γεώργην ἤρρηκα ᾿ς τὰ ὄρη κ’ ἐκοιμᾶτο.
 κ’ εἶχε τ’ ἀέρι πάπλωμα καὶ τὰ χαλίκια στρώμα.
 καὶ τ’ ἀργυρόν του τὸ σπαθὶ ὦρο* προσκεφαλάδι.
 Καὶ Σφακιανοὶ περνούσανε καὶ Σφακιανοὶ τοῦ λέσι.
 —Γιώργη, κ’ ἦντά ᾿γυρες* ἐπᾶ, Γιώργη κ’ ἦντ’ ἀνωδεύεις,
 ᾿ἦντα γυρεύεις ἐδεπᾶ* κ’ ἔνε βαρά* ἢ καρδιά σου.
 —Τὰ στεῖρά μας ἐχάσαμε κ, ἦρθα νὰ τὰ γυρεύω,
 κ’ ἐγύρεψά τα βορεινὰ καὶ νοτικὰ δὲν τᾶβρα.
 κ’ ἐπιασ’ ἀντάρα ᾿ς τὰ βουνὰ καὶ καταχνιὰ ᾿ς τῶ ὄξες*,
 καὶ περπατῶ θλιφτᾶ*, θλιφτᾶ, καὶ παραπονεμένα
 —Εἰς τοῦ Βαρσάμου τὸ νερὸ ἀποῦ ᾿ν’ τὸ δεντρουλάκι
 εἰς τὸ σκιανὶδ τοῦ δενδρουλιουῦ στέκ’ ἓνα κουραδάκι*
 ᾿Εδέε*! κουράδι* στογγυλὸ κ’ ἐδέε! μπροστάρους* τὸ ἔχει!
 —Σεῖσαι, κουρέ*, τὸ τσάφαρο*, κ’, ἐσὺ χελιέ*, τὸ λέρι.

‘Ο γέρο βοσκός.

᾿Ενας βοσκός, γεροβοσκός καὶ παλιοκουραδάρης,
 τὰ νιάταν* του θυμήθηκε τὰ νιάτ’ ἀναστοράται*.
 “Ποῦ εἶστε παντέρμα* νιάτα μου, διαβήκετε καὶ πᾶτε,
 καὶ ποῦ ν’ ἐκεῖνοι οἱ καιροὶ κ’ οἱ βουλισμένοι* χρόνοι,
 ἀποῦ εἶμουν νιὸς κ’ εἰς τὸ βουνὸ ἐβλεπα τὸ κουράδι*,
 ᾿Ποῦ ᾿χα μαντριᾶ* τὰ πρόβατα, μαντριᾶ, μαντριᾶ τὰ ᾿γιδιά.
 ᾿ποῦ ᾿χα κ’ ἐννὰ μπροστάριδες* κ’ ἐσέροναν τὸ κουράδι*
 ᾿ποῦ ᾿χα μητᾶτο* ξακουστὸ ᾿ς τῶ Νίδας* τὸ λιβάδι.
 ᾿ποῦ ᾿χα ὄαβδι κατσόπρινο*, βουργίδι* ξομπλασμένο*,
 μ’ ὄφτὸ ἀργίμι καὶ μ’ ἀρνὶ πάντα ἦτονε γεμᾶτο,
 ᾿ποῦ κάθουμουν ᾿ς τὸν ἄσκιανιὸ* ᾿ς τὸ δροσερόν ἀέρι,
 κ’ ἐπαιξα τὸ λυράκι μου σὰν νιός, σὰν παλληκᾶρι,
 κ’ ἐπαιξα τὸ χαμπιόλι* μου κ’ ἦ Πάνα* ἀντιλάιε.
 τ’ ἀρνάκια μ’ ἐτριγύριζαν καὶ τὰ πουλιὰ σημῶναν,
 κ’ ἀκοῦγαν τὰ τραγοῦδια μου κ’ ἐγλυκοκηλαῖδοῦσαν.
 κ’ ἐκηλαδαῖδοῦσαν τὰ πουλιὰ κ’ ἐχόρευγαν τ’ ἀρνάκια.
 κ’ ἐπαιξα ἓνα βίτσισμα* κ’ ἐγλάκουν* σὰν ἀργίμι,
 μὲ πήδους δυὸ τὸν ἐπιανα καὶ τὸ λαγὸ ᾿ς τὸ γλάκι*.
 Σ’ τοῦ ᾿ψηλορείτη τὴν κορφή, ὄποῦ ᾿ν’ ἐκκλησιδάκι,

ἐκεῖνὰ ἔβγαίνα κ' ἐθώρουνε, βουνά, χωριά, λιβάδια,
 κ' ἐβγορολόγουν* τῆ βοσκὸς τσ' ὄμορφαις βοσκοπούλαις,
 ἔπου βλέπαν τὰ κουράδια τους καὶ τ' ἀποκαμαρῶναν.
 Ἄχι! παντέρμα* νιάτα μου, ἄχι! παντέρμα νιάτα!
 κ' ὡς ἐξαναγιαγέρνεται* μιὰ μοναχὴν ἡμέρα!

Τὸ κοπάδι τῶν ἐννιὰ ἀδερφῶν.

Εἰς τοῦ Βαρσάμου τὰ νερὰ χρυσὸ δεντροῦν ἐβγήκε,
 κ' εἰς τὴ σκιανιάδα τοῦ δεντροῦ σφαχτὰ* ἔνε σταλισμένα*.
 κ' οἱ Σφακιανοὶ περνούσανε στέκουν καὶ τὰ θωροῦνε.
 —Γιὰ ἰδὲ σφαχτὰ, γιὰ ἰδὲ κριγιὸς γιὰ ἰδ' ὄμορφους μπρο-
 [στάρους*,
 γιὰ ἰδὲ κουδούνια τὰ φοροῦν ἀργυρογανωμένα.
 γιὰ ἰδὲ βοσκοὶ τὰ βλέπουσι ἀσημασματωμένοι.
 Δὲν εἶν' αὐτ* τῷ Σφακιανῷ μηδὲ καὶ τῷ Λακιώτῳ,
 μηδὲ καὶ τῶν Ἀνωγειανῶ μηδὲ καὶ τῶν Πατέρῳ.
 μόνο ἔνε τῶν ἐννιὰ ἀδερφῶ τῶν ἀναγνωρισμένα.
 κ' εἰς τὸ καλὸ κ' εἰς τὸ κακὸ πάντα ἔνε ὁμοιοασμένα.
 Ὅπου ἔνε οἱ τρεῖς γραμματικοὶ κ' οἱ πέντε καπετάνιοι,
 τὸ Γιάννη τὸ καλὸ παιδὶ ἔχουσι τυροκόμο*.
 ν' ἀρμέγη*, νὰ τυροκομῆ* καὶ νὰ στεεροχωρίζη*
 Ἐτὸ ἔνα βουνὸ τυροκομῆ κ' εἰς τ' ἄλλο ἀναδένη*,
 κ' εἰς τῆλλο χύνει τὸ χουμά*, νὰ μὴ πνιγοῦν τ' ἄρνιά του.
 τ' ἄρνιά καὶ τ' ἄρνομάντρια* του τὰ στεεροπρόβατά* του.

Ὁ πατερονικόλας.

Παιδιά! κ' ἦντα νὰ γείνικεν ὁ Πατερονικόλας,
 μονιδὲ* ἔς τοῦ Βράσκου φαίνεται μονιδὲ κ' εἰς τὴ σταλίστρα*
 μονιδὲ ἔς τὸν πόρο τοῦ Μοδιού νὰ ξωλαλή* τὰ στεῖρα.
 νὰ σύρη τοῦ κριγιοῦ σφυρέ, καὶ τὴ φωνὴ τοῦ τραγού,
 —Τράε μου! σύρε τὰ σφαχτὰ . . .

Ὁ βοσκὸς κ' οἱ κλέφταις.

Ἦντα γλυκὰ κοιμήθηκα ἀπόψε ἔς τὴ Μαδάρρα*,
 κ' εἶχα τὸ χιόνι πάπλωμα τὸ κροῦσταλλο σεντόνι,

καὶ τὰ λεράκια* τῶν ἀρνιῶ εἶχα προσκεφαλάδι,
 μὰ ῥοθε τ' ἀηδόνη τῆς ἀγῆς κι' ἀγκουροξυπνησέ με.
 — Βάστα*, βοσκέ, βοσκόπουλο, καὶ τὰ σφαχτὰ* σοῦ πέφνον·
 — Μ' ἂν εἶν, πολλοὶ κι' ἂν εἶν' κακοὶ νὰ πάρω τὸ θραβδί μου,
 κι' ἂν εἶνε ἄγιοι καὶ καλοὶ νὰ βάλω τάρματά μου.
 Μὰ ἴσανε ἄγιοι καὶ καλοὶ καὶ βάνει τάρματά του,
 καὶ στένουται ἴς τὸν πόλεμο ποῦ τὸ ταχὺ ὡς τὸ βράδι.
 Ἕνας καὶ μοναχὸς βοσκὸς τῆ κλέφταις διασκοοπίζει,
 κ' ἐγλύτωσε τὰ πρόβατα . . .

Ὁ κῆρ βορειᾶς καὶ ὁ βοσκός.

Ἐμείνησεν ὁ κῆρ Βορειᾶς μαντᾶτα ἴς τῆ Μαδάρας,
 νὰ χαμηλώσουν τὰ σφαχτὰ καὶ νὰ χιονίση θέλει.
 καὶ θὰ χιονίση δυνατὰ στερηθῆς καὶ τοῦ πελάγου.
 Οὔλοι τὰ πρεμαζώνουνε* κι' οὔλοι τὰ ἴκαμαν κάτω,
 μὰ τοῦ Παπᾶ Βορειᾶ ὁ βοσκὸς δὲν τοῦ τὰ κατεβάζει.
 — Δὲ σὲ φοβοῦμαι, κῆρ Βορειᾶ, χιονίσης δὲ χιονίσης,
 κ' ἔχω τριῶχτες* τῆ κριγιὸς τῆ τράγουσ μαθημένους,
 κ' ἔχω κι' ἀρνιὰ σγουρόμαλλα ἴς τὸ χιόνι ἀπάνω θέτουν*.
 κ' ἔχω καὶ στεροπρόβατα* καὶ κόβρουνε τὸ χιόνι. —
 Τὴν Πέφτ' ἀρχίζει τὸ νερό, τὴν Παρασκὴ τὰ χιόνια,
 Σαββάτ' ἀποξημέρωμα χιόνια ξετελειωμένη*.
 κ' ἡ Κυριακὴ ἀποδιαφωτᾶ* κ' οἱ πόρ' ἦσαν φραμμένοι.
 Παίρνει ὁ βοσκὸς τὸ ὄζωμα* νὰ πᾶ ν' ἀναμαζώνη*.
 — Θέ μου! καὶ πᾶψε τὴ χιονιὰ ἰλιγόστεψε τὸ κράϊ*,
 νὰ πᾶ νὰ ἴρω τὰ στείρα μου νὰ τὰ ξεκουδουνίσω*.
 Καὶ στένει ἄντατικὰ καὶ κάνει τὸ σταυρό του.
 Ἐννιά μουλάρια φόρτωσεν ὄλο χοντρά κουδουνια,
 κι' ἄλλα τριαντατέσσερα ἔλο φιλά λεράκια*.
 κι' ὄντε τὰ κατεβάζανε ἴς τῆ κόκκιναις σπηλιάραις,
 ἡ μάννα του τότε θωρεὶ καὶ σέρνει τὰ μαλλιὰ τῆ.
 κ' ἐτρέχανε τὰ μάθια τῆ ὡσὰν τῆ κουτισουνάραις*.
 — Σάπασε, μάννα μου, μὴν κλαῖς, μὴ σέρνης τὰ μαλλιὰ σου,
 κι' ἀκόμη θὰ γλυτώσωμε πολλ' ἀπὸ τρεῖς χιλιάδες.

Ὁ θάνατος τοῦ βοσκῶ.

Ἀποῦ τὰ ὄρη ἔρχομαι περίσσα κουρασμένος,
 κ' εἶδα 'ς ἕναν ἐλήοπινο* 'ς τὸν ἴσκιο τ' ἀποκάτω,
 κ' ἕνας βοσκὸς ψυχομαχεῖ 'ς τὴ μέση τῶν προβάτων.
 κ' ἔχει τυρὶ προσκέφαλο καὶ μοδαρὰ μυζήθρα,
 κλαί' τον τὰ μαῦρα πρόβατα κ' ἢ γαλαναῖς κερούλαις*,
 τὰ ῥοῦσσα*, καὶ τὰ ἔγγαλα* καὶ τὸ φρογὸ* ἀμπολιάρης*.
 κ' ἕνας κριγὸς μαυρόμματος ἔκατσε κ' ἔτραγούδιε.
 — Ἄστειτον κ' ἄς ψυχομαχῆ ἄστειτον κ' ἄς διαβαλῆ,
 κ' ἔσᾶς τῇ μάνναις ἔσφαξε, κυροῦδες κ' ἀδεοφάκια.
 κ' ἐμᾶς τὰ κακορρίζικα νὰ μᾶσε σφάξῃ θέλει,
 κ' ἐμᾶς τὰ προβιδάκια μας λουρι* θὲ νὰ τὰ σύρη,
 νὰ ῥάφτη τὰ στιβάνια του καὶ νὰ τὰ κἀνη δόμους*.
 νὰ πᾶ νὰ κάμη μιὰ στραθιὰ νὰ μὴ ξαναγιαγύρη*.
 — Ἀπομονή*, μαυρόμματε, μ' ἀνὲ καὶ ξαρρωστήσω,
 τὸ ῥαχοκοκκαλάκι σου θὰ τὸ ξεπεδουλήσω*.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ.

Δολοφονία Μεθοδίου Σιληγάρδου
Ἐπισκόπου Λάμπης (1).

Ἀκούσει' ἦντα γέινικε 'ς τ' Ἀμάρι μιὰ Δευτέρα,
 'σκοτώσαν τὸ Μεθόδιο τὸν ἄξιον Ἀρχιερέα,

(1) Κατὰ τὸ 1793 Ἰουλίου 9 ἐμαρτύρησεν ὁ Ἐπίσκοπος Λάμπης Μεθόδιος Σιληγάρδος καλούμενος, ἀδελφὸς τῆς μητρὸς τοῦ Μιχ. Βερνάρδου (μεταφραστοῦ τῆς ἀκριβοῦς περιγραφῆς τῆς Κρήτης τοῦ Δάλλερ) ἐτάφη δὲ ἐν τῇ ἱερᾷ μονῇ τῶν Ἀσωμάτων τῆς ἐπαρχ. Πανάκρου, ὃ δὲ ἠθθεῖς Βερνάρδος ἐποίησεν ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ μόνου τὸ ἐξῆς ἐπιτόμιον.

“Τὸν ρ’ ἤνεγκε πόλις Βυζάνη ἀρχιερέα

“Λάμπης τὴν κλήσιν Μεθόδιον ἀνὲρες

“Τριχθὰ καὶ τετραθὰ τρεῖς ὡς αἰμοβόροι, φεῦ!

“Ἐκτανον, ὄντι ὑπὲρ μοῖραν κείμενον κάλλιτον, ὦ!

“Ὁ δολιχόσκιον ἔγχος, ὃ μόνον ἔδωκας ἀνδρὸς

“Σφριγανὸν θ' ἠδυφιοῦς τ' ἀγειοῦ, φεῦ!”

εἰς τοῦ Φανούριου πῆγενε ὦ! γὰρ νὰ κάμη γιῶμα*
 κ' ἀξέγνοιαστος* ἐκάθετο κ' ἐδιάβαζε 'ς τὸ στρώμα.
 Μὰ οἱ Τούρκοι τοῦ ὠχθρεύουντο καὶ τ' ἀπωδρακανίζα*.
 γιὰ τὰ Μοναστήρια του ἐκλέφταν κ' ἀφανίζα.
 χωράφια Μοναστηρικά καὶ ληθόντα ἐπέρινα,
 κ' ὅποιος δὲ δίδει μὲ καλὸ μιὰ μπάλλα τοῦ ἐπέμπα.
 Ἀκόμη κ' ἀπὸ Χριστιαναῖς ἠθέλωνε νὰ πάρου,
 γιὰ νὰ πληθιάνου τὴν Τουρκιὰ γερὰ* παιδιὰ νὰ κάμου.
 Μὰ κείνος δὲν ἐχάριζε ὁ Θεοβλοημένος.
 γιὰ τὴ θρησκεία μάχετον ὡς ἦτον ὠρισμένος.
 Κ' ἕνας Φαράντος γούμενος ἐγεινεν καταδότης*,
 ἄνω ἀπὸ τὴν Καλοῖδενα*, Ἰούδας ὁ προδότης.
 τὸ μοναστήρι ἐρήμαξε κ' ἐβγανεν ἀσπαλάθους,
 κ' ἐζήτα νὰ μεταφερθῆ Γούμενος 'ς τσ' Ἀσωμάτων (1).
 Τσ' Ἐσπέχιδες ὁ Γούμενος ἔτρεμε κ' ἐφοβᾶτο,
 καὶ τῆς Μονῆς τὰ πράγματα δὲν τὰ ψυχοποιᾶτο.
 Κ' ὁ Πίσκοπος δὲν τ' ἄκουσε νὰ τότε μεταθέσῃ,
 τῶν Ἀσωμάτων τὴ μονὴ νὰ μὴ τὴν καταστρέψῃ.
 Καὶ πῶς δὲν τὸν μετέθετε 'ς τσὴ τούρκους τὸν προδῶνει,
 κ' αὐτοὶ γυρεύγουν* ἀφορμὴ* σὰν σκύλοι καὶ δαιμῶνοι.
 κ' ἄδικα τὸν ἐσκότωσαν τρεῖς Τούρκοι ἀδικητάδες,
 φόβος καὶ τρόμος ἐπιασεν, οὐλοὺς τσὴ Δεσποτάδες.
 Κακᾶλης καὶ Μπραῆμ ἀγὰς ἀπὸ του Γερακᾶρι
 κ' ὁ τρίτος ὁ Ζεκήρ ἀγὰς ἀπὸ τοῦ Νεὺς-Ἀμάρι.
 Τρεῖς μπαλλωθγαῖς τοῦ παίξανε κ' ἦ τρεῖς ἐπήγα ντροπία*,
 καὶ σὰν τὴ βρῦσιν ἔτρεχε τὸ αἷμ' ἀπὸ τὰ κρέτα.
 Καὶ δεκαπέντε μαχαιριαῖς ἀκόμη τοῦ καρφώνουν,
 'ς τοῦ Γερακᾶρι πῆγανε καθίζου καὶ τὸ στρώνουν (2).
 Κ' ὄντεν ἐψυχομάχενε ἔκαμε διαθήκη,
 «Πίστι, πατρίδα νὰ σωθῆ κ' αὐτὴ ἄς κάμη δίκη.
 Ἀφίνω καὶ παραγγεῖλᾶ γιὰ τὸν Καλοειδογιώτη,
 μὴδ' ἀγισσύνη νὰ τοῦ λέν' μὴδὲ πανοσιότη». —
 Καὶ τὸ Φαράντο μὲ καιρὸ ἀπὸ ἴψηλὰ γκρεμίσσα,
 κ' ἦ σκάραις* τὸ κορμὶ φαγαν καὶ τὴ ψυχὴ του ἦ πίσσα*.

(1) Ἡ ἱερά Μονὴ τῶν Ἀσωμάτων ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πανάκρου εὐφορος καὶ πλουσία κεῖται εἰς τὰς ὑπορείας τῆς Ἰδης. Ἡ δὲ Καλοῖδενα μονὴ περιβλεπτος καὶ πλουσία (νῦν ἔρημος ὁ ναὸς αὐτῆς σώζεται ἐν μέσῳ ἑρειπίων) κεῖται ἐφ' ὑψηλοῦ μέρους τριτητοῦτης θέας ἐπὶ τῶν ὑπορειῶν τοῦ ὄρους Κέδρους τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας.

(2) Ἡ — κ' οἱ τρεῖς νὰ ξεφαντόνουν.

Δημήτριος Λόγιος, Ἀρματολός.

(Ἐξ Ἀγ. Θωμᾶ Μονοφατίου. (1810 - 1811).

Μοῖρα, ἴς τὸ μοιροχάρι* σου ἐσὺ τῶχεις γραμμένο,
 ἴς τὸ στρώμα νὰ μὴ ξεψυχᾷ ποτὲ τὸ ἀντρειωμένο.
 Γιὰ τοῦτο καὶ ὁ Λόγιος τῶμορφο παλληκᾶρι,
 ὁποῦ ἔβλεπε τῆ Μεσσαρὰ σὰν τὸ καλὸ λιοντάρι,
 Ὅποῦ τότε καλὸ παιδί, φιλογραμματισμένος*.
 ἀλάργ' ἀποῦ τὸ στρώμά του σκοτώθηκ' ὁ καῦμένος.
 Ἄχι! κί ἄς τ' ἀνακόβγεται* καὶ νὰ ἤθελε τὸ ξέρι,
 νὰ ἔσφαζε τὸν ἀράπη του ἴς τ' αἰ-Γιαννοῦ τὰ μέρη.
 Ἄχι! καὶ νὰ τὸ κάτεχε* πῶς θὰ τότε σκοτώσουν,
 νὰ καθάριση τὴν τουρκιὰ πρίχου τὸν θανατώσουν.
 Σαράντα πέντε μπαλλωθιαῖς* ἔφαεν εἰς τὴ σάρκα,
 Ἄχι! καὶ πῶς τῆ βιάσταξε κ' ἐπήγε τόση στράτα*.
 Σαράντα πέντε μπαλλωτιαῖς χωρὶς τὴν καρραμπίνα*,
 μὲ τὰ σκοινιὰ τῆ δέσανε γιὰτ' ἡ παντέρι** ἐτσίνα*.
 Μέσ' ἴς τὴ Φαλαντριαὴ κορφή ὁποῦ ἦτο τὸ σπαρμένο,
 ἐκεῖ τὸν ἔπαραβλέπανε ὄνὸ ἴμέραις τὸν καῦμενο*.
 Μὰ ἦτονε καὶ συνεφιὰ κ' ἐφύσα τ' ἀεράκι,
 κ' ἐσειοῦντο τὸ τουφέκι του ἀπάνω ἴς τὸ χαράκι*.

Ὁ θάνατος τοῦ Γεωργ. Δασκαλάκη ἢ Τσελεπῆ
 ἐξ Ἀνωπόλεως Σφακίων 1821 Δεκεμβρ. 6.

Νὰ ἔχε βουλήσ* ἡ Κυριακὴ καὶ νὰ θάισ* ἡ Τρίτη,
 ὅτεν* ἐκίνα* ὁ Τσελεπῆς* νὰ πᾶ νὰ πολεμήσῃ.
 Ὅσ τὴ Κάντανο* ξεπέξεψε* κ' ἔκαμε τὸ γουροῦσι*,
 κ' εἰς τὸ Τζαμί κλειστήκανε μικροὶ μεγάλοι Τοῦρκοι.
 Μὰ ἕναν πῆδον ἐπαιξε ἴς τὸ δῶμ* ἀπάνω ἀνέβη,
 κ' οἱ χριστιανοὶ τοῦ φώνιαζαν γλήγορα νὰ κατέβῃ.
 Φιλὴ τρομάφα ἐπιασεν εἰς τὸ Τζαμί τ' ἀσκέρι*,
 ποῦ τὸ πολέμα ὁ Τσελεπῆς σὲ τοῦτο τὸ σεφέρι*.
 Τὸ μαχαιράκιν τοῦ ἔσυρε τὸ δῶμα νὰ τρυπήσῃ,
 νὰ δώσῃ ἴς τὸ Τζαμί φωθιὰ κί οὔλους νὰ τῆ κεντήσῃ*.
 Τοῦ Ζουνναλάκη* τοῦ μιτσου* τοῦ στέκει* τὸ τουφέκι,
 γιὰτὶ καλὰ τοῦ ξάμωσε* τοῦ Τσελεπῆ ἴς τὸ μπέτη*.

Ὑ τὸ μπέτη του τῆ ξάμωσε ἔς τὸ στόμα τοῦ τῆ βάνει,
 καὶ τότε δὲ ἐφώνηξεν ὁ Τσελεπῆς, “ἀμάνι*!
 Μὰ ἓνα πῆδο ἔπαιξε κ’ εἰς τὸ σοκάκι* πέφτει,
 δοιμοί* πόνοι τὸν σφάζουνε κιάνεις* δὲν τὸ κατέχει*.
 — Σηκῶσ’ ἀπάνω, Τσελεπῆ, νὰ κάμωμε γηουροῦσι*,
 μπορετὸ νὰ πορίσουνε* ἀποῦ τὸ σπῖτ’ οἱ Τοῦρκοι.
 Κι’ ἀπῆς* τὸν ἀποσύρανε τοῦ Τούλια παραγγέρονει,—
 “ ἀμέτε* νὰ μὲ θάψετε ἔς τὸ Σφακιανὸ καστέλι
 καὶ πολεμάτε τὴν Τουρκιὰ ὥστ’ ὁ Θεὸς νὰ θέλλῃ,
 Ἐργά* ἀπῆς ἐμούντισε* πορίζουνε* κ’ οἱ Τοῦρκοι,
 μὰ δὲν κατὲν* ὁ Τσελεπῆς ἴποθαίν’ εἰς τὸ ταμποῦρι*.
 Κ’ ἐπήραν νὰ τὸν θάψουνε ἔς τὸ Σφακιανὸ τῆ χάρα,
 κ’ ἐλέγαντονε Τσελεπῆ, μὰ ἔστεκέν* του κι’ ὕλα*.
 Κι’ ὄντε τὸν ἐπερνούσανε ἔς τὰ Τριδιανὰ ἔς τὰ θνάκια,
 ἐκλαῖγαν τὰ Ῥωμηόπουλα κ’ ἐβγαναν μαῦρα δάκρυα.
 Ἐφνίδιο* τσῆ τὸ πῆγανε τσῆ μάννας τὸ μαντάτο*,
 γδυμνῆ ἴτο καὶ ξυπόλυτη καὶ τὰ μαλλιά ἔχε κάτω.
 Κλαίει μαδιέτ* ἢ μάννα του κ’ ἢ κεῖρ’ Ἀλεξαντρίνα,
 ἀποῦ ἔκλαιγε κ’ ἐμάραινε τὰ ῥόδα καὶ τὰ κρῖνα.
 “ Ἀκριβογυιέ μου Τσελεπῆ, ὄμορφο παλληκάρι,
 δὲν ἦτο κρῖμα κι’ ἄδικον ὁ χάρος νὰ σὲ πάρῃ;
 Γυιέ μου, καὶ δὲ σοῦ τό ἴλεγα, γυιέ μου, καὶ δὲ σοῦ τό ἴπα,
 πῶς εἶν’ ἢ μπάλλαις* δανικαῖς δὲν εἶν’ ἐδὰ σὰν πρῶτα;
 Κλαίει του καὶ μιὰ κοπελλὰ τὸ κεῖρ’-Μαριγάκι,
 ἀποῦ ἔκλαιγε κ’ ἐμάραινε τσῆ γῆς τὸ χορταράκι.
 Κρῖμα ἔς τὸ μῆλο νὰ ψηγῆ*, τὸ ῥόδο νὰ μαδῆση*,
 κρῖμα ἴτονε κι’ ὁ Τσελεπῆς ν’ ἀδικοθανατίση.

Ἐκ τῶν Ἀντωνίου Μελιδῶνη Δολοφονία,

ἔκ Μελιδωνίου Μυλοποτάμου. 2 Μαρτίου 1822.

Παιδιά, κ’ ἦντά ἔχουν τὰ πουλιὰ κ’ εἶνε ξαγριγεμένα,
 γῆ κυνηγὸς τὰ κυνηγᾷ κ’ ἐσκότωσε κιάνένα*;
 Κιάνένα δὲν ἐσκότωσαν, κιάνεις δὲν τὰ ζυγάνει*,
 μὰ μάθαν πῶς ἐσκότωσαν τὸν Καπετὰν Ἀντώνη.
 Μὰ μάθαν πῶς ἐσκότωσαν τὸν Καπετὰν Ἀντώνη,
 δέρονετ’ ὁ Μυλοπόταμος καὶ κλαίει τὸ Μελιδόνι.

Ἐβγήκεν εἰς τὴν Ἀμπαδιὰ τῇ Τούρκους ἐπολέμα,
 κ' ὁ Ρούσσιος τοῦ συζήλιωσε* πῶς πολεμ' ἀντρεωμένα.
 κ' ἢ γ' ἄδικ' ὦρα* τσ' ἔσμιξεν εἰς τὸ Μοναστηράκι,
 κ' ὁ Ρούσσιος ποῦ τὴ ζήλια του ἔχυνε τὸ φαρκάκι.
 Μὰ ἐκεῖ ὁποῦ τοῦ ἔμλιγενε Ἀντώνης ὁ καῦμένος*,
 ὁ Ρούσσιος τὸν ἐτρώπησε πῶς ἦτον ἀντρεωμένος.
 Δευτέρα τοῦ τὸ πήγανε τ' Ἀφέντη⁽¹⁾ τὸ μαντάτο*,
 κ' ἐξέσκισε τὰ ροῦχά του καὶ τὰ ῥιξ' ὅλα κάτω.
 Θέ μου! μεγαλοδύναμε, ἦντά 'ν' αὐτὸ τ' ἀντέτι*,
 νὰ σφάζουνε τὸν ἄνθρωπο μὲ δίχως καμπαέτι*.
 ὦ! καπετὰν Ἀντώνη μου, ἀποῦ 'σουν σὰν τὴ βιόλα,
 γιατί δὲν τὸν ἐσκότωσες τὸ Ρούσσιο μὲ πιστόλα;
 ὦ! καπετὰν Ἀντώνη μου, ὅπου δὲν εἶχες τσιρι,
 γιατί δὲν τὸν ἐσκότωσες τὸ Ρούσσιο μὲ μαχαίρι;
 Ἄν εἶχεν ἐρθῆ φανερά ὁ Σφακιανὸς ζηλιάρης,
 μονόρθε μὲ τὴν μπαμπεσιὰ* μὲ δόλ' ὁ κατεργάρος*.
 ὦ! καπετὰν Ἀντώνη μου, ὠμορφο παλληκάρι,
 ἀνάθεμα τῇ ὁποῦ κρατεῖ κλωνάρι.
 Κλαίει ὁ Μυλοπόταμος κλαίει τον καὶ τ' Ἀμάρι,
 τὸ Μελιδόνη σύθρηνο* καὶ φωνοκλήσι* βγάνει⁽²⁾.

(1) Ὁ Ἀρχιστράτηγος τῆς Κρήτης Μιχαὴλ Κομνηνὸς Ἀφεντιουλιέφ, ὁ δὲ Ἀντών. Μελιδόνης ἦτο καὶ Ἀπόστολος τῆς Φιλικῆς ἑταιρίας ἀπὸ τὸ ἔτος 1819 καθὼς καὶ πολλοὶ ἄλλοι Κρητες.

(2) Ἴδου δὲ ἐπίσημον ἔγγραφο καταδικάζον τὴν ἀνανδρον ταύτην πράξιν, ἀντιγραφὴν ἐκ τοῦ πρωτοτύπου, τὸ ὁποῖον ὁ συγγενὴς τοῦ δολοφονηθέντος Ἀντώνιος Μελιδόνης ἢ Δαφνομήλης ἐκ τοῦ χωρίου Μελιδονίου Μυλοποτάμου κατέχει ὡς ἱερὸν κειμήλιον.

Ἐφήμερος διαταγὴ

Ἐν τῇ ἐποχῇ τῆς ἐπανάστασης εἰς τὰς 2 τοῦ τρέχοντος ὁ καταραμένος* Ρούσσιος Μπουρδουμπάκης ἀπὸ Ζηλοφθονίαν ἐφόρουνε ἐπὶ παρουσίᾳ πολλῶν ἀξιοματικῶν ἀνθρώπων εἰς τὸ Μοναστηράκι (Πανάκρου) τὸν πλέον ἀνδρεῖον, καὶ τὸν πλέον τίμιον πεντακοσιάρχον καὶ ἀρχηγὸν τῆς πατρίδος μας Κρήτης Ἀντώνιον Μελιδόνην. Αὐτὸ τὸ ἀνήκουστον καὶ διαβολικὸν ἔργον ὅπου ἔκαμεν αὐτὸς ὁ ἔχθρος τῆς πατρίδος, μᾶς παρακινεῖ, καὶ ὁ νόμος προστάζει νὰ τὸν ἀρηθῶμεν καὶ νὰ τὸν ἀποδιώξωμεν ἀπὸ τὴν ἐθνικὴν δούλειαν, καὶ μάλιστα ἀπὸ τὴν πλέον ὑψηλὴν καὶ ἐνδοξοτάτην, καθὼς εἶνε ἡ πολεμικὴ, σηκόνοντις τον τὸ ἀξίωμα τοῦ πεντακοσιάρχου, καὶ νὰ μὴν μεταχειρισθῆ ποτε εἰς τὴν ἐθνικὴν δούλειαν, ὅποια καὶ ἂν ἦναι, διὰ νὰ πάρουν καὶ ἄλλοι κακώτροποι ἄνθρωποι παράδειγμα.

Καὶ διὰ νὰ μὴν μείνῃ τὸ στρατεύμα τοῦ φονέως, χωρὶς ἀρχηγόν, διορίζομεν τὸν φιλογενέστατον τριακοσιάρχον Θεοδωρὸν Βαρθάκην, διὰ ἀρχηγόν αὐτοῦ τοῦ στρατεύματος προβιβάζοντες τον ἀπὸ σήμερον εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ τετρακοσιάρχου,

Ὁ Σήφακας Ἰωσήφ Κωνσταντουδάκης
ἀρχηγὸς Ἀποκορώνου 1823.

Παιδιά, κ' ἦντά 'χουν τὰ πουλιὰ καὶ κλαίεινε τῇ Κρήτης,
γῆ ἀκούσαι πῶς ἀπώθανεν ὁ Καπετάνιος Σήφης*;
Κλαίει τονε ἡ Κίσσαμος κ' οἱ γι' Ἀποκορωνιώταις,
κ' οἱ Σελινιώταις, Σφακιανοί, Χανιώταις, Ῥεθεμνιώταις.
κλαίει τον ἡ γυναϊκά του, Θεέ μου! πῶς τὴ λυποῦνται!
γιατ' ἔλεγαν πῶς τοῦ 'στεκε* κ' οὔλοι μυριολογοῦνται*.
— Σηκώσου, καπετάνι μου, νὰ μοῦ ῥοζοναρήσης*,
κ' οὔλο τ' ἀσκέρι* ἀναρωτῶ πού πῶς νὰ πολεμήσης.
Σηκώσου, καπετάνι μου, γὰ βάλῃς τ' ἄρματα σου,
νὰ ἰδῆς τ' ἀσκέρι* π' ἀκλουθῶ νὰ χαιρετ' ἡ καρδιά σου.—
— Ἄχι! καυμένη Σήφακα, κρίμα 'ς τὸ πολληκάρι,
νὰ πάθῃ τέτοιο θάνατο νὰ ῥθῆ σὲ τέτοιο χάλι*.
Νὰ 'θελε σὲ σκοτώσουνε 'ς τὸν πόλεμον οἱ Τούρκοι,
δὲν ἦτον παραπόνεσι κ' οὔλοι θὰ σκοτωθοῦσι.
Μ' ἀπόθανεσ παραδίκα 'ς τῇ Κίσσαμος τὰ μέρη,
τ' Ἀποκορώνου τὰ χωριά δὲν ἔχουνε χαμπέρι*.
Οἱ Τούρκοι εἶνε* 'ς τὰ Χανιά εἶνε κ' εἰς τὸ Καστέλι,
κ' ὁ Καπετάνιος 'ς τὴ Γωνιά, πέ τε μας ἦντα θέλει;
— Ὁ Καπετάνιος 'ς τὴ Γωνιά ἦρθε νὰ προσκυνήσῃ,
'ς τὸν Ἄδη θὲ νὰ κατεβῆ νὰ μᾶσε βαγισστήσῃ*.
Εἰς τὴν Κυρία τὴ Γωνιά μὲ ψαλμοδιαίς μεγάλαις,
τὸν πῆγανε κ' ἐπαίξανε τουφέκια καὶ μπουμπάρδαις*.

καὶ τὸν προστάζομεν νὰ περιλάβῃ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς βάλῃ εἰς καλιτέραν
τάξιν τοῦ πρώτου ἀρχηγοῦ των καὶ ἀμέσως νὰ μᾶς στείλῃ σωστὸν ἕναπόστον μὲ
τὴν καταγραφὴν των καταλειπτῶν καὶ νὰ φερθῆ καὶ αὐτὸς εἰς τὸ ἔξῃς πλέον
τακτικώτερον καὶ τιμημένιστον ἀπὸ τὸν ἀπερασμένον, διὰ νὰ τὸν τιμῶμεν καὶ
προβιάσωμεν εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ 500ου, καὶ νὰ ἔχη καὶ τὴν εὐνοίαν μας.

Τὴν 6 Μαγίου 1822 Ἀργυροπόλις.

Ὁ Ἀρχιστράτηγος τῆς Κρήτης

ΜΙΧΑΗΛ ΚΟΜΝΗΝΟΣ ΑΦΕΝΤΟΥΛΑΙΕΦ

“Copia uniforme e conforme aboriginale suo esistente in questa Cancelleria del general comitato di Candia infede. Porto Lutro le 13 Marzo 1822
(T. Σ.)

Demetrio Flampuriari archicancellario.

Μ' ἀπόθαιεν ὁ Τσελεπής κ' ὁ Καπετάνι Σήφης,
 τέθιοι' ἄντρος μπλιὸ δὲ βγαίνουνε ποθὲς μηδὲ 'ς τὴν Κρήτη.
 'Απόθαιεν ὁ Σήφακας, σκοτώθ' ὁ Μπουζομάρκος,
 ἀποῦ 'σαν ἄξι' οἱ θυό τωνε νὰ πολεμοῦν τὸ Κάστρο.
 Εἰς τὴν 'Ανατολ' ἤσανε μὲ τὸ Ζερβονικόλα,
 κ' ἐκεῖλὰ* ἐγνωριστήκανε κ' ἐφιλευτήκαν κιόλα*.
 Τσῆ τόπους των ἀφήκανε κ' ἦτο ξενητεμμένοι,
 Εἰς τὰ βοννὰ γυρίζανε σὰν νὰ 'σανε φταισμένοι*,
 'Σ τὸν ἄϊ* Γιώργη 'μπήκανε νὰ κάμουν διμλια,
 κ' ἀδεροφοχοῖ* γεινήκανε μέσα 'ς τὴν Ἐκκλησία.
 Κ' ἀπίτης* ἐγεινήκανε εἶπαν ἦντα θὰ κάμουν,
 τὴν Κρήτη νὰ σηκώσουνε* κ' ὅστερ' ἄς ἀποθάνουν.
 Κ' εἰς τὸ χωριὸ μνηύσανε νὰ ῥθ' ἕνας ξαγοράρης*,
 νὰ πάη ἕνας πνευματικὸς γιᾶ νὰ τσῆ μεταλάβη.
 Κ' ἀπῆς τσῆ ξεμολόησε καὶ τσῆ μεταλαβαίνει,
 ἐτοτεδὰ τσῆ γνώρισε πῶς ἦσαν 'μπιστεμμένοι.
 — Παιδάκια μου, νὰ ζήσετε, τοῦτο ποῦ μελετάτε,
 κρυφὸ νὰ τὸ βαστάξετε, καλὰ, νὰ μὴ φοβᾶστε,
 Κ' ἀμέτε* 'ς τὸ Πατριαρχεῖο ἀποῦ 'ν' ὁ Πατριάρχης,
 κ' ἐκεῖνος ἔχει τὴ δουλειὰ κοντὰ νὰ τῆνε 'σιάξι*.
 Τοῦ βασιλιᾶ ἐμῆνυσεν ὁ βουλισμένος* διάκος,
 — τὴν Πόλι θὲ νὰ κάμουνε οἱ Χριστιανί' ἀνωκάτω.
 Κ' ἂν δὲ μοῦ τὸ πιστεύετε, ἐλάστε* νὰ τὸ ἰδῆτε,
 πόσα μαχαίρια καὶ σπαθιά, τουφέκια θὲ νὰ βοῆτε.—
 Καὶ πᾶνε 'ς τὸ Πατριαρχεῖο, καὶ βρίσκουν τὰ τουφέκια,
 καὶ βρίσκουν κ' εἰς τὸν τσεπανὲ* δεμένα τὰ φυσέκια.
 Θοῖνος πολὺς ἐγείνηκε, κρεμνοῦν τὸν Πατριάρχη,
 'ς τὸν θάνατόν του ἤλεγε.— Ὁ πόλεμος ν' ἀνάψη.
 κ' ὅποιος πιστεύγει 'ς τὸ Χριστὸ νὰ 'πᾶ νὰ πολεμήση
 καὶ δίχως νὰ ξαγορευτῆ* νὰ πᾶ νὰ κοινωνήση.—
 Καὶ τὴν εὐχὴν του ἔδωκε κ' ἄφηκε τὴν κατάρα,
 ὅποιος δὲν τρέξει 'ς τὸν ἔχθρὸ νὰ 'χη κακὴ τρομάρα.
 Γιὰ 'κεῖνο βάσταξ' ὁ Μωριάς κ' ἦτονε 'μονοιασμένος,
 καὶ τὴν Τουρκιά του ἔσφαξε κ' ἐβγήκε κερδεμένος.
 'Εβάσταξέν το κ' ὁ Ζερβὸς κ' ὁ καπετάν 'Αντώνης
 ἀποῦ τὸ Μυλοπόταμο, ἀποῦ τὸ Μελιδόνι.
 Καυμένο* Μυλοπόταμο, καυμένο Μελιδόνι,
 τὸν Καπετάνιο σοῦ 'χασες κ' ἦντα θαρρεῖς ἀκόμη!

Μανώλης Παππαδάκης Ἀνωγειανός. 1823.

Ἄφουκρασεῖτε* νὰ σᾶς ἴπῳ, τέσσερα πέντε λόγια,
οὐλ' οἱ καλοὶ ποθᾶνασι ἀπὸ ἦταν εἰς τ' Ἀνώγεια,
Οὐλ' οἱ καλοὶ ποθᾶνασι, οὐλ' οἱ καλοὶ ἀντρεωμένοι,
μὰ σὰν τῇ Παππαδάς τῇ γυιὸς δὲν ἦσαν ξακουσμένοι.
Τὸν ἕνα εἶχεν Παππᾶ κ' ἐδιάβαζε χαρτάκια,
τὸν ἄλλον εἶχεν βοσκὸ καὶ τὸ' ἔβλεπε τ' ἀρνάκια.
Τοῦ πεθεροῦ του ἔβσκε κ' ἔβλεπε χίλια στείρα.
καὶ δυὸ χιλιάδες νὰ του ἐκείνος δὲν τῷχε χροῖα.
Μ' ἀπόθανε καὶ ὁ Παππᾶς ποὺ διάβαζε χαρτάκια,
κ' ἐμπήτισέ νε* κ' ὁ βοσκὸς ἀπὸ βλεπε τ' ἀρνάκια.
Χαϊμὸς* ε' ἐκείνο τὸ βοσκὸ καὶ γιάντα νὰ μητήιση*,
ἀπ' ἀναζήτα τὰ σφαχτὰ* δίχως νὰ τὰ μετρήση.
Πρωτῆτερά τουε βοσκὸς κ' ἔβσκεν εἰς τὰ ὄρια,
κ' ὕστερος καὶ πολεμηστὴς βγαρμένος* εἰς τ' Ἀνώγεια.
Μιὰν ταχυνή* σηκώνεται, πλύνεται καὶ καθίζει,
καὶ μὲ μαντήλα πλουμιστή* τὰ μάτια του σφουγγίζει.
— Φέρε μας, μάννα, μιὰ ἄακῆ, δώσέ μας καὶ καρύδια,
μὲ τ' ἀγαδάκια* σήμερο θὰ παῖξωμε παιγνίδια.
— Γυέ μου! βλέπε τὴ νιότη σου συντήρα* τὴ ζωὴ σου,
κ' ἄλλοῦ δὲν εἶν' τὰ θάρρη μου παρὰ σὲ δνομήσ* σου—
Μὰ ε' τοῦ Κρουσσῶνα τὴν κορφὴ τὰ φάγαν τὰ καρύδια,
ε' τοῦ Γάζη κατεβήκανε κ' ἐστέσαν τὰ τσαντήρια*.
ε' τοῦ Γάζη ἀποπεροθῖδ* ἐπαῖξαν τὰ παιγνίδια,
κ' ὁ Μανωλὸς σκοτώθηκεν ἐκεῖ ε' τὸ χάνι Ἰδία.
Τὰ μπαϊράκια ἔπῃραν κ' ἐπῃραν ε' τὸ κονάκι*,
καὶ ἡ γυναῖκά του φταξε σὲ ὄρα μὲ λιγάκι*,
— Μά ντα μοῦ τὸν ἐκάμετε κ' ἐμὲ τὸ γλακχητή* μου,
τὸ γλακχητὴ καὶ τὸ βοσκὸ καὶ τὸν πολεμηστὴ μου;
— Ὅπισω πόμεινε, κερά, νὰ τουρκοπολεμήση,
τῶν Ἀρναούτω τ' ἄλογα, ἕνα νὰ μὴν ἀφήση.
— Λάπως* τὸν ἐσκοτώσανε, καιτὲς* δὲ μοῦ τὰ λέτε;
τῇ μαυροκακορροϊζικῆς, πάντημος* καὶ μοῦ φταῖτε*;
— Μ' ἀναγαλὸ* (1) νὰ σοῦ τὸ ἴπῳ, μέσα ἢ καρδιά μου βράζει,
γιατὶ τὸν ἐσκοτώσανε πλὴ μὲς ἀπὸ τὸ Γάζη*.

(1) Ὁρθότερον—Ἀνατιγλιῶ.

Καὶ σέρον' ἢ μαύρη*, μὴ φωνὴ καὶ τὸ χωρὸν μαζώχθη*,
 — Μανώλη μου, Μανώλη μου, 'ς τὴν ἀκριβὴ σου νιότη,
 Ποῦ 'νγε, Μανώλ', ἢ κεφαλαῖς ἢ τρεῖς ποῦ 'θελε φέρης;
 ἐγέλασές με σήμερο, κ' ἐμένα δὲ μὲ πέρνεις.
 Ποῦν' τὰ κεφάλια τῷ Τουρκῷ ποῦ μοῦ 'φερνες πεσκέσι*;
 ἢ λαύραις ἀποῦ μ' ἄφηκες τὰ 'σωθικά μου καῖσι.
 Ἄν ἤθελε μοῦ φέρης μιά, μὴ κεφαλὴ ἐνοῦς τούρκου,
 νὰ 'πῶ κ' ἂν ἐσκοτώθηκες 'κδικήθηκες τσ' ὄχθρους σου.
 Σὰν ὀπροχθές ποῦ μοῦ 'φερεις κ' ἐμάλωνά σε, γυνὴ μου,
 καὶ σοῦ 'λεγα νὰ σέβουσαι δὲ μ' ἐλυπήθης, Θέ μου!
 — Μὴ κλαίης, κερά Παπαδάξ, μὰ σκότωσε τριάντα,
 τριάντα τούρκους διαλεχτοῦς* καὶ τσ' ἔθεσε* 'ς τὴ μπάντα*.
 Μ' ἄφησε καὶ παραγγεῖλὰ νὰ 'ποῦν τοῦ πεθεροῦ του,
 νὰ 'πᾶν' τὰ κοκκαλάκια του μαζὶ μὲ τοῦ κυροῦ του.
 Τὰ ζά* του νὰ ποτίζουνε 'ς τοῦ Βλάχο τὰ πηγάδια,
 ἐκεῖ ποῦ 'πίνανε κ' ὀμπρός κ' ἄλλα πολλὰ κοπάδια.
 'Σ τὴ πλειὰ βαθύτερη γιαιὰ νὰ 'πᾶν' τὰ πρόβατά του,
 κ' εἰς τοῦ Σκημάκου τὴν κορφή τὰ στερομαρόπέ του.
 Λεράκι* ἄς τῶνε βάνουνε ἀσημογανωμένα*,
 γιὰτ' εἶχει καὶ τση κουδουνιαῖς* φουντούλικα ἡραμένα.—

Τραγοῦδι ἀποτυχούσης ἐφόδου τοῦ Φρουρίου Γραμβούσης.

(11 πρὸς τὴν 12 Δεκεμβρίου 1823) (1).

Τρεῖς ἀντρεωμένοι πορπατοῦν 'ς τὴ Κορῆ τὴν παντέρομη*,
 σὰν νὰ 'τον ἀπὸ μιὰ κοιλιὰ ἦτον ἀγαπημένοι.
 Σὰν νὰ 'τον ἀπὸ μιὰ κοιλιὰ κ' ἐφάγαν ἕνα γάλα,
 ἔτσι ἀγαπηθήκανε περισσότερο καὶ μεγάλα.
 Σὰν ἀξιδέφοι καὶ 'δικοὶ σὰν φίλοι μπιστευμένοι.
 'ς τὸν πόλεμ' ὅπου μπαίνανε ἐβγαῖναν κερδεμένοι.
 Τὸν ἕνα λέγαν Ξέπαπα τὸν ἄλλο Μπουζομάροκο,
 τὸν τρίτο λέγαν Παναγὴ ποῦ φύλαγε τὸ Κάστρο.

(1) Ἡ ἀποτυχούσα αὕτη ἀπέπειρα τῆς ἐφόδου τοῦ φρουρίου Γραμβούσης (Κώ-
 ρικον) συνέειτο ὑπὸ τῶν ἀρχηγῶν Γ. Παπαδάξ, Βουζομάροκου, Α. Παναγιώτου,
 Μαυράκη, Ἀδελφοὶ Σωσάνη Ἰβραῖοι, Ἀντών, καὶ Γαρατλ. Π. Σουλζώτης, καὶ Πα-
 καμάροκου μετ' 150 περίπου στρατιωτῶν 83 τούτων ἐφονεύθησαν.

Μ' αὐτοὶ ἀποφασίσανε νὰ πᾶ νὰ πολεμήσου,
 καὶ τῇ Γραμποῦσας τὴν Τουρκιὰ ἕνα νὰ μὴν ἀφήσου,
 ὁ Μπουζομάρκος βγήκενε πρῶτος εἰς τὸ μπεντένι*,
 κ' ἑπτὰ νομάτους* ἔκοψε μόνο μὲ τὸ μαχαίρι.
 Ἐλάστ* ἀπάνω, μπρὲ* παιδιὰ, 'ς τῇ τούρκους θὰ γηουργιάρω*,
 γιὰτὶ δὲν βγαίνω 'γῶ ἀπὸ πᾶ ὄξω καὶ ν' ἀποθάνω.
 Μὰ ὅταν ἀνέβαινανε ἀπάνω 'ς τὴ Γραμποῦσα,
 ὡσὰν τὰ χλόγια τοῦ βορριᾶ ἢ μπάλλαις* ἔχτυποῦσα.
 Βαρούστηκεν* ὁ Ξέπαπας τῶμοροφο παλληκάρι,
 κ' ἀδμουῶ* ὁ Παναγῆς γιὰ δὲν 'μπορεῖ νὰ 'πάη.
 Κι' ὁ πρῶτος ποῦ σκοτώθηκεν ἦτον ὁ Μπουζομάρκος,
 τὸ παλληκάρι τὸ καλὸ κ' ὁ ξακουσμένος δράκος!
 Κ' ὕστερα σκοτώθηκαν οἱ τρεῖς καπετανεῖοι,
 καὶ μετ' αὐτοὺς σκοτώθηκαν σὰν ὀγδοῆντα νέοι.
 Μὰ 'μεῖς ἐγεννηθήκαμε τούρκους νὰ πολεμοῦμε,
 γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ τούρκους δὲν προσκυνοῦμε,
 γῆ οὐλοὶ ἄς ἀποθάνωμε γῆ νὰ λευθερωθοῦμε.

Οἱ ἐν Φαλήρω παρὰ τῷ λόφῳ τοῦ Μουσείου
 πεσόντες Κρηῆτες.

(τὴν 23 Ἀπριλίου 1827).

Φωθιὰ νὰ κάψη* τὸ Μωρεᾶ, φωθιὰ νὰ τὸν κεντήση*,
 γιὰτ' εἶχα ἢ μαύρη τρεῖς υἱοὺς κ' οἱ τρεῖς ἀντρειωμένοι,
 Τὸ Μῆτρο καὶ τὸ Κωσταντῆ καὶ τὸν καὶμένο Γιάννη,
 τὸ Μῆτρο πιάσαν 'ς τὸ βουνὸ τὸν Κώστα 'ς τὸ λαγκάδι,
 κ' ὁ Γιάννης μου, τὸ θάρρος μου, 'ς τὸν Πειραιᾶ σκοτώθη.
 Σκοτώθηκε τ' αἰ-Γιωργιοῦ 'ς τσ' εἰκοσι τρεῖς τ' Ἀπρίλη,
 μαζί μὲ τόσους Κρητικούς ἀδερφοχτοὶ* καὶ φίλοι.
 Ἐσκοτώσαν τὸ Ρουστικιανό, Κουρμούλη, Κυκιράκη,
 τὸ Πλεύρη, τὸν Καλαμαρᾶ μὲ τὸ Νικηφοράκη.
 Κι' ὁ Καραῖσκος ἀρχηγὸς κ' ἐκεῖνος ἔσκοτώθη,
 καὶ τοῦ Καλλέργη κόψανε τ' ἀφτὶ σὰν ἐσκλαβώθη.
 Ἐγούοι μου, ἐγούοι μου*! τῇ μαυροκαχομοίρας,
 πλεὰ ἀπὸ τρακόσιοι Κρητικοὶ αὐτὸ τὸ δρόμο ἐπῆρα.

Ἰωάννα Ξωπατέρου

(Μάρτιος 1828) (1).

Πουλιά, μὴν κηλαϊθήσετε Σαββάτο γῆ Δευτέρα,
 γιατί τὸν ἐσκοτώσανε αὐτὸ τὸν Ξωπατέρα.
 Μηδὲ 'ς τὴν Κρήτη ἀκούστηκε μηδὲ 'ς τὴν Ἑγγλιτέρα*,
 νὰ πολεμήσῃ τὴν Τουρκιὰ ὡς τὸν Ξωπατέρα.
 Σὰν ἤθελε νὰ κατεβῆ 'ς τὸ Τοπαλι* μιὰν ὥρα,
 μικροὺς μεγάλους τὴν Τουρκιὰ ἐμάντριξε* 'ς τὴ χώρα.
 Μηδὲ ταχυνῆ* κατέβηκε μὲ τὸ γδυμνὸ μαχαίρι,
 ἑπτὰ ἀγάδω κεφαλαις ἐπήρεν εἰς τὸ χέρι.
 Τσῆ κεφαλαις τὸν ἔκοψε 'ς τὸν ἦλιο τσῆ ξαπλώνει,
 καὶ ἡ Τουρκιὰ ὡς τῶμαθε περίσσα ξαγοιώνει*.
 Συχνὰ τοῦ πέμπον γράμματα λέσι του καὶ ξεστίχου*,
 —οὐλ' ἢ τουρκιὰ ὀρχεται γιὰ σέ, μόνο καλὰ βλέπήσου.
 —Δὲν τό 'χω πῶς ἐκίνησεν οὐλ' ἢ Τουρκιὰ γιὰ μένα,
 μόνο διαλέξαν τὸν καιρὸ ποῦ 'χω λαβῆ 'ς τὴ χέρα.—
 Ὁ Μαλικούτης ἀρχηγὸς τοῦ διπλοπαραγγέρνει,
 —Γιὰ τὸ Θεό, ἀξάδεφε, 'ς τὸν Πύργο μὴ ξωμένης*,
 'ς τὸ Πύργο μὴ θαρεύγεσαι* 'ς τὸν Πύργο μὴ πλανᾶσαι*,
 γιὰ θὰ σέ κλείσῃ ἡ Τουρκιὰ καὶ θὰ παραπονᾶσαι.
 —Μὰ 'μένα μοῦ τὰ πήγανε 'ς τὸ Κάστρο τ' ἄροματά μου,
 μὰ πάλι τὰ ξεμπερδεσα μὲ τὴν καλληκαριά μου.—
 Μηρᾶ του ὁ Μεραμὲτ-ἀλλῆς, πρόδωσε*, Ξωπατέρα,
 γιατί ἔφταξε τὸ τέλος σου κ' ἢ γι' ἄσκημῆ σου 'μέρα,
 Καὶ πάλι τοῦ ξαναμηρᾶ, πρόδωσε*, Ξωπατέρα,
 γιατί θὲ νὰ 'νε αὐριον ἢ γ' ὕστερή σου μέρα.
 —Δὲν προσκυνῶ, μωρὲ σκυλιά, μόνο θὰ πολεμήσω,
 τσῆ Κρουσσαγιώταις 'γδέχομαι καὶ θὰ σᾶσε νικήσω.
 Δὲν προσκυνῶ, μωρὲ σκυλιὰ καλὰ θὰ ταγαντήσω,
 τὸν Κόρακ' ἀνημένω δά, νὰ σᾶσε διαολίσω*.
 * ἂν ἤρθετε γιὰ τὸ φαῖ νὰ σᾶσε μαγερέψω,
 μ' ἂν ἤρθετε γιὰ πόλεμο κορμιὰ θὰ μακελέψω*.

(1) Ἰωάννα ὁ καὶ Ξωπατέρας ἐπικαλούμενος, ἐξήσκει τὸν μοναχικὸν βίον ἐν τῇ κατὰ τὴν Γορτύνην μοναστηρίῳ τῆς Ὁδηγηρίας, ἐκκραγέντος δὲ τοῦ ἀγῶνος τοῦ 1821 καταλίπει τὸν μοναδικὸν βίον καὶ καταπολεμῶν τοὺς ἐχθροὺς κατέστη τὸ φρόνητρον τῶν Τούρκων τοῦ Ἡρακλείου Μεσοραῶς καὶ τῶν Ἀμπαδιωτῶν κλπ.

— Δὲν ἤρθαμε γιὰ τὸ φαῖ καὶ γιὰ τὰ μαγεργιά σου,
 Μὰ σήμερο θὰ ἰδοῦμενε, Ξέπαπα, τὴν ἀντρεία σου.
 Τοῦρκοι κολλοῦνε* 'ς τὸν πηλὸ κ' ὁ Ξόπαπας 'ς τὸ κρέας,
 καλὰ τὸ 'λόγιασ' ἢ Τουρκιὰ πῶς δὲν 'πομένη ἕνας.
 Αὐτὸς ἐκόλλα* 'ς τὸ κρηὰς κ' οἱ Τοῦρκοι 'ς τὰ μασγάλια*,
 Θέ μου! μὴ ὄξῃς χρισθιανὸ ποτὲ σὲ τέτοια χάλια*.
 Γιατὶ ὁ ξακουστὸς παπᾶς 'ς τὸν Πύργο πολεμᾶται,
 ἀποῦ 'κανε ὅλη τὴ Τουρκιὰ καὶ πάντα τὸν φοβᾶται.
 Τοῦ Πύργου 'θάκανε φωθιὰ κ' ἀνοῖξαν τὰ θεμέλια.
 'ποῦ τὸν ἐσιγουράραν* τὰ τέσσερα Καστέλια.
 Μεγάλο σάλτον* ἔπαιξε 'ς τοῦ Πύργου τὴν καμᾶρα,
 δρουμιὰ* φωνὴ τῶν ἔσυρε, καὶ πιάνει τση τρομάρα.
 'Σ τὴ μέση των 'γγουρούντισε* πάλι μὲ τὸ μαχαίρι,
 κ' ἕναν ἀγὰ ἐπλάκωσε, τὴν κεφαλὴ του πέρνει.
 'Σ τὸν Πύργο τὴν ἐκρέμασε 'πάνω 'ς τὸ μπαϊράκι*,
 κ' οἱ Τοῦρκοι τὴ 'θωρούσανε κ' ἐπίνασι φαριμάκι.
 Μηνᾶ τ' ὁ Σιλιχτᾶρ ἀγᾶς τὸν Πύργο γιὰ ν' ἀφήση,
 ὦ γιὰ νὰ δώση τ' ἄρματα καὶ γιὰ νὰ προσκυνήση.
 — 'Ντροπ' εἶνε, Σιλιχτᾶρ ἀγᾶ, καὶ 'ποῦ ἄλλοῦ ἀκούσθη,
 νὰ πολεμοῦν ἕναν Παπᾶ ἐννιὰ χιλιάδες Τοῦρκοι;
 Μὰ ἦντα νὰ κάμω τοῦ καιροῦ ποῦ 'πῆραν τὰ ποτάμια,
 μὰ οὔλοι 'ς τὸ 'Οδηγήτριας θὰ κείτεστε τὰ πλάγια.
 Μ' ἀμέτε* δὰ μπουρμάδες* μου κάμετε τὸ ντοᾶ* σας,
 πάρτε τση καντίνες* σας κάτσετε* 'ς τὰ χωριά σας.—
 Ἐκαμε μάνναις δίχως γυιούς, καντίνες* δίχως ἄντρες,
 σὰν τα τραγιὰ τση μάζωνε καὶ τση 'σφαξε 'ς τση μάντραις.
 — Αὐτὴ δὲν εἶνε, τοῦρκοι, ἀντρεία μόνον 'νε πουτανᾶτο*,
 σήμερον ἕνας Ξόπαπας σᾶς ἔκαμ' ἄνω κάτω.
 Αὐτὸ δὲν εἶναι, Τοῦρκοι ἀντρεία μόνον 'νε πουστουλοῦκι*,
 νὰ πολεμᾶτ' ἕναν Παπᾶ, ἐννιὰ χιλιάδες Τσύρκοι.
 Ἐχόρτασα τὴ χέρα μου κ' εὐφρανα τὸ κορμί μου,
 κ' ἔλα σύ, Σιλιχτᾶρ ἀγᾶ, κόψε τὴν κεφαλὴ μου—
 Τοῦ Ξωπατέρα ὁ πόλεμος πάντοτε θὰ γροικᾶται,
 κ' ὅσοι κ' ἂν ἦσθε χριστιανοὶ οὔλοι τοῦ συγχωράτε.

Ὁ Χατζῆ Μιχάλης Ταλιάνος ἀγωνιζόμενος μετὰ 300 ἵππέων του καταστρέφεται ἐν Φραγκοκαστέλλῳ, κατὰ τὴν 17 Μαΐου 1828 (1).

Ἄφουκραστείτε νὰ σᾶς πῶ οὔλοι μικροὶ μεγάλοι,
 πῶς πολεμᾷ ὁ Μουσταφᾶς μὲ τὸ Χατζῆ Μιχάλη,
 Ἐπιάσαν οἱ Γραμπουσιανοὶ (2) κ' ἐγράψαν καὶ ζητοῦνε,
 Ἀτλήδες* ἀποῦ τὸ Μωρεᾶ πολλοὶ νὰ κατεβούνε.
 Κι' ἐπέψαν γράμμα τοῦ Χατζῆ τοῦ Στερεολλαδίτη,
 νὰ πρεμαζῶξῃ τσ' ἄντρες του νὰ κατεβῆ 'ς τὴν Κρήτη.
 Ὅτ' Ἀνάπλι 'μονομέριασε* τρακόσους δυὸ ἀτλήδες*,
 'ς τὴν Κρήτη γιὰ νὰ κατεβῆ ἀποῦ 'ν' οἱ Μυσερολήδες*.
 Κ' ἐδιάλεξε τσῆ Ρούμελης* ἄντρες καὶ παλληκάρια,
 Κι' ἀπῆς τσῆ μονομέριασε* τσ' ἔβαλε 'ς τὰ καράβια,
 Πάει καὶ ξεβαρκάροι τσῆ 'ς τὴ λεύθερη Γραμποῦσα,
 κ' ἐρώτα τσῆ Γραμπουσιανούς ἂν ἔχουσι μακαρούθια.
 — Ἐμεῖς*, μακαρούθια ἔχομε, βόλια νὰ πολεμοῦμε,
 ἄλογα μόνο θέλομε κ' εἰς τὴ στερηὰ νὰ βροῦμε—
 Μὰ πάλι δὲν ἐπίστεψε κ' ἐμπῆκε 'ς τὰ καίκια,
 νὰ ξεβαρκάρῃ 'ς τὸ Λουτροῦ* νὰ μάθῃ τὴν ἀλήθεια.
 Κ' εὗρίσκει ἐκεῖ τσῆ Σφακιανούς κι' ὅσ' ἦτον ἀντρείωμένοι,
 κι' ὅσ' ἦτον εἰς τὸν πόλεμο περισσὰ τιμημένοι.
 — Ἐλάστε*, σεῖς οἱ Σφακιανοί, καὶ νὰ ῥθουν κ' οἱ Ῥιζίταις,
 νὰ πᾶμε νὰ σηκώσωμε καὶ τσῆ Κατωμερίταις.

(1) Ὁ ἦρωας Χατζῆ Μιχάλης Ταλιάνος Στερεολλαδίτης ἐφθάσεν εἰς Κρήτην τὴν 4 Ἰανουαρίου 1828 μετὰ 300 ἵππέων ἐκλεκτῶν. Μετὰ τινος μάχης ἔξωθεν τῆς Ῥεθύμνης ἀρχηγούντων τοῦ Γ. Τσουδεροῦ καὶ Στρατ. Δεληγιαννάκη νικοῦν οἱ Κρητικεὶ μετὰ τοῦ Χ. Μιχάλη τὸν Μεχμέτ πασοῦ ἡγούμενον ὑπερδυνασίων Τούρκων (12 Μαΐου). Ἀλλὰ τὴν 17 Μαΐου μεταβάτιών τοῦ Χ. Μιχάλη μετὰ τοῦ ἱππικοῦ του καὶ ἄλλων πλείστον Κρητῶν εἰς Φραγκοκαστέλλον, ἐνθα ὁ Μουσταφᾶ-Πασοῦς εἶχε καὶ ἐκ τῶν τριῶν φρουρίων τῆς Κρήτης συγκεντρωσὴν μεγάλην δύναμιν (3 Πασοάδες 5 χιλ. πεζικῶν καὶ 300 ἵππεῖς ἀνήρχοντο νὰ εἰσβάλοισιν εἰς τὰ Σφακιά), συνεκροτήθη ἀπελευθεριτικὴ καὶ σπουδαιοτάτη μάχη εἰς ἣν ἔπεσον οἱ πλείστοι τῶν στρατιωτῶν καὶ ἵππέων του καὶ πολλοὶ Κρητικεὶ Ῥιζίται, ὁ δ' ἀρχηγὸς κατεσφάγη μαχόμενος ἐπὶ τοῦ ἵππου του.

(2) Ἡ Γραμποῦσα εἶχε κυριευθῆ ὑπὸ τῶν Κρητῶν κατὰ τὸ 1825 Ἀυγούστου 2 ἡμέρ. Κυριακὴν ὠρ. 6 ὑπὸ τοῦ Ἰακώβου Κορυμῆ, Δημ. Καλλέργη κλπ. ἡ δὲ Κεντρικὴ Διοίκησις τῆς Κρήτης, τῆ 19 Ἀυγούστου δ. ἔ. διώρισεν ἐν αὐτῇ τριμελῆ ἐπιτροπὴν, ἣτις διώκει τὰ τῆς Κρήτης, καὶ ἔκτοτε Γραμβουσιανοὶ ἐκαλοῦντο.

'Ελάστε*, σεις οί Σφακιανοί, μπρόβολα* παλληκάρια,
 νὰ πολεμοῦμε τὴν Τουρκιά, κ' ἀφήτε τὰ κοπάδια.
 Καὶ ὁ Πασσᾶς, ὡς τ' ἄκουσε, πολλὰ τὰ βαροφάνει,
 'ς τὸ Κάστρο κ' εἰς τὸ 'Ρέθειμος γραφὴ πιάνει καὶ κάνει.
 —'Ελάστε*, σεις οί Καστρινοὶ κ' ἐσεῖς οί 'Ρεθειμιώταις,
 ἐπᾶ 'ς τὸν 'Αποκόρωνα ποῦ 'μαι με τσῆ Χανιώταις.
 Πρεμαζωχῆτε, τσῆ Τουρκιάς μπρόβολα* παλληκάρια,
 νὰ 'πᾶμε νὰ τσῆ σφίξωμε* νὰ πιάσουν τὴ Μαδάρα.
 Νὰ πάμενε εἰς τὰ Σφακιά νὰ κέρωμ' ἕνα χάλι*,
 νὰ ἰδῶ πῶς θὰ τὰ βγάλωμε με τὸ Χατζῆ Μιγάλη.
 Γῆ 'ς τὴ Μαδάρα νὰ χαθῆ, γῆ 'ς τὸ γιαλὸ νὰ πέση,
 γῆ νὰ τότε σκοτώσωμε σὰν ἤρθενε πεσκέσι*. —
 Κ' ὁ Κιαχαγιάς του τὸ γροικᾶ, γυροῖζει καὶ τοῦ κάνει*,
 — Δὲν φεύγει, Μουσταφᾶ Πασσᾶ, γιατί' εἶνε παλληκάρι.
 Δὲν εἶν' αὐτὸς Αἰζόπουλος νὰ πιόση τὴ Μαδάρα,
 μόνο 'νὲ ἀποῦ τὴ 'Ρούμελη καὶ σέρονε παλληκάρια.
 Μ' αὐτὰ τὰ 'Ρουμελόπουλα εἶν' ἄντρος τιμημένοι,
 καὶ θὰ μᾶς σκοτώσουνε κ' ἄς εἰμεθα γνοιασμένοι*.
 — Σώπασε... μὴ μοῦ τσῆ 'παινᾶς ἐξήντα καβαλάρους,
 μὰ 'γὼ σαλάτα τρώω τση ὡς τῶν τσῆ ψαρογάρους*. —
 Μονομεριάζει* ἡ Τουρκιά καὶ κάνει μιὰ κολῶνα*,
 νὰ 'πᾶνε νὰ πατήσουνε* τῶ Σφακιανῶ τὴ χώρα.
 Πᾶνε μονομεριάζουνε* 'ς τσ' Ἑλληνικαῖς καμάραις,
 κ' οί Χριστιανοὶ κατέβαιναν καὶ πιάνουν τση Μαδάραις.
 Κ' ὁ Κυριακούλης ἤλεγε ἀποῦ 'τον ἀντρειωμένος,
 κ' ἦτονε κ' εἰς τὸν πόλεμο ἄξιος καὶ τιμημένος.
 — Ἀρπάξτε', οὔλοι, τὰ σπαθιά τ' ἄρματα καὶ μαχαίρια,
 νὰ πᾶμε νὰ μονντάρωμε εἰς τσῆ τουρκιάς τ' ἄσκέρια*.
 Μπορέτως* φοβηθ' ἡ Τουρκιά σὰν κέρωμε τὴ γιοῦργια*.
 μπορέτως* τσ' ἀλαργάρωμεν ὄξ' ἀποῦ τὰ ταμπούρια* —
 Κ' ὄντεν ἐκατεβαίνανε 'ς τ' Ἀσκούφον 'ς τὰ Μουράκια,
 ὁ κόσμος ἐλουλούδιζε Τούρκικα μπαϊράκια*.
 Σὰν τὰ εἶδασιν οί Σφακιανοί, εἶπαν μικροὶ μεγάλοι,
 — Χατζῆ, μὴν 'πᾶς 'ς τὸν πόλεμο γιατί' εἶσαι τὸ κεφάλι.
 Γιατ' εἶσαι τὸ κεφάλι μας κ' εἶσαι καὶ ἡ τιμὴ μας,
 κ' ἀνὲ* καὶ σὲ σκοτώσουνε χάνωμε τὴ ζωὴ μας.
 Τὴν ὄρεξί σου φύλαγε καὶ τὴν καβαλαρία,
 ὥστε νὰ πᾶμε τὴν Τουρκιά σὲ ἄλλην ἐπαρχία.

ποῦ νὰ ἔχη κάμπο γι' ἄλογα καὶ ὄϊα γιὰ παιχινιώταις,
 γιὰ τὴν καβαλαρία σου τσῆ ξακουστοὺς στραθιώταις.
 ἐπᾶ ἔς τὸ Φραγγοκάστελλο στενός σου ἄνε ὁ τόπος,
 κί' ἂν δὲ λυπᾶσαι τὸ Χατζῆ, λυπήσου σκιᾶς* τὸ ἀνθρώπου.

—Μὰ μιὰ φορὰ γεννήθηκα καὶ μιὰ θὲ ν' ἀποθάνω,
 καὶ μιὰ θὰ τότε στερηθῶ τὸν κόσμον τὸν ἄπάνω.

Ἐδῶ ὁποῦ βρεθῆκαμε τὸν πόλεμον θὰ κάμω,

Κί' ἂν μὲ σκοτώσουν σήμερον σὺν ἄντρας θ' ἀποθάνω.

Κί' ἂν μὲ σκοτώσῃ ὁ Πασσᾶς κόβρη τὴν κεφαλὴ μου,
 καὶ τήνε πάη ἔς τὰ Χανιά καὶ πέρρη τὴν τιμὴ μου.

Πάλι καὶ τὸν σκοτώσω ἐγὼ κόβρω τὴν κεφαλὴν του,
 καὶ τήνε πέμπω ἔς τὸ Μωρεᾶ καὶ πέρω τὴν τιμὴ του.

Σελλώσετε μου τ' ἄλογο ἔς τὸν πόλεμον ν' ἀράξω,
 νὰ ἔῃ νὰ βρῶ τὸ Μουσταφᾶ καὶ σκλάβο νὰ τὸν πιάσω.

Καὶ κάνει παρακάλεσι καὶ κάνει τὸ σταυρό του,
 καὶ πιάνει τ' ἀλαφρὸ σπαθὶ κρεμᾶ το ἔς τὸ λαιμὸ του.

Πιάνει καὶ τὰ μπιστόλια του ἔς τὴ μέση του τὰ βάνει,
 σὺν πολεμάρχος δὲ δειλιὰ κί' ἂν ἦθελ' ἀποθάνει.

Κί' ὅντεν ἐκαβαλίκεψεν ἐκλαψε τ' ἄλογό του,
 καὶ τότε δὰ τὸ γνώρισε, δὲν εἶνε γιὰ καλό του.

Καὶ δίδει τὴ διαταγὴ εἰς τὴν καβαλαρία,

—Σήμερον θὰ τὴ δεῖξωμε, ἀδέρφια. τὴν ἄντραϊα.

κί' ἂν βγοῦμ' ἀποῦ τὸν πόλεμον, παιδιὰ μου, κερδεμένοι,
 ἔς τσῆ Κρήτης οὔλο τὸ νησι τούρκος δὲν ἀπομένει.

Πάλι κί' ἂν σκοποθούμενε τὴ σημερινὴν ἡμέρα,
 θὰ μᾶζε μνημονεύουνε τσῆ Κρήτης τὰ Καστέλλια.—

Δίδει βιτσὰ τοῦ μαύρου του ἔς τὴν πόρτα ξεπορτίζει*,
 καὶ πιάνουνται μὲ τὴν Τουρκιὰ κί' ὁ πόλεμος ἀρχίζει.

ἔς τὴ λύσσα τὴν πολεμικὴ κ' εἰς τὴ φωθιά τὴν τόση,
 ἀπ' ὄλους ποῦ λαβῶθησαν, κἀνεῖς δὲ θὰ γλυτώσῃ.

Σὰν τρία κάρτα* ἐβάσταξε μ' ἂν ἦτονε δυὸ ὄραις,
 κἀνεῖς τούρκος δὲ γύριζε ἔς τσῆ βουλησιμέναις* χώραις.

Ἐστὴ μιὰ μεριά τὸν τ' ἄλογα ἔς τὴν ἄλλ' οἱ σκοτωμένοι,
 δεμένοι μὲ τσῆ ζῶναις τῶν ἐχάθησαν οἱ ξένοι.

Κί' ἐμετρηθῆσαν οἱ Ῥωμοὶ κ' ἔλλειπανε διακόσοι,
 κ' οἱ Τούρκοι μετρηθῆσανε κ' ἔλλειπαν ὀκτακόσοι.

Χατζῆ Μιγάλης φώναξε ποῦ τὴ ψαρή* φοράδα*,

—Πρόβαλε, Μουσταφᾶ Πασσᾶ, κοντὰ ἔς τὴν εὐγοράδα*,

μὴ χώνεσαι σὰν ἄλουποῦ 'ποπίσω ποῦ τ' ἄσκέρι*
 ἔλα κοντά μου, σήμωσε, κ' ἡ μοῖρα ὅτι φέρει.
 Μὴν παλλωθῆ* τοῦ παίζοντε 'ς τὸ μαρμαρένιο μπέτη*,
 μὰ 'κείνος δὲν τήνε ψηφῶ* σὰν παλληκάρι στέκει.
 Καὶ σέρνει τὸ σπαθᾶκι του καὶ μπαίνει 'ς τὸ ντουμάνι*,
 καὶ τὴν Τουρκιὰ ἐσάστησε* τὸν πόλεμο ποῦ κάνει.
 Δεύτερη μπάλλα παίζουν του κ' εἰς τὸ μερὸ τοῦ δίδει,
 μὰ 'κείνος δὲν τήνε ψηφῶ* κ' ὀπίσω δὲ γυρίζει.
 Καστίζει* τὴ φοράδα του καὶ πάει 'ς ἕναν κάρτο*,
 κ' ὄντιμω* βροῖχνει* σφαλιχτὸ τὸ βουλισμένο* Κάστρο.
 Μὰ δὲ ποῦ σ' ἤθρα σφαλιχτὸ πλειδ σου νὰ μὴν ἀνοίξῃς,
 γιὰ δὲν ἐβρέθηκ' ἄνθρωπος ὄξω νὰ μοῦ βουηθῆξῃ.
 Καὶ παίζουσίν του κ' ἄλλη μιὰ δίδει του 'ς τὴ μασέλα*,
 κ' ἐκείνη τὸν ἐγκρέμισεν ἀπάν' ἀποῦ τὴ σέλλα*
 — Μὰ ἔλαστε, σεῖς οἱ Σφακιανοί, ἀποῦ 'στε παινεμένοι,
 νὰ κάμτε τὰ δίκῃα μου ταχυνὰ τὸ μεσημέρι.
 Τότες γιουρουντίσ'* ἡ Τουρκιὰ τὴν κεφελή του ἐκόψα,
 γιὰ νὰ τὴν πᾶνε τοῦ Πασσᾶ νὰ τῶνε δώση γρόσσα*.
 Κ' ὁ Μουσαφᾶς ὡς τ' ἄκουσε πολὺ τοῦ βαροφάνει,
 γιὰτὶ νὰ τόνε σφάξουνε ἀποῦ ἦτο παλληκάρι.
 Κ' ἂν ἤθελε γιαιτρεύεται ἤθελε τόνε γιάνη*,
 γιὰτ' ἦτο συντοπίτης του ἀντρας καὶ παλληκάρι.
 Μ' ἀκόμη καὶ τὸ σήμερο 'ς τῇ δεκαφτιά τοῦ Μάη,
 οὐλο τ' ἄσκέρι* φαίνεται μὲ τὸ Χατζῆ Μιχάλη.
 καὶ πολεμοῦν 'ς τὰ σύννεφα κ' ἀκούγουντ' ἡ μουρουπάδες*,
 φωναῖς, κ' ἀλογοπεταλαις 'ς τοῦ Καστελλιοῦ τῇ μπάνταις*,
 Οὐλοὶ οἱ γι' ἀλαφρόστρατοι* θωροῦν τῇ καὶ τρομάζουν,
 μὰ 'κείνοι, ὁ θῆος σχωρέσει των, κἀνένα* δὲν πειράζουν.

Προπόσεις.

Καὶ τινὰς δὲ τῶν προπόσεων τῶν κατὰ τοὺς γάμους ἐγειρομέ-
 νων παραθέτομεν ἑνταῦθα :

Εὐοῖβα! (Προηγείται σχεδὸν καθ' ὅλας τὰς προπόσεις).

Καλοροζικά! — ἢ, Κολοροζικοί.

Σ' τὴν ὑγείᾳ σου γαμπρέ.

Σ' τὴν ὑγείᾳ τῆς νύφης.

Σ' τὴν ὑγιά σας νὰ ζήσετε καὶ νὰ σογεράσετε*.

Παιδιὰ τῶν παιδιῶ σας ν' ἀξιωθῆτε.
 Ὁ Θεὸς νὰ σᾶς δώσῃ τοῦ Ἀβραὰμ καὶ τοῦ Ἰσαὰκ τὰ καλά.
 Νὰ χαίρεστε τὸ στεφάνι σας.
 Νὰ χαίρεστε τ' ἀκριβό σας στεφάνι.
 Νὰ χαίρεστε τὸ τίμιό σας στεφάνι.
 Καλὴ γλυκοσάλισι* νὰ ᾗχετε.
 Καλὴ γλυκοσάλισι* νὰ σᾶς δίδῃ ὁ Θεός.
 Νὰ ξήσ' ἡ νύφη κι' ὁ γαμπρός.

Νὰ ξήσ' ἡ νύφη κι' ὁ γαμπρός,
 κ' ἡ συντροφιά μας ὅλη.
 Χαρούμενοι, κι' ἀπρίκαντοι*,
 καὶ καλοκαρδισμένοι*.
 Χαρούμενοι κι' ἀπρίκαντοι*
 καὶ πάντα ἴμονιασμένοι.
 Χαρούμενοι κι' ἀπρίκαντοι*
 καὶ γλυκοσαλισμένοι*.

Χαρούμενοι κι' ἀπρίκαντοι καὶ καλοκαρδισμένοι,
 κι' ἀπὸ τὰ νύχια ὡς τὴν κορφὴ τσικίνια* φροτωμένοι.

Ἄστεια πρόποσις.

Ὡς ἐκόλλησεν ἡ πίσσα,
 ἔς τὸ λαιμὸ τῆς καλοκύθας, (1)
 νὰ κολλήσῃ κι' ὁ γαμπρός,
 εἰς τῆ νύφης τὸ λαιμὸ.

Γενικαὶ προπόσεις

Σ' τὴν ἀφεδιά σας.
 Σ' τὴν ἀφεδιά* σου [δεῖνα].
 Καλὰ ὕστερνά.
 Χριστιανικὰ τέλει.

(1) Κολοκύνθα ἐνταῦθα ὑπονοεῖ τὸ φλασκίον (τσότσο) τοῦ ὁποίου τὸν λαιμὸν προσαρμόζουν διὰ πίσης.

Ἐγεία, χαρά μας, παιδιά.
 Καλήν ὄρεξι, παιδιά.
 Σ' τὴν ὑγείᾳ τῆς συντροφιάς μας.

Ἐς τὴν ὑγείᾳ μας ὀλωνῶν
 καὶ μεγάλῳ καὶ μικρῶ.

Ἐς τῶν χαραῖς τῶν ἐλεύθερῳ,
 νὰ χαίρουντ' οἱ παντρεμμένοι.

Ὅλο ἡγείαις καὶ χαραῖς,
 καὶ ξεφάντωσαι* καλαῖς.

Ὅλο γείαις καὶ χαραῖς,
 καὶ ἀναγάλλιασαι* πολλαῖς.

Ἐς τῶν χαραῖς τῶν ἐλεύθερῳ,
 καλὴ ψυχὴ τῶν παντρεμμένοι.

Πάντα ἡγεία καὶ χαρά,
 πάντα μὲ καλὴ καρδιά.

Πάντα ἡγείᾳ καὶ χαρά,
 πάντα νὰ ἔμεστα καλά.

Ἄλλαι προπόσεις.

Τοῦτο τὸ ποτήρι,
 τὸ κρυσταλλωτό,
 οὔλοι θὰ τὸ πιῶμε,
 γεμιστό, ξεχειλιστό.
 Ἐς τὴν ὑγείᾳ τοῦ νοικοκύρη,
 ἔς τῶν χαραῖς τοῦ ποῦ κερνῶ.
 Ἐς τὸν ἀνεβάσωμε,
 κ' ἔς τὸν κατεβάσωμε.
 Πάνω ἔς τὰ τριαντάφυλλα,
 κάτω ἔς τὰ γαρύφαλα.

Ποῖς κρατεῖ τὴν κοῦπα*,
 τῆς Μονεμβασιάς;
 Ὁ Καπετᾶν (δεῖνας),
 ὁ μπέης τῶν Βλαχιάς.

Πιέτ', ἀφέντη, πιέτο,
καὶ ξαναγέμισέ το.
Κάλεσέ τον, ἴγιά σου,
τὸν πλειὸ κουτήτερά σου.

Ἦπιεν το, κί' ἀπόπιεν το,
μὲ γειά του μὲ χαρά του,
μ' ὄλη τῆ συντροφιὰ του.
Ὅλο ἴγίαις καὶ χαραῖς,
κί' ἀναγάλλιασαι* πολλαῖς.

Καλῶς σ' εὐρήκαμε, κρασί,
καλῶ σε, ἀγάπη μου χρυσεῖ,
ἴγιά καὶ χαρὰ τοῦ κόσμου,
ἐμπρός μου πιέ καὶ δός μου.

Ἦ τὴν ὑγεία τοῦ νοικοκύρη,
ὅπου ἔχει τὸ ποτήρι.
Ἦ τὴν ὑγεία μας ὀλωνῶ,
καὶ μεγάλω καὶ μικρῶ.

Προπόσεις Ἀνωγειανῶν.

Σκουτελοβαρίχνω* σου,
— Κί' ἐγὼ ἀντιστέκωμέ* σου.

Προπόσεις Γορτυνίων (Μασσαράς).

Ἦ τὴν ἀφειδιά* σου, μπουκά* μου,
καὶ δέξου το, κοιλιά μου.
Πάντα ἴγιά, πάντα χαρά,
πάντ' ἀρνιά ἔς τὴ βοσκαριά*
κ' ἠ κοπελιά* ἔς τὴ βρούσι.
νὰ πιῆ καὶ νὰ γεμίση.

Προπώσεις Ἀργυρουπολιτῶν.

Ἄκαλεστο σ' ἐπιθυμῶ,
 σὺν σέ καλέσω ξεδειλιῶ*,
 Τρώω καλά, πίνω καλά,
 κη' ὄρεξι δὲν μοῦ κάνει.
 Τρώω καὶ τὸ λουκάνικο*,
 τ' αὐτὸ εἰς τὸ τηγάρι.
 Γλυκὸ 'ν' τὸ μέλι, τρώω το,
 κ' εἰς τὸ Θεὸ σοῦ 'μνόγω*.
 Ἔτσά 'ν' καὶ κάθε φαητό,
 κη' ὅπου τὸ βρω τὸ τρώω.
 Εὐοίβα τῶν ἀρχόντων,
 τῶν νῆων καὶ τῶν γερόντων.
 Πριμηθάλασσα!
 μικρὸ 'μουν καὶ σ' ἀγάπησα.

~~~~~
 Ἄλλη

Ἐλα, Χριστὲ καὶ μάθια μου,
 κ' ἐγὼ νὰ καταπίνω*.
 Ἐστ' ὄνομά σου, Παναγιᾶ μου,
 νὰ γεμίσω τὴν κοιλιὰ μου.
 Μεγαλόχαρι Παρθένο,
 καὶ νὰ βάν' ὥστε νὰ κέρνω.
 Ἄγκαις πέντε Παρθέναις,
 νὰ χορτάσωμ' ὡς τσῆ φτέρναις*.
 Ὁ Θεὸς νὰ μᾶς λυτρώσῃ,
 καὶ νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ.
 Ὁ Θεὸς νὰ μᾶς γλυτώσῃ*,
 νὰ μὴ τυχόν ἄλλοι τόσοι.
 Ὡ κρασὶ γλυκὸ, μοσκάτο*,
 ἄς ἐβρῆ ἢ κορφὴ τὸν πάτο.
 Κ' οἱ γι' ὄχθροί μας ἄνω κάτω,
 εἰς τσῆ θάλασσας τὸν πάτο.

Μετὰ ταῦτα οἱ νέοι πάλιν ἐγειρόμενοι τῆς τραπέζης ἀρχονται χορεύοντες μετὰ τῶν νεανίδων καθ' ὅλην τὴν νύκτα καὶ διάφορα δι-
 στιχα ἐρωτικά ἄδοντες, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς.

Πολλάκις οἰκτιροί τινες καὶ συγγενεῖς τῆς νύμφης συνακολουθοῦσι μετ' αὐτῆς ἐκ τοῦ χωρίου τῆς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ καὶ συνευωχοῦνται καθ' ὅλην τὴν νύκτα, ὀφείλουσι ὁμῶς ν' ἀπέλθωσι πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου τῆς ἐπομένης, καθότι ἡ διαμονὴ αὐτῶν ἐπὶ πλέον νομίζεται προσβολή· εἷς τινὰ δὲ μέρη τῆς νήσου τοὺς παραβάτας τοῦ τοιοῦτου ἐθίμου τιμωροῦσι θέτοντες ἐρίππια ἐπὶ τῶν ὤμων καὶ ἀποπέμποντες τοῦ χωρίου.

Ἡ Τζόγια.

Περὶ τῆς ἀρχαϊκωτάτης τζόγιας ἥτις δυστυχῶς ἐπὶ τῆς ἐποχῆς ἡμῶν δὲν γίνεται πλέον εἰμὴ εἰς τινὰ χωρία τῆς Ἐπαρχίας Ἀποκραῶνου, πραγματευόμεθα ἤδη διασώζοντες ἱστορικῶς τοῦλάχιστον τὸ ἀρχαῖον τοῦτο ἔθιμον τῶν πατέρων μας.

Τζόγια [Ζόια], ἐλέγετο στέφανός τις κατασκευαζόμενος ἐκ ταινιῶν ἰων καὶ ἀνθῶν πεπλεγμένων περὶ τοῦ ὁποίου ἀνηρτῶντο φλωρία. Ὅτε δηλ. ἡ ἀκολουθία τοῦ γαμβροῦ ἐφθανε πλεῖστον τοῦ χωρίου τῆς νύμφης εἰς θέσιν ἐπιφανῆ ἴστατο ἅπασα· ὁ γαμβρὸς εἶδιδε εἰς δύο γυναῖκας διὰ πρώτην φοράν νυμφευθείσας (πρωτοστέφαναις) καὶ ὧν ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ ζῆ (μαντοκυρουδάταις)⁽¹⁾, ταινίας, ἃς πλέκουσαι μετὰ τῶν ἀνθῶν καὶ τῶν ἰων σχηματίζουσι στέφανον· ἑτέρα δὲ γυνὴ τρυπῶσα τὰ ἐκ τῶν ἀκολουθῶν προσφερόμενα φλωρία καὶ διαπερῶσα αὐτὰ διὰ μεταξίνης κλωστῆς, δίδωσιν τὸν ὄρμαθὸν αὐτὸν κατόπιν ταῖς δύο πρώταις γυναῖξιν, αἵτινες προσάπτουσιν αὐτὸν εἰς τὸν κατασκευασθέντα στέφανον. Ὁ ἐκ τούτων λοιπὸν κατασκευαζόμενος πλέκτης, ὠνομάζετο τζόγια, ἤδοντο δὲ κατὰ τὴν κατασκευὴν αὐτοῦ τὰ ἐπόμενα ἄσματα.

Ἄ' Εἰδὰ τὴν ἀρχινούμενε,
νὰ 'νε καλὴ ἢ γι' ὦρα,
τοῦ υἱοῦ γαμπροῦ τὴν Τζόγια.
Εἰς τόνομά σου, Θεέ μου,
κι' ἀφέντη μου Χριστέ μου.*

(1) Τρίτος τῶν ἀγόνων ἔφορος ἦν ὁ λεγόμενος Ἀμφιβαλλῆς, πιθανῶς ἱερεὺς οὗτου καλούμενος κατὰ τὸ παρ' Ἑρεσίοις ἔθιμον τὸ κοιλῶον ἀπὸ τῆς ἱερυσίνης τοὺς ὄρμανους πατρὸς ἢ μητρὸς [Ἠλιάδωρος I. 22 — Κρητικὸν θέατρον. Κ. Ν. Σάβα εἰσαγωγή, σελ. ρβ'.].

Ἐδὰ* τὴν ἀρχινοῦμενε
 νὰ 'νε καλὴ ἢ γι' ὦρα,
 Τσῆ νύφης μας τὴ Τζόγια,
 Εἰς τῶνομά σου, Θε' μου,
 κ' ἀφέντη μου Χριστέ μου.

Βάνομε καὶ ἄοσμαρή*,
 νὰ 'ν' ἢ γι' ὦρα ἢ καλή.
 Βάνομε καὶ ματσουράνα*,
 γιὰ νὰ ξῆ ὁ γαμπρός κ' ἡ μάνα.
 Βάνομε καὶ καρεμψύλλι,
 πενθερός νὰ ξῆ καὶ φίλοι
 Βάνομε καὶ καντιφέδες,
 γγασεμιὰ καὶ μενεξέδες.
 Βάνομε βρόλες καὶ ῥόδα,
 εἰς τσῆ νύμφη μας τὴν τζόγια. κτλ.

Ποῦ 'νε τοῦτα; ποῦ 'νε κείνα;
 Ποῦ 'ν' τσῆ τζόγιας τὰ στολίδια;
 — Ὁ γαμπρός θὲ νὰ τὰ φέρη,
 Γιὰ ἰδετ' ὄρεξι τὴν ἔχει.

Τότε ὁ γαμπρός καταθέτει τὴν κοσμηματοθήκην (κιβώτιον ἢ ἰτοαλέτα) ἐκ χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν κλπ. δώρων.

— Ποῦ 'νε τοῦτα; ποῦ 'ν' κείνα;
 ποῦ 'ν' τσῆ τζόγιας τὰ πρεπίδια*;
 — Οἱ γονιοὶ θὲ νὰ τὰ φέρουν
 γιὰ ἰδετ' ὄρεξι τὴν ἔχουν.

Ἐνταῦθα οἱ γονεῖς καταθέτουσι τὰ δῶρά των.

— Ποῦ 'νε τοῦτα; ποῦ 'ν' ἐκείνα,
 ποῦ 'ν' τσῆ τζόγιας τὰ παιγνίδια;
 — Οἱ μπαρμπάδες* θὲ τὰ φέρουν,
 γιὰ ἰδετ' ὄρεξι τὴν ἔχουν,
 Μὲ τὸν μαστραπά* τὰ γέρουν. [δηλ. ἀφθόνως].

Ἐνταῦθα οἱ θεῖοι καταθέτουσι φλωρία χρυσᾶ κλπ. δῶρα.

Ποῦ 'νε τοῦτα; ποῦ 'ν' ἐκείνα;
 Ποῦ 'ν' τσῆ τζόγιας τὰ παιγνίδια.

— Οἱ κουμπάροι* θὰ τὰ φέρουν,
 γὰ ἰδετ' ὄρεξι τὴν ἔχουν,
 μὲ τὸ μαστραπᾶ* τὰ γέρονν.

Καὶ ἐνταῦθα οἱ κουμπάροι καταθέτουσι τὰ δῶρά των.
 Εἶτα καταθέτουσι τὰ δῶρά των οἱ νυμφαγωγοί.

— Ποῦ 'νε τοῦτα; ποῦ 'νε' ἐκεῖνα;
 ποῦ 'ν' τῆς τζόγιας τὰ παιγνίδια;
 *Ὅρεξι ἔχουν κι' ἄς τὴν δεῖξουν,
 καὶ τὴ τζόγια νὰ προπέσουν.
 Φέρετέ τα, οἱ καλεσμένοι,
 οὐλ' οἱ γι' ἐδικοὶ* καὶ ξένοι.

Περάναντες δ' οὕτω τὴν τελετὴν τῆς τζόγιας τελειώνουν διὰ τοῦ
 ἐξῆς διστίχου.

«'Στολίσαμε τὴ τζόγια μας μ' ἀσημι μὲ χρυσάφι,
 τ' ἀντρογγυνο ποῦ θὰ γενῆ νὰ ζήση νὰ γεράση.

Μετὰ ταῦτα ἐκλέγουσι χάριεν τι κοράσιον ἐκ τῆς ἀκολουθίας
 δωδεκαετῆς καὶ «μυροκυρουδάτορον» θέτουσιν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ
 τὴν τζόγιαν καὶ εἶτα ἄγουσιν εἰς τὸ χωρίον τῆς νύμφης. Ὡς δὲ
 φθάσωσιν ἐκεῖ καὶ τύχῳσι τῆς προσηκούσης περιποιήσεως ἐκ μέρους
 τῶν συγγενῶν τῆς νύμφης, ἄρχεται χορὸς ἕτερος πλησίον τοῦ χω-
 ρίου τῆς νύμφης ὑπὸ τῶν ἀκολουθῶν τοῦ γαμβροῦ, ἐν ᾧ ἄρχονται
 ἐπαινοῦντες τὴν νύμφην καὶ εὐχόμενοι ἵνα ὡς οἶόν τε ταχύτερον
 ἐξέλθῃ τῆς νυμφικῆς παστάδος καὶ χαιρετίσῃ τὴν ἀναμένουσαν αὐ-
 τὴν μετ' ἀνυπομονησίας ἀκολουθίαν τοῦ γαμβροῦ.

Ἐπίσης ὁ γαμβρὸς χορεύων μετὰ τοῦ κορασίου τοῦ φέροντος
 τὴν τζόγιαν ἀναμένει καὶ οὕτως τὴν στιγμὴν καθ' ἣν θέλει παρου-
 σιασθῆ καὶ διελθῇ ἐνώπιον αὐτοῦ χορεύουσα ἡ ζηλευτὴ νύμφη
 μετὰ τῆς ἑαυτῆς ἀκολουθίας. Εὐθύς δὲ ὡς προσέλθῃ καὶ ἀρχίσῃ χο-
 ρεύουσα μετὰ τῆς ἀκολουθίας τῆς, ὁ γαμβρὸς διὰ τρόπου χαρίεντος
 καὶ δεξιῶν κατορθοῖ νὰ θέσῃ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς νύμφης τὸν στέφα-
 νον τῆς τζόγιας· τούτου γενομένου ὁ γαμβρὸς θεωρεῖται κύριος τῆς
 νύμφης καὶ πάντες οἱ συγχορευταὶ τὴν ἱκανότητα τοῦ γαμβροῦ

ἐπαινοῦντες ἀναφωνοῦσιν αὐτοῖς ἀκαλορρίζικοι», μεθ' ὃ, ὡς εἶπομεν, τελεῖται ὁ γάμος.

Ὅμοίως γίνεται τζόγια καὶ εἰς τὴν οἰκίαν τῆς νύμφης, ἀντὶ στεφάνου ὅμως σχηματίζεται ἀνθοδέσμη ἣτις τίθεται εἰς τὸ ποτήριον ἐκεῖνο, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὁ γαμβρὸς εἶχε στείλῃ μὲ τὰ δῶρα τοῦ ἀρραβῶνος.

Μετὰ ταῦτα ἤδετο ἄσμά τι, ὅπερ παρίστα τὴν πώλησιν τῆς τζόγιας ἔχων ὡς ἐξῆς·

Ἡ δημοπράτησις τῆς Τζόγιας.

Ἐπὶ ἑς αὐτὸ τὸ γάμο,
ἐπέρασ' αἶς Γιώργης.
Κ' ἐσειστη κ' ἐλιγιστη,
καὶ τῷ Τζόγια μας εὐχήθη.
Πάει ἑς τὸ Κάστρο νὰ πουλήσῃ,
καὶ νὰ τῆνε διαλαλήσῃ.
Γιὰ ἓνα ψωμὶ χρυσάφι,
καὶ γιὰ δυὸ μαργαριτάρι.
— Χίλια γρόσια θὰ τὴν κάμω,
κ' ὅποιος θέλει, ἄς βάλῃ ἀπάνω.
— Ξέπεσέ τ'ηνε, νὰ ζήσῃς,
νὰ τῆνε γοργοπουλήσῃς.
— Ἐννηκόσια θὰ τὴν κάμω,
κ' ὅποιος θέλει, ἄς βάλῃ ἀπάνω.
— Ξέπεσέ τ'ηνε, νὰ ζήσῃς,
Νὰ τῆνε γοργοπουλήσῃς.
— Ὀχτακόσια θὰ τὴν κάμω,
κ' ὅποιος θέλει, ἄς βάλῃ ἀπάνω.
— Ξέπεσέ τ'ηνε, νὰ ζήσῃς
Νὰ τῆνε γοργοπουλήσῃς.
— Ἐξακόσια θὰ τὴν κάμω,
κ' ὅποιος θέλει, ἄς βάλῃ ἀπάνω.
— Ξέπεσέ τ'ηνε, νὰ ζήσῃς,

νὰ τήνε γοργοπουλήσης.

— Πεντακόσια θὰ τὴν κάμω
κί' ὅποιος θέλει, ἄς βάλῃ ἀπάνω.

— Ξέπεσέ τηνε, νὰ ξήσης.

νὰ τήνε γοργοπουλήσης.

— Τετρακόσια θὰ τὴν κάμω,
κί' ὅποιος θέλει, ἄς βάλῃ ἀπάνω.

— Ξέπεσέ την, νὰ ξήσης,

Νὰ τήνε γοργοπουλήσης.

— Μὰ τρακόσια θὰ τὴν κάμω,
κί' ὅποιος θέλει, ἄς βάλῃ ἀπάνω.

— Ξέπεσέ τηνε νὰ ξήσης,

Νὰ τήνε γοργοπουλήσης.

— Μὰ διακόσια θὰ τὴν κάμω,
κί' ὅποιος θέλει, ἄς βάλῃ ἀπάνω.

— Ξέπεσέ τηνε, νὰ ξήσης,

νὰ τήνε γοργοπουλήσης.

— Ἐκατὸ θὰ τήνε κάμω.

κί' ὅποιος θέλει, ἄς βάλῃ ἀπάνω. (1)

(1) Ἀρχαία εἶναι καὶ ἡ πρόληψις αὕτη τοῦ ἀναμετοῶν ἀντιστρόφως ἀπὸ χιλιάδας νὰ καταλήγουν εἰς ἑκατοντάδας, ἢ ἀπὸ ἑκατοντάδας, εἰς δεκάδας, ἢ ἀπὸ δεκάδας πρὸς τὴν μονάδα καὶ τοῦ μηδενός' ὡς λ. χ. εἰς τὰς γοητείας κατὰ τῆς βασκανίας ὡς ἀλεξιφάρμακον ἢ γόησσα λαμβάνει θ' λωβῶδες πηγάνου, (διότι καὶ κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην, "τὸ πηγάνου βασκανίας φασὶ φάρμακον εἶναι"), ἕκαστος λωβῶς νὰ περιέχῃ 5 καρπύς (πηγανόσπερμον) καὶ ὀπίτοινα ἀνὰ ἓνα λωβῶν ἐντὸς τοῦ φυλακτηρίου τοῦ πάσχοντος ψυθυρίζει συγχρόνως καὶ τὴν ἐξῆς γοητείαν. — "Ἐννὲ' ἀδερφοὶ ἦσαν κί' ἀπὸ τὸ' ἐννιά μείναν ὄχτω (ὄβτιται ἄλλον λωβῶν) κί' ἀπὸ τὸ' ὄχτῶ ἐμείναν ἐφτά (καὶ ὄβτιται ἕτερον) κί' ἀπὸ τὸ' ἐφτά ἐμείναν ἕξε καὶ ἀπὸ τοὺς ἕξε ἐμείναν πέντε, κί' ἀπὸ τοὺς πέντε τίσσερα (κλπ. μέχρι τοῦ ἐνός) κί' ἀπὸ τὸν ἓνα, μηδὲ ἓνα." ὥστε ἐναποθέτουσα τοὺς λωβῶς ἐντὸς τοῦ φυλακτηρίου ῥάπτει καὶ ἀσφαλίζει αὐτοὺς ἀναστρώσας ἐπὶ τοῦ τραχήλου τοῦ πάσχοντος, δηλ. αὐτὰ ἐκεῖνα τὰ ἀλεξιφάρμακα τῶν ἀρχαίων εἰς τὰ ὅποια ὁμοῦς ἐκείνοι μετεχειρίζοντο τὰ ὀνόματα τῶν Ἰδαίων δακτύλων, κατὰ τὸν Πλούταρχον. "Οἱ μὲν γὰρ ἐκμεμαθηκότες τὰ τῶν Ἰδαίων ὀνόματα δακτύλων χρῶνται πρὸς τοὺς φόβους αὐτοῖς ὡς ἀλεξικάκους ἀτρέμα καταλέγοντες ἕκαστον." [Πλούταρχ. περὶ ἀρετῆς]. "Ὁμοίως καὶ εἰς τὸν πάσχοντα ἀπὸ λαϊμοπόρον, ἢ γόησσα ἀλείψασα τοὺς δακτύλους αὐτῆς εἰς ἔλαιον λυγρίας χαλκίνης, τρίβει τοὺς καρπούς (σφιγμούς) τῶν χειρῶν τοῦ πάσχοντος, λέγουσα συγχρόνως τὴν γοητείαν ταύτην. — "Ἡ Συλληγοῦδα ἐγέννησε κ' ἕκαρ' ἐννῆὰ παιδάκια, κί' ἀπὸ τὰ ἐννῆὰ 'ς τὰ ὀκτώ, κί' ἀπὸ τὰ ὀκτὼ 'ς τὰ ἐφτά (κλπ. μέχρι τοῦ ἐνός) κί' ἀπὸ τὸ ἓνα, μηδὲ κινάνα." Μετὰ ταῦτα ἐπαναλαμβάνουσα τὴν γοητείαν τρίβει διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐλαίου ταῖς δράμοιες (ἀμυγδαλίτας) τοῦ πάσχοντος, ἐπαναλαμβάνει καὶ τρίτον αὐτὴν καὶ ἀπέρχεται.

Τὰ κυπαρίσσια τοῦ βουνοῦ, [ἢ τ' Ὀμαλοῦ],
 Κλαδί, κλαδί τὰ γύρεψα.
 κ' ἄλλο κλαδί δὲν μ' ἄρεσε,
 σὰν τὸ γαμπρὸ καὶ νύφη.
 Δὲν εἶδα ὄμορφο δευτρό,
 ὡς ἦν' ἡ νύφη κ' ὁ γαμπρός.
 Ποῦ 'ν' ὁ γαμπρὸς κυπαρίσσιος,
 κ' ἡ νύφη πετροπέριδικα.
 Εἰς τὸ [δεῖνα χωρίον] θὲ νὰ πάη,
 Μέγα νάμι* θὲ νὰ βγάλη.
 Εἰς τοῦ [Πενθεροῦ τὸ ὄνομα] θὲ νὰ πάη,
 Μέγα νάμι* θὲ νὰ βγάλη.
 Εἰς τοῦ [Γαμβροῦ τὸ ὄνομα] θὰ πάη,
 Μέγα ὄνομα θὰ βγάλη.

Τὴν δευτέραν ἡμέραν τοῦ γάμου ἡ τζόγια διελύετο (ἐξεπλέκετο),
 τὰ φλωρία προσηρμόζοντο εἰς τὸν κόσμον τοῦ στήθους τῆς νύμφης,
 προσέθετον δὲ (φλωρία) καὶ οἱ μὴ τυχόντες τῶν συγγενῶν κατὰ τὴν
 ὥραν τῆς πολοκῆς.

ΔΕΥΤΕΡΑ ΗΜΕΡΑ ΤΩΝ ΓΑΜΩΝ

Η ΕΞΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΠΡΟΙΚΟΣ ΕΚ ΤΩΝ ΣΑΚΚΩΝ

Τὴν δευτέραν ἡμέραν τοῦ γάμου [ἐπαύλιος παρὰ παλαιοῖς] πρὸ
 μεσημβρίας συναθροίζονται πάντες οἱ προσκεκλημένοι εἰς τὸν οἶκον
 τοῦ γαμβροῦ καὶ ἀρχεται τότε ἡ ἐξαγωγή τῆς προικὸς ἐκ τῶν σάκ-
 κων ἐντὸς τῶν ὁποίων εἶχον τοποθετήσῃ αὐτὴν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς
 ἀναχωρήσεώς της ἐκ τοῦ οἴκου τῆς νύμφης, ὡς εἶπομεν. Εἰς ἄλλα
 μέρη ἡ ἐξαγωγή τῆς προικὸς γίνεται τὴν ὀγδόην ἡμέραν καὶ οὐχὶ τὴν
 δευτέραν μετὰ τῶν γάμων.

Κατὰ δὲ τὴν ἐξαγωγὴν ἐκάστου ἀντικειμένου ἄδουσι νέοι καὶ
 νεάνιδες διάφορα κατάλληλα διστιχα ἐπευχόμενοι τοῖς νεογάμοις ἵνα
 καταλύσωσι (ρθεῖρωσιν) αὐτὰ ἐν ὑγείᾳ καὶ εὐτυχίᾳ ἀρχονται δ' ὡς
 ἐξῆς.

Ἐδὰ* τὰ βγάνουν τὰ προικιά τὰ μοσκομουρισμένα,
 ἀποῦ 'χουνε ξεχωρωτὰ κ' ἀμύγδαλα βαρμμένα*

Εἶτα δ' ἐξάγουσι ἐκ τῶν σάκκων μικρὰν πήραν, ἣτις ὡς ἀλλα-
χοῦ ἐρέθη [σελ. 31—34] εἶνε πλήρης τραγημάτων καὶ προσφέ-
ρουσιν αὐτὰ εἰς τοὺς προσκεκλημένους, ἄδοντες εἰς ἕκαστον τῶν
ἐξαγομένων, π. γ.

Εἰς ἐξαγωγήν σινδόνων,

Τὸ νέφαλο ποῦ πέρασε βαστᾶ νερὸ καὶ χιόνια,
ἃς ἦνε καλορρίζικα τῆ νύφης τὰ σεντόνια.

Εἰς ὑποκάμησα τῆς νύμφης,

Ὅσ' ἄστρα 'νε 'ς τὸν οὐρανὸ καὶ φύλλα 'ς τὸ φοβίθι,
τόσα ψιλὰ 'ποκάμησα νὰ καταλύσ' ἡ νύφη.

Εἰς ὑποκάμησα τοῦ γαμβροῦ,

Ὅσ' ἄστρα 'νε 'ς τὸν οὐρανὸ καὶ φύλλα 'ς τὸ χωριὸ μας,
τόσα ψιλὰ 'ποκάμησα νὰ φθείρη κ' ὁ γαμπρὸς μας.

Εἰς Κιλῆμι,

Τὸ νέφαλο ποῦ πρόβαλε βαστᾶ νερὸ καὶ χύνει,
ἃς εἶνε καλορρίζικο τῆς νύφης τὸ κιλῆμι*.

Εἰς Πιτανίαν,

Ἦρθεν ἡ γι' ὦρα κ' ἡ στιγμή νὰ 'βγῆ κ' ἡ πατανία*
νὰ βγαίν' ἡ νύφη κ' ὁ γαμπρὸς νὰ παίξουν τὴ σκιρμίδα*

Εἰς στρωμα,

Ἄς εἶνε καλορρίζικα τῆ νύφης τὰ στρωμάτσα*,
Ἄγγελοι τὰ λευκάνανε καὶ κορασισαῖς τὰ ὄψα.

Εἰς προσώμιον,

Τὸ νέφαλο ποῦ πρόβαλε βαστᾶ νερὸ καὶ χιόνι,
ἃς εἶνε καλορρίζικο τῆς νύφης τὸ προσώμι*.

Εἰς σάκκου,

Τὰ νέφαλα ποῦ πέρασαν ἀπὸ τὴ Γανδοπούλα*
ἃς εἶνε καλορρίζικη τῆς νύφης ἡ σακκούλα

Εἰς Καθρέπτῃν,

'Αμέτε* 'πέτε τοῦ γαμπροῦ νὰ ἰδῇ κ' εἰς τὸν καρφίχτη
νὰ στρίβῃ τὸ μουστάκιν του, τὸν ἔφερεν ἢ νύφη.

Εἰς Καλύκια,

'Ὡς ὄχνη δ' Ἡλίου, ὄντε 'βγῆ, τσ' ἀχτίνες 'ς τὴν Πετράδια*
λάμπουνε τὰ καλύκια* σου 'ποῦ τὰ μαργαριτάρια.

Εἰς ἔσωφόριον,

'Ελαστε, σεῖς ξομπλιάστρουσαι* νὰ ἰδῆτε 'Ρωμανέτα*,
τὸ γυρομεσοφόρι τῆς πρεπίζει* τὴν Καρπέτα*
Περίσσιο πῶθον ἔβαλεν εἰς τ' ἀπομεσοφόρι,
ἢ νύφη, ὄντεν ἐκέντανε, γῆ κη' οὐρανὸν ἰστόρει.

Γὰ ἰδέτε, σεῖς ἢ κοπελλαῖς* μεταξωτὰ σεντόνια,
ῥαφαῖς, κενάρια* καὶ γαζιά,* κατέλευκα σὰν χιόνια.

Γὰ ἰδέτε, σεῖς ἢ κορασιαῖς, ῥοῦχα καλορραμένα,
ὁ Θυὸς νὰ τῆ πολυχρονῶ ἐκείναις 'ποῦ τὰ 'φαῖνα κτλ.

'Εξαχθέντων πάντων τῶν ἀντικειμένων τῆς προικὸς ἐκ τῶν σάκ-
κων, ἄρχεται πάλιν ὁ ἀπαραίτητος χορὸς μεθ' ὃ παρατίθεται τρά-
πεζα καὶ μετ' αὐτὴν πάλιν χορὸς, οἰνοποσία κλπ. μέχρι τῆς τρίτης
ἡμέρας⁽¹⁾.

Η ΤΡΙΤΗ ΗΜΕΡΑ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ

Καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἐξακολουθεῖ ὁ χορὸς καὶ ἡ ἐστία-
σις ἥτις ὁμως σήμερον εἶνε καὶ ἡ τελευταία ὡς καὶ ὁ τελευταῖος
χορὸς, ὅθεν καὶ ἡ τῶν Κρητῶν παροιμία,

“Ὡς τῆ τρεῖς παῖς” ὁ χορὸς.

ΤΕΤΑΡΤΗ ΗΜΕΡΑ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ

Κατὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου τῆς τετάρτης ἡμέρας μετὰ τὸν
γάμον συναθροίζονται εἰς τὸν οἶκον τῶν νεογάμων τὰ κοράσια τοῦ

(1) Τὴν Β' ἡμέραν τοῦ γάμου εἰς τινὰς ἐπαρχίας διδεται εἰς τὴν νύμφην βαμβαξ
(ἐκκαθαρισμὸς, ἀκαμάκιον) διὰ τοῦ ὁποῦ κατασκευάζει γῆμα δι' ἀτρακτος, ἐκ τοῦ
νήματος δὲ κατασκευάζει βασιάι (στρόφον, ἱμάντα) τὸν ὁποῖον προσδένει κατόπιν εἰς
τὴν ἄκρᾳ τῆς φασκῆς τοῦ βρέφους αὐτῆς.

χωρίου και πᾶσαι αἱ νεάνιδες και ὀδηγοῦσι τὴν νύμφην μετὰ πομπῆς εἰς κρήνην τινά, ἢ πηγὴν, ἢ φρέαρ τοῦ χωρίου, ἢ δὲ τελετὴ αὕτη καλεῖται «*Τετράδιασμα*» διότι γίνεται τὴν τετάρτην μετὰ τὸν γάμον ἡμέραν.

Τῆς νύμφης δίδεται κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην οὐχὶ λάγηνος ἀλλὰ ὑάλινόν τι ποτήριον (μαστραπᾶς*), ὅπερ εἰς τινὰς τῶν ἐπαρχιῶν ἐμπεριέχει διάφορα ἄνθη. Ἡ νύμφη λοιπὸν μόνη τῆς πληροῖ τὸ ὑάλινον τοῦτο ποτήριον ὕδατος και ἐπιστρέφει εἰς τὸ χωρίον παρακολουθημένη ὑπὸ τῶν, ὡς εἴρηται, νεανίδων· ἐπιστρέφουσα δὲ προσφέρει τὸ ἐν αὐτῷ ὕδωρ πρὸς τοὺς παρατυχόντας. Εὐτυχῆς δὲ νομιζέται ἐκεῖνος ὅστις ἤθελε πῆρ ἐκ τοῦ ποτηρίου τούτου, διότι, καθ' ἃ δοξάζεται, ὁ τοιοῦτος ἀφεύκτως εἶνε ὁ πρῶτος ὅστις θέλει νυμφευθῆ· διανέμει δ' ἐκτὸς τούτου και τὰ ἐν τῷ ποτηρίῳ ἄνθη, και κολλύρια και ἄλλα τινά, ἅτινα καλὸς οἰωνὸς νομίζονται.

Εἰς τοὺς περισσοτέρους γάμους τῶν ὀρειῶν ἐπαρχιῶν τῆς Κρήτης οἱ ἀκόλουθοι (γαμηλιῶται) διέμενον εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ ἐπὶ ὀκτὼ ὅλας ἡμέρας, και παρ' Ἑβραίοις ἐπταήμερος ἦτον ὁ πότος τῶν γάμων. «*Και κατέβη Σαμφὼν και ὁ πατήρ αὐτοῦ και ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἰς Θαμναθᾶ πρὸς τὴν γυναῖκα... και ἐποίησεν ἐκεῖ Σαμφὼν πότον ἡμέρας ἐπτά, ὅτε οὕτως ἐποιοῦν οἱ γεαρῖσκοι*», [Κριτῶν κεφ. ΙΔ'. 5—10]. Ἄλλὰ τὸ βεβῶν τούτο διὰ τὸν γαμβρὸν σύστημα μετριάζεται σήμερον, διότι ἐπὶ τρεῖς μόνον ἡμέρας διαμένουσιν ἐσθιοντες και πίνοντες και τὰς οἰκίας πάντων τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου ἐπισκεπτόμενοι. Τὴν δὲ τετάρτην ἡμέραν ἐπανερχονται ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια φιλοδωρούμενοι ἀνά ἓν μεγάλον κολλύριον κλπ. παρὰ τῆς νύμφης και τοῦ γαμβροῦ, ἰδίως δὲ ὁ παράνυμφος φιλοδωρεῖται πλουσιοπαρόχος.

Αἱ ἐπισκέψεις τῆς νύμφης εἰς τὰς οἰκίας τοῦ χωρίου.

Ἄρου ἡ νύμφη ἐπιστρέψῃ ἐκ τῆς πηγῆς μετὰ τῆς ἀκολουθίας αὐτῆς και ἀναχωρήσωσιν οἱ γαμηλιῶται, ἀκολουθουμένη ὑπὸ τῶν συγγενῶν τοῦ γαμβροῦ και λοιπῶν νεανίδων και ὑπάνδρων κυριῶν τοῦ χωρίου, πορεύεται ἵνα ἐπισκεφθῇ τοὺς οἴκους πάντων τῶν ἐν τῷ χωρίῳ, πρῶτον μὲν τῶν συγγενῶν και εἶτα πάντων τῶν λοιπῶν ἀνε-

Ξαιρέτως. Ἐπανερχομένη δὲ οἶκαδε ἀναλαμβάνει ἔκτοτε τὰ οἰκιακὰ αὐτῆς καθήκοντα.

Ὁ δὲ γαμβρὸς ὀκτὼ ἡμέρας μετὰ τὸν γάμον πορεύεται ἢ μόνος ἢ μετὰ τῶν συγγενῶν του εἰς τὸν οἶκον τοῦ πενθεροῦ του καὶ ἀσπά-
ζεται τὴν χεῖρα τῶν νέων συγγενῶν του.

Ο ΑΝΤΙΓΑΜΟΣ

Καταβίβασις τῆς παστίδος καὶ μετάβασις τῆς νύμφης εἰς τὸν Ναόν.

Τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ συνέρχονται αὖθις πάντες οἱ ἐκ τοῦ χωρίου τοῦ γαμβροῦ καὶ τῶν πλησίων χωρίων συγγενεῖς αὐτοῦ καὶ ἄρχονται πάλιν οἱ χοροὶ καὶ τὰ συμπόσια. Εἶτα δὲ ἀρχίζουσι νὰ καταβιβά-
ζωσι πάντα τὰ στολισμάτα τῆς παστίδος, οἷον τὰς ἀνθοδέσμας, τὴν βάτον, τὰ κολλύρια, τὴν λευκὴν σινδόνην κλπ. ἄδουσι δὲ ἐπὶ τῇ καταβιβάσει ἐκάστου καὶ κατάλληλον δίστιχον.

Προσέτι δὲ καὶ τὰ ἐξῆς Παστικά,

Δὸς μου, νύφη, τὸ κουλλοῦρι,
νὰ σοῦ 'πῶ καλὸ τραγοῦδι,
Δὸς μου, νύφη, τὸ κουλλοῦρι,
ἀγγελόπλαστό μου νοῦρι,

'Ἀγγελόπλαστό μου νοῦρι,
νὰ σοῦ 'πῶ καλὸ τραγοῦδι.
Νύφη μου, μὴν πικραίνεσαι,
γιατὶ κα'ὰ παντρεύεσαι.

Πῆρες ἄντρα κουραδάρη*,
καὶ 'ψηλῆς γενιᾶς κλωνάρι.

Πῆρες ἄντρο' ἀπὸ σειρά,
κάνεις καὶ πλούσια πεθερά.

Πῆρες ἄντρα διωμαντάρη*,
ὄμορφο καὶ παλληκάρι.

Σὰν τὸν ἄγγελο θὰ βγαίνῃ,
κ' οὐλα τὰ καλὰ θὰ φέρῃ.

Νὰ τόνε θωρῇ τὸ φῶς σου,
νὰ γελᾷ τὸ πρόσωπό σου.

'Ἐχει τὰ ὠζᾶ* 'ς τὴ μάντρα,
καὶ τὰ στεῖρα 'ς ἄλλην μπάντα*.

Ἔχει μέλισσαις καὶ μέλι,
 νὰ ταΐξῃς τὰ κοπέλλα*.
 Ἔχει καὶ ἴληφοντα πολλά,
 νὰ δίδῃς λάδι ἔς τὰ φτωχά.

Πάντα δὲ τὰ στολίσματα τῆς παστάδος τίθενται ἐντὸς κανίστρου ὅπου προσθέτουσι καὶ διάφορα ἄλλα τραγήματα καὶ προσφέρουσιν αὐτὰ εἰς τοὺς παρευρισκομένους. Καταβιβάζουσι δὲ μεταξύ τῶν ἄλλων ἐκ τῆς παστάδος καὶ δύο μεγάλα κολλύρια σῶα, ὧν ἕκαστον λαμβάνει νέος καὶ νεῆνις καὶ ὁ μὲν θραύει αὐτὸ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ γαμβροῦ ἢ δὲ ἐπὶ τῆς νύμφης, ἄδοντες,

“Κουλλοῦρι πεντοθέλικο*, ἴποῦ κρέμεσαι ἔς τὸν Πάστο,
 εἰς τοῦ γαμβροῦ τὴν κεφαλὴ σήμερο θὰ σὲ σπάσω.”

“Κουλλοῦρι πεντοθέλικο, ἴποῦ κρέμεσαι ἔς τὸν Πάστο,
 ἔς τῆς νύμφης μας τὴν κεφαλὴ σήμερο θὰ σὲ σπάσω.”

Ὁ χορὸς τῆς ἡμέρας ἐκείνης διαρκεῖ μέχρι τῆς ἑσπέρας, ὅτε ἀπέρχονται πάντες.

Ἐπίσης μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας καὶ εἰς τινὰς ἐπαρχίας δεκαπέντε ἀπὸ τοῦ γάμου ἢ Νύμφη ἐγειρομένη λίαν πρωί, μὲ τὴν νυμφικὴν αὐτῆς ἀμφίεσιν μεταβαίνει εἰς τὸν Νᾶον συνοδευομένη ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ, τῶν γονέων αὐτοῦ καὶ τινων συγγενῶν καὶ φίλων παρθένων. Μετὰ τὴν κατανοκτικὴν καὶ εὐλαβῆ προσκύνησιν τῶν σεπτῶν εἰκόνων ἢ πενθερὰ δεικνύει εἰς τὴν Νύμφην τὴν ἔμπροσθεν αὐτῆς θέσιν, ἐν ἣ πάντοτε ἴστατο καὶ ὅπου τοῦ λοιποῦ θὰ τοποθετῆται ἐκείνη. Ὁ δὲ Γαμβρὸς καταλαμβάνει θέσιν πλησίον τοῦ πατρὸς καὶ συγγενῶν του, ἐνθα καὶ πρότερον συνειθίζε νὰ ἴσταται.

Κατὰ δὲ τὴν ὥραν τῆς διανομῆς τοῦ ἀντιδώρου ὁ ἱερεὺς δίδει δύο μερίδας τούτου ἐπὶ χάρτου ἐντὸς δίσκου, ὃν ὁ ἐπίτροπος τοῦ ναοῦ προτείνει εἰς τοὺς νεονύμφους, οἵτινες λαμβάνοντες ἑκάτερος τὴν ἑτέραν μερίδα τοῦ ἀντιδώρου ρίπτουσιν ἐν τῷ δίσκῳ χρηματικόν τι ποσὸν κατὰ τὴν ὑλικὴν αὐτῶν δύναμιν, ἀπὸ ἓν τᾶλληρον μέχρι χρυσῆς λίρας διὰ τὸν ναόν. Ὅθεν ἐπανερχονται μετὰ τῆς αὐτῆς περιπλου συνοδείας οἴκοι μετὰ τὴν ἀπόλυσιν.

Δεκαπέντε δ' ἡμέρας μετὰ τὸν γάμον εἰς ἐπισφράγιαι τῆς ὄλης τελετῆς μεταβαίνουσιν εἰς τὸν οἶκον τοῦ γαμβροῦ οἱ γονεῖς καὶ συγ-

γενεὶς τῆς νύμφης, οὗς αὐτὴ ἀπὸ τῆς αὐλαίας θύρας ὑποδέχεται ἀσπαζομένη τὴν δεξιὰν αὐτῶν, παρατίθεται τράπεζα, εἶτα ὁ χορὸς καὶ ἡ διασκέδασις, ἧτις εἶνε καὶ ἡ τελευταία πάντων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸν γάμον τελετῶν, ἐν ἡσυχίᾳ τῶν νεονύμφων διερχομένων ἕκτοτε τὸν πρῶτον ἀπὸ τῶν γάμων τῶν χρόνον.

Οἱ Κρήτες διὰ τὸν μῆνα τοῦ μέλιτος ἔχουν τὴν ἐξῆς παροιμίαν,

*Νὰ εἶχαμε τὰ πρῶτα τῆς νύμφης,
καὶ τὰ ὕστερα ἴδικά της.*

“Παρθένος ἔνθα βέβηκα,
γυνὴ δ' εἰς οἶκον ἀφέρπω.” [Θεοκρ. Εἰδύλ.].

Ο ΓΑΜΟΣ EN GENEI ΚΑΙ ΟΙ ΚΡΗΤΕΣ

Ὑπὸ τῶν Κρητῶν ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων ὁ γάμος θεωρεῖται ἱερός· εἰσέρχονται δ' εἰς αὐτὸν πρὸς ἀπόκτησιν τέκνων ὄχι μόνον ἵνα διαιωνίσωσι τὸ γένος των, ἀλλὰ καὶ ὅπως ἔχωσιν αὐτὰ βοηθοὺς κατὰ τὸν βίον των, συμπληρώματα τῆς ἐν τῇ ὑποθήκῃ «ἢ δυὸ πέτραις τὸ κάμνον τ' ἀλεῦρι» ἐκφραζομένης ἀλληλοβοηθείας τῶν συζύγων, καὶ γηροκόμους κατὰ τὰ ὕστερά των. “Ὅταν δὲ ἀποθνήσκωσι, νὰ τοῖς σφαλίζον (κλείουν) τὰ μάτια καὶ νὰ τοὺς κατεθάσουν ἔς τὸ μνήμα τῶν προπατόρων των κατὰ τὰ πάτρια, νὰ γίνωσι δὲ κληρονόμοι τῆς περιουσίας των, ἀφ' οὗ ἐκοπίασαν ἐν τῷ κόσμῳ γὰρ νὰ ἔβοῦν τὰ παιδιὰ των, καὶ νὰ κάμουν τὰ κόλλυβα καὶ τὰ μνημόσυνα αὐτῶν.

Καὶ οἱ ἀρχαῖοι παραπλήσιον διὰ τοῦ γάμου ἐπεδίωκον, ἐνυμφεύοντο ἵνα ἔχωσι τοὺς γηροκομήσοντας καὶ διαδεξαμένους αὐτοὺς ἐν τῇ πολιτείᾳ» (Ξενοφ. Οἶκ. 7, 19. Πλάτ. Νομ. 6, 17).

Τὸν πρὸς τὸν Γάμον σεβασμὸν τῶν Κρητῶν ἐπιμαρτυρεῖ καὶ τό, ὅτι ἐν Κρήτῃ τῇ γεννετείρᾳ θεῶν καὶ ἡμιθέων ὑπῆρχεν ἱερὸν τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἥρας ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Θήρωντος ἢ Θήρωνος, διασχίζοντος τὴν Κνωσσόν, ἐν τῷ ὁποίῳ (ἱερῷ) οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ταύτης ἐτέλουν λαμπροτάτην πανήγυριν πρὸς τιμὴν τῶν γάμων τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἥρας. «Λέγουσι δὲ καὶ τοὺς γάμους τοὺς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἥρας ἐν τῇ Κνωσσίων χώρᾳ γενέσθαι κατὰ τινὰ τόπον πλησίον τοῦ Θήρωνος ποταμοῦ, καθ' ὃν νῦν ἱερὸν ἐστίν, ἐν ᾧ

θυσίας κατ' ἐνιαυτὸν ἁγίους ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων συντελεῖσθαι· καὶ τοὺς γάμους ἀπομιμῆσθαι καθάπερ ἐξ ἀρχῆς γενέσθαι παρεδόθη ». (Διοδ. Σικελ. Βιβλ, 572).

Τὴν ιδέαν τῶν Κρητῶν τῆς ἀπολύτου διαιωνίσεως ἀποδεικνύει τὸ ὅτι ἐν Κρήτῃ προεφυλάχθη ὁ πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε πρὸς διαιώνισιν καὶ αὐξήσιν τοῦ θείου γένους· αὐτὸς δὲ ὁ πρὸς διαιώνισιν αὐτῶν ἔμφυτος ἔρωσ τοὺς κατέστησεν ἰκανοὺς οὐ μόνον νὰ μὴ ἐπιτρέψωσι τὴν εἴσοδον ξένου αἵματος οὐδὲ κατὰ σταγῶνας εἰς τὰς Κρητικὰς φλέβας των, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ἐπήλυδας εἴτε ἀσθενεῖς εἴτε ἰσχυροὺς καθ' ὀλοκληρίαν ἑαυτοῖς νὰ ἀφομιῶσι. Διὰ τοῦτο οὔτε ἡ μακραιῶν δουλεία οὔτε οἱ κατὰ διαδοχὴν τυραννήσαντες κατάρθρωσαν νὰ ἀλλοιώσωσι τὸν χαρακτῆρα, τὴν γλῶσσαν οὐδὲ καὶ τὴν φύσιν αὐτῶν.

Ἀποπερατοῦντες τὴν περὶ Γάμου πραγματείαν προτρέπομεν τὴν σύγχρονον καὶ μεταγενεστέραν γενεάν, ὅπως, ἀποσκορακίζουσα τὰ μετὰ δεισιδαιμονίας συνδεδεμένα ὡς ἀντικείμενα τῷ ὀρθῷ λόγῳ καὶ τοῖς δόγμασι τῆς ἱερᾶς ἡμῶν θεοφανοῦς θρησκείας, μὴ ἀπομακρυνθῇ τῶν τσαούτην ἠθικῆν δύνάμιν ἐνεχόντων πατρίων.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΝ

Α

"Α—ἀντί ἄν. « ἄ σὲ φτάξω » = ἄν σὲ φθάσω.

"Αγαδάκι (τό) λ. Τουρκ. Τουρκόπαϊς.
"Αγαπητικὴ (ἡ) καὶ ἀγαπητικῶς ἀγαπη-
τικός καὶ ἀγαπτικός (ὁ), ἀγαπτική, = ὁ
καλὸς μου, ἡ καλὴ μου, ὁ ἐρωμένος μου
ἢ ἐρωμένη μου.

"Αγγίγγω (τό) = κινῶν, νέον, ἀμεταχεί-
ριστον, φέρεμα ἢ ἀγγεῖον = ἀφόριον" τό
ἀνεγκαινιάστον.

"Αγγουρος (ὁ) = ἄωρος καρπός, ἀπέπειρος.

"Αγγουρος (ὁ), νέος ἔφηβος, βλαστερός
νέος.

"Αγγο-Κωσταντινάτο (τό) Βυζαντινὸν
νόμισμα χρυσοῦν (εὐρίσκονται πολλά
τούτων καὶ χαλκᾶ, κοίλα), εἰκονίζου-
σιν ἀπ' ἐνὸς τὸν Αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαν-
τίου Κωνσταντίνου μετὰ τῆς μητρὸς αὐ-
τοῦ "Αγ. "Ελένης κρατοῦντας τὸν "Ιμιον
Σταυρόν, ὃν ἡ εὐσεβὴς αὐτῆ ἀνεῦρεν ἐν
"Ιερουσολύμοις. Κατὰ τὴν παράδοσιν
τοῦ λαοῦ διγοτομήσαντες τὸν Σταυρόν
τούτου τοῦ Σωτήρος, ἄφηκαν τὸ ἐν μέ-
ρος εἰς "Ιερουσόλυμα, τὸ δ' ἕτερον μετέ-
φερον εἰς τὸ Βυζάντιον, τὰ δὲ προνί-
σματα περισυλλεχθέντα ἐρρίφθησαν ἐν
χωνευτηρίῳ μετὰ διαφόρων πολυτίμων
μετάλλων, ἐκ τῶν ὁποίων κατασκευά-
σθησαν τὰ λεγόμενα καὶ σήμερον ἔτι
"Αγγο-Κωσταντινάτα, ἅτινα εὐλαβοῦνται
οἱ Χριστιανοὶ καὶ ὡς φυλακτήρια φέρουσι
τοιαῦτα, καὶ ἀντὶ προσημίου αἱ ζυμῶνται
καὶ ἄρτους, καὶ ὡς σωστικά ἐν ταῖς μά-
χαις κλπ. τὰ μεταχειρίζονται.

"Αγιος Νικήτας (ὁ) Ναός παρὰ τὸ
Φραγκοκάστελλον τῶν Σοακίων ἐν πα-
ρῶν, εἰς ὃν κατὰ τὴν 15 Σεπτεμβρίου
μνήμην τοῦ Μάρτυρος, ἐτελείτο μία τῶν
λαμπροτέρων καὶ ἐπισημοτέρων τῆς Κρή-
της πανηγύρεων.

"Αγορίμ (τό), αἰς ἀγρία, ὀρεινή, ἢ ἀ-
γοριματὸς τράγος ἄγριος. Οἱ ἀρχαῖοι,
Σαννάδας καὶ Αἰγύργουρ ἐκάλου.

"Αγοριολόγος (ὁ), κυνηγὸς ἀγοριμῶν,
αἰγάργου.

"Αγορμ = πήγαινε καί-μεν=δεῦτε.

"Αδερφοχτός (ὁ) καὶ "Αδερφοχτός = ἀ-
δελφοχτός καὶ "Αδερφοποιτός = ἀδελφο-
ποιητός. Σύνδεσις φίλων δι' ὄρκου ἤτο
δὲ παραδεκτὴ ἢ ἀδελφοποιεῖα καὶ ὑπὸ
τῆς Ἐκκλησίας, διότι ὑπῆρχον ἐν τοῖς
εὐχολογοῖσι εὐχαὶ ἀναγωνισκόμεναι ὑπὸ
τῶν ἱερέων ὅτε ἰδελφοποιούστων.

"Αδικη ὥρα (ἡ), ἀποφράς. Καὶ οἱ ἀρχ.
= « εἰς ὥρας. » ἐξ "Ομήρου λαβόντες οἱ
"Αττικοὶ φασιν ἐπὶ ἀρᾶς, τὸ μὴ εἰς ὥρας
ὁ δεῖνα ἵκοιτο, ἀλλὰ δηλαδὴ πρὸ ὥρας
ἐκθερισθεῖν. | Βαρῖνον Φαβορίνου λιξίς,
ἐν λ. « εἰς ὥρας. » | Καὶ οἱ Κρήτες,
« Ἄδικ' ὥρα νὰ τοῦ ῥθη, ἐπὶ ἀράς,
« Ἡῦρέ τον ἡ γι' ἀδικ' ὥρα », καὶ νὰ μὴ
φτάξῃ τὴν ὥρα καὶ τὴ στιγμή νὰ τὸ ἴδῃ.
κλπ. καὶ εὐχῆ. « Ὁ Θεὸς νὰ σὲ βλέπῃ
ἀπὸ τὴν ἀδικ' ὥρα. »

"Αθμονῶ, ἐν ἀπελπιστικῇ θέσει εὐρί-
σκομαι θέλων νὰ βοηθῶσω πάσοντα καὶ
μὴ δυνάμενος, ἢ ποθῶν καὶ προσδοκῶν τι,
βραδύνον νὰ πραγματοποιῆθῃ.

"Αθιβολὴ (ἡ), ἀντιβαλή, καὶ ἀναθιβάλλω
ἀντιβάλλω = ἀναπολῶ ἢ ἀνάμνησις τινος
ἀπόντος, τὸ νὰ γίνεταί λόγος περὶ ἀπόντος.

"Αἱ = "Αγιος. "Αἰς Γιώργης = "Αγιος
Γεώργιος. "Αἰς Νικόλας = "Αγιος Νικό-
λαος. "Αἱ Δευτέρη = "Αγιε "Ελευθέριε.
"Από ποῦ 'σαι; — "Αποῦ τὸν "Αἱ Μύρο
= ἀπὸ τὸ χωρίον τοῦ "Αγίου Μόρωνος.
"Αἱ Πάντες, "Αοι = "Αγιοὶ Πάντες.

"Αἰδάρω (αἶδα = σύμπραξις), συμπράτ-
τω, βοιωθῶ, καὶ "Αἰτέρω = συνεργάζο-
μαι, συμβοηθῶ, συνδράμω, ὁμοιάζει
πρὸς τὸ γαλλικὸν aider.

"Αἱ δέ! ἢ ἔδε=ἰδέθευματικὸν ἐπιφωνή-
μα. « Αἱ δέ! πετῆδεῖα συντροφία, καὶ νὰ
τον ἄλλη τόση! » = ἂ! πόσον ἐπιτῆδεῖος
(κατάλληλος, ἀρεστὴ) συναστροφῆ κτλ.
"Εμφαίνει εἰς τινος περιστάσεις καὶ εἰρω-
νεῖαν ὡς, « Αἱ δέ γὰρ 'ς τὰ πρόσωπα,
ὅπου ὄρηξις νὰ σφιξῆς! »

"Αλαφροστρατος (ὁ), "Ελαφρόστρατος;
ὀνομαζεῖται, κατὰ τοὺς ἐν Κρήτῃ προ-
ληπτικούς, ὁ βλέπων ἐναέρια φαντάσμα-
τα, ἤτοι πνεύματα διαδόλων ἢ Νηρηϊδῶν,
καταχανάδες (βρυκόλακας), στοιχεῖα τε-
λώνια κτλ. « Τὰ δ' οὐχ ὀρόσως βέβαλοι,

[Lobeck 56]. Οἱ Ζακύνθιοι τοὺς ὀνομαζοῦν «ἀλαφροτάκτους». Ἐν Σιταίᾳ Κρήτης καὶ ἀλαφροτάκτους.

Ἄλετρι (τό), ἄτριον.

Ἄλυσσοδοπλεμμένη (ῥ) ἡ ἄλυσσοδοπλεμμένη, τὸ ἄλυσσοδοπλεμμένον. Οἱ πλόκαμοι (αἱ πλεξίδες) τῆς κεφαλῆς πεπλεγμέναι ὡς ἄλυσσος, οἱ βόστρυγες.

Ἄμάν, ἄμάν! καὶ Ἄμάνι! = πρὸς Θεοῦ! Δι' ὄνομα Θεοῦ! (καὶ Ἄμανές λ. Τ. οἱ μανέδες καὶ ἄμανέδες, μέλη παθητικώτατα καὶ ἄσματα συγκινοῦντα κατὰ τὸν ἦχον αὐτῶν εἰς χαρὰν, λύπην, ἠρωϊσμόν κλπ.) καὶ Ἄμαν ἄμάν κτ' ἀνεμάνε. Βυζαντινὰ τῆς ῥυθμικῆς καὶ τῶν μελῶν διάμεσα πρὸς ἀναπλήρωσιν ἀσπασίων καὶ τραγῳδίων ὡς οἱ νεανιστοὶ καὶ τερερισμοὶ τῆς Βυζαντ. Ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς. [Ἰδε Εἰσαγ. Κρητικῶν καὶ Βυζαντ. Θεάτρου, ὑπὸ Κ. Σάβα].

Ἄμν, πήγαινε, ὕπαγε, ἄγε, ἴθι, πορεύθητι, μετέβηθι, ἄγωμαι.

Ἄμντε, ὕπαγτε, ἄγτε, πορεύθητε.

Ἄμτισαδόρος (ῥ), λ. Βενετ. Ἰταλ. ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἀποκρισιάρης, = ἀπόστολος, ἄγγελος, ἄγγελιαφόρος.

Ἄμτισακλή (ῥ), μισράλη.

Ἄμπίδος (ῥ), λ. Ἰταλ. βραδύς, ἄργός, καὶ Ἄμπισωπός, ὀλίγον βραδύς, ἄργός, ὀκνηρός.

Ἄμπελικός (ῥ), φύλαξ ἄμπελου, ἀμπελοφύλαξ.

Ἄμπελόγραφος (ῥ), περίφραγμα τῆς ἀμπέλου, ἰ ἀμπελο τράφος = τράφος).

Ἄμπολιόση (ῥ), (ἀμπολιῶν = ἐμπολιῶν — ἐγενετρῶν, κυριαλεκτικῶς ἐπὶ δένδρων καὶ φυτῶν ἐκ τοῦ ἔμβολου, μεταφορ. δὲ σημαίνει καὶ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν κτῶμαι τὴν ἀγάπην τινος, ἐρωτεύομαι, προτιμῶ), ὁ ἀμπολιάρης μου, = ὁ ἐρωμένος μου, ἡ ἀμπολιάρᾶ μου καὶ ἀμπολιάρᾶ μου καὶ ἀμπολιάρᾶ μου (ὑπὸ τῶν κατοίκων τοῦ Ῥεθυμνίου τμήματος) ὁ σημαδευμένος μου, διὰ τοῦ ἀραβδῶνος. — Τὸ ἀμπολιάρικό μου ἄρνι, = τὸ λαϊκόν, τὸ ἔλεγκτόν μου ἄρνιον.

Ἄμπόλιασμα (τό), ἐμβόλιασμα, μεταφορ. ὁ ἔλεγκτός ἢ ἡ ἔλεγκτή τῆς καρδίας μου, ἢ ἐρωμένη. «ἐκείνην ἀμπόλιασε τὸ μῦτι μου» = ἐκείνην ἔλεξε ὁ ὀφθαλμὸς μου, αὐτὴν ἀμπόλιασε μὲ τὴν καρδίαν μου. αὐτὴν ὀρέχθη καὶ ἔλεξε διὰ τῆς καρδίας μου, αὐτὴν ἀμπόλιασε ἢ ψυχὴν μου. κλπ.

Ἄμπροκάμοι (οἱ), σφαιρίδια χρυσοῦ διέτριχα (ὡς γονδρὰ κομπολόγια), πεποικιλμένα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας διὰ χρυσοῦ προσκεκολλημένου σφύρατος, ὄρ-

μάθος, περιδέραιον χρυσοῦν διὰ τὸν λαϊκόν, γυναικεῖος κόσμος.

Ἄμολάρω καὶ ἄμολαῖον, λ. Λαντιν. ἐλευθερῶ, ἀναχωρῶ, κινῶ, κρῖνω.

Ἀναγαλλιᾶζω καὶ Ἀναγαλλιῶ, (ἀγάλλιῶ) χαροποιούμαι, γελῶ, προσμυθεῖω. Ἀναγογγῶζω, γογγύζω.

Ἀναδένω, λ. ὕφαντοφυρ. προσδένω, συνδένω, προσαρμύζω τὰ ἐκκοπέντα νήματα. 2) ἀναδένω, λ. Ποιμενικὴ τῆς τυροκομίας. (δένω), πηγνῶν τὸ γάλα πρὸς κατασκευὴν τυροῦ. 3) ἀναδένω, λ. γογγύζω καὶ μάγων, προσδένω, π. χ. τὰς ἀρτυρίας τοῦ αἵματος διὰ νὰ μὴ κυκλοφορῇ διὰ γούστιας καὶ ἀναδέρματα, τὰ μάγια, ἢ μαγεία κλπ.

Ἀναθρεφτός (ῥ), ἡ ἀναθρεφτή, τὸ ἀναθρεφτό = ὁ ψυχογυῖός, ἡ ψυχοκόρη, τὸ ψυχοπαῖδι, ὁ θετός, ἡ θετή, τὸ θετόν, ἐπὶ ἀνθρώπων, ἐπὶ δὲ ζώων, ἀναθροφάρι, καὶ θροφάρι, τὸ θρεπτόν.

Ἀνακόβομαι, προαιθάνομαι, προοῶ.

Ἀναμάζονω, περισπάλλω συμμαζεύω.

Ἀνατριανίζω, ἀκτενίζω, ἀνάβλεμμα, ἀνάβαλλω τὰ ὄμματα, ἐπαίρω τοὺς ὀφθαλμούς.

Ἀναρίσω (τό) λέγεται ἐπὶ τῆς μετα τὴν βροχὴν εὐθείας.

Ἀνασάνω καὶ ἀνασαίνω, ἐρησυχάζω, ἀναπαύομαι, ἀναλαμβάνω ἐκ κόπου.

Ἀναστοροῦμαι, (ἰστοροῦμαι), ἐνθυμούμαι, ἔχω ἐν τῷ νοῦ, μέμνημαί τινος, διηγοῦμαι τι μετ' ἀκριθείας.

Ἀνάτριχα, (τὸ ἀνάτριχον), ἀκτενίζομαι ἀνάτριχα, ἀπὸ τοῦ μετώπου πρὸς τὴν κορυφὴν τῆς κεφαλῆς, ἀντίστροφος πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῶν τριγῶν καὶ μεταφορ. «θα πάρω ὀπίκα τὰ βουνά κτ' ἀνάτριχα τὰ ὄρη», ἦτοι ἀπὸ τοῦ πρόποδας πρὸς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους.

Ἄνε = εἶναι.

Ἀνηβουλῆς (ἄνευ-βουλῆς), ἄνευ τῆς βουλῆς, σκέψεως, ἀδείας, συγκαταθέσεως.

Ἀνημένω, ἀναμένω, καρτερῶ, περιμένω κτ' ἢ τινα, προσδοκῶ.

Ἀνεξήνα (ῥ) κῶρ. ὄν. καὶ Ἀνεξήνακι,

Ἄνετα, Ἄνεάκι, Ἄνεάκι, Ἄνεάκι,

Ἄνετίσα, Ζηζήνα. = Ἄνεα.

Ἀνοχιτοκούταλος (ῥ) καὶ Ἀνοχιτοκούταλατος, ἀνοχιτοκούταλάτη, ἀνοχιτοκούταλον, (ὁ ἀνοχίτας ὀμοπλάτας ἔχων), = εὐρύτερος (κούταλα = ἡ πλάτη — ὀμοπλάτη, ὑπὸ τῶν Κρητῶν, φυσικόν προτέρημα θεωροῦμενον καὶ εἰς τοὺς ἄνδρας καὶ εἰς τὰς γυναῖκας.

Ἀντίει (τό) λ. Τ. — σύστημα, ἔθιμον, συνήθεια.

Ἀντιγιαγερός (ῥ) (ἀντί-γυρισμός) = ἀντ' ἐπιστροφῆς, ἐπιστροφή.

Ἀντίπτυος (ὁ), κατά μετὰθεσιν ἀντίπτυος· ἀντί=ἀντικρῶσπος.

Ἀντισιέκομαι καὶ Ἀντισιένομαι=ἀντικρῶν ἀνθίσταμαι.

Ἀξέγνωστος (ὁ), ἀνόπιστος.

Ἀξιώτης (ἡ) καὶ ἡ ἀξίωσις=ἰκανότης, ἐπιτηδεύτης, ἐπιδησίτης.

Ἀπαλλαγὴ (ἡ), λ. Ποιμεν. ἡ θηλάζουσα αἶξ, ἡ γαλακτοφόρος, ἡ πολὺ γάλα φέρουσα, (ἀπὸ γάλακτος τῆς ἐγγυμωσύνης), καὶ μεταφορ. ἡ γαλουχούσα μήτηρ.

Ἀπαντῶ, λ. Ἰταλ. καὶ ἀπαντοῖα ἢ παντοῖα, =ἀπαυδίζω, ὑποχωρῶ, ἀφίνω «ὁ ἄνδρας τῆς τὴν ἀπαντοῖα ἰσχυροῦς» =ὁ οὐκ ἐπιτηδύτης τῆς τὴν ἀπαντοῖα ἐγκαταλείπει.

Ἀπατός μου=αὐτός μου=ἐγὼ αὐτός.

Ἀπατή μου=ἀτή μου=ἐγὼ αὐτή.

Ἀπατό μου=ἀτό μου=ἐμὲ αὐτόν.

Ἀπεικάζω καὶ ἀπεικίζω=εἰκάζω, ἐννοῶ, κατανοῶ, παρομοιάζω.

Ἀπεικίασμα (τό), ὁμοίωμα. «Ἀπεικίως, ἀπεικίως λέγεται». Θουκυδίδης. «Οὐδὲ τοῦτο ἀπεικίως» [Βαρῖνου λεξικ.].

Ἀπηλογοῦμαι, ἀντὶ ἀπολογοῦμαι, εἶδω ἀπάντησιν, ἀποκρίνομαι, δικαιολογοῦμαι (ἀπολογία).

Ἀπῆς=ἀφ' ἧς, ἀφοῦ. ὅταν, «ἀπῆς σκιανίσσον τὰ βουνα» =ὅταν σκιάσων τὰ βουνα.

Ἀπῆτης=ἐπεὶ, ἰσχυρῶς—ἀφ' ἧς, ἀφοῦ, ὅπότεν «Ἀπῆτης ὄρας» =ἀφ' ἧς ὄρας.

Ἀποδιαρωτῶμαι (τό), τ' ἀποδιαρωτῶματα=ἐξηγητῶματα, γὰρματα (τῆς ἡμέρας), γαστριχὴ, διαύγασμα, αὐγή, ἥως.

Ἀποδρακινίζω, χαρσοπλάττω πρὸς ἐκδίκασιν, ἀπειλῶ διὰ σχημάτων καὶ θυμοῦ, τρέω τοὺς ὀδόντας μου.

Ἀποκοιῶ (ἀπό-κοιῶν-κοιῶ), τολμῶ, ἀπορασιζῶ, λαμβάνω θάρρος, καὶ ἀποκοιῶ, ἀποκότῃσι=τόλμῃ, ἀπορασιζῶ.

Ἀπολάρω, λ. Ἰταλ. ἀφίνω, ἀτολῶ, ἐλευθερώνω, καὶ ἀμολάρω, ταῦτόσημον =ἀτολῶ.

Ἀπομονῆ (ἡ), ἀντὶ ὑπομονῆς, καὶ Ἀπομένω, ἀντὶ ὑπομένου «Ἀπομονῆ καὶ ἀπομονῆ καὶ ὡς ποτε ὁ ἀπομένω! γὰρ ἴδετε τὴν ἀπομονῆ πῶς μ' ἔχει καμωμένο!».

2) καὶ Ἀπομένω, μένω, «φύγετε σὺς καὶ ἐγὼ ἀπομένω μόνος μου» =ἐγὼ θέλω μείνῃ μόνος.

Ἀπό πα, καὶ ἀπό πᾶ τα. =ἀπό εἶπον, ἀπό εἶπα τα, ἀπό εἶπον, τὰ ἀπό εἶπον, [τὰ λόγια=τοὺς λόγους], ἐπέρανα τὸν λόγον, ὅσα εἶχον νᾶ πᾶ τὰ εἶπον.

Ἀπό πᾶ, ἀπό ἰπᾶ (εἶδω), «φύγε ἀπό πᾶ=φύγε ἀπ' εἶδω».

Ἀπό παδά, ἀπό ἐπαδά (ἀπό ἐπᾶ ὄα)=ἀποδῶν, καὶ ἐπαδά-εἶδεπα=εἶδω, ἐντεῦθεν.

Ἀποπέρα, καὶ ἀποπεροθῶ, ἀντίπερα, ἀπέναντι, «εἰς τὸν ποταμὸν ἀποπεροθῶ, εἰς τὴν φάραγγ' ἀποπέρα» ἀπὸ τοῦ ὅπισθεν μέρος.

Ἀποπῶδα (ἀπὸ ὄδα), ἐντεῦθεν, ἀπ' ὄδα καὶ παρ' ὄδα, παρ' ἔκει, παρ' ἐκεῖθεν.

Ἀποσῶνω, ἀναπληρῶ, 2) ἀποσῶνω, καταρθάνω, προφθάνω.

Ἀποτριβίδα(ἡ), (ἀπό-τριβίδιον), λ. Πλαστικῆς. «Ὅταν πλάσσουν τοὺς ἄρτους, ἡ ἐναπολειφθεῖσα ἐν τῇ σκάφῃ ζύμη συλλέγεται ἀποτριβόμενῃ, καὶ δι' αὐτῆς κατασκευάζεται τὸ λεγόμενον τριβίδιον, τριβίδι, τριβίδα ἢ ἀποτριβίδα, ἄριστος ἐπιμάχης καὶ ὀξυγῆνιος ἐξ ἀμφοτέρων τῶν ἄκρων».

Ἀποισακίζω, ἀποκρούω, μετακλίνω, ὀπισθοπορῶ, «ἀποισακίζω τὰ ὄζα» τὰ προπορευόμενα πρὸς ἀποκρούω πρὸς ἄλλην διεύθυνσιν.

Ἀποφύραξις (ἡ) (ἀπό-φύρα), ἐκ τοῦ φύρασσω, ἐφύραξα (φύραμα)=ἐλάττωσις, μείωσις. «ἐφύραξεν ἡ βρῦσις» ἀποφύραξεν ὁ ποταμὸς =ἐξηράνη τὸ ὕδωρ, διέρριψε, κατέρριψε τὸ ὕδωρ καὶ ἀπεξηράνη.

Ἀποχόντῃα (τά), τὰ γονδρότερα τῶν πύτρων, τὰ ἐναπολειφθέντα ἐν τῷ κοσκίνῳ ἀποκονθάρια, ἀλλὰ καὶ ὁ ἄριστος ὁ κατασκευαζόμενος ἐκ τῶν λεπτοτέρων πύτρων μετὰ ἀλεύρου ἀνευμειγμένον.

Ἀποχύνω, καὶ Ἀποχύνομαι=κατέρχομαι τὴν κατοφύρασαν γοργῶς. 2) Ἀποχύνομαι καὶ ἀποχύνηται, εὐρωστος ὄν καὶ ἀσθενήσας κατήνησα σκελετός, φθίνω, καταρρέω.

Ἀπρίκαντος (ὁ) κατά παρρηγοράν τοῦ «Ἀπρίκαντος», =ἄνευ πικριῶν. Εὐχὴ ἀποχριστιότηριος συνηθεοσύτη ἐν Κρήτῃ. «Χαροῦμενοι καὶ ἀπρίκαντοι καὶ χαλοκαρδίστατοι».

Ἀράδα (ἡ), σειρά, γραμμὴ. «Μὲ τὴν ἀράδα σου, ἂν εἰσὶ καὶ παππῆς» (παροιμία) μὲ τὴν σειράν σου...

Ἀργά=Ὀγέ, ἰστέρας, «καθ' ἄργᾶν, ἀνὰ πᾶσαν ἐσπέραν».

Ἀργυρομπουνιαλάκι(τό) (ἀργυροῦν-μπουνιαλάκιον), μικρὸς πασσαλίκος, μαχαίριον τῆς θαλάσσης, παραλώστῃς, ἡ λαβὴ τοῦ ἀργυρῆ ἢ ἀργυροποικιλιμένη ἢ ἐπάργυρος. Οἱ νέοι μνηστῆρες τῶν Ἀτωγέων ἐν Μολοποτάμῳ, μετὰ τῶν δούρων, αἵτινα ἀποστέλλουν πρὸς τὴν μνηστῆρην, εἶνε καὶ ἐν Μπουνοιάκι: ἡ ἀργυρομπουνιαλάκι, τὸ ὅποιον ἔκτοτε ἡ μνηστῆρῆς φέρει περὶ τὴν ὄσων αὐτῆς, ἐξεγούσης τῆς λαβῆς ἀπὸ τῆς ζώνης πρὸς ἑαῖον, ὡς σημαίνει ὅτι ἀνήκει εἰς τὸν ἐκλεκτόν τῆς καρδίας τῆς. Τὸ ἐν τῇ λέξει μπουνοιά,

εἶναι ἰταλ. ἢ λατιν. rugna=μάχη ἢ πυγμῆ.

Ἄρδακτι (τό), ἢ ἄτρακτος.

Ἄρρᾶ, ἀράια.

Ἄρισμαρῆς (ό) λ. Ἰταλ. rosmarino καὶ rosmaris, διοσμαρίνι, φυτὸν εὖσμοον, ἱερὸν, παρ' ἄλλοις θενδρολίθων, ἢ «λιθωνωτῆς» λέγουσι ὅτι ὅπου τὸ βότανον τοῦτο εἶνε περτυεμένον, δὲν πλησιάζουσι οἱ ὄρει.

Ἄρκαλος (ό), Ἄρχηλος, ἀσός, μυωξός, τρέχος· εἶναι ἰσομεγέθης τοῦ κυνός, στερεάτη εὐλιγιστάς, εἶναι δυσωδέστατος καὶ καταστροφικὸς τῶν σταφυλῶν· ἀλλ' ἔχει ὄρατον κόμην ἐν θαυμαστῇ τάξει ἴδια ἐν τῷ μετώπῳ διευθετημένην. Ὅθεν ἢ ἐπὶ τῶν ὥραων, ἀλλὰ μὴ σωφρώνων παροιμία: ἂν εἶνε γὰρ τὰ ἀλλῆ, ἔχουσι τα κ' οἱ ἀρχάλοι.

Ἄρματιώνω, ὀπλιζῶ, ἐξοπλιζῶ.

Ἄρματωσιὰ (ἦ), ὀπλισμός, ἐξοπλισμός ἀνδρός, φρουρίου, πλοίου.

Ἄρμέγω, λ. Ποιμεν. ἀλέγω.

Ἄρνομάντρι, (τό), λ. Ποιμεν. ἢ μάνδρα τῶν ἀρνίων, καὶ ἀρνομάντρια (τά), αἱ μάνδραι.

Ἄρχοντικὸ (τό), οἶκος ἄρχοντος ἐν γέν. οἶκος.

Ἄρχονται, ἀρχίζουσι, ἀντὶ ἄρχονται.

Ἄσβολωμένος (ό), τετυφλωμένος, 2) ἀσβολωμένος, ὁ πληγωνθεὶς, ὁ μολωπισθεὶς, λέγεται καὶ ὁ διάβολος, ὁ πληγῶνων καὶ κατασβολῶνων τοὺς ἀνθρώπους, καὶ κατασβολωμένος = κατατετυφλωμένος, ὅπως ἀποτυφλωθεὶς· ἀσβολῶσις=ἀποτύφλωσις

Ἄσβολώνω, καταμολωπίζω τινα, κατασβολωμένος=μεμολωπισμένος.

Ἄσβολώνω (ἀσβόλη, ὁ ἄθος), τυρλώνω, καταμολωπίζω τινα.

Ἄσημογονομένος (ό) ἰσόσημ ἴσως ἐκ τοῦ ἄσημος ὁ ἀργυρος) ἐξ ἀργύρου ἔγγνωμένος, ἠργυρωμένος.

Ἄσκέρι (τό), λ. Τ.=στρατὸς, στρατεύματα, πληθὺς κόσμου, λαοῦ.

Ἀσκιὰ (ἦ) καὶ Ἀσκιανιάδα, σκιανιάδα, σκιανιός, ασκιανός (ό) τὸ σκιανιό (καὶ ἰσκιος) = σκιά. 2) ἄσκιὰ (ἦ) ἐκ τοῦ ἀσκόσ, «μὴ σκιά λάδι, καὶ μὴ ἄσκιὰ κρασί» = εἰς ἀσκόσ πεπληρωμένους ἐλαίου καὶ εἰς ἀσκόσ (πλήρης) οἴνου.

Ἀσκιὰ=τὸ φάσμα τῆς ψυχῆς.

Ἄσκι (καὶ ἀσκήσις) = ἀρετὴ.

Ἀσκήθη (τά), στήθη, καὶ μέτρησ. τουρκιστῆ

Ἀστοχιά (ἦ), ἀφορία, ἀστόχησις, δυστυχία, κακοπραγία.

Ἀτλήδες (ό), ὁ ἀτλής, λ. Τ. = ὁ ἰππεύς, οἱ ἰππεῖς.

Ἀτοσιάροω, λ. Ἰταλ. δέχομαι, καταδέχομαι, παραδέχομαι, καὶ Ἀτοσιάρωμα, καταδέχομαι.

Ἄτουκνίδα (ἦ), φυτὸν, ἢ κνίδη, κνίδα.

Βλῆραι παρ' ἀρχ.

Ἄτουκοδιά (ἦ), ἢ κατοικοδιά = καταδρομὴ τύχης εἰς πᾶσαν ἐργασίαν.

Ἄφωδιὰ (ἦ) (αὐθέντια) = σεμνότης, ἐσοχότης, «ἡ ἀφείδι σου», = ἡ εὐγένεια σου, οὐ Κύριε, σὺ σετ, βμετς.

Ἄφέντης (ό) (αὐθέντης), οἱ ἀφεντάδες καὶ ἀφεντίδες, = ὁ κύριος, οἱ κύριοι «ὁ ἀφέντης ὁ Χριστὸς ἢ «ὁ ἀφές ὁ Θεός», = ὁ αὐθέντης ὁ Χριστὸς, ὁ Θεός. Ἄφέντης ὁ παππᾶς», ὁ αὐθέντης ὁ Ἰερεύς. 2) ἀφέντης (ό) (αὐθέντης) ὁ πατήρ, καὶ ἀφεντάκης, τ' ἀφεντάκι μου, = ὁ πατήρ. ὁ ἀφές ὁ παπᾶς ὁ Πάτερ ἱερεύς, καὶ ὁ ἀφεντικός μου, ἢ τ' ἀφεντικό μου = ὁ αὐθέντης μου, ὁ κύριός μου, ὁ προϊστάμενός μου.

Ἄφέντρια (ἦ), ἢ αὐθέντρια, ἢ κυρά, κυρία, ἢ Δεσποσύνη.

Ἄφνηθιο (τό), ἀφνηθία = ἀφνηθιον, ἀφνηθίως, ἀφνης.

Ἄφορη (ἦ), αἷτια, αἷτιος, πρωταίτιος.

Ἄφοροῦμαι (υφορῶ) = ὑποπετόμαι, ὑποφιάζομαι, ἔννοσι, καὶ καταφοροῦμαι, κακὰ, διὰ τὸν ὑποδεικνυόμενον ὡς αἷτιον, ὑποπετεύω, ὑποθέτω, εἰκάζω, συμπεραίνω.

Ἄφουκράζομαι ἢ ἀφρουκράζομαι, ἀφουκροῦμαι ἢ ἀφρουκοῦμαι, καὶ παρ' ἄλλοις, ἀκουμάζομαι ἢ ἀκουμάζομαι, κατὰ μετὰθεσιν γραμ. ἐκ τοῦ ἀφουκράζομαι, ἐπακράζομαι.

Ἄφτω = ἄπτω (ἀνάπτω = ἀνάφτω).

Ἄχειριῶνας (ό), ἀχυρών, ἀποθήκη ἀχυρών.

B

Βάγια (ἦ), λ. Βυζαντινῆ. (Βαία) = ἡ τροφὴ, θεραπευτικὴ, κομμώτρια. Ἴδε καὶ Βαγίτσα.

Βαγισιάζω, καὶ βαγιστώ, ἐβαγιστήσα = ἀπαυδῶ, ἀπύδησα, ἀπέκαμον, ἐδαρῶνθη, καὶ βαγιστά με, ἢ βαγιστίσιό με = ἄφες με ἔσυχον, ἔχε με παρητημένο.

Βαγιοκιάδιω (βάνια-κιάδος), περιποιοῦμαι ἄνηθ, φυτὰ κλπ. = βαυαλλίζω, θωπεύω.

Βαγιοκιάδιωμα (τό) = περιπολήσις, θώπευσις.

Βαγίτσα, (ἦ), ἡ μικρὰ βάγια, θεραπευτικὴ, ἄλλοτε καὶ ὡς θωπευτικὸν καὶ ποιητικόν, Βαγίτσα ἢ μεγάλη θεραπευτικὴ (τῆς βάγια), ὡς Ἄννα=Ἀντίτσα, Ἐλένη=Ἐλενίτσα.

Μηλιά=μηλίτσα καὶ Πάππια=παππίτσα. Βαρά, ἀντὶ βαρεία (βαρέως), ἰδιωτισμός τῶν κατοίκων τῶν Ἀνωγείων καὶ ἐν γένει τῶν ἀνατολικοῦν τῆς Κρήτης κατοίκων.

Βαγοῦθλα (ἦ) = βαρειοῦθλα = καὶ βαρυσιά ἢ βαρυσά = ὀκνηρία, τεμπιλιά.

Βάρδια (ἦ) λ. Ἰταλ. = σκοπιὰ καὶ αὐ-

τός ὁ σκοπός, ἡ φρουρά, καὶ βαρδιόλα, ἡ σκοπιά, καὶ βίγλα λ. Βυζαντ. βιγλιζω=σκοπεύω ἀφ' ὕψηλου μέρους, κατοπτεύω.

Βάρμα (τὸ) = βάλμα, βαρμός = βαλμός (βάλλω), βαρμένος = βαλμένος, ἐβάρθη καὶ ἐβάρθηκε = ἐβάρθη.

Βαρήσκω καὶ **βαρήγγω** = κτυπῶ, πλήττω πληγώνωμαι, ἐβαρήθηκα = ἐπλήγην, ἐπληγώθην.

Βαρώ, πλήττω, κτυπῶ **ἐβάρη** καὶ **ἐβάρηκε** καὶ **ἐβαρήστηκε**, = ἐπλήγην, ἐπληγώθην, **ἐβάρηκα** = ἐπλήγην.

Βαστώ = βαστάζω, κρατῶ «δὲν βαστώ πλέον τὴν τυραννίαν» = δὲν δύναμαι νὰ υποφέρω τοῦ λοιποῦ τὴν τυραννίαν, «δὲν βαστώ τοὺς πόνους» = δὲν υποφέρω τοὺς πόνους. **Βάστα** = στήθι, **ἀνάστα** (σῆκω ὄρθιος), καὶ, «**Βάστα** καρδιά μου **βάσανα**,» = ὑπόφερε γενναίως, ἄντεχε εἰς τὰ βάσανα.

Βγάνω = ἐκβάλλω, **βγαρμένος** = ἐβγαλμένος, ὁ ὅποιος ἐξέβη.

Βγορίζω (εὐ-δράω) = εὐγορίζω (θεῶμαι) καὶ εὐγορον, εὐγοράδα, εὐγορο, ὀδυγορο = θέσις ὕψηλῃ καὶ ἐπιφανῆς πρὸς θεῶν ἐκτεταμένον μέρος, καὶ βγορολογῶ = κατοπτεύω ἐκ περιφανοῦς μέρος θεῶμαι, καὶ κατασκοπεύω.

Βελόνι (τὸ) καὶ **Βερτόνι** = βέλος.

Βίος (τὸ) = ἡ οὐσία, τὸ βίος τοῦ ἀνθρώπου, ἡ περιουσία.

Βίτσα (ἡ) = ὁ κλών, βιτσαλί, βιτσαλάκι ταυτόσημα μαστίγιον, βέργα δὲ κλώνος δένδρου χλωρός ἢ ξηρός = φάβδος, «ἐκράτει κ' εἰς τὸ γέρι του μιὰν ἀσημένια βίτσα,» ἢ — **μαλαματιάμα βίτσα** [ὅπως εὐρίσκεται εἰς τραγῳδίᾳ τινῆ Κρητικῆ] ἡ βίτσα ἐννοεῖται = σκήπτρον τότε βασιλικόν.

Βίτσισμα (τὸ), ἄλμα (πήδημα) τρέξιμον, δρόμος βραχύς, λ. μεταφορ. ἐκ τοῦ λυγισμοῦ ὃν προκαλεῖ ἡ ταχεῖα κίνησις βίτσας.

Βολεῖ = εὐκαιρεῖ. «**εἶδ' ἂν ποῦ μὸς βολεῖ θὰ σου βοηθήσω**» = τώρα ὅτε εὐκαιρῶ θέλω σοὶ βοηθήσῃ, καὶ «**Ὅταν ἴδῃς τρίχα κόκκινη εἰς ἄνθρωπον, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ εἶνε καλός;**»

Βόλι (τὸ) = βλήμα, καὶ ὁ δίσκος καὶ ἀνὰ παίξιμον τὸ βόλι = ἡ δισκοβολία, καὶ ἡ σφαῖρα τοῦ τηλεβόλου.

Βοσκαρῆ (ἡ) καὶ **Βοσκαρά** καὶ **Βοσκαρία** = βοσκή, βοσκήσιμος τόπος, νομή.

Βουηθῶ = βοηθῶ, **βουηθῆς** = βοηθῆς, **βουηθᾶ** = βοηθεῖ, ὁ Θεὸς νὰ σοῦ βοηθήσῃ = βοηθήσῃ.

Βουλῶ = βουλιζομαι καὶ βυθίζω, καταδύομαι,

καταποντιζομαι, καὶ μεταφορ. «οἱ βουλισμένοι χρόνοι» = οἱ παρελθόντες, οἱ ἐν τῇ αἰωνιότητι καταποντισθέντες, «ὁ βουλισμένος διάκος» = ὁ καταποντισθεὶς εἰς τὴν ἀπίστευαν διὰ τὴν προσοίαν.

Βούργα (ἡ) = βύρσα, πήρα, θύλας.

Βουργιάλι (τὸ) καὶ **Βουργιδίον**, τὸ μικρὸν σακκιδιον, ἡ μικρὰ πήρα, ἦν οἱ Κρήτες γωαιοὶ ὀδοιποροῦντες κρεμῶσι συνήθως ἐπὶ τῆς βράχεις διὰ δύο σχοινίων συνδεομένων μετὰ τῆς πήρας καὶ διερχομένων ἐκ τῶν ὤμων καὶ τῆς μασχάλης, φυλάττοντες τὰ τρόφιμα καὶ τὸ φλασκίον τοῦ οἴνου διὰ τὴν ὀδοιπορίαν καὶ εἰς τὰς μάχας προσθέτου τὴν πυρίτιδα καὶ τὰς σφαῖρας κλπ. = θυλάκιον. **Κωρυκίον** ("Ὀμπρος) «**Σπουρὸς οὐ μικρὰ καὶ κωρυκίς**» [Ἀριστοφάν.] καὶ **Κωρυκίδα**, σάκκος μικρός, πήρα.

Βουτοῖ (τὸ) τὸ βουτσῖον = βυκίον, βυτίον = βαρέλιον.

Βούγγω καὶ **βρίστω** καὶ **βρίσκω** = εὐρίσκω

Βροῦλα (τά), τὸ βροῦλον = ἡ βρουλιά, τὰ βροῦλα, (φουτόν) μὲ τὸ ὅποιον πλέκουν ταῖς χονδρόφθαβιαις, σάρουθρα, καὶ πλέκουν σχοινία «βρουλιτικῆς» ὀνομαζόμενα, καὶ ὁ **Βύσταθιος** (Ἰλ. Β. 135) «βροῦλον» γράρει, καὶ οὐχὶ βούρλον ὡς ἄλλαχού τῆς Ἑλλάδος.

Βρούνας (ὁ), ὄρος μεσημβρινῶς καὶ δύο περίπου ὥρας κείμενον τῆς πόλεως Ρεθύμνης.

Γ

Γάζης (ὁ), θέσις πρὸς δυσμᾶς τοῦ Ἡρακλείου κείμενη, δύο ὥρας ἀπέχουσα τούτου, περίφημος διὰ τὰς μυριονέκρους μάχας, αἵτινες συνεκροτήθησαν ὑπὸ τῶν Κρητῶν κατὰ τῶν καίριος κατακτητῶν ἀπὸ κτίσεως τοῦ Χάνδακος (τοῦ Ἡρακλείου), ἤτοι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Σαρακηνῶν 823 μ. Χ. μέχρι σήμερον.

Γαζῆ (τῆ) (γαζῖον), τὰ γαζῖα = ποτιλίαι φαφί, διὰ λευκῶν ἢ πολυχρῶν νημάτων πεποικιλμένα σφαῖρα, ἢ γραμμαὶ φαφῆς, καὶ κεντήματα.

Γαλιότα (ἡ), αἱ Γαλιόται πλοῖον μακρὸν καὶ ταχὺ πολλὰς σειρὰς κωπῶν περιλαμβάνον παρώνυμ. ἢ γουλέτα, εἶδος πλοῖον (Γολέτα).

Γαμηλιώτης (ὁ) καὶ **Γαμηλιώται**, οἱ συνακόλουθοι εἰς γάμον καὶ ψικί (ὄψικιον) πλῆθος λαοῦ, καὶ συνεπερασιὰ, τὸ πλῆθος τῶν νυμφαγωγῶν.

Γανώνω, χαίτεράς, διὰ κατεῖρου (καλαῖ), ὁ γανονεράς (Καλαϊτέης ὁ τεχνίτης) γανώνει = χρίει καὶ καθαρίζει λευ-

καίνων τὰς χύτρας κλπ. ακεύη τῆς μαγειρικῆς.

Γαυδοπούλα (ἡ), νησιδιον παρά τὴν νῆσον Γαυδον.

Γαυδος (ἡ), νῆσος (ἢ Κλαυδία), παρακειμένη τῇ Κρήτῃ ἐν τῷ λυδικῷ πελάγει, ἀντικρὺ τῆς ἐπαρχ. Σφακιῶν 25 μίλια ἀπέχουσα τῆς Κρήτης.

Γάδομαι=ἐκδέχομαι, ἀπεκδέχομαι προσδοκῶ, ἀναμένω, καρτερῶ, ἐλπίζω.

Γάδυα (ἡ) = ἐκδομιά = γυμνάσιον.

Γαίω = γαίωλον = ἀναρωτιά, ἔγρινα, = ἀνέρωσα, ἰάθην, ἐπανῆλθεν ἡ ὑγεία μου.

Γεῖατο (τό), ἐκ τοῦ γερίζω [Δημοσθένει] πληρῶ, πλήρης.

Γεμίδια (τά), τὰ γεμίδια = τραγήματα, καταχθίσματα ὑπὸ τῶν παλαιῶν, συνίσταται δὲ ἐκ τριγαλλίων, ἰσθάδων, ἀμυδάλλων, καρβίων, κασταίων, φοινίκων, λεπτοκαρβίων, σταφιδίων κλπ. 2) Γεμίδια (τά), λέγονται καὶ τὰ εἶδη, ἅτινα συναμαίγνυσθενα μὲν ὄρυζαν, ὡς ἀμύδαλα, σταφίδες, κοκκινουάρια, καρδία, εἰσάγονται εἰς τὸ στήθος τῆς ὄρνιθος, τοῦ ἀλεκτορος ἢ τοῦ ἰνδιάνου, ὅταν μαγειρεῖνται, καὶ τότε ὀνομάζονται γεμιστά.

Γενιά (ἡ) = γενιά. «ψηλὴ γενιά» εἰς ἀρχόντων, εὐγενῶν.

Γερουτοξενῶ = γέρων-ξενῶ = λησιμονῶ, «Ὁποιος κοπέλλομάθη, δὲν γερουτοξενῶ» παροιμ. Κρητῶν.

Γερός (ὁ), ἢ γερό, τὸ γερό = ὁ στερατός, ἢ στερῶν, τὸ στερῶν = ὁ δυνατός, ὁ θυγῆς. — καὶ Γερά γερά = συντόμως, «Ἐλα γερά γερά = ἀμέσως γρήγορα, σπουδῇ».

Γῆ = ἡ.

Γιά = διά, «γιὰ τὴ ψυχὴ σου», διά τὴν ψυχὴν σου. «Γιὰ τὸ Θεοῦ», — πρὸς Θεοῦ.

«Γιὰ κάθε δουλεία» = δι' ἅτι δήποτε ἐργασίαν. «Γιὰ τὸ φτωχὸ = ὑπὲρ τοῦ πτωχοῦ.

Γιάγεμα (τό) καὶ Γιαγερός (ὁ) εἰς τὰς Δυτικὰς ἐπαρχίας τῆς Κρήτης λέγουν Γάεμα καὶ Γιαερός = ἐπιστροφή. «Δὲν εἶχ' ὁ ἄδης Γιαερό» (ἢ Γιαερό), οἱ ἐν τῇ ἄδῃ δὲν ἐπιστρέφουν εἰς τὴν ζωὴν.

Γιαζέρω = γορίζω = ἐπιστρέφω, ἐπανόδοσ, ἐπανόστισις, κάμπτω, ἀναπέμπω, ἐπανέρχουμαι, οἱ τῶν Δυτικ. ἐπαρχ. = γαίρω.

Γιάνητα καὶ γιάνητα = γιάνη = διατί, γιάνητα = δια τί; τί; τίνο; ἐνεκα.

Γιά μιᾶ, καὶ, γιά μιᾶς = διά μιᾶς, καὶ μονομιᾶς, ἀμέσως, εὐθέως.

Γιατρός (ὁ) = ἱατρός. Γιατρίαινα (ἡ) ἢ ἱατρίαινα, τὸ Γιατράκι = ὁ μικρὸς ἱατρός, ὁ νέος.

Γιατό = δι' αὐτό, διά τοῦτο γιά τοῦτο.

= διά τοῦτο. Γιά ταύτος = διά τοῦτο. ἐπίτηδες.

Γήλα (ἡ) = ὁ δεσμός τοῦ ἐρικπιῦ τοῦ ἴππου λ. ἴταλ. (καὶ Ἀπανόγιγλα ἢ ἀπανογιγί = ὁ δεσμός), γήγλα = ὁ κοιλιόδεσμος, ζωστήρ τοῦ ἐρικπιῦ (τοῦ ἴππου).

Γινί (τό) = ὕννιον τοῦ ἀρούτρου, καὶ ὕννιον, ὕννις, τὸ γαλλίδιον ὕννιον, (καὶ μὲ τὸ Διοικὸν δίγαμμα = ὕννιον).

Γυννόλουρα (τά), (ὕννιον-λώροι) = ὕννι-λώροι, ὕννιουρα.

Γούργα (ἡ), λ. Τ. ἔροδος, ἔρορμη.

Γουρράσω. λ. Τ. καὶ γουρρίρω = ἔρορμη, εἰς συζην τρίπων.

Γουρουντίω καὶ γουρουνεῶ = ἔρορμη, ἀπελπιστικῶς προχωρῶ, ἔρορμη πρὸς ἔγθρον.

Γουροῦσι (τό), λ. Τ. ἔροδος, ἔρορμησις πρὸς ἔγθρος.

Γιτοικό (τό), καὶ ἴτοικό, τὰ γιτοικά καὶ ἴτοικά = αἱ στερῆαι αἰγῆς. Γιτοικός (ὁ) = αἰγῆσι, καὶ Γιτοικό κρέας = αἰγῆσιον.

Γῶμα (τό) = γέυμα, τὸ προῖον γέυμα, καὶ ἴταλ. κολασιό, καὶ γῶμα πᾶν γέυμα τῆς ἡμέρας, τὸ δὲ τῆς νυκτὸς ἐσθίον.

Γλάκι (τό), καὶ γλάκιο (γλακῶ = τρέχω, βάδην βαδίζω), δρόμος, τρέξιμον, καὶ ἀντακῶ ἢ γλακῶ = τρέχω.

Γλακηχτής (ὁ), καὶ γλακχτής καὶ γλυκχτής (καὶ πορπατηχτής ἢ προπατηχτής ἢ περπατηχτής = ταχύπους) οὐκούς. «Οἱ Ἀνωγιανοὶ εἶναι γλακχτάδες ποῦ πᾶνουν τ' ἄγριμα ἢ τὸ γλάκιο καὶ μὴ δ' ὁ κάσπαρος τῶνε φαίνεται». — «Οἱ γ' ὡς αὐτὰ λακεὶ μέγα. . . Κουδὲ ἀποδὸν εἶδομες αὐτά». [Θεόκριτ. Εἰδύλλ. Β' στίχ. 24—25].

Γλένι (τό), καὶ ἐγλέντζις λ. Τ. = διασκέδασις, συναναστροφή, συμπόσιον ἢ δεῖπνον μετὰ χοροῦ, ἢ τραγωδίων μόνον, εὐωχία, τέρψις, καὶ χερροκόπι, φαγοπότι μετ' εὐφροσύνης.

Γλερίζω = τέρπωμαι, εὐφραίνομαι, διασκεδάζω, συμπόσιον μετ' ἀσμάτων καὶ χορῶν, εὐωχοῦμαι.

Γλοκοπατῶ = (τὸ παρ' ἄλλοις τοσλοπατῶ), καταπατῶ, ὀκτώ τι ἢ τινα χαμαὶ καὶ καταπατῶ ἐχθρικῶς ἐκ' αὐτοῦ.

Γλυκοσάλισις (ἡ), = εἰρημική, ἀνοδῶνος καὶ εὐτυχῆς ζωὴ. «Καλὴ γλυκοσάλισις νὰ σοῦ δίδῃ ὁ Θεοῦ», εὐχὴ, καὶ «Χαρούμενοι, καὶ ἀπέρχοντο (ἀπέρχοντο) καὶ γλυκοπαλισμένοι. εὐχὴ ἀπομαρτυρήσις, ἴσως ἐκ τοῦ γλυκὸς σίελος = γλυκοσάλισις, εὐχομαι ὅπως ὁ σίελος τοῦ στόματός σου εἴναι πάντοτε γλυκός, νὰ μὴ παραπικράνῃ αὐτὸν οὐδέποτε ὠδύνη, λύπη καὶ δυστυχία κτλ.

Γλυτώνω = σώζω, σώζομαι, βόσκει, ἐλευθεροῦμαι, ἀπαλλάττομαι, λυτροῦμαι τινος.

Ἰγνοιάζομαι καὶ **ἐγνοιάζομαι** (ἔγνοια), Ἰγνοιάζω = ἐγνοιάζω, Ἰγνοιασμένος = ἐγνοιασμένος, = ντηροῦμαι, προσέχω, προφυλάττομαι, ἐπιστηθῆναι τινά.

Γρόσι (τό) = γρόσιον, τὰ γρόσια καὶ γρόσια = (ἐν γρόσιον ἰσοδυναμεῖ μετὰ 40 παράδες) νομίσματα, χρήματα.

Γρόνια (ἡ) καὶ **γρόνια** (γρυλλίζω), τὸ στουγάζω, σκυθρωπάζω, ἀθυμῶ, δυσαρεστοῦμαι.

Γυιός (ὁ) = υἱός, ἄγρός = υἱός, παρατηρητὸν καὶ ἐναυθὰ τὸ Διολεῖον δῆγμα.

Γυρές, ἀντὶ γυρεύεις, κατ' ὀποκοπὴν (ἰδιωματισμός γλώσσης τῶν ἐν Μυλοποτάμῳ Ἰωνογενῶν), «Γιῶργη, κ' ἦντα γυρές ἐπᾶ;» = Γεώργιε καὶ τί γυρεύεις (ζητεῖς) ἐναυθᾶ;

Γυρεύω (γυρίζω) ζητῶ, ψηλαρῶ, φέρομαι γύρω ζητῶν.

Δ.

Δά = ἐδᾶ = τόρα, νῦν, ταῦτην, «Ἐτοῦτη δᾶ τὴν ὥρα» = αὐτήν, ταύτην τὴν ὥραν. (λέγεται καὶ — «Ἐτοῦτη νᾶ τὴν ὥρα» = ταῦτόσημον.

Δαμασκή (τό), «τὸ δαμασκή σπαθί» λ. Βυζαντ. ἢ σπάθη, τὸ ξίφος τὸ ἐν Δαμασκῷ κατασκευασθὲν, διότι ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐτεχνουργοῦντο τὰ περίφημα καὶ ἐλεγκτότερα ξίφη, ἑξαρετικῶς ὀνομαστὰ διὰ τὴν εὐλιγείαν τῆς λεπίδος αὐτῶν, ἧτις ἦτο τόσον ἐλαστικῆ, ὥστε διὰ νὰ δοκιμασθῶσι, περιετύλισσον κυκλικῶς τὴν λεπίδα ἀπὸ τῆς αἰχμῆς μετὰ τῆς λαβίδος καὶ δὲν ἐθραύετο· τοσαύτην εὐλιγείαν εἶχον.

Δασκάλη (τό), ἢ **Δασκάλει** καὶ **Δασκαλικό** = ὁ μαθητὴς ὁ συγγάζων εἰς τὸ Δασκαλιό=διδασκαλεῖον=Σχολεῖον, τὰ **Δασκάλια** ἢ **Δασκαλῆα** καὶ **Δασκαλικά** = οἱ μαθηταί, μαθητευόμενοι, ἀφοραταί, φοιτηταί.

Δαζόμαι, λ. ὑφαντοῦργ. = στημονίζομαι, ἀναμητροῦμαι ἢ πρώτη τοῦ ὑφάσματος ἔργασία.

Διαλεκτός (ὁ), καὶ **διαλεκτός** = ἐκλεκτός, κεκαθαρισμένος, χωριστός ὡς ἐξέγων.

Διαολίζω, ἀντὶ διαβολίζω=δαιμονίζω, ἐξιστάμαι τινὰ τοῦ φρονεῖν, πειράζω τινὰ ἐκ πείσματος, ὅστις κἀννεὶ ὡς μαινόμενος.

Διάσμα (τό), λ. Ὑφαντοῦργ. ἢ ἔργασία τῆς τακτοποιήσεως τοῦ συγγένους δι' ὑφανσιν (στημονίσις καὶ στημονισμός) τὸ δὲ ἔργαλεῖον ἐπὶ τοῦ ὀποῦ ὀμαζονται αἱ

ὑφαντοῦργοῦσαι ὀνομάζεται, **Διάσμα**, ὁ δὲ στῆμων τοῦ ὑφάσματος, **Διασθιδι**, καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἔλεγον «**Διάσμα**» ἐννοοῦντες τὴν πρώτην τοῦ ἱματίου ἐργασίαν [Βαρίνου λεξικ.].

Διασπερνῶ, διαπερῶ, **ἔδιασπερασε**=διεπεραίωσε καὶ διεπεραίωθη, διέβη, διήλθε (ἴδε, Ἐδιασπέρασε).

Διατηρῶ=ἀποκρατῶ. **Διατήρα** (διατήρει) τὴν ἀξιοπρέπειάν σου.

Τήρα, **διατήρα** τὸ σκαμνί, τὸν τόπο νὰ καθίζης.

μὲ τὸν καλλιὰ σου καθίζε
καὶ νουικός σηκώνου» κλπ.

Δηγοῦμαι=διηγῶμαι, καὶ **Δήγημα**, διήγημα=διήγησις, ἱστορία, μῦθος.

Δικός, (ὁ), καὶ **ἔδικός**=ἰδικός μου, κτήμα ἐμόν, καὶ μεταφορ. **Δικός** καὶ **ἔδικός**=ὁ συγγενής, εἰμικεῖσταν **ἔδικοί**=εἰμεθα συγγενεῖς. «ὁ **δικός** μου»=λέγουσα ἢ γυνὴ ἰνοεῖ τὸν σύζυγον αὐτῆς· «ἔδικοι γὰρ μας εἶναι» εἶναι συγγενῆς ἡμῶν, καὶ συγγενολογιὰ ἔχομε, **ἔδικωσύνην**, καὶ **δικότης**, συγγένειαν ἔχομεν. **Τὸ **δικό** του** = περιουσία, **ἔχει τὸ **δικό** του** = εἶνε εὐκατάστατος.

Διπλοκοιλίνα (ἡ), ἴδε, **Κοιλίνα**.

Δίχως (δίχα) ἄνευ, χωρὶς, πάντως, **ἔδίχως ἄλλο**=χωρὶς ἄλλο, **ἔδίχως τρυφερί** καὶ **δίχως σπαθί**=ἄνευ ὀπλου καὶ ξίφους.

Διωματάρης (ὁ), καὶ **Διωματάρης** (ἴδιωμα, ἴδιωμα), = ἀξιοθέατος μεγαλοπρεπής.

Δόλιος (ὁ) = αὐτοῦρος (δόλιος) ἀπαταινός, δειλός, δειλαιός, ἄθλιος, καὶ μεταφορ. ἐπὶ κολακευτικῆ ἢ συλληπητηρίῳ φράσει. «ὦ τὸν **δόλιο**» ὦ τὸν δυστυχῆ, **ἀτὸ **δόλιο** μου δοξάρι**=τὸ δόλιον τὸ ἐξαπατῶν καὶ μαγεῖον, καταθελγον τοὺς ἀκούοντας.

Δόμοι (οἱ)=ταινίαι, λωρίαι, δερμάτινα συγκεκολλημένα διὰ βαρῶν ἐκ τοῦ ἴδιου δέρματος (μὲ λωρὶ=λωρίαι λεπτὰ) εἰς οὗ λάβουον πάχος 2—3 δακτύλων, προσαρμύζονται ἀνά δύο, ἔμπροσθεν καὶ ὀπίσθεν, ὑπὸ τὸ πέλιμα τοῦ ὑποδήματος, πρὸς εὐκόλιαν τὸν ἀνερχομένων καὶ κατερχομένων τὰ δύσβατα καὶ τὰς ἀνωφερείας τῶν ὄρειν ποιμένων, παρ' ἀρχ. ὀνομάζοντο «**Κόσσορα**», ὑπὸ δὲ τῶν Ἀπτικῶν «**Κάττιμα**».

Δοξάρι (τό), = τόξον, καὶ τὸ πῆχτρον τῆς λύρας καὶ τοῦ βιολίου κλπ. **δοξάρι**, καὶ τὸ **Βαμβασκαθαριστοῦ** τὸ πῆχτρον καὶ **δοξάρι** ἢ **Σαῖτα** = τόξον.

Δραγάτης (ὁ) = ὁ ἀμπελοφύλαξ, ὁ φύλαξ τῶν ἀμπελωνίων.

Δραγατοκάλυθο (τό) = καλύβη, οἶκημα,

σκοπία ἐφ' ὕψηλῳ μέρους τοῦ ἀμπελοφύλακος. (Δραγάτου-καλύβη).

Δοιμῆς, (δ) = ὄξυς, « δριμῆς πόνος » = ὄξυς πόνος, δριμύς. « Δριμιά φωνή » = δριμύτα, δυνατή, ὄξετα φωνή, « Δριμῆς ὁ χειμῶνας » = παγερός, ὄξυς.

Δῶμα (τό) = ἡ στέγη, ἡ ὄροφί, ἡ δόκωσις, τὸ ἐπίπεδον σκέπασμα τῆς οἰκίας, ἐκ χύματος (λεπίδας ἀδιασφύχου) χρησιμεύοντος ὡς ἠλιακός, καὶ ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐθραίνον οἱ γεωργοὶ διαφόρους καρπούς καὶ γεννήματα.

E

Ἐβγα (τό) (ἐκβαίνω) ἐξέρχομαι = ἐξέλμα' (ἐξβαίνω) ἢ ἐξοδος = ἐξέλθε. « Σ' τὸ ἔμπα καὶ ἔβγα τοῦ σπιτιοῦ, τῆς πόρτας » — ὅ τὸ ἔμπα χιλίους ἔκοψε, ὅ τὸ ἔβγα δύο χιλιάδας » = εἰσελθὼν ἐν τῇ μάχῃ κατέσφαξε χιλίους, ἐξερχόμενος δ' αὐτῆς διπλασίους. Ἐγγαλο (τό) (ἔγγαλον), λ. Ποιμεν. = τὰ τῶν ποιμνίων γαλακτοφόρα, τὰ ἔγγαλα = ὅσα φέρουν γάλα.

Ἐγγλιτέρα (ῆ), λ. Γαλ. ἢ Ἀγγλία (ἡ αὐτοκρατορία τῆς Μεγ. Βρετανίας).

Ἐγούγα μου! καί,

Ἐγούι μου! καὶ Ἐγούι μου! θαυμαστικά.

Ἐγώ οι μου! καὶ Ἐγώ οι μας! = ἐκ τοῦ, Οἱμοὶ ἐγώ! ὅπερ (κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην) πρὸς ἔκφρασιν τῆς σφοδρότητος τοῦ πάθους, πολλάκις ἐπαναλαμβάνομενον, ἀντιστρέφεται ἐν τῇ κοινῇ γλώσσῃ. = Οἱμοὶ ἐγώ! Οἱμοὶ ἐγώ οἱ-οἱ μου! . . . ἐπιρώνημα λύπης καὶ κλαυθμοῦ καὶ συνθητάτου εἰς τοὺς θρήνους ἐν Κρήτῃ.

Ἐδά = τόρα, νῦν, ἦδη, ἐπίρ. χρονικ.

Ἐδέ = ἴδε.

Ἐδε πᾶ = ἐδῶ-ἐπᾶ = ἐνταῦθα.

Ἐδέ σοι = ἴτσι, οὔτω, οὕτως, οὔτω πως, ὅπως, ὡς.

Ἐδιασπέρασε = διεπεραώθη, διεήλιε, διέθη (ἴδε Διασπέρνω) διαβαίνω, διαπερῶ ποταμῷ, γέφυραν, φάραγγα, πορθμὸν διὰ πλοιαρίου κλπ. « Ἐδιασπέρασε τὴν κλωστήν ἀπὸ τῆν βελόνην », διεσπέρασε τὴν. . .

Ἐδ' ασπέρασιν ἢ σφαῖρα τοῦ τηλεδδλου ἄνωθεν ἡμῶν.

Ἐδικολογιά (ῆ) καὶ Ἐδικολογία (ἴδε Ἐδικός = ἐδικός) καὶ ἐδικωσύνη καὶ Ἐδικότης = συγγένεια.

Ἐδικός (δ), καὶ Ἐδικός (ἴδε) = ἐδικός, ἴδιος = συγγενής, ἐμός συγγενής, προσήκων ἴδιοι, ἴδιοι = συγγενεῖς.

Ἐθεσε (ἴδε Θέτω).

Ἐθθοιος = (ἴδε Ἐτοιος) = ἑτοιός.

Ἐἴητε = εἴνε καὶ ἔνε = εἴνε, « ἔνε πρᾶμμα » = εἴνε τι.

Ἐκανα (ἴδε κάνω).

Ἐκεῖα = ἐκεῖ, ἔκεια = ἐκεῖ, καὶ Ἐκεῖα [Σφακιωτῶν ἰδιωτισμός] = ἐκεῖα = ἐκεῖθεν.

Ἐκόπιασε = ἤλθεν, ἀφίχθη. Κόπια, καὶ κόπιασαι = ἐλλθέ, (κόπος), ἔλα. Κοπίαστε = κοπίασατε καὶ κοπίασετ = ἔλθετε, ἐλάτε = λάβετε τὸν κόπον νᾶ ἔλθητε. . .

Ἐλα = ἐλλθέ, ἐλάτε, ἐλάστε = ἔλθετε, καὶ ἔλαστε = ἔλθετε, πλησιάσατε πρὸς με.

Ἐληόπρινος (δ), καὶ ληόπρινος, ληοπρι (δένδρον τῶν ὀρέων σκληρόν) = ὁ Ἐλαϊόπρινος.

Ἐμαί = εἶμαι. « Ποῦ εἶσαι Κώστα; — ἔμαί πάε. = ἐδῶ εἶμαι ἔπα γέ. = ἴδού, ἐδῶ εἶμι.

Ἐμεῖς = ἡμεῖς.

Ἐμουόντισε (μουόντος) — σκούρος πολὺ ἐπὶ χρωμάτων, ἐπὶ δὲ καιροῦ = σκοτεινός, συννεφώδης, νεφελώδης, σκυθρωπός, πρὸς βροχήν). 2) Ἐμουόντισε = ἐνούκτισεν, ἐσκοτεινίασε.

Ἐμπα = ἔμπα, εἰσελθε.

Ἐμπίησις (μπιτζίω = τελετώνω) = ἐτελείωσεν, ἐτελεύτησεν, ἐσώθη, ἀπέκαμην, ἔληξεν.

Ἐν' = ἐνε (Σφακιωτῶν προφορά) « Ποῖός ἐν' ὅπ' ὠχεῖς κοντά σου; » = Ποῖός εἶνε αὐτός, ὅπου ἔχετε πλησίον σου; Ἐνε' εἰς τὴν κορινθία κ' ἄλλο ψαμί! — « Ἐνε δύο κάκαλα » = εἴνε.

Ἐξανα-γιάγγραν, ἔξανα-γιαγγράνε (καὶ κατὰ τὴν προφορὰν τῶν Σφακιωτῶν καὶ λοιπῶν κατοικῶν τῶν Δυτικῶν τῆς Κρήτης ἔπαρχ. ἔξανα-γυρίσσει) = ἐπίστρεψαν, ἐπανήλθον, μετεπανήλθον. [Ἐξανα, ἀπαναληπτικός, ἔξαναφάγαν, ἔξαναφύρασαν, ἔξανα-γέλασαν, ἔξαναφύρανε, κατὰ δὲ τοὺς ἐν τῷ Δυτικῷ τμήματι, ἔξαναφάγασι, ἔξαναφύρασι, ἔξαναγέλασασι, ἔξαναφύρασι καλως.

Ἐξώπρουκα (τά) καὶ ἐξώπρουκα = τὰ παράφρασα, πᾶν ὅ, τι φέρει μεθ' ἑαυτῆς ἢ νόμη εἰς τὸν οὐζυγον κατὰ προσθήκην ἐκτός τῆς προκεί, τὰ παρ' ἀρχαίους Ἐδνα.

Ἐπᾶ = ἐδῶ, ἐνταῦθα « ἐπᾶ ὅτε, νοικοκυροῖ, τ' ἀργοντικῷ » = Ἐδῶ εἴθε οἱ οἰκοδεσπότης τοῦ ἀργοντικῷ (οἴκου); συνθηθεσάτη ἐρώτησις εἰς τὸν εἰσερχόμενον εἰς ζήτην οἶκον, παρὰ Κρησὶ — Ἐπᾶ κ' ἐκεῖ = ἐδῶ κ' ἐκεῖ, τῇ δε κ' ἐκεῖ.

Ἐπαδά = ἐδῶ, ἐνταῦθα. — Ἐπα εἰ = ἐπα γέ — τῇ δε, ἐνθάδε, ἀπα κ' ἐκεῖ γέ = τῇ δε καλως, ἐπᾶ κ' ἐκεῖ = ἐδῶ κ' ἐκεῖ.

Ἐπαπαπῆρα καὶ ἐπαράπῆρα (παρᾶ-πέρνω) = παρέκλινα, παρῆξετράπην.

***Ε πέρα**=είκει πέρα και ἐπώδε (*πῶδε), πέρα-πώδε=ἰδῶ κ' ἐκεῖ, καὶ ἀπ' ἔδῳ κ' ἀπ' ἐκεῖ. Ἄπο πέρα κ' ἀπό πῶδε (τοῦ ποταμοῦ ἢ τῆς φάραγγος κλπ.) «Κι' ἀπῆς ἐ πέρα διαβῆκε, κ' ἀπῆς ἐ πέρα πῆγε». Καὶ ἀφοῦ ἀντίπερα, ἐντεῦθεν διέβη κτλ.

***Επλάκωσαν**=ἐφθασαν καὶ μᾶς κατεπλάκωσαν=κατέφθασαν. «οἱ ὄχθοι μᾶς ἐπλάκωσαν ἢ ἐπλάκωσασαι»=οἱ ἔχθοι μᾶς κατέφθασαν.

***Ερετητά** (ἦ)λ. Λ=γένος, «εἰσαῖτή στολή το' ερετητάς σου»=μισαὶ ὁ στολισμός, ὁ κόσμος τῆς γενεᾶς σου, τοῦ γένους σου. κληρονομία.

***Ερμον** (τό), ἀντ: ἐρμηον (κατ' ἀποκοπήν) καὶ Πανερμον, ἀντ: παντέρμηον.

***Εσάσισα** (σασσιζω)=ἐξίπκω, ἐκφοβίζω, σαταράττω, καὶ καταστατικόν, διαταράττωμαι ὁ ἴδιος, τὰ ἔχασα ἐκφόβου, διαταράχην, τουρχιστὶ «εσασίρισσα».

***Εστοκέ** του (στέκω), μεταφορ.=τοῦ ἤρμουε, τοῦ ἐταίρισε «τοῦ καπιταν Κόρακα ἐστοκεν ἢ ἀρχηγία»=ἤρμοζεν, ἐπρεπεν.

***Εσύγκλινα**, ἴδε συγκλίνω.

***Ετοιος** (ὁ) ἢ ἔτοια τὸ ἔτοιο (καὶ ἔθοιος, ἔθοια, ἔθιοιον)=τέτοιος, τέτοια, τέτοιον=τοιούτου, τοιαύτη, τοιούτον.

***Ετότες** (καὶ τότες)=τότε.

***Ετοιεσά**, ἐτοιεσας καὶ ἐτοιεθᾶ=τότε, τότε δὴ, τότε δὴ τότε.

***Ετούτος** (ὁ), ἐτούτη (ἦ), ἐτούτο (τό) καὶ τοῦτο, =τούτος, τούτη, τοῦτο=αὐτός, αὐτή, αὐτό.

***Ετωα**=οὔτω, οὔτωσί, οὔτως, ἔωδε.

***Ετωι**=οὔτω, καὶ ἐτωιδᾶ=οὔτωσί, οὔτω, οὔτω πως, καὶ ἐτωι δᾶ, καὶ ἐδέτσι=οὔτω, οὔτως, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, τοιαυτοτρόπως.

***Ετοίνα**=ἐλοκτιζε. ἴδε τσινῶ (λακτιζω).

***Ετύγορδα** (ἦ)=θεῖα ἐκτεταμένης ἐκτάσεως, ἢ ὀρίζοντες, ὄρα ἔγορξω, φανερόν.

***Ετύγορο** (τό)=ἦ ἐπισκοπῆσις, ἔγραφα θεῖα, παρησία, «εὔγα ἔς το ἔγγορο»=εὔγορον, εἰς τὸ φανερόν, καὶ βγόρολα, ἴω=κατοπτέω, ἴδε, ἔγορξω.

***Ευοίδα**=(ἐπὶ προποσίω) ἐκ τοῦ ἀρχ. εὔοι! εὐαν! σύνθηες καὶ παρα τοῖς Ἰταλοῖς, «Ευοίδα Γαριβαλδῆ εὔοιδ' ἀλτμπερτᾶ» γαλλιστὶ vivre la liberte! ζήτω ἢ ἐλευθερία! 2) εὔοιδα (ἦ) μεταφορ. ὁ κρότος τοῦ ὄπλου, «ἐπέξε μὲ τὸ τουφέκι του μῖαν εὔοιδα», ἐκρότις διὰ τοῦ ὄπλου του, καὶ μὴ τουφέκιᾶ-μὲ τὸ τουφέκι καὶ μὴ πιστολιᾶ μὲ τὸ πιστόλι «εὔοιδες ἀκούονται δαμινα δαμινά»=κρότοι ὄπλων ἀκούονται ὑπόκοφοι εἰς ἀπομαμακρυ-

σμένον τι μέρος, ἰδίᾳ πρὸς ἔκφρασιν γαρῶς.

***Εφαν'**=ἔφαγεν, ἔφαγε, κατέστρεψε, ἔφαγα. «ἦ λέρα ἔφαν τὰ βουχᾶ μου», =ὁ βῦπος ἔφαγε, κατέφαγε, κατέστρεψε, τὰ ἐνδύματα μου.

***Εχει** (ἦ) καὶ ὄχει=ἐχέλη παρ' ἀρχ. τὸ πρᾶσιον τοῦ ἀρότρου «Ἐχέτη καλεῖται τὸ κατόνιν ξύλον, οὗ ἔχεται ὁ ἀρότης, ἢ τὸ ἐμπειγῆος ξύλον τῶ γύη, ὃ κατέχοντες οἱ ἀρότριωντες, κινουσιν ὄλον τὸ ἀρότρον». [Βαρῖνου λεξικόν].

Z

***Ζᾶ** (τά) (κατ' ἰδίωμα τῶν Ἀνωγειανῶν) τα ζῶα, τὰ ποιμίνα. Ζῶι (τό) καὶ ὠζὸ=ζῶον (τό), τα ὠζᾶ=καὶ ζῶα.

***Ζαβίδι** (τό), καὶ ζαβιδόν, τα ζαβίδια=αἱ σχηματιζόμενα ταινία εἰς τὰ ὑψώματα (ζαβιδάτον ὑψώμα, τα ζαβιδάτα ὑψώματα) λ. ὕφαντουργ. αἱ ποικιλία τῶν γραμμῶν καὶ αἱ ταινία αἱ κατα πλάτος ἢ κατα μήκος τοῦ ὑψώματος, ἐξέχουσαι καὶ μὴ, χρωματιστὰ ἢ αχρωματιστὰ.

***Ζάλο** (τό) (σάλος) ἔχνος τοῦ ποδός, πάτημα, πέλημα, τὰ ζάλα=ἔχνη, «ἄρκινε τα ζάλα σου» ἀραίωνε τα βήματά σου ἄρα ζάλα=τρεχε γρήγορα βάσιμα, βήμα ὡς ἐν τῶ ἐπομένῳ διαστήγῳ

«**Νύχια σκοτιδί περλατῶ**
τὸ ζάλο σου γνωρίζω,
καὶ σκύφτω νὰ τὸ καλοῖδῶ
καὶ δάκρυα τὸ γεμίζω».

***Ζευγάρι** (τό), (ζευγάριον)=ζευξίς, ζευγος βωῶν ἀροτήρων, ὑποζύγια. «εἶνα ζευγάρι (ζευγος) ὑποδημάτων», «ζευγρι βόδα=δὸ βοδα, ζευγαρωμένο ἀνδρόγυνο=ταιριασμένον, ὡμονοασμένον, συμφωνότατον κλπ. «μὴ ζευγαριά γωρᾶρι» ὅσον θανάται νὰ ἀροτρίσῃ ἐν ζευγος ὑποζυγίων εἰς μίαν ἡμέραν.

***Ζευγᾶς** (ὁ)=ζευγολάτης, ζευγιλάτης=γηπόνος.

***Ζευτικὸ** (τό)=ὁ ζευγνόμενος, ὑποζύγιος βουξ, ὁ ἀρότηρ.

***Ζόγια** (ἦ) καὶ Τζόγια=Ζόια πλέκτης ἢ στέφανος ἐξ ἀνθέων, ἴων καὶ κλωνίων εὐόσμων (φυτῶν ἢ δένδρων) καὶ χρυσοῦν καὶ ἀργυροῦν νομισμάτων (φλωρίων κλπ.) περιπλεκόμενον ὑπὸ νεανίδων δι' ἀσμάτων καταλλήλων, ἤτις (Ζόγια καλουμένη) προσφέρειται τῇ νύμφῃ ὑπο τοῦ γαμβροῦ καὶ τῶν γαμηλιωτῶν κατὰ τὴν ὥραν τοῦ γάμου.

***Ζυγώνω**=(ζυγῶν)=πλησιάζω, διώκω,

ἐκδιώκω, ἀποδιώκω, καταδιώκω, καὶ ἀποδιώκω = ἀποδιώκω, τρέχω κατόπιν, καὶ σκυλοζυγῶνω, κυνηγῶ τινα ὡς ὁ σκύλος τὸν λαγῶν.

H

Ἡε = ἦ = αἶψά πανίρρῃαι = αἶ πανωραῖαι ἢ Καλογρῃαι = αἶ Καλογραῖαι.
Ἡντα, ἴδε ἴντα.

Θ

Θά = θέλω νά (ἐκ τοῦ θέλω νά).
Θαρροῦν (θάρος) = ἐπαίρομαι, καὶ θαρροῦμαι = ἐμπιστεύομαι «ἐγὼ σοῦ θαρροῦμαι τα μυστικά μου», = σοῦ ἐμπιστεύομαι τα μυστικά μου. — «Μὴ θαρροῦσαι, μὴ πολυθαρροῦσαι εἰς ὁποιον σου τύχη παρα να τὸν δοκιμάση».
Θέ, ἀντί, θεέ — «Θε μου μεγαλε! Θε μου μεγαλοδύναμε!» «Ἐού σαι, Θε μου, κι ὁ κριτῆς κι ὁ πλάστης τῶν ἀνθρώπων.» = Θεέ μου!

Θέ = θέλει, θέλω — Θε να = θέλω νά, (συγκομιμένους τύπος τοῦ θέλω τριτοπροσωπῶς ἀπαντῶμενος.)

Θεά (ἦ) = θεία, ἡ πατραδελφός ἢ ἡ μητραδελφός καὶ με-αφορ. γενικῶς πᾶσα σεβαστῆ γραιά, παρῆλις = θεία, θεαδαῖα καὶ ἡα.

Θές = θέλεις. Θε; δὲ θές = ἂν θέλης καὶ μὴ, ὑέλων καὶ μὴ, ἄ-θές κι' ἄ-δὲ θές = ἂν θέλης καὶ ἂν δὲν θέλης.

Θέτω (Κρητικισμός) = πλαγιαζῶ (τιθεμαι, κατακλίνομαι), ἔθεσα = ἔπεσα να αναπαυθῶ ἢ να ὑπνωσω, κατακλίθη. — Ἔθεσε βαρεμα ἄρρωστος = ἔπεσε, κατέπεσε βαρέως ἀσθενήσας.

Θεωρία (ἦ) = ἡ θεία, τὸ ἐξωτερικὸν φαινόμενον, ἡ πρόσοψις, τὸ κατ' ὄψιν, θεωρούμενον, καὶ παροιμ. Κρητῶν, «Θεωρία ἐπισκόπου καὶ καρδία μωλοῦ», ἐπὶ τῶν ὑποκρινομένων ἐξῶθεν μὲν τὴν ἀμωσσην ὡς ὁ Ἐπίσκοπος ἐξῶθεν δὲ εἰσὶν ὅμοιοι μωλωνάτων, ἐξῶθεν οὕτως δὲν ἀρροῦνται εἰς τὸ δικαίωμα τοῦ ἀγαθοῦ τοῦ ἀλεύρου, ἀλλὰ κλέπτουν ἀπὸ τοῦ ἀπαλῆτας τῶν (πλευτάς) ὀπλάσιον τοῦ δικαίου ματος αὐτῶν.

Θηκάρι (τό) καὶ κατὰ παραθοράν, ρουκαρι = ἡχη τοῦ ξίφους (= ὁ κολεός) καὶ παντός εἶδους μαχαίρων.

Θιός (ὀ) = Θεός (συνήθης προφορὰ τῶν κατοίκων τοῦ ἀνατολ. μεροῦς τῆς Κρήτης) «Μα τὸ Θιό», (ὄρκος) = Θεὸν «ὲς τὸ Θιό σ' ἀφίνω».

Θλιφτός (ὀ) = τεθλιμμένος, ἄθυμος, πε-

ρλιπος, μελαγχολικός, θλιμμένος = τεθλιμμένος, πενθῶν, θλιφτα = πενθίμως, θλιβγεται = πενθεῖ.

Θό (ὀ) ἐκ τοῦ Θεός. «Μὰ τὸ Θό», ὄρκος, = Μὰ τὸν Θεόν, (οἱ ἀρχ. Νῆ Δ(α)) ὁ ὄρκος οὗτος εἶναι συνήθης τῶν κατοίκων τοῦ Ῥεθυμνίου τμήματος τῆς Κρήτης.

Θωρᾶ (ἦ) = θεωρία, ὄψις, μορφή, πρόσοψις, θέα, ὄρα καὶ «θεωρία».

Θωρῶ = θεωρῶ, βλέπω, προσβλέπω, «μὰ γὰρ θεωρῶ τὴν τάβλα μας; κ' εἶνε καλά στρωμένη», = ἀλλ' ἐγὼ βλέπω τὴν τραπέζαν ἡμῶν καὶ εἶναι καλῶς ἐστολισμένη ἀπο διαφορὰ καὶ ποικιλὰ φαγητά. — «Θώρριε μαννα καὶ πάρε κόρη» = Σὺ ὁ ζιτῶν σῶζ' γον, θεωρῆ, προσβλέψον εἰς τὴν μητέρα τῆς νεάνιδος, τὴν εὐγενεῖαν, τοὺς τροπούς καὶ τὰς πράξεις αὐτῆς, καὶ τότε ζήτησον τὴν θυγατέρα τῆς, ἐπειδὴ ἀκατὰ τὸν μαστρωγίανη καὶ τὰ κοπέλλια του», κατ' ἄλλην παροιμίαν.

I

Ἰντα καὶ ἴντα = ἴνα τί, τί, ὅτι, ποῖος; ἢ οἶον τις; = οἶντινα; τινα, πῶς, ὅτι; — Ἰντα λο, μῶς = τί λογιῆς = τινι τροπῆ; Ἰντα νε = τί να εἶνε, τί εἶνε;

Ἰσα = ἴσον, ὅμοιον καθ' ὄλα. «Ἰσα σου συμπερο, καὶ καλλιά σου σῦντεκνο» παροιμ. Κρητῶν. Οἱ Σφακιῶται = ἴση = ἴσον.

Ἰσα = ἴσον, εὐθύ, κατ' εὐθείαν, «Ἰση κάνε θειά τὴν πῆσα κ' Ἰσα τὴν πητάρικε» ἦτοι, «Το μένιν Ἰσα τοῖς ἀνίοσις, τῆς μεγατῆς ἐστὶν ἀδικίας». [Κορῆλου], ἴσα = εἰς ἴσου, καὶ «Ἰσὶ ἀπανω θα τάρρη να εὐρρη, τὴ ἐκκλησαν» = εὐθὺ πρὸς τὰ ἄνω κτλ.»

Ἰσικὸ (τό), ὄρα «Γιτσικό», τὰ γιτσικά, τὰ σταῖρα, αἶ αἶγες.

K

Κᾶ = ἐκ τοῦ καλέ, (ἰδιωτισμός, προφορᾶ τῶν κατοίκων τῶν Ἀνατολ. τῆς Κρήτης ἐπαρχιῶν) «Κᾶ, ἴντα κανεῖς ἐεαῖα» = καλέ, τί κανεῖς ἐκεῖ; — «Κᾶ, ὁ Θιός; κ' ψυχῆ σου; (ἐπὶ ὄρκου) = καλέ ὁ Θεός αἶ ἢ ψυχῆ σου;

Καβάλλα (ἦ) = ἴφ' ἵππου, ὄνου, ἡμιόνου κ.π. καβαλλάρια = ἵππικον.

Καβαλάρης (ὀ) = ἵππεύς, ἵππικος, ἀναβάτης, ἐποχουμένος.2) καβαλάρης (ὀ) = τὸ ἐν μέσῳ τῆς λῦρας λεπτότατον σανίδιον, ἐπὶ τοῦ ὀποῖου στρεφονται ὑφόμεναι τῆς ἐπιφανείας καὶ διαιρούμεναι παραλλήλως αἶ χορδαί. «Ἐναργμός», παρ'

ίρχ. ὡς ὁ Εὐρόβιος λέγει, «τόν ἐν μέσῳ τῆς κιβάρης πασσάλισκον, δι' οὗ ἡ χορδή διήρηται». [Βαρίνου λεξικ. Ἑλλ. «ἐναργυμός»]. 3) καβαλλάρης (δ) λ. βραβαντικ. ὁ ὑπὸ τῶν βραβαντῶν, ὁ καὶ βάγλος (οἱ βάγλοι), καὶ μακαράδες καλοῦνται, οἱ κρατοῦντες τοὺς μίτους ἐν τῷ βραβαντηρίῳ (Τελάρο ἢ ἀργαλειό).

Καβαλλικεύω, καὶ καβαλλικεύω, καὶ καβαλικῶ = ἐφιππεύω. Ἐπεξεύω καὶ ξεπεξεύω = ἀφιππεύω.

Καδένα (ῆ) = ἡ χρυσοῦ λεπτὴ ἄλυσσις = περιβέραιον, καὶ ἡ χρυσοῦ καδένα (ἄλυσσις) τοῦ ὥρολογίου. 2) καδένα (ῆ) ἢ ἄλυσσις ἡ σιδηρὰ (τὰ σιδηρὰ δεσμά) τῶν ποδῶν τῶν καταδικῶν ἐν τοῖς δεσμητηρίοις.

Καθαρομούστια (τά) = ἡ ἐποχὴ, κατὰ τὴν ὁποῖαν καθαρῶς ὁ ρούτος (γλεῦκος), ἢ τοῖς Ὀκτώβριος καὶ Νοέμβριος, (ἐν Κρήτῃ συνήθως ἀνοίγονται οἱ οἶνοι κατὰ τὴν 3 Νοεμβρίου, ἡμέραν τῆς καταθέσεως τοῦ λευκάνου Γεωργίου τοῦ μεγαλομάρτυρος, ἢ «τοῦ Ἁγ. Γεωργίου τοῦ μεθυστῆ ἐπιλεγομένου ὑπὸ τῶν Κρητῶν, ἐπειδὴ οἱ δοκιμάζοντες τὰς ἀποθήκας περιφερόμενοι πρὸς ἀλλήλους μεθόσων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, τὸ ἴδιον (δ') αὐτῶν ἐπιθeton τοῦ μεθυστοῦ), δίδουν εἰς τὸν ἄγιον ὡς ἂν ἦτο ὁ τῶν παλαιῶν Διόνυσος.

Καινούριον (τό), ὁ καινούριος, ἡ καινούριχη = νέον, καινόν.

Καινώ = (καίω) πυρπολῶ ἀφωθῆ νὰ τὸ καινίτησῃ (κατάρτα) πῦρ νὰ τὸ κατακάψῃ.

Καί τὲς = καὶ τότε, καὶ ἔπειτα (Σφακιωτικὸν ἰδίωμα ποσοφῶς).

Κακομποδισμένος (δ) = ὁ Διάβολος, ἡ κακομποδισμένη γενεὰ = διαβολικὴ γενεὰ, = ἡ τῶν κατακτητῶν, ὀχληρὰ, τυραννικὴ, κακοῦργος, κλπ. «ὄλα μὰς ἤρθασι στραβὰ καὶ κακομποδισμένα». = ὄλα μὰς ἤλθον ἀτυχη, οὐχὶ εὐθῆ, καὶ μὲ κακὰ ἐμπόδια.

Κακορριζικιά (ῆ) (κακόν-ρισικό λ. ἴταλ. = τύχη, κακοτυχία, ἀτυχία, δυστυχία, κακομοιρία.

Κακορριζικός (δ) (κακόν ρισικό), ἡ κακορριζική, τὸ κακορριζικό = ὁ κακοτυχός, κακομοιρῶς, ἀτυχής, δυστυχής, ἄμοιρος. **Κακορριζικισμένος** = ἄμοιρος, κακοτυχισμένος, κακομοιρισμένος.

Κακοῦδᾶ (ῆ) = κακία, ὁ φῶς κακός.

Καλέσμα (τό) = κλήσις, πρόσκλησις ἰδίως εἰς γάμον, γάμον, βάπτισιν, διασκέδασι κλπ.

Καλεστικοί (οἱ) καὶ καλεσμένοι (ὁ καλεσμένος, καλεστικός) ὁ προσκεκλημένος, οἱ προσκεκλημένοι.

Καλεστής (δ) = ὁ κλήτωρ, κλητήρ.

Καλόκι (τό) (καλόκιν, τὰ καλόκια) = ἐμβάδες γυναικεῖαι, μούλις σκεπάζουσαι τοὺς δυκτυλίους τῶν ποδῶν, ἂν-υ περιπερίων καὶ μὲ μικρὰ χαμηλὰ ταχυοῦγια, κεντητὰ διὰ χρυσοῦ καὶ ἀργυροῦ σύρματος καὶ πεποικιλμένα ἐκ διαφόρων κοσμημάτων καὶ μαργαριτῶν (μαργαριτωμένα ἢ χρυσομαργαριτωμένα) καὶ μὲ λίθους πολυτίμους, καὶ σήμερον ἐν χροῦσι εἰς πολλὰς ὄρεινὰς ἐπαρχίας τῆς Κρήτης ἴδιως εἰς Ἀνώγεια καὶ Σφακία.

Καλόκοιμα (τό) = ἡ ἐργασία τῆς καλυψώσεως, καὶ καλόκωσις, καλυκώσις, ὑπάδεσις, σαγγάρευμα, παπούτσωμα, σιδά-νομα κλπ.

Καλλέργη σπήλῃος (δ) = σπήλαιον εἰς τὰς ὑπωρεῖας τῆς Ἰθῆς, ἀνωθεν τοῦ χωρίου Φουρσοῦρᾶ ἐν τῇ ἐπαρχ. Πανάκρη (Ἀμαρῶν).

Καλλῆ (δ) καὶ **Καλλῆς** (καλλῶν) = ἀμείνων, καλλίτερος.

Καλλιά 'ν' ἢ σκόλαις τῶν Ἀγῶν παρὰ τῶν προσκεφαλαρίων

παροιμ. σημαίνουσα, προτιμότεραι αἱ ἐορταὶ τῶν Ἀγῶν παρὰ τὰ καθεῖθε τις ἐν ὀκνηρῶ.

Καλοῖδιαινα (ῆ), Ἱερά Μονὴ (ἀφιερωμένη εἰς τὴν μεταμόρφωσιν τοῦ Σωτῆρος καὶ πανηγυρίζουσα τὴν 6 τοῦ Λυγούστου), κεῖται ἐπὶ τῶν ὑπωρειῶν τοῦ ὄρους Κέντρους, ἀνωθεν τοῦ χωρίου Ἀνωμέρους τῆς ἐπαρχ. Πανάκρη (Ἀμαρῶν), ἤκμαζε δ' ἐπὶ Ἐνετῶν καὶ καταστράφη τῷ 1821 ὑπὸ τῶν τούρκων, ἐκτὸς τοῦ ἱεροῦ ναοῦ ὅστις καὶ ἔρημος σήμερον στολισμοῦ καὶ τέμπλου καὶ εἰκόνων, πυρπολιθέντων καὶ διαρπαγέντων ὑπὸ τοῦ «βδελύγματος τῆς ἐρημώσεως», διὰ τοῦ Βυζαντινοῦ βυθμοῦ του μαρτυρεῖ τὸ μεγαλεῖον ὅπερ εἶγε κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀκμῆς αὐτῆς τῆς ἱερᾶς λατρείας καὶ τῆς ὁρασιότητος τῆς θεοσεως, ἢ τῆς καὶ σήμερον ἔχει θείαν τεροντοτάτην, θελκτικὴν καὶ μαγευτικὴν. Ἐκτὸς τοῦ ναοῦ καὶ τῶν πέριξ αὐτοῦ κηπῶσεων δὲν βλέπει τις οὐδὲν ἄλλο οἶκημα σῶσον εἰὴ ἐρείπεια κελίων, ἔχει δὲ ὕδατα ἄφθονα, διαπηγὴ καὶ ψυχρὰ.

Καλοκαρδισμένος (δ) ἡ καλοκαρδισμένη, τὸ καλοκαρδισμένο, = φαιδρός, εὐθυμῶς, χαρῶνός, ἐν εὐφροσύνῃ διάνων, καὶ καλοκάρδης (ῆ) = ὁ ἔχων καλὴν καρδίαν, δηλ. φαιδρὸν, εὐφρόσουν, εὐθυμον καρδίαν, καὶ ἀντίτροφα τούτων ἡ «καλοκάρδεις» ὁ ἔχων λύπην, ἀθυμίαν κλπ. καὶ «καλοκαρδίζω», καὶ κακοκαρδίζω»

= χαίρομαι ἢ λυποῦμαι, ἢ κάμνω ἄλλους νὰ χαίωονται ἢ νὰ λυποῦνται, νὰ εὐθυμοῦν ἢ νὰ ἀθυμοῦν.

Καλολοεῖδε (τό) τὰ καλολοεῖδα, τὰ παρ' ἀρχαίως «τραγήματα» καὶ «καταχύσματα» καλοῦμενα, διάφορα δῶρα ἐξ ἀμυγδάλων, ἰσγάδων, τριγαλίων, σποφιδίων, καρβίων, φεινίων (γιορμαδίων), ναστάνων, ξηρῶν θαυμασίων κλπ. τὰ καὶ ἀποχεροῖδα, καὶ ἀποχεροῦδα, καὶ καλογοεῖδα (ἴδιως λέγονται τὰ τοιαῦτα δῶρα τῆς ἀρχαρχονίας, ὅτε γίνονται αἱ «καλαὶ χέρες» ἐξ οὗ καὶ «καλογοεῖδα») καὶ ξεσέσια (ἀποχαιετήρια) καλοῦμενα.

Καλολοεῖδα (τὰ) προσεῖται καὶ τὰ καλὰ φαγητὰ «εἶχε ἔς τὸ τραπέζι του τόσα καλολοεῖδα καὶ πολλὰ μεζελία», λ. Τ. μεζές), = «Ἀβωδῆς ῥάπεξα» [Ἄθων. Δεῖπνονσοφ. Βιβλ. Α΄.]

Καλοροζίκια (τὰ) = εὐχὴ συνθησάτη καὶ πάγκοιτος ἐν Κοφίτῃ καὶ καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα, (καλὸ ριζικό = τόχη λ. Ἴταλ.) = καλὴ τόχη, εὐτυχίης, καλότυχος, καλομοίρης, τὸ παρ' ἀρχ. «Τόχη αγαθὴ» ἢ — «Ἐπ' αἰσίοις» λέγεται δὲ ἡ εὐχὴ οὕτῃ ἐπὶ ἀρραδίωνων, γάμων, γενεθλίων, εἰς ὄγοράν ἀγροῦ, οἰκίας κλπ.

Καλοροζικισμένης (δ), ἡ καλοροζικισμένη, τὸ καλοροζικισμένης = ὁ καλότυχος, εὐτυχίης, καλομοίρης.

Καλοροζίκιος (δ), καλοροζίκιη, καλοροζίκιο = καλότυχος, εὐτυχίης, αἰσίοις, δεξιῶς, εὐσύμβολος, καλόμοιρος.

Καλοστρωμένος (δ) = ὁ καλῶς, καταλλήλως, ἐπιτηδεῖως, ἐπιτεξίως ἐστρωμένος, αὐτὸ καλοστρωμένος καναπέξ (ὀνάκλητρον), «καλοστρωμένος ὄνος» = διὰ καταλλήλου καὶ κοινῆς σάγματος «καλοστρωμένη τραπέξα» = ἀβρωίδης τραπέξα δι' ὀρεκτικῶν καὶ ποικίλων φαγητῶν, (ἴδρα καλολοεῖδα, 21).

Καλορῖκι (τό) τὰ καλορῖκια (ὄψικιον), τὰ διὰ τὸν προσκελημένον λαόν, διὰ τοῦς γυνηλιώτας διδόμενα καὶ ποσπερόμενα δῶρα, τραγήματα ἢ καταχύσματα παρὰ παλαιούς, (ἴδε «καλολοεῖδε»), οἷον κουλούρια, βροθία, ἰσγάδες, κάρυα, φολίνια κς. κάρτανα, ἀμύδαλα κλπ.

Καυάρι (τό) = σέμνωμα.

Καυάρωμα (τό), λ. χ. τὸ τῆς νόμης σίννωμα = νοῦατο, καμαρώνω, καὶ ἀποκαμαρώνω = καταθεῖσθαι, θαυμάζομαι, σεμνῆναι, ὑπερφανεῖσθαι, καὶ ἔγω κλίσιν, προσελκόμεμαι, φιλτρον «καμαρώνει τὸ παιδί τῆς».

Καυατοῆ (ῆ) = ἡμέρα ἐργασίμος, καὶ καθημερινὴ ταῦτόσημος.

Καυατέτι (τό), λ. Τ. = ἔγλημα ἐνοχί,

ἀφορμή, αἰτία, ἐνοχοποίησις καὶ ὁ καμπαετλῆς ὁ ἔνοχος, ἐγκληματίας, πρωταίτιος τοῦ κακοῦ.

Καμπογορῖζω = περιερόρομαι ἀνὰ τοῦς κάμπους, τὰ πεδία καὶ τοὺς ἀγρούς.

Κάμπος (δ), λ. Λατ. τὸ πεδίον.

Καμπούρης (δ) ἡ καμπούρα τὸ καμπούρινο, καμπύλος, κερτός, κυρτός.

Κανακάρης (δ) = ἀρεστός, γαρίσις, ὁ μονάκοιθος, ὁ γαϊδευμένος.

Κανάκι (τό) = θύππεισι, τουρκικὴ γάϊδι, γαϊδεύμα = κανάκισμα = θύππειμα.

Κάνει (κάνω = κάμνω = λέγει, κάνω = λέγω «γορῖζει καὶ τοῦ κάνει» = στρέφεται (πρὸς αὐτόν) καὶ τοῦ λέγει.

Κανίσι (τό) (κανίσκιον) λ. Βυζαντ. τὰ δῶρα. γαιρετισμοί (τουρκιστὶ πεσκέσι).

Κάντανος (ῆ), Δῆμος τῆς ἐπαρχ. Σελίνου.

Καντίνη (ῆ) καὶ τὸ Καντινάκι, τὸ Καντινὸ λ. Τ. = ἡ ὑπανδρος γυνὴ παρὰ Τούρκους, ἡ δὲ νεάνις Χανούμ καὶ τὸ Χανουμάκι, καὶ αὗται αἱ σύζυγοι ὀνομάζονται Χανούμ, ἐπὶ τὸ θεωπευτικώτερον, αἱ δὲ πολλαὶ σύζυγοι ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ συζύγου Τούρκου λέγονται συμμέρισι (συμμερίζομαι).

Κάνω = κάνω (ποιῶ, τίκτω), κάνεις ἔς τὸ γορῖο μας; — κάνω, μοῦ ἄρεση πολὺ. = εὐγαριστοῦμαι — «γορῖζει καὶ τοῦ κάνω» = στρέφεται (πρὸς αὐτόν) καὶ τοῦ λέγω — «Κάνω νὰ τοῦ καταριστῶ» = ἀποθεσθῶ νὰ τοῦ καταρασθῶ.

Καππαρὸς (δ), ἡ γαππαρή, τὸ καππαρό (τὸ πυρὸν γρόμμα), «τρίχα γαππαρή» = πυρρά, ξανθοκόκκινη (ἐκ τοῦ καρποῦ τοῦ τυτοῦ τῆς γαππαρῆς, ὅστις σχιζόμενος ἄμα ὡς ὠστίασι, εἶνε ἐντός πυρ-δε, πορ-ουοῦς, ξανθοκόκκινος, ἐρυθροῦς.

Καρμίνια (ῆ) = ὄπλον (τουρκικὸν ὄνομα). **Καρνάδος** (δ), ἡ καρνάδα, τὸ καρνάδον = γρόμμα ἐρυθροῦν, πορροῦν, ὡς τὸ ἀνθη τῆς βοϊαίς, βαθὺ ἐρυθροῦν, ὡς τὸ καθαρόν αἶμα ἐκ τοῦ Λακωνικοῦ «Κάρνεια φορέματα» = κόκκινα φορέματα, ὅτινα ἐφόρουν διὰ νὰ μὴ φαίνονται τὰ αἱματώμενα τῶν πληγωμένων σοσέματα, ἐκ τοῦ κόσνευα = καρνάδα τὰ πορροῦα.

Καρπέτα (ῆ) = ὁ καρποτός γέτων τῆς Π. Γρασῆς; [Βασιλείων Β΄ κερ. Η΄ 18—19], pourpoint, εἶδος σοφάτας ἐκ τοῦγας ἐρυθροῦς ἢ μαυροῦς (ὡς πενθίμου) κοσμουμένη διὰ χρυσοῦ σιριτίου 4—5 δακτύλων πλάτους (ὡς πλατεῖα ταινία) «τολοῦμα» ὀνομαζομένη, καθήροτο ἀπὸ τῆν ὄσφον ἔμπροσθεν, μέχρι τοῦ γυροποῦδου, ἐνθα συννηθοτὸ μεθ' ἑτέρου ἑμοίου χρυσοῦ σιριτίου, προσκεκολλημένον

καὶ τούτου ἐφ' ὅλου τοῦ γυροποδίου τῆς καρπέτας, συνήθως ἐσηκνώνετο καὶ ἀνεστηλώνετο ἐκ τῶν ἐμπροσθεν διὰ κοφάδιον κατὰ τὰς ἐργασίμους ἡμέρας, ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῶν μικρῶν, μόνοι εἰς ναὸν εἰσερχόμενοι εἰς ἑορτάς, πανηγύσεις, ἐπιστήμους τελετάς, γάμους κλπ. κατεδιβάζετο, διητηρεῖτο ἐπὶ πολλὰ ἔτη καὶ παλλάκις ἡ μήτηρ τὴν ὄρασαν καὶ καθαράν αὐτῆς καρπέταν εἰς μίαν τῶν θυγατέρων τῆς ἔδωρετο, ὅτε τὴν ὑπάρδρευε. Τότε ὁ κατάρτος καὶ ὀλέθριος συρμαῖς (αἱ μῦσαι) τῶν ἀραγωνοειδῶν ἐβδομαδιαίων ἐνδυμάτων τοῦ καταστροπεπικοῦ ψευδοπολιτισμοῦ τῆς ὕλιστικῆς Εὐρώπης ἤτο ἄγνωτος ἐν τῇ πατρίδι τοῦ Μίνωος καὶ τοῦ Ραδομάνθως. Αἱ γυναῖκες αἰ ἀληθῆς ἐκείναι οἰκοκυραὶ ἐκλωθον τὸ νῆμα ἐκ τῶν ἐρίων, τοῦ βάμβακος τοῦ λινοῦ καὶ τῆς μετᾶξης προϊόντα πάντα τῆς εὐφοροῦ ταύτης νήσου. Ὑφαινον ἅπαντα τὰ ἐνδύματα καὶ κλινοσκεπάσματα ἑαυτῶν καὶ τῆς οἰκογενείας τῶν, οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐνεδύοντο καὶ κοσμιώτερον καὶ κομψότερον καὶ λαμπρότερον καὶ πλουσιώτερον ἀλλὰ καὶ οἰκονομικώτερον συγχρόνως διὰ τὴν διάρκειαν ὡς ἐκ τῆς στερασιότητος αὐτῶν. Συνέλωσαν σκέψαι ἄριμον καὶ μηηθῶμεν τὴν γενεάν ἐκείνην, ἐὰν θέλωμεν νὰ ζήσωμεν εὐτυχῆ!

Ἰσόθι δι ἑλ καὶ κατὰ τινα παλαιὸν Σχολιαστὴν τοῦ Κλύμεντος, πόσον ὁμοιάζον τὰ τῶν Κρησῶν ἐνδύματα ἰδίως αἰ καοπέται, μὲ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης «Αἱ παλαιαὶ γυναῖκες τὴν πορφύραν ἀπὸ τραχήλου μέγρι ποδῶν τοῖς ἐμποροσθίοις μέσας τῶν ἱματίων ἐνφαινον ἄτε ταινίαν, ὃ νῦν ἐστὶν ἰδεῖν ἐπὶ τῶν λεγομένων καμισῶν τῶν κουδικουλαρίων». [Λεξικ. ἀπλοελλ. Σιαρλ. Βυζαντι. ἐν λ. «Καρπέτα» — «Προσῶλλι» (προσῶρα) κλπ.]

Κάρτο (τό) λ. Ἰταλ. quarto, τὸ 1/4 τῆς ὥρας ἢ 15' τοῦ τῆς ὥρας.

Κασφιχτής (θ) κατὰ παραφθοράν = καθρέπτης, κάτοπτρον.

Καστίλω, λ. Τ. «καστίλω τὸ ἄλογον» = τοῦ ἰδίου καιρόν, τὸ βιάζω νὰ τρέχει. 2) Καστίλω, ἐν τῇ βαρβατικῇ, ἐπὶ διορθώσεως ἐνδυμάτων, στενεύω διὰ συμπτύξεως, διπλαῖα, καὶ κοῦσας, καὶ πλέται λέγονται. ὁμοιάζει πρὸς τὸ, «κασσιώ».

Καταδίδοι (λέγουσι οἱ κάτοικοι τοῦ μεσαίου τμήματος τῆς Κρήτης — καταδοῦδι, οἱ κάτοικοι τῶν Δυτικῶν ἐπαρειῶν) = προδίδο, παραδίδο, ἐνάγω εἰς δίκην, μαρτυροῦ, καί.

Καταδότης (θ) = ὁ προδότης, «ἐπήγες καὶ τὸν ἐκατάδωκε ἔς τὸν ὄχθρο» = μετέθε

καὶ τὸν προῦδωκεν εἰς τὸν ἔχθρον, «ὁ καταδότης Ἰούδας» = ὁ προδότης Ἰούδας.

Κατακίνω = καταβροχθίζω «γανθὸν ἐλκεῖν». [Δειπνοσοφιστ. Βιβλ. Α'. ἐδ. 17] Ἰδίως κατακίνω ὕδωρ, οἶνον κλπ. διὸ τοῦ λάριγγος.

Κατεργάτης (θ) = ὁ ἐργάτης τοῦ κατέρου = ὁ ναῦτης τοῦ πλοίου. Σήμερον ἡ λέξις ἐκπεσοῦσα τῆς σημασίας τῆς, δηλοῖ τὸν ἀστειὸν, τὸν ἀπαταιῶνα τὸν δόλιον, τὸν ψεύστην.

Κάτεργο (τό) = πλοῖον, ἢ τριήρης. λ. Ἰταλ.

Κατέγω καὶ κατέω (Κρητικισμός) = γνωρίζω, ἐπίσταμαι, εἰδέσθαι, «δὲν κατέγω τὸν δρόμον = δὲν γνωρίζω τὴν ὁδόν, «δὲν κατέω (κατέγω) νὰ λέγω ψεύματα, «δὲν ἤξεδω (ἀγνοῶ) νὰ ψεύδωμαι.

Κάτης (θ), ἀντὶ Γάτης, γάτος, ἐκ τοῦ λατιν. Catus = ὁ αἴλουρος, ἡ γαλῆ, τῆ μικρὴν, κατσούλι, τὸ γατὶ ἢ γατάκι καὶ κατόκι, καὶ κατσουλάνι.

Κάτινο πεδοῦλι, (τό) πέδηλον ἐκ γαλῆς, δέουα αἰλόρου.

Κάτις (καθίζω) παραφθορ. = κάθισε, ἀνακάθητε, κάτιστα = καθίσατε μεταφορ. «κάτις ἦσυχος» = μένε ἦσυχος.

Κατοσπίριος (θ) καὶ τὸ κακοσπίρι (πρὶνος κατσακίμενος, = μὴ ἀναπτυσσόμενος, κοντός) εἶδος χαμοκλάδου μετ' ἀκαθῶν.

Κατώφιλιο (τό) ἀντὶ κατώφιλιον.

Καυκί (τό) καὶ καυκίον = κλιεξ, συνήθως ἐκ φλασκίου κεκομμένου εἰς εἶδος χουλιάρης πρὸς μεταφορὰν ὑγρῶν, ἐλαίου, οἴνου, γάλακτος κλπ.

Καυμένος (θ) = ὁ κεκαυμένος, μεταφορικ. ὡς δυστυχῆς! ὡς ἀτυχῆς! ὡς δειλιῶς! — ὡς δατα Τέκμησα! [Σοφ. Α' 783], ἡ καυμένη, τὸ καυμένο = τὸ ἄξιον λύπης.

Καῦμα (ἦ) = ὁ καύσων (καίω), καῦμα τοῦ ἡλίου, ζέσθη, θερμότης, καὶ ἐπὶ κατάρας «Φωθιά νὰ τὸν κάψῃ» = τὸ πῦρ νὰ τὸν καύσῃ, προπόλησῃ, τὸ πῦρ νὰ τὸν καταράγῃ, «φωθιά νὰ κάψῃ τὸ σκίτι τῶν» «νὰ καψῇ (ἦ) καρδιά του».

Κερά = κεῖ = ἐκεῖ, καὶ ἐκεῖα = ἐκεῖδ' = ἐκεῖ, ἐκεῖθεν.

Κενάρι (τό), οἱ Χονδρότεροι τῶν στημάτων, οἱ ἐν τοῖς βράσμασι συμμαρτυροῦντες τὰς ἐξεγούσας ταινίας καὶ ζαβίδια ἰδίως εἰς αἰνῶνας, καὶ εἰς μετέξω βράσματα, καὶ ὁ στημὴν ὁ σχηματίζων τὰς οἰγίας. λ. ὑβάντικ.

Κεντήση, ἐκ τοῦ κεντῶ = πυρπολιῶ, κατακαίω, ὡς ἐπὶ κατάρας, «φωθιά (φωτιά) νὰ τὸν κεντήσῃ» = πῦρ νὰ τὸν κατακαύσῃ. Π. Γραφή «Καὶ κατακαύσῃ αὐτοῦς πῦρ.

Κεντριζω = ἐγκεντριζω, ἐξ οὗ ὁ ἐγκεντριζμός, ἐνοφθαλμισμός, τὸ ἐμυλλίζειν = φυλιάζω.

Κερά (ἡ) = κυρά = κυρία, δέσποινα, οἰκοδέσποινα.

Κεραστής (ὁ) = ὁ διανεμὸν τὸν οἶνον εἰς τὰ γεύματα καὶ τὰ δεύματα = οἰνοχόος (κερνός).

Κερατᾶς (ὁ) = κερασφόρος, μεταφορικῶς (ὑδαὶς ἀτιμωτικῆ), λέγεται ἐκεῖνος οὗ ἡ γυνὴ πορνεύεται, ἐπὶ τῆς θύρας τοῦ οἴκου πρὸς περιφρόνησιν κρημνίσαν οἱ Κρήτες κέρατα καὶ σήμερον ἐστὶ. Κατὰ τὸν Ἄρτεμιδουρον [Βιβλ. ΙΑ΄.] «ἡ γυνὴ σου πορνεύσει, καὶ κέρατά σοι ποιήσει» ὁ δὲ Ψελλὸς συνέγραψε καὶ πραγματεῖαν ἐπιγραφασμένην, «Πόθεν τὸ τοῦ Κερατᾶ ὄνομα».

Κερούλα (ἡ), λ. Ποιμην. αἱ κερούλαις = αἴγες ἢ προβατίναις με κέρατα.

Κιάνεις, καὶ κατὰ παραφθ. κιαεῖς, κιάμια, κιάνενα, κιάνενας = οὐδεῖς, οὐδένας, κάνεις, οὐδεμία, καμίμια, οὐδέν, κιάνεν. κιάνοῦς = οὐδενός, κιάνενοῦς, κιάνενοῦς.

Κιάουλιὰς = οὐδόλιως, διόλου, ὅλως διόλου, μηδὲ ὅλως, μηδαμῶς, τὸ παράπαν, παντάπασιν, ποσῶς.

Κηλίμι (τὸ) λ. Τ. Κηλίμια λέγονται ἐριοῦγα παχέα σκεπάσματα τῆς κλινοστρωμνῆς, πεποικιλμένα καθ' ὄλοκληρίαν διὰ τῆς ὑφαντικῆς διὰ ποικίλων χρωμάτων καὶ συμμετρικῶν ἀραδιουρημάτων.

Κινῶ (κινεῖν) = ξεκινῶ = ἐκκινῶ, ἀρχίζω ἢ ἀναχωρῶ, κινῶ, ἐτοιμάζωμαι, στέλλομαι «κινᾷ ἢ βρούσις ναὶ τρέχη» ἀρχίζει ἡ κοήνη καὶ πηγάξῃ ἢ ἐκκρήν ὑδωρ.

Κιόλα ἢ κιάλας (Κρητικισμός) = ἦδη, ἀληθῶς, πράγματι ἦλθε κιάλα = τόσον γρήγορα ἦλθε.

Κρόντες = κί ὄμως = καὶ ὄμως, ἀλλά, καὶ ὅτε, ὁπόταν.

Κρόντιμος = καὶ ὅτι ὄμως, ἀλλά, καὶ μὴ ὅλα ταῦτα.

Κλαδί (τὸ) = κλάδος δένδρου, 2) κλαδί, καὶ ἐν σπειρίον, κόκκος κλπ. «ἓνα κλαδί σιτάρι» = εἷς κόκκος σίτου, ἓνα κλαδάκι βίτσι ἢ σιακῆς = ἓνα σπειρίον μαργαριτάριον.

Κλώθο (καὶ κλωθαρίζω, ποιητικῶς) = τὸ κλώθειν ἱστόν, νῆμα.

Κόκκινη μηλιά (ἡ) = ἐρυθρὰ μηλιά, ἡ πατρὶς τῶν Τούρκων ὡς οἱ ἴδιοι πρεσβεύουν. Τὸ Τουρκεστάν, εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀσίας κατεχόμενον ὑπὸ τῆς Ῥωσσίας.

Κοκκῶνα (ἡ), κύριον ὄνομα. 2) Κοκκῶνα = κυρία, κυρά, ἡ σύζυγος, ἡ δέσποινα, ἡ δεσποσύνη, ὡς τιμητικὸς τίτλος ἢ θωπευτικὸς.

Κολαῖνα (ἡ) = Χρυσῶν περιδέριον γυναικεῖον, συγκεῖμενον ἐκ χρυσῆς ἀλύσειος λεπτῆς κατεργασμένης ἀπὸ τοῦ τοῦ ταχυγίλου διὰ τοῦ στήθους μέχρι τῶν ποδῶν πεπληρωμένη δι' ἑκατὸν καὶ ἐνὸς φλωρίων, προσηρμύζοτο δὲ ἐπὶ τοῦ στήθους ἑς παράλληλοι ἡμισελήνοι δι' ἀγίστρων (γάντζων) ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ στήθους, τὸ μεγαλύτερον δὲ τῶν τῶζων αὐτῆς ἀφικνεῖτο μέχρι τῆς ὀσφύος. Πολλὰκις αἱ εὐποροῦσαι ἔθεον δύο τοιαύτας ἀλύσεις (περιέγουςαι 202 φλωρία) καὶ ὠνομάζετο τότε «Διπλοκολαῖνα». ἐν μέσῳ τῶν τῶζων ἐκρέματο Σταυρὸς χρυσοῦς καὶ μὲ ἀδάμαντας, κατόπιν Ἀγιοκωνσταντινάτον, καὶ μετ' αὐτὰ ἄλλα μεγάλα φλωρία, μαντζάρια κλπ. Ὑπῆρχον καὶ ἄλλα εἶδη Κολαῖνας, εἰς τὴν ὀπίαν ἀντὶ φλωρίων προσηρμύζοντο καὶ συνεδέοντο φύλλα χρυσοῦ παριστώμενα φύλλα μυρσίνης ἢ δάφνης, ἄνθη, βόδα, κρινούς μετ' ἀδαμάντων κοραλλίων καὶ μαργαριτῶν, ἀνα μέσον δὲ τῶν φύλλων, ἐκρέμετο φλωρία, καὶ ἐν μέσῳ τῶν τῶζων σταυρὸς ἐκ πολυτίμων λίθων, ἀγιοκωνσταντινάτων κλπ φλωρίων, ὁ κόσμος οὗτος ἦτο διὰ τὴν εὐπορευτέραν τάξιν.

Κολατοῦ (τὸ), λ. Ἴταλ. καὶ κολαταδάκι (τὸ) = τῆς πρώτης ὥρα τοῦ φαγητοῦ (πρόγευμα), τὸ Ἀκρατίσμα ἢ ἀκρατισμός, ἢ τὸ πρώινόν ἔμβριμα καὶ διανοητισμός, παρ' ἀραβίας.

Κολήματα (τὰ) = τὰ φλωρία καὶ ἄλλα νομίσματα ἀργυρᾶ κλπ. ἅτινα θεωροῦνται οἱ γονεῖς, συγγενεῖς καὶ οἱ προσκεκλημένοι ἐν τῇ τελείᾳ τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου καὶ τὰ ὅποια ἐκρέμων διὰ καρφίδος καὶ ἐρυθρᾶς μετάξης ἄνωθεν τοῦ μετώπου τῆς νύμφης ἐν τῇ κεφαλοδέσει αὐτῆς, πάντα δὲ τὰ φλωρία ταῦτα καὶ λοιπὰ ὄμοια ἀνήκουν εἰς μόνην τὴν νύμφην.

Κόλλετο (τὸ) = ὁ μπουστός. Τὸ κρητικὸν κόλλετο ἦτο θύσασμα λευτὸν συγκεῖμενον ἐξ φαρμακάλων προσηρμυσμένον εἰς τὰς ἄκρας (οὐγίας) καὶ τὰς βράφας, ἐπ' αὐτῶν δὲ πάλιν προσηρμύζοντο τὰ ὠρατικὰ κλεντὰ (δαντέλια) πλεκόμενα καὶ ταῦτα ἐν Κρήτῃ οἱ φαρμακάδες καλύπτοντες τοὺς ὤμους μέχρι σχεδὸν τῶν ἀγκυλίων καὶ τὰς ὤμοπλατάς τοξοειδοῦς ὠνομάζοντο «σπαλέτα» (τὰ) καὶ τὸ «σπαλέτο» = αἱ ἐπωμίδες.

Κολλῶ = κολαρίζω, (κόλαρος, κόπτω), πληττω, παῖω, τύπτω, μεταφορ. «κολοῦνε τουρεκιάς» = βίπτουν ὄπλα, σφαιροβολοῦν δι' ὄπλων, κτυποῦν βαροῦν.

Κολῶνα (ἡ) = ὁ κίων, στήλη, ὁ στῆλος. 2) κολῶνα (ἡ), συνάθροισμα λαοῦ περὶ συ.

σκέφειωσ συμφερόντων τῆς πατρίδος ὡς αἱ ἐν ὑπαίθρῳ συνήθειεσ μεγάλασ συναθροίσεσ (συνελεύσεσ) τοῦ λαοῦ τῆς Κρήτης «μᾶσ καλοῦνε ἡ τὰ Πουτουναρία ποῦ πρεμαζώνουνται νὰ στέσουσ κολῶνα γιὰ τὸ ζήτημα τὸ Βακουφικό» = προσκαλούμεθα εἰς θέσιμ Πουτουναρία (μῖαν ὄραν περίπου ἀπέχοντα τῶν Χανίων) ἐνθα συναθροίζονται οἱ Κρήτεσ (συνθεόμενοι ὡσ μῖα στήλη) ὅπωσ συσκειυῶσι περὶ τοῦ ζητήματοσ τοῦ Ἑσκαφίου.

Κονάκι (τό) λ. Τ. οἰκία μεγάλη ἐξέχουσα πλοουσίῳ ἢ τῆς ἀρχῆσ ἢ Διοικητήριμ, ἀνάκτορον. 2) μεταφορ. κονάκι ἐκαμμε εἰσ τοῦ δεῖνοσ τὸ σπιτι» = ἐμείναμεν, διενυκτερεύσαμεν εἰσ τοῦ δεῖνοσ τὸν οἶκον. Ἐκονέφαμεν = ἐκονεύσαμεν, ἐμείναμεν, ἐξωμείναμεν = διενυκτερεύσαμεν.

Κόνσολοσ (ὀ), ἢ Κονσὺλτα καὶ κονσολισσα, ὁ καὶ ἡ πρόξενοσ, ὁ πράκτωρ καὶ ἡ σύζυγοσ αὐτοῦ.

Κοντό = ἀρά γε; μήπωσ; 2) κοντό (τό) = σιμόν, σικκρόν. 3) κοντό (τό), κοντόχι, γυναικεῖον μετάνιον) ἐξ ἐρισόχου (τσόχασ), χρυσοποικιλτον, ἄλλωσ τε καὶ Σμυρνιῶ ἢ Σμυρναϊκόν κοντογοῦνι καλούμενον.

Κοντοκοιλιά (ῆ) = ἡ ἔχουσα μικρά κῶλα (μελή), ἢ κοντιή τὸ ἀνάστημα.

Κόντρα λ. Ἴταλ. = ἐναντίοσ, ἀντιμέτωποσ.

Κοπέλλι (τό) = ἄρσεν = ὁ παῖσ, ὁ ἀνηθοσ νέοσ, νεανίασ, καὶ τὰ κοπέλια = τὰ παιδιὰ, τὰ τέκνα.

Κοπελλιά (ῆ) = θύλη, κοπελλοῦδα, κοπελλοπούλα, κοπελλοῦδιὰ, κοπελλοσ, κοπέλλα = ἡ παῖσ, νεανίασ, παιδιόσκῃ, κόρη ἢ παρθένοσ δεοποινίασ.

Κοπελλιάροσ (ὀ) = κόπακασ, νεανίασ, ὄραλοσ νέοσ.

Κοπελλομάθημα (τό) = ὅ, τι ἐιδιόχθη τιε ἐκ νεαρῶσ τοῦ ἡλικίασ, ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων δὲν τὸ λησμονεῖ καὶ ἂν γηράσῃ, εἴτε καλὸν εἴτε κακόν, καὶ παροιμία Κρητῶν «Ὅποιοσ κοπελλομάθει, δὲν γερνοτὸς γεγῶ».

Κοπιάζω = ποῦ (κόποσ). Κόπιαστε, κοπιαστε, κοπιάζετε = ὄρστε = λαβετε τὸν κόπον, εἰσέλθετε, ἐλάτε, πλησιάσατε, καθήσατε ἐνταῦθα κλπ.

Κορδόνι (τό) = περιδέραιον, ἄλλωσισ λεπτή χρυσή, καὶ ἡ ἄλλωσισ τοῦ ὄρολογοῦ.

Κορκίδα (ῆ) = τὰ ἀποκομάριαματα τοῦ λινοῦ (λιναρίου), ἢ τολύπη (τὰ τουλούπια) ἢ τὰ ἐξ ἐρίων ἐκκαθαρίδια.

Κορμωστασά (ῆ) = ἡ στάσισ τοῦ σώματοσ, «ἔχει ὄμορφη κορμωστασά» = ἔχει ὄραϊαν στάσιμ τὸ σῶμά του, «τὸ κορμωστασά του, ἢ ἡ κορμωστασά του εἰνε

κυπαρίσι» = στάσισ τοῦ σώματοσ του εἶνε ἴση ὡσ ἡ κυπαρίσσοσ = εὐθὴσ παράστημα.

Κορῶνα (ῆ), λ. Ἴταλ. = στέμμα βασιλέων, καὶ γυναικεῖοσ κόσμοσ, ἀσπασχῶσ χρυσοῦσ ποποικιλμένοσ διὰ πολυτίμων λίθων, καὶ εὐχῆ Κρητῶν, «Να χαίρεσαι τὴν ακριβή σου κορῶνα». — «Ὁ γοῦν Σόφρων φησὶ λου, κορῶνασ» (1) ἀνασούμενοικαὶ Ἀθηναῖοι τέττιγασ ἐνεπλεκοντο», [Βαρίνου λέξικ. ἐν λ. Κέρα ἄγλασ].

Κότσι (τό), τὰ κότσι καὶ κότσι (ὄστον) = τὸ γόνῃ = ὁ ἀστράγαλοσ, οἱ ἀστράγαλοι, καὶ φράσισ «βαστοῦσι σε τὰ κότσι» = εἶναι στερατοὶ οἱ ἀστράγαλοὶ σου; ἐννοεῖσ δυνατοῦσ τοῦσ ἀστράγαλοσ τῶν ποδῶν σου ν' ἀνέλθωμεν εἰσ τὴν Ἰδην; 2) κότσι (τό) δι' ἀστράγαλῶν παιδιὰ = τὸ κότσι λεγομένοσ, ὅπερ καὶ σήμερον παιζοῦν οἱ παῖοεσ τῶν Κρητῶν, καὶ δι' ἐνόσ καὶ διὰ πολλῶν πολυτρόπωσ* τὰ ἐν ταῖσ ἀρθρώσεσιν ὄστα.

Κουδουγιὰ (ῆ), ἢ (αἱ κουδουγιὰσ = τὰ δερματινα περιλάμια, καὶ μανιὰκια λεγόμενα (ὄρα μανιὰκι) ὁ κλοῖοσ.

Κουλοῦρα (ῆ) = κύκλοσ, (ὁ κούλοуроσ = μέγασ κύκλοσ), μεγάλη περιφέρεια, περιόδεια κυκλική, καὶ γύρα, ὡσ ὅταν οἱ γαμηλιῶται μεταδαινόντεσ πρὸσ παραλήθῃ τῆσ νόμφησ, ἐπιστρέφουν μετὰ τῆσ νόμφησ δι' ἑτέρας δέξιασ ὄδοῦ ὡσ εὐολωνον βεωρούμενον καὶ ὅπερ κουλοῦρα λέγεται, ὁμοίωσ καὶ τὰ ἄδομένα ἄματα κατὰ τὴν γαμηλίον ταυτην πομπῆ καὶ περιόδεϊαν «τραγοῦδια τῆσ κουλοῦρα.» ὀνομάζονται. 2) κουλοῦρα (ῆ) καὶ τὸ κουλοῦρι, τὰ κουλοῦρια = κολλῦριον, τὰ κολλῦρια, ἴτριον, κουλοῦρι (σιμίτριον).

Κουμάντα (ῆ), λ. Ἴταλ. = ὄδηγια, διεϋθυσαισ, σχέδιοσ.

Κουμαντάρω, λ. Ἴταλ. = διεϋθύνω, ὀδηγῶ, ὄλω τὸ σχέδιοσ, διατάγματα τῆσ ἐκστρατείασ ἢ τῆσ ναυμαχίασ, ἢ τῆσ μάχησ, ἢ διεϋθύνω ἢ πηδᾶλιωχῶ κλπ.

Κουμαντάτισ (ὀ), λ. Ἴταλ. = ὁ ἐπαρχοσ, ἀρμωστιῆσ, διοικητήσ, ἐξαιρετικῶσ δὲ ὁ Στόλαρχοσ, ναυαρχοσ.

Κουμαριά (ῆ) = κουμαριά = δένδρον «ἢ Κομαροσ» αὐτοῦδὲ τῶν χαλεπῶν μερῶν, παραχον καρποῦσ «τὰ κούμαρα» = (μιμαϊκυλιον ἢ μιμακυλιον) ἐκ τῶν ὀποϊων παράγοντ ὄρατον οἰνόπνευμα. 2) καὶ Κομαριά (ῆ), ὄνομα διδόμενον εἰσ κῶνα (θύλην) ὡσ ἐκ τῆσ ὀμοιότητοσ τῶν τριχῶν αὐτῆσ πρὸσ τὰ ὄριμα κούμαρα (ερυθροκίτρινον).

Κουμπάροσ (ὀ), λ. Ἴταλ. = παρὰνύμφοσ ἢ παρὰνύμφοσ, ἢ κουμπάρα ἢ κουμπάρισσα.

Κουινιάδος (δ), ή κουινιάδα, τὸ κουινιάδακι, λ. Ἰταλ. *coynatus*, *δαήρ*, γαμβρός — καὶ τὰ κουινιάδακια, κουινιάδοπουλα.

Κούπα (ή), λ. Ἰταλ. *Supra* = κύπελλον, κύλιξ, ποτήριον.

Κουραδάρης (δ) (ῥεε) κουράδι) = ὁ ἔχων πολλὰ ποιμνία.

Κουράδι (τό) = τὸ ποιμνιον, κοπάδι (ἐκ τοῦ κήρω-κουρά), τὰ κουράδια = ποιμνία, κοπάδια καὶ τὸ κουραδάκι = μικρὸν ποιμνιον.

Κουρνός (δ), Ἰταλ. (*coorno*) = ποικιλοδερμς, παράλλος (φαρδάλλος), ἴσως καὶ ἐκ τοῦ καρανῶ. Οὕτως ἔλεγον οἱ παλαιοὶ Κρήτες τὴν αἶγα. Κουρνὲ ἢ κουρνιά ἐπὶ αἰγῶν, καὶ κουρνός, ἐπὶ τραγῶν, ὡς ἐκ τοῦ χρώματος τῶν τριχῶν αὐτῶν, ὁμοιάζοντος τὸ τῆς κορώνης (πηνοῦ).

Κουρσάρης (δ), λ. Ἰταλ. (*corsaro*) = πειρατής.

Κουρσάριω = πειρατεύω.

Κουρσεμμένος (δ), ή κουρσεμμένη, τὸ κουρσεμμενον, καὶ κρούσος - κρουσεμμένος) = ὁ ὑπὸ ληστοπειρατῶν ἐν θαλάσῃ ληστευθείς.

Κούρσος (τό) (καὶ κρούσος), ή πειρατεία.

Κούρταλα (τά) (κράταλα τὸ κράταλον), = κράτος διὰ χειρῶν (παλαμάκια ὑπὸ τῶν κατοίκων τῶν Ἀνατολ. ἐπαρχ. τῆς Κρήτης) καὶ κουρταλῶ, κουρταλιζῶ = κροταλιζῶ, τὸ παῖν τὰς παλάμας, χειροκροτήσεις.

Κουτάλι (τό, = χουλιάριον, κοχλιάριον (ἐκ τοῦ κόχλος, κοχλίας) κωταλις. Κουτάλα = χουλιάρα ή μεγάλη, 2) κουτάλα (ή) ή πλάτη, ὠροπλάτη.

Κούτελο (τό) = μέτωπον, «δὲν ἰδρώνει τὸ κούτελό μου», φράσις σημαίνουσα ἀφοδίαν, γενναιότητα, «δὲν θέλω μουζωμένο τὸ κούτελό μου», φρασ. = δὲν θέλω κηλιδομένον τὸ μέτωπόν μου, «ἄρχισαν ή ζαρωμάδες ἴς τὸ κούτελο»! φρασ. αἱ φητιδες τοῦ μετώπου σημαίνουν γρητατεία. «ἔγω καθαρό τὸ κούτελο» = εἶμαι ἀθῶος, Τοῦ ἤθε ή σφαῖρα ἴς ε' ἀστέρι τοῦ κούτελου» φράσις, σημαίνουσα ὅτι ή σφαῖρα τὸν εὔρε εἰς τὸ κέντρον τοῦ μετώπου, ὁμοία φράσις «τοῦ ῥθεν ή σφαῖρα ἴς τὸ ὄρα πατρι) = ἐν μέσῳ τοῦ μετώπου καὶ τὸν ἄφρσεν ἄπνον, κλπ.

Κουτσουνάρα (ή), καὶ μπουτσουνάρα = ή ὑδρορροή.

Κουτσουρι (τό), κούτσουρο, ή κουτσουρα ὁ κούτσουρος = κορμός δένδρου, τὰ κουτσούρια (οἱ κορμοὶ) διὰ χαμίνους.

Κράη (τό) = κρύος ὑπερβολικόν, ψῦχος ξηρόν, ὀρμῶ, ὡς ἐκ τῆς πεσοῦστος χιό-

νος (ἀγιάζει τουρκιστί), ἴπερ καίει, ἀποξηραίνει τὰς ἀμπέλους χόρτα, φυτὰ καὶ δένδρα πιμπολλα κατα τὴν ἀνοιξιν.

Κρές (τό) (κατὰ προφορὰν τῶν Σφρακιωτῶν), «τ' ἀνοιξίον κρές» = κρέας, τὰ κρέτα καὶ κρέατα.

Κρούσος (τό) ὄρα = κούρσος, κουραάρις, κουρσεύω κλπ.

Κρυφολόγημα (τό) καὶ κρυφολόγημα, τὰ κρυφολόγηματα = κρυφία συνομιλία, μυστική συνδιαλέξις.

Κτήμα (τό), τὰ κτήματα (καὶ κατὰ παραφ. γτήμα, τὰ γτήματα), τοῦτο λέγοντες οἱ Κρήτες δὲν ἐννοοῦν τὰς ἰδιοκτησίας ὡς οἱ λοιποὶ Ἕλληνες, ἀλλὰ τὰ φορητὰ ζῶα καὶ λοιπὰ τετράποδα, ὡς οἱ παλαιοί. «Μέγρω τοῦ νῦν παρὰ πολλοῖς ή ἐν ζῴοις περιουσία κτήματα λέγονται» [Εὐσταθ. Ἰλ. p. 999, 19]. Ἰδὲ ἐπίσης see also p. 494, 4, ἐνθα λέγει, «οἱ χωρικώτεροι τῶν ἄρτι κτήματα φασὶ τὰ τετράποδα καὶ ὁ Σοφοκλῆς [Ἀντίφ. 781], «Ἐρως ἀνίκατε μαχαν, ἔρως ὅς ἐν κτήμασι πίπτει» — λέγοντο πρῶστει οἱ Κρήτες «ἀγανά κτήματα» τοὺς ὄνους «ή κτηματσαρή ή θήλια ὄνος «χαγῶρα δὲ κτήματα» λέγοντες ἐννοοῦν τοὺς ἴππους, ἡμίονους, φορδαδας κλπ.

Κύρης (δ) (κύριος) = ὁ πατήρ, ή κερά (κυρα-κυρία) οὐχί τὴν μητέρα ήν ἀπακαλοῦσι πάντοτε μάννα, ἀλλὰ τὴν προμῆτωρα, καὶ λαλά, καὶ λάλη.

Δ

Δαγαρίωμα (τό) = ἐκαθαρίσμα (ἴδιως ἐπὶ μετάλλων) «ὁ χρυσοῦς ἐλαγαρίσθη» = ἐκαθαρίσθη ἐν τῷ χωνευτηρῶν, διὰ πυρός ἔγεινε βρυστός, κ' ἐκαθάρισε, καὶ λαγάρω, καθαρίζω τι.

Δαγονικό (τό), τὰ λαγονικά = οἱ κνηγετικοὶ κύνες.

Δακκουδοπήγουνος καὶ λακκουδοπηγουνάτος (δ), ή λακκουδοπήγουνη καὶ λακκουδοπηγουνάτη, τὸ λακκουδοπήγουνον καὶ λακκουδοπήγουνάτων = ὁ ἔχων ἐν τῷ πώγωνι λακκίσκον, ὑπὸ τῶν παλαιῶν καλούμενον νόμφη.

Λαλιῶ καὶ λαλιῶ = ὀμιλῶ, λαλοῦν, λαλοῦσι, λαλοῦμε = ὀμιλοῦν, συνομιλοῦν, διαλέγονται. 2) = ἐλαῦνω, ὁ λαλούμενος = ὁ ἐλαυνόμενος, ὁ λαλιτός = ἐλαυνόμενος, σπρωκτικός (ἀμκωστῶς, βιαίως), λαλοῦσι = ἐλαύνουσι.

Λαμπρά (ή) καὶ λαμπρή (ή) = τὸ Ἄγιον Πάσχα, ή Ἀνάστασις τοῦ Σωτήρος.

Λαμπραγκηριάζω = ἐνδύομαι τὰ νέα φορέματα τα εἰς τὴν Λαμπραν κατασκευα-

σθέντα, ἐγκαινίζω τὰ καινούργη ἐνδύματα διὰ τὸ Πάσχα, γενικῶς ἅπαντες οἱ Χριστιανοὶ κατ' ἄρχ. ἔθιμον, ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες μικροὶ καὶ μεγάλοι, νέοι καὶ γέροντες, πλούσιοι καὶ πένητες τὴν ἡμέραν τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Σωτήρος ἐγκαινίζοντες τὰ καινούργη αὐτῶν φορέματα μετεβάνον εἰς τὸν ναὸν κατὰ τὴν δευτέραν λεγομένην Ἀνάστασιν, ὅτε ἐγένετο γενικῶς πρὸς ἀλλήλους ὁ ἐν Χριστῷ ἀσπασμός, μετὰ μεσημβρ. τοῦ Πάσχα, μετὰ τὸν Ἐσπερινὸν δ' ἐξερχόμενοι τοῦ ναοῦ ἐλάβανον μέρος εἰς τὸν γενικὸν τῆς ἀδελφότητος καὶ τῆς εὐκλινουῆς ἀγάπης χορὸν ἐντὸς τοῦ προαυλίου τῆς ἑκκλησίας διαρκούτος μέχρι τῆς ἑσπέρης.

Λαμπριάζομαι = πασχάζω, διατρίβω κατὰ τὸ πάσχα.

Λαμπρόκοιλα (τὰ) = τὸ Πάσχα, ἡ διακαινήσιμος ἑβδομάς, (σκόλη = σχολή = ἄργια = ἑυρή).

Λαμπροφωρῶ, λαμπροφωροῦμαι = ἐγκαινίζω, ἐνδύομαι καινούργη φορέματα διὰ τὴν λαμπρὰν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα, χάριν τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Σωτήρος [Ἴδε α λαμπρακηνιάζω].

Λαρδί (τὸ) **λαρδίον** = τὸ χοίρειον λίπος, ἐκ τοῦ λαρινός (λαρός) = εὐτραφής, σιτευτός, καὶ τροπικῶς, ἔπος λαρινόν. [Ἀριστοφ.] **Λασίθη** (τὸ), λ. Ἰταλ. La Sili (Σιτέιον) Ἡ Δίκτη ὄρος πρὸς τὸ Ἀνατολ. τμήμα τῆς Κρήτης κείμενον. Ἄξιον παρατηρήσεως εἶνε ὅτι ἐν τῷ εἰς τοὺς κατοίκους τῶν Λευκῶν ὄρεων πλεονάζον οἱ ὑψηλοῦ ἀναστήματος γιγαντώσμοι ἄνδρες, εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Δίκτης (ἐν Λασίθῃ), πλεονάζουν οἱ τοῦ μικροῦ (κοντοῦ) ἀναστήματος, εἰς δὲ τοὺς κατοίκους τῆς Ἰδῆς ἅπαντῶσιν ἄμφοτερα, δηλ. καὶ ὑψηλοῦ ἀναστήματος καὶ μετρίου, πλεονάζουν δὲ οἱ λιγοῖ (λιγυροὶ) καὶ ταχύποδες (ὀκυπόδες). Ἡ παρατηρούμενη αὕτη διαφορὰ τῶν λασιθητῶν προέρχεται ἐκ τοῦ βίου, ὃν διάγουν ἐπὶ τὸν ὑψηλοῦ αὐτῶν ὄρειοπέδου, διότι ἐπὶ τρεῖς μῆνας τὸν χειμῶνα μένουσιν ὑπὸ τὰς θαυμαλὰς καὶ χιονοσκεπῆς εἰς μεγάλας σιτάδας οἰκίας των. Ἐξ ἄλλου δὲ ἐπειδὴ τὰ χωρία κέντρα κύκλῳ εἰς τὰς παρεῖας μεγάλου λεκανοπέδιου ἀδιεξόδου ἔνθα ἡ χιὼν καὶ αἱ βροχαὶ συσσωρεύουσι τὸσα ὕδατα ἐν οἷς τὸ μέγιστον θερμητὸν δύναται νὰ πλέσῃ, σχηματίζεται ὑγρασία περιστέλλουσα τὴν σωματικὴν ἀνάπτυξιν. Εἶνε ὁμοῦς ὕγιεστατοὶ οἱ ἄνθρωποι.

Λάσθη = ἐλάσθη (ἴδε ἐλάττε) = ἔλασθη.

Λαχάνω (λαχάνω, = τυγχάνω). Ἐλαχα = ἔτυχον, παρευρέθη, α νὰ τοῦ ἄχῃ

ἄδικο» κατάρα, ἡ α ἄδικο νὰ τοῦ ἄχῃ» = ἄδικον νὰ τὸν εὖρη, ἢ νὰ τὸν συναπτήσῃ ἢ συναπαντήσῃ ἀφοῦ ἐλάχῃμε ἴς τὸ χορὸ ἢ χορεύομεν = ἀφοῦ εὐρέθημεν ἐτύχαμεν εἰς τὸν χορὸν κλ.

Λαχνός (ὁ) = κληρός, ψῆρος, καὶ σκραφνί, σκραφνίον.

Λεβήτης (ὁ), λ. Τ. (τάγμα γιαντισάρων) = ἄνθρωπος, Λεβεντιά καὶ λεβεδιά, λεβεντοσύνη = ἔλευθερία.

Λέρα (ἡ) = ὁ ρύπος.

Λεράκι (τὸ) = ὁ μικρὸς κωδιωνίσκος τῶν ποιμνίων, τὰ λεράκια = οἱ κωδιωνίσκοι.

Λέρι (τὸ), τὰ λέρια = οἱ κώδιωνες τῶν ποιμνίων, ὀνομάζονται καὶ σπλαδέρια καὶ τσάφαρα.

Λιανοκάμωτος (ὁ), ἡ λιανοκάμωτη, τὸ λιανοκάμωτο, καὶ ὁ λιανοκάμωμένος, ἡ λιανοκάμωμένη, τὸ λιανοκάμωμένο = ὁ λιγυρός, λεπτός (λιπόσαρκος), λιγνός.

Λιανός (ὁ) = λεπτός, ἰσχυρός, «λιανὴ μέση» = ἰσχυρὴ ὄσφυς. 2) μεταφορικῶς λιανός λέγεται καὶ ὁ ὄνος «λιανὸ εἶνε τὸ κτήμα μου» ἐνοεῖται ὁ ὄνος, ἐν ἀντιθέσει τοῦ ἵππου, τοῦ ἡμίονου, τῆς φορβάδος κλπ. ἄτινα λέγονται χονδρὰ κτήματα, (ὄρα κτήμα).

Λιγάκι = ὀλιγάκι, ὀλίγον, καὶ ἴλιγο, «ἴλιγο, ἴλιγο τὸ ψωμί κ' ἡ σαρακοστ' εἶνε πολλή» = πολλὰ ὀλίγον.

Λιγδα (ἡ) = ἡ χοιρεῖα ἀλοιφή ἐκ λίπους ὁ βίπος, ἡ λέρα, ἐλαιώδης κηλὶς ἢ ἐκ λίπους (Ἔγγι).

Λιγερός (ὁ), ἡ λιγερή, τὸ λιγερὸ (λιγερὸς) = εὐλιγιστος, εὐστροφος, λεπτός «λιγερὸν σπαθί». Ἴδε «Δομασκή», ἡ λιγερή, ὡς ἑλαστικὴ εὐλιγιστος.

Λίγισμα (τὸ) = εὐστροφία, ἰδίως ἐν χορῷ, «τὸ εὖσμα καὶ τὸ λίγισμα».

Λιγνός (ὁ), ἡ λιγνή, τὸ λιγνὸ = ὁ λεπτός (λιπόσαρκος), καὶ βιστάτος ὡς βίτσα = κλών = βλαστερός.

Λιγοφύχῶ = ἀνυπομονῶ, λακταρῶ, (ὀλιγοστεύει ἡ ψυχὴ) = ὀλιγοφύχῶ ἀπὸ τὴν λακτῆρα ὀλιγόφυχος, ἡ λιγοφύχια, τὸ λιγοφύγο, ὡς λιγόχρονο = τὸ ὀλίγα ἔτη ζήσαν, λιγόκαρδο = τὸ μικρὸ τὴν καρδίαν.

Λιό = λίαν, κατ', μάλιστα, λιό-καλλίτερη = ἡ πλέον ὑψηλότερα. 2) Ναισχε-λιό = ναι βέβαια, μάλιστα. 3) πλέον (συγκρ. προσθετ.) ἐν ταῖς ἀνατολικωτέραις ἐπαρχίαις ἴδια ἐν Σιτεία λέγεται πλιό καὶ μπλιό, ὁ πλιοκαλλίτερος, ὁ πλιοκακήτερος καὶ πλιοκακός, ὁ πλιομικρότερος κλπ.

Ἰλιόβασιλεμμα (τὸ), τὰ Ἰλιόβασιλέμματα = ἡλιοβασιλέμματα, ἡλιοβασιλέμματα = αἱ δυσμαὶ τοῦ ἡλίου. Ὁ ἥλιος βασιλεύει = ὅταν δῆ.

Λιουβουτήματα (τά) = ήλιουβουτήματα (ήλιος-βουτώ = βυθίζωμαι = ήλιος βυθισμός· εις τὸ γάος τοῦ οὐρανοῦ ἢ εις τὴν θάλασσαν κατὰ τοὺς παλαιούς· ὅτι ὁ ήλιος ἐκινεῖτο καὶ οὐχὶ ἡ γῆ) = ή δύοσις τοῦ ήλιου **Λιοκαθίσματα** (τά) = ὁ ήλιος καθίζει = ἀναπαύεται πρὸς ἐσπέραν = αἱ τοῦ ήλιου δυσμαί.

Λιοκαλλίτερος (δ), ἡ λιοκαλλίτερη, τὸ λιοκαλλίτερο = ὁ λῖαν καλλίτερος, ἡ ὀλοκαλλίτερος = ὁ ἐξ ὀλων καλλίτερος.

Λιομικρότερος (δ), ἡ λιομικρότερη, τὸ λιομικρότερο = ὁ λῖαν μικρότερος, ὁ πάντων μικρότερος, ἀὸ λιομικρότερος ἀπὸ τ' ἀδέρφια λέγεται ἀποθύξιν ὁ πλέον μικρότερος (ὁ τελευταίος) τῶν ἀδελφῶν (ἐν Κρήτῃ) καλεῖται ἀποθύξιν καὶ στεροβύξιν.

Λιόπριος (δ) = Ληόπριος = ἐληόπριος, ἐλαιόπριος, = δένδρον.

Λιόπυρον (τό) = Ἡλιόπυρον [ὁ Σκαρλ. Βυζάντιος εἰς τὸ ἀπλοελλ. λεξικόν του ἀναφέρει τὴν λέξιν λέγει, α Ἡλιοπύρι (εὐγενής καὶ Ἑλληνικοτάτη λέξις, διασωθεῖσα ἀπαρραλλάτως ἄχρις ἡμῶν)], ἡ λέξις αὕτη εἶναι παγκοίνως γνωστὴ καὶ συνηθεστέρα ἐν Κρήτῃ «μὴ στέκῃς ἐς τὸ Ἡλιόπυρον (εἰς τοῦ ήλιου τὴν πυράν).

Λιόχεντρα (ἡ) καὶ ὄχεντρα, ὄχενδρα = ἔχιδνα, ὄρις ποικιλόχρους, ἀμφίδιος, «τὴ λιοχεντρα τὴν πλουμιστὴ καθένα ἔς τὸ λαιμό της».

Λογάρι (τό), λ. Βυζαντιν. = λαγαρόσχυρος, καὶ ἠσαυρός κεκρυμμένος, καὶ βέρως.

Λοῆς = λοῆς, «τὶ λοῆς ἀτὶ λοῆς θελεῖς νὰ σοῦ κάμω τὸ ῥόρεμα;» = ἐκ ποίας ποιότητος, ποίου εἶδους; — «πολλῶν λογιῶν διαμάντια ἔχεις» = παλλῶν εἰδῶν ἀδόμαντας ἔχεις. — ἔσσα λοῆς τὸ θέλω (= λοῆς) = τοιουτοτρόπως τὸ θέλω — «ἦντα λοῆς τόπαλες;» = με ποῖον τρόπον τὸ ἔπαθες; — «λοῆς λογιῶν» καὶ = πολλῶν λογιῶν = πολλῶν εἰδῶν.

Λογόστημα (τό), λέγεται ἢ διὰ προφορικοῦ λόγου, ἔνευ ἐγγράφου συμφωνία (ἐκ τοῦ λόγος ἔστημι), ὡς ἐν συμφωνία συνοικεῖσθαι. διὸ καὶ «λογοστέμνοι» = ἔκτοτε οἱ μεμνηστέμνοι, λέγονται.

Λουκανίκα (τό), τὰ λουκανίκα λ. Ῥωμαϊκῆ, ἐκ τοῦ Ἱταλ. *lucanica* = ὁ ἄλλας, τὸ γόρδαυμα κυρίως τοῦ χοίρου, ἢ παραγωγῆ [κατὰ τὸν Εἰρηναῖον Ἀσώπιον, ὄρα Ἔστιαν Τόμ. Γ'. 26 Ἰου. 1877 σελ. 411-412], τῆς λέξ. Λουκανίκον εἶναι ἀπὸ τοῦ Λουκούλλου Ῥωμαίου, τοῦ μεγίστου τῶν μαρτύρων τῆς γαστρῆς, ἀργαιότερου τῶν Ἀπικίων, ἄλλων κοιλοδούλων, ἐξ ὧν ὀνομάσθησαν καὶ τὰ ἀπάκια.

Λουμπάρδα (ἡ), καὶ μπουμπάρδα = τὰ πρῶτα τηλεδῶλα, κανόνια καὶ γαβάνια, ἴσως ἐν Λουμπάρδια ἐφευρέθησαν ἢ ἦτο τὸ μηχανουργεῖον εἰς ὃ κατασκευάζοντο. 2) εἶδος πλοίου.

Λουμπαρδία (ἡ) καὶ μπουμπαρδία (ἐκ τοῦ κρότου μπουρ, μπουύμ,) = κανονοβουλισμός, καὶ κουματί.

Λουμπάρι (τό), τὰ λουμπάρια = τὰ πορτέλλα αἱ κανονοθυρίδες τοῦ πλοίου, «ν' ἀνοίξω τὰ λουμπάρια μου».

Λουρί (τό) = λωρίον, λῶρος, ζμάς, λεπτὴ ταινία ἐκ δέρματος, διὰ τῆς ὀπίας οἱ ποιμένες καὶ χωρτοὶ γνάφωσι καὶ ἐτηραίνουσι πρὸς γρήσιν οἱ ἐπιδιόρθωσιν καὶ βράβην τῶν ὑποδημάτων αὐτῶν, καὶ μεταφορ. «αὐτὸς εἶναι λουρί,» νευρώδης, δυνατός, ἀλουροδεμένος, τὸ με λωρία δεδεμένος.

Λουτρό (τό) = Ἐπίγειον τῆς Ἀνωπόλεως ἐν τῇ παραλίᾳ Σφακίων. Δὲν ὑπάρχει σχεδὸν χωρίον εἰς τὸ ὅποιον νὰ μὴ εἰρῶσται θέσις τις φέρουσα τὸ ὄνομα Λουτράν, Λουτράκι, Παλαιόλουτρα, λουσοθήρι κλπ. ἀποδείξεις ἀναμφισβήτητος ὅτι οἱ παλαιοὶ ἡμῶν πρόγονοι εἶχον δημόσια λουτρά εἰς τὰ ὅποια συχνότατα ἐκαθαρίζοντο χάριν τῆς υγιείας αὐτῶν, σήμερον εἰς τὰς πόλεις μόνον εἰρῶσονται τινὰ καὶ ταῦτα ἐν ἀθλιεστάτῃ καταστάσει, ὥστε οἱ ἐκτός τῶν πόλεων σπανιότατα λουδοῦνται, εἰς τοῦτο ἀποδοτέον ἐν τῶν αἰτίων τῆς μαστίγιων τῶν ἐν Κρήτῃ λεπρών καὶ ἐλεφαντινῶν.

Λώπης, ἢ λώπως (λέγω-πῶς = λέγω ὅτι), δοκεῖ μοι, ὡς ἔοικε, μήπως, νομίζω ὅτι.

M

Μὰ λ. Ἱταλ. *ma* = ἀλλά, «ἤθελα νὰ σῶς ὀμιλήσω, μὰ δὲν γνωρίζω ἂν εὐκαιρῆτε».

Μά, (ἐπίρρημα) ἐπὶ ὄρκου. «Μὰ τὸ ναί!» — «Μὰ τὸν ήλιο ποῦ μᾶς φέγγει», κυρίως ἐπὶ ἀνήσωσης, νῆ (ἐπὶ βεβαιώσεως) ναί, μὰ τὸν Δία = Νῆ Δία, «ναὶ μὰ τὰ λάχανα» ναὶ καὶ μὰ τὸ φῶς τοῦ ήλιου — Ὅχι, μὰ τὸν Δία = Μὰ Δία. Ὅχι, μὰ τὴ λαύρα καὶ τῆς φωτιᾶς κλπ.

Μαγάρι λ. Ἱταλ. *magari* = μακάρι, εἶθε, ἂν, καὶ ἂν.

Μαγαρίζω, μαγαρίζω (καὶ κατ' ἀναγραμματισμόν, γαμαρίζω) Μεταβ. καὶ αμετάβ. = κόπρω μίανην, ὄζω. Ἐκ τοῦ μαγαρίζω = (μαγαρίζω), κτίζω ὀπόγειον οἶκημα = μέγαρον (ὄπερ ἐλέγετο καὶ μάγαρον), χρήσιμοι διὰ τὴν ἐορτὴν τῶν

Θεσμοφορίων, τελουμένων ἐν Ἀθήναις, ὅπου ἐνέκλειον ἰδίδια, παρ' Ἀριστοφάν. μυστηρικὰ καὶ μυστικὰ χοίρια καλούμενα, ὄφεν ἢ σημασία κτίζω κοπρῶνα, ποιῶ τι βυπαρόν, βυπαίνω, « ἂν μαγαρίσω » = εἶν μανθῶ, μολυνθῶ, τιλῶ, μυσάτω.

Μαγαρισά (ἡ) = μίσημα, μόλισμα, ἀκαθαρσία, « ἑμαγάρισε, διότι ἔφαγε τὴν σαρακοστή κρέας » = ἐμολύθη καταλύσας τὴν τεσσαρακοστήν, κρεωφαγῆσας. « Μὴ φῶς μαγαρισά γιὰτ' εἶνε Παρασκῆ ». = Μὴ φάγῃς κρέας, ἀκαθαρτον καὶ μεμιασμένον θεωρούμενον ὡς ἀπαγορευμένον ὑπὸ τῆς θρησκείας, διότι εἶνε Παρασκευή.

Μαγέρεμμα (τό) = μαγέρευμα, καὶ μαγεριά γενικῶς τὰ γέρδοπα, τὰ ὄσπρια, μαγίρευμα (μαγηρεῖον) = ἔστια.

Μαδάρα (ἡ) = μαδαράς, τόπος ὄρεινός, γαλεπούδη; χωρίον ὄρεινόν.

Μαδοῦμαι (μαδίω, μαδῶ = ἐκτιλλω), μαδίεται = ἐκτιλλεῖ, ἀποσπᾷ τὰς τρίχας.

Μαζῖ = ὄμοϋ, ἄμα, ὁμαδί (ὁμαδῖς), ὁμοθουμαδόν.

Μαζῶσις (ἡ) = συνάθροισις, σύναξις, « ἑμαζῶθηκε κόσμος » = συνηθροίσθη κόσμος = λαός, καὶ μεταφορ. ἑμαζῶθηκε = ἔφυγε, ἔδραπέτευσε, ἀπῆλθε, καὶ ἑμαζῶθη ἔς τὸ καλόδι του » = περιώρσθη εἰς τὴν οἰκίαν του.

Μαῖνα (ἡ) λ. ἴταλ. = καταστολή λ. ναυτική, « μαῖνα τὰ πανιά » = ὀλιγότευον τὰ ἰστία τοῦ πλοίου, ὀπισθοχώρησον, στήθι, μαῖνάρω = περιστέλλω, « μαῖναρε τὸν θυμόν σου » = κατάστηλον, ὀλιγότευσον τὴν ὀργὴν σου.

Μακελεύω = κρεουργῶ, βασιζῶ, σπαράττω, στρεβλῶ.

Μακελιό (τό) = μάκελον, τὸ σραγετον, κρεουργεῖον, κρεοπωλεῖον (τουρκιστὶ κασατῖό).

Μακρομοῦσις (ὁ) = ὁ ἔχων μακρὸν πρόσωπον, ὡς ἐν παραδείγματι ὁ γοῖρος.

Μάλαμμα (τό) = μάλαγμα (μαλάσσω) = ὁ καθαρὸς καὶ λαγαρισμένος χρυσός, 2) καὶ μάλαμμα (τό) = ὁ ἐκκαθαρισμένος σίτος ἐπισωρευμένος ἐν τῷ ἄλωνι.

Μαλλιαρός (ὁ), ἢ μαλλιαρῆ, τὸ μαλλιαρό = ὁ θαυός, ἢ μαλλιαρῆ γυνή = ἡ ἔχουσα οἰσίνε γένειον καὶ μύστακα, ὅπερ θεωρεῖται ἐν Κρήτῃ ὡς καχὸν σημεῖον ὄφεν καὶ ὁ θεός νὰ σὲ βλέπῃ ἀπὸ σπανὸ ἄνδρα χι' ἀπὸ μαλλιαρῆ γυναίκα.

Μαμορεβγῶ = καλλιερῶ τοὺς ἄγροὺς, γεωργῶ.

Μαμοῖρης (ὁ) = ὁ καλλιερῶν τοὺς ἄγροὺς, ὁ γεωργός.

Μάνα (ἡ) καὶ μάννα = μήτηρ, τὸ μα-

νάκι, ἢ μά, = ἡ μητέρα, ἢ μάναις, μαννάδες = αἱ μητέρες.

Μανέλι (τό) καὶ μανλι (ὑπὸ τῶν κατοίκων τῶν Ἀνατολ. ἐπαρχ.) = μανέλιον, φέλλιον, βραγιόδιον.

Μανηάκι (τό) = μανηάκιον, ὁ μανηάκης, ὁ κλοῖδι, λ. ἔλ. ὄρα καὶ κουδουριά.

Μάνταλος (ὁ) = μάνδαλος, ἐπιθλής, μοχλός, ὄγεός, κλειθρον, καταβλής, παρ' Ὀμήρῳ δέ, « κληῖδα μεγάλην ». (Τουρκιστὶ μπεράτης). — μανταλωμένος καὶ σφιγτομανταλωμένος = κατάκλειστος ἐν τῷ οἴκῳ.

Μανταεύγω = καταγγέλλω, μνηνῶ, καταμνηνῶ, προδίδω, μαρτυρῶ.

Μαντάτο (τό) λ. ἴταλ. = ἀγγελία, εἰδησις, καὶ ὡς χαιρετισμὸς συνήθης παρὰ Κρητοί. « Ἄντα καλὰ μαντάτα μᾶς φέρετε; » = ὁποῖας καλὰς εἰδήσεις μᾶς κομίζετε;

Μανταποφόρος (ὁ) = ἄγγελος, ἄγγελιοφόρος.

Μαντιλίδα (ἡ), αἱ μαντιλῖδαι, φυτὸν αὐτοφυές κοινότατον ἐν Κρήτῃ, καὶ γνωστόν διὰ τὴν μαντικὴν τοῦ ἄνθους του παιδιάν. Πολλὰ καὶ διάφορα εἶδη τῆς μαντιλῖδας; εὐρίσκονται ἐν τῇ νήσῳ, ἀλλὰ δύο γένη τούτου ἐν εἶναι τὰ γενικώτερα, αἱ ἔχουσαι ἄνθη λευκὰ καὶ αἱ ἔχουσαι ἄνθη κίτρινα, ἀμρότερα δὲ τὰ γέννη ἐν μέσῳ τοῦ ἄνθους ἔχουσι χροῦν (χροῦδι) κίτρινον, πέριξ δὲ τῆς περιφερείας τοῦ ἄνθους ἴστανται τὰ πέταλα (ἢ φύλλα τοῦ ἄνθους) Τὰ ἄνθη τῶν μαντιλῖδων μεταχειρίζονται ὡς μαντιαν (παιδιάς χάριν) οἱ νέοι καὶ νεάνιδες τῆς Κρήτης θέλοντες νὰ μάθωσι τὰ κερὶ τοῦ μέλλοντος αὐτῶν συμβεβημένα. λ. χ. ὁ νέος εἰάν θὰ λάβῃ σύζυγον τὴν ἀγαπητὴν τῆς καρδίας του, λαμβάνει ἐν ἄνθος τῆς μαντιλῖδας, φυλλοτομῆι κατὰ σειρὰν τὰ πέταλα τοῦ ἄνθους ἐν πρός ἐν λέγων κατὰ τὸ ἀποσπώμενον πρῶτον — θὰ τὴν πάρω, κατὰ τὸ δεύτερον, δὲν τὴν παίρνω, καὶ οὕτως ἀποσπᾷ ἅπαντα, εἰάν δὲ τὸ τελευταῖον φύλλον εἰς τὸ — θὰ τὴν πάρω — ἐπίτρυγε τὸ ζήτημα τῆς μαντικῆς του, εἰάν δὲ τὸ τελευταῖον τύχη εἰς τὸ — δὲν τὴν παίρνω, — ἀπελπίσθια καταλαμβάνει τὸν μαντευόμενον, διότι τοῦτο σημαίνει ἀποτυχίαν, καὶ πολλὰ ἄλλα ζητήματα λύσων διὰ τοῦ ἄνθους τῆς μαντιλῖδας, ἴσως σγέσειν ἔχουσης, ὡς τὸ ὄνομα αὐτῆς προδίδει, μὲ τὰ παρὰ τοῖς πάλαι Ἕλλησιν ἐπιρρ. εἶναι λήγοντα, δι' ὧν ἐσημαίνοντο διάφοροι παιδιαί, οἷα τὰ, — ὄστρακίνας, βασιλίνας, διελευστίνδας, μινῖδας, χυτρίνας, φρυγίνδας, κινητρίνας, σχοινοφυλλίνδας, ἀποδιόρασκίνδας κλπ. = μαντιλῖδας.

Μαντινάδα (ἡ), λ. Ἰταλ. (matinata, ven matinata) = τὸ ὁριστικὸν ὁμοιοκατάληκτον.

Μάντρα (ἡ) = μάνδρα τῶν ποιμνίων, ὁ σῆκος, τὰ μαντριά (μαντρί = μανδρίον), αἱ μάνδραι, οἱ σῆκοι.

Μαντζίλω = εἰσάγω τὰ ποίμνια εἰς τὴν μάνδραν καὶ μεταφορ. « ἔμαντρίσαντες τὸν ἐχθρὸν ἔς τὸ κάστρο » = ἐκδιώξαντες τὸν ἐχθρὸν, τὸν ἠνάγκασαν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ φρούριον.

Μαντζουράνα (ἡ) καὶ ματζουράνα, μαντζουράνα ἀπὸ τοῦ λατιν. origanum majorana, ἢ λ. Ἰταλ. maggiorana = τὸ ἀμάρακον, μάρων.

Μαργέλωμα, (τὸ) καὶ χρυσομαργέλωμα, χρυσομαργελωμένο, ἀργυρομαργελωμένο, μεταξομαργελωμένο, κλπ. = χρυσοποικιλίον τὸ ἢ ἀργυροποικιλίον μετὰ σύρμα καὶ μαργαριτάρια κεντημένον ὑπόδημα, ὡς τὰ καλόκρια (ἄρα) καὶ Μαργέλι = τὸ μαργέλιον = τὸ μάρωρον.

Μαργόλος (ὁ), λ. Ἰταλ. mariolo = πανούργος, ἀστειός.

Μαρνέρος, (ὁ), λ. Ἰταλ. marnero. Θαλασσινός, ναυτικός, ναύτης, γερμιντζής, κατεργάτης.

Μάρωπον (τὸ) λ. ποιμην. τὰ μάρωπα = ἡ ἀμνή (μῆλον), ἡ ὀλιγώτερον τοῦ ἔτους οὔσα καὶ μὴ τεκνοποιήσασα, καὶ τὸ « χρονιάτικο » (ἑνὸς ἔτους) ὄηλυ πρόβατον, ὅπερ δὲν ἐγέννησεν ἔτι, τὰ μάρωπα = αἱ ἀνάδες* ἀλλὰ καὶ μαρῶπι εἰς τὰ ἀνατολικώτερα μέρη καὶ μόνον ἐν συνθέσει γίνεται - μάρωπον καὶ - μάρωπα.

Μαργάλε (τὸ), λ. T. masgal = ἡ θυρίς τοῦ πύργου ἢ τοῦ τείχους = ἡ τοξότης = ὀπλοθυρίς.

Μασέλα (ἡ), λ. Ἰταλ. ἡ παρειά, τὸ μάγουλον, ἡ γνάθος.

Μαστρατιάς (ὁ) = κύαθος, ποτήρ, ποτήριον δάλινον μετὰ λαδίδος [Δειπνοσοφ. Βιβλ. Α'. ἐδάφ. 51].

Μὰ τὸ ναί = ὄρκος Εὐαγγελικός, « ἔστω δὲ ὁ λόγος βραῖν ναί, ναί, καὶ τὸ οὐ, οὐ. [Ματθ. Ε'. 37 — Ἰακ. Ε'. 12 — 6 Κορινθ. Α'. 17]. Καὶ Ὀμηρικῶς, Μά: τοῦτο Ὀμηρὸς ὡς συλλαβῆς τάξιν ἔχον τέλησι, τότε μὲν ἀντὶ τοῦ « Μὰ τὸ ναί », κέχρηται, ὡς « ναί μὰ τὸ δὲ τὸ σκῆπτρον » [84-234], ὅτε ὄμνυσιν, ὅτε δὲ ἀπόμνησά τι, συζεύγνυσι τὸ τῆς ἀποφάσεως, οἶον, οὐ μὰ γὰρ Ἀπόλλωνα, καὶ ἐν Ὀδύσειαι [20, 339], « Οὐ μὰ Ζῆν Ἀγέλαος » ἡμεῖς δὲ τὸ μὰ ὡς μέρος λόγου ἀπομνύντες παραλαμβάνομεν, μὰ τὸν Δία λέγοντες, ἔστι δὲ καὶ ἐπίρρημα ἐπεικτικόν, « Ὅχι μα τῶ ναί » (ὄσπερ μὰ τῶ ναί, οἱ

Κρήτες), οὐ μὰ, ἢ οὐ, ἀπωμοτικῶς, πλεονάζει δὲ κατὰ Ἀττικὴν συνήθειαν, διασταλτικὸν ἐπὶ τὸ μὰ. [Σχολία Ὀμ. Ἰλ. Α. τόμ. Α'. σελ. 10 § 86 ὑπὸ Ἐμμ. Βέκκερ].

Μαυλιότης (ὁ) = προαγωγός, μαστριώτης πορνοδόσκος, (τουρκιστ. βουφιάνος).

Μαυλιόρα (ἡ) = μαστριώτης, ἢ τὰς γυναίκας ἢ τοὺς ἀνδρας προσκαλοῦσα καὶ ἐκμαυλιόουσα. Δηλιάνειρα, ἢ ποιούσα τοὺς ἀνδρας γυναικῶν ἐρᾶν = μείστρα (τουρκιστ. βουφιάννα).

Μαύρη (ἡ) ἢ αἰθλωψ καὶ ἀράπισσα = ἐκ τῆς Ἀραβίας, καὶ μεταφορ. = ἡ δυστυχής, « καὶ σέρν' ἡ μαύρη μιά φωνή, » = ἡ κακομοίσα, ἢ ἀτυχής, ἢ δυστυχής.

Μαῦρος (ὁ), ἢ μαύρη, τὸ μαῦρο = ὁ μέλας, ὁ ἄραψ, (ἀράπης ἀπὸ τῆς Ἀραβίας = Ἀραβία), μιαιφῶν (Μισορ = ἡ Αἴγυπτος τουρκιστ.) Αἰγύπτιος καὶ φираоύνης = Φαραωνίτης. 2) μεταφορ. μαῦρος = ὁ ἔππας, ἀκαθαλικά τὸν μαῦρόν του = ἰππεύει τὸν ἔππον του. 3) μαῦρος, μαύρη, μαῦρο = ὁ δυστυχής, ὁ τεθλιμένος, ὁ ἀτυχής, « ὁ μαυροκακομοίρης » ὁ « μαυρομοίρης » ὁ κακός.

Μελισσόκηπος (ὁ) = μελισσῶν κῆπος ἢ ἡ θέσις, ἔθνα εὐρίσκονται αἱ κυψέλαι τῶν μελισσῶν.

Μενεξές (ὁ), φυτὸν καὶ ἄνθος = ἴον, μελάνιον, λευκότον (ὁ λευκός) ἀλλαγῶν βιολεττά ἀφλόγιον (Θεοφραστ. φυτ. Γ' 8). Οἱ μενεξέδες = τὰ ἴα.

Μεριζάνι (τὸ), λ. T. = τὸ κοράλλιον.

Μεριζανοβαμμένο (τὸ) = κεχρωματισμένον ὡς κοράλλιον ἐρυθροῦν, ἐρυθροχρουν, ποσφοροῦν.

Μεσσαρά (ἡ) καὶ Μεσσαρέ, « ὁ Κάμπος » καὶ « ὁ κάμπος τῆς Μεσσαρίας » Μεσσαρά = ἡ ἐν μέσῳ ὀρέων πεδιάς, οὕτως ὀνομάζεται ἡ περίεξ τῆς ἀρχ. πόλεως Γόρτυρος τῆς ὁποίας τὰ εἰρήπια φαίνονται εἰστέ, μεγάλη καὶ εὐφοροτάτη πεδιάς, ἢ ἐκ τοῦ Μεσερέμ (Ἑβραϊστικ.) ὄν, κύρ, ὁ ἐκ τοῦ Χάμ, ἐξ οὗ καὶ Μεσερέμ, ἢ Αἴγυπτος, ἢ νῦν Μέσερ ἢ Μισορ ὀνομαζομένη, καὶ ἀλλαγῶν πολλὰ πεδιάδες φέρουσι τὸ ὄνομα Μεσσαρά τὸ μέγα τοῦτο καὶ πεδινὸν μέρος τῆς Κρήτης πηθάνον νὰ ὀνομάσθῃ οὕτω ὡς κατέχον τὸ εὐρύτερον μέρος κατὰ τὸ μέσον τῆς Νήσου.

Μεταγνώθω = μετανοῶ* μεταγνωσμός, ἐμετάγνωσις = μεταμέλεια, μετεμελήθη, μετενόησε.

Μητᾶτο (τὸ), λ. λατιν. (Μιτᾶτο) = αὐλή, σῆκος, μάνδρα, σταθμός, προβάτιον, στάνη, τόπος εἰς ὃν αὐλίζουσι τὰς αἰγας

καὶ τὰ πρόβατα, ἀμέλγους καὶ τυροκομοῦσι, Μητᾶτο σταθμὸς προβάτων, ἔνθα ὁ σηκὸς τῆς τυροποιίας μὲ προαύλιον, μάνδραν πεφραγμένην.

Μισεμμός (ὁ) = μισεμμός, ἀναχώρησις. **Μίσεμμα** (τὸ) = μίσεμμα, ἡ ἀναχώρησις. **Μισεύγω** = ἀπέρχομαι, ἀναχωρῶ. Ἐμίσεψε = ἀπῆλθε· «ὁ μισεμμός σου μὲ λυπεῖ» = ἡ ἀναχώρησις σου μοῦ προσενεὶ λύπην.

Μισίρι (τὸ), λ. Τ. ἡ Αἴγυπτος· ἡ κατ' ἄλλους ἐκ τοῦ Ἑβραϊκοῦ Μεσερέμ, κύρ. ὄνομ. ὁ ἐκ τοῦ Χαμ ἐξ οὗ καὶ Μεσερέμ; ἡ Αἴγυπτος, ἡ νῦν Μέσερ ἢ Μισίρι ὀνομαζομένη, καὶ Χαμπεσία.

Μισιρλῆς (ὁ), οἱ Μισιρλῆδες λ. Τ. οἱ Αἰγύπτιοι, οἱ μαῦροι (ἀράπιδες, ἀραπάδες, στραβαραπάδες, ὡς πάγοντες οἱ πλείστοι ἐξ ὀφθαλμικῶν νοσημάτων) καὶ χαμπεσιῶδες.

Μιστό (τὸ) = μισθός, ἡ ἐλεημοσύνη.

Μιστός (ὁ), ἡ μιστή, τὸ μιστό, = ὁ μικρός, ἡ μικρή, καὶ μικρά, τὸ μικρόν, ἐν ταῖς δυτικαῖς ἐπαρχίαις καὶ μικρὸς ἐν ταῖς ἀνατολικαῖς.

Μιζάλης (ὁ), καὶ Μιχελῆς, Μιχελιός, Μιχελάκης, Μιχαλάκης, Μιχαήλος, Μιχῆς, Μιχῆλης, = Μιχαήλ, κύρ. ὄν.

Μνώγω καὶ ἀμνώγω = ὀμνῶ, ὀμῶν, ὀμνῶμι, ὀρκίζομαι.

Μοδαρά (ἡ), λ. ποιημ. ἡ τῶν τυπῶν νεκρὰ (φρέσκα) μυζήθρα· (ἡ ἐλεκτοτέρα καὶ γευστικώτερα τῆς Ἑλλάδος παράγειται ἐν Κρήτῃ καὶ ἔνεκεν τῆς πύας καὶ διότι δὲν ἀραιρεῖται ἐξ αὐτῆς ὁ βούτυρος ὑπὸ τῶν τυροκόμων).

Μοῖρα (ἡ) = ἡ Τύχη· μεταφορ. «δὲν θά γνωρίσῃ μοῖρα» = δὲν θά ὑπανδρευθῇ· καὶ ὡς κατὰρα, «μοῖρα νὰ μὴ γνωρίσῃ» = νὰ μὴ ἀξιωθῇ νὰ ἔλθῃ εἰς γάμου κοινωνίαν.

Μοιροχάρι (τὸ) = τῆς Μοῖρας τὸ βιβλόν, «τὸ γραφτό» = τὸ πεπρωμένον· καὶ παροιμ. «Τὰ γράφ' ἡ μοῖρα 'ς τὸ τὸ χαρτί, πελέκι δὲν τὰ κόβγει».

Μονομεριάζω καὶ μονομερίζω = συναγω. συλλέγω, περισυλλέγω, συναθροίζω, ἀθροίζω· ἑμονομερίασαν καὶ ἑμονομεριάσανε = συνῆλθον ἐπὶ τὸ αὐτὸ, συνήχθησαν μονομέριαις = συνάθροισαν.

Μοντάρι, λ. Ἴταλ. montare καὶ μοντέρνω = ἀράσσω, ἐπιτίθειμαι, ἐπιφέρωμαι τινι.

Μοσκᾶτο (τὸ) (κρασί) = ὁ Ἄνθοςμιας οἶνος. «Ἄλλ' ἄνθοςμια καὶ πέπωνι νεκταροσταγεῖ». [Δειπνοσοφ. Βιβλ. Α'. ἰδ. 55]· καὶ Μοσκᾶτο σταφύλι = λευκὸν καὶ εὐόσμον εἰς τὴν γεῦσιν = «Ἄνθοςμιας βότρως».

Μόσκος (ὁ), ὁ μᾶσχος = μῦρον.

Μοσκοκοῦτι (τὸ) = μοσκοκοῦτιον, πυξίς, κυτίον τοῦ μύσχου (μύρου).

Μοσκοκῆσα (τὰ) = Μοσκοκῆσια· 20—40 νησίδα κείμενα παρὰ τῇ Κυθωνίᾳ (Ἄϊβαλ) μεταξύ Δέσου καὶ Αἰολίδος, παρ' ἀρχ. ἑκατόνησοι.

Μουδὲ καὶ Μουιδὲ = μὴ οὐδέ, μὴδέ, ἀλλ' οὔτε, οὐδέ, = οὐ—ἰδὲ = οὐδέ.

Μοῦντισμα (τὸ), (μουντίζει ὁ καιρὸς = συσκοτᾶζει, ὡγρᾶ ἡ ἡμέρα = βαδιδᾶζει) = λυκόφως· μουντὸς καιρὸς = συνεφώδης καιρὸς, κλίνει πρὸς βροχῆν.

Μούρη (ἡ) = πρόσωπον· «δὲν ἔχει ταῖα ἡ μούρη του», = δὲν ἔχει αἰδῶ μούρη κτριμισμένη, ψυχρὴ διαστραμμένη· παροιμ. καὶ μεταφορ. ἡ μούρη τοῦ σπιτιοῦ = ἡ πρόσοψις τῆς οἰκίας.

Μουρμουρίζτρα (ἡ) ἡ μουρμουρίζουσα ἀουαρτήτως, μουρμυρίζουσα, γογγύζουσα. Οἱ παλαιοὶ ἔλεγον «βορβορίζει», ἡ πάντοτε θέλουσα, ἀγαπῶσα τὸ μουρμουριτόν, τὰ ψυθιρίσματα, τὰ κρυφομιλήματα, ψυθιρίστρα· τὸ μουρμουρίζμα, ἡ μουρμουριτόν τοῦ ἐν βύακι τρέχοντος ὕδατος.

Μουσοῦρων στρατά (ἡ) = ὁδὸς τῶν Μουσοῦρων (οἰκογένεια Βυζαντινῆ, ἐκ τῶν 12 εὐγενῶν τῶν ἀποσταλέτων ἐν Κρήτῃ τῷ 1182 μ. Χ. ὑπὸ τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ Ἀυτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου).

Μπά (ι), λ. Τ. = οὐ, οὐχί, ὄχι.

Μπά (τὰ) καὶ ξά . . . (τὰ) λέξεις ἀτελεῖς, πρὸς παράστασιν τοῦ ψυχοραγοῦντος προφερόμεναι. «Μπά, ἀντί μπαπακερά (βαμβακερά), καὶ ξά, ἀντί μεταξωτὰ (ἐκ μεταξῆς) ὑφάσματα ἢ ἐνδύματα» ὡς ὁ στίχος δηλοῖ.

«μῆτε τὰ μπά . . . μῆτε τὰ ξά . . .
μῆτε τὰ βελουδέρα».

ἀποκοπτόμεναι αἱ λέξεις ὑπὸ τοῦ πάγοντος προσώπου· ὡς κρι = κριθῆ, κρᾶ = κράνος, μά = μάνα (μήτηρ) πᾶς = πατέρας (πατήρ).

Μπιδιέρα (ἡ), λ. Ἴταλ. = τὰ σημεῖα (σηνάια) τῆς συνεννοήσεως· ἡ σημάια, ἦν οἱ Βυζαντινοὶ ἔλεγον φλάμπουρον, καὶ σήμερον αἱ τῶν ναῶν σημάια, αἱ μετὰ τῶν ἐξαπετερίγων περιφερόμεναι φλάμπουρα λέγονται.

Μπαϊράκι (τὸ), λ. Τ. = ἡ σημάια, καὶ σαντζάκ· ἡ δὲ τοῦ προφήτου σημάια (εἶνε τῆς Φατιμῆς ἡ βράκα μητρὸς τοῦ προφήτου) «Σαντζάκ-Σερῖφ», ἣτις ἐξέρχεται ἐκ τοῦ θησαυροφυλακίου ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ κινδύνου τοῦ τουρκ. κράτους καὶ τὸ ὅποιον

ὄφελου ἄπαντες ὁ πιστοὶ τοῦ Μωάμεθ ὀπαδοὶ νὰ συνοδεύσουσι καὶ ἀγωνισθοῦν μέχρι τελείας νίκης ἢ ἐξοντώσεώς των. Μπαϊράκι (τό) = τουρκ. καὶ ἓνα τάγμα στρατοῦ. 5 μπαϊράκια = 5 τάγματα τουρκικοῦ στρατοῦ.

Μπαϊράκ-άγασής (ὁ) λ. Τ. = ὁ ταγματάρχης.

Μπαϊραχτάρης (ὁ) λ. Τ. = ὁ σημαιοφόρος (κατὰ τοὺς Βυζαντιν. = ὁ Φλαμπουριάρης).

Μπάλλα (ἡ), λ. Ἰταλ. = ἡ σφαῖρα τοῦ ὄπλου. « Σφαῖραν ἢ πάλαν ἔρριψαν » καὶ πάλαν ὑπὸ τοῦ πάλασθαι. Ῥωμαῖοι πάλαν τὴν σφαῖράν φασί καὶ ἰδιωτικῶς πάλαν». [Βαρίνου λεξικ.].

Μπαλλωθιά (ἡ) (καὶ μπαλλωτέ, οἱ κάτοικοι τμήματος τῆς Ῥεθύμνης ὡς κανονῆ = κανονιά, τουφεκῆ = τουφεκιά, σπαθῆ = σπαθιά, μαχαίρῆ = μαχαίριξ, λιθανῆ = λιθανιά. κλπ.) = βολή, ψόφος ὄπλου, τὸ βήψιμον σφαιρας ἐκ τοῦ ὄπλου ὁ κρότος αὐτοῦ καὶ ἄνευ σφαιρας διὰ μόνης πυρίτιδος.

Μπάλωμα (τό) = ἐμβάλωμα, ἐπιβληθὰ ἀπερραμμένον, βύτιμα.

Μπαλωμένο (τό) = ἐμβαλωμένον, ἐπιθωρημένον, ἐπισκευασμένον, ἀναρραμμένον καὶ παροιμ. Κρητῶν.

« Καλλιά ναι μιὰ καλή ἀναρράφτουσσα, παρὰ τὴν καλήτερη ξομπλιστρουσσα, »

« καὶ οἱ πρακτικοὶ Γερμανοὶ διδάσκουσι καὶ τὰς νεαρὰς ἀριστοκρατίας εἰς τὰ τῆς διευθύνσεως τοῦ οἴκου, τὴν θεωρητικὴν καὶ πρακτικὴν οἰκονομίαν, τὴν νοσηλευτικὴν, τὴν βαπτικὴν, κοπτικὴν, ἐμβαλωματικὴν, μαγειρικὴν καὶ διαφόρους τῆς πλυντικῆς τρόπους, τὸ σιδηρον κλπ. »

Μπαμπεσιά (ἡ), λ. Τ. = ὑπουλότης δολιότης, ἀπάτη τέγνασμα.

Μπάντα (ἡ) = θέσις, μέρος, τόπος, « εἰς τὴν μπάντα μου ἔκατσε » = εἰς τὴν θέσιν μου ἔκαθησάτε. « Πᾶρε ἕς τὴν μπάντα νὰ περάσουν τὰ βούγια (βούγια) » = παραμέρισον τὰ διεκλιθέντες οἱ τρομεροὶ πειραταὶ Μπαμπαρξοὶ (καὶ Βαρδαρξοὶ), ἔλαφρα γόγουν, ἐρήμωνον καὶ κατέστρεφον ἀπάσας τὰς νήσους τῆς Μεσογείου καὶ τὰς ἐν αὐτῇ παραλόους πόλεις τῆς μεσημέρ. Εὐρώπης.

Μπαμπαριά (ἡ) = ἡ Βαρβαρία, κράτος τῆς Ἀφρικῆς ἐν τῇ παραλίᾳ τῆς μεσογείου θαλάσσης, ἔξ ἧς, κατὰ τοὺς παρελθ. αἰῶνας ἐκπλέοντες οἱ τρομεροὶ πειραταὶ Μπαμπαρξοὶ (καὶ Βαρδαρξοὶ), ἔλαφρα γόγουν, ἐρήμωνον καὶ κατέστρεφον ἀπάσας τὰς νήσους τῆς Μεσογείου καὶ τὰς ἐν αὐτῇ παραλόους πόλεις τῆς μεσημέρ. Εὐρώπης.

Μπαμπαρέσσα (ἡ) = πλοῖον πειρατικόν τῆς Μπαμπαρξιάς (Βαρβαρίας).

Μπαρμπας (ὁ), λ. Ἰταλ. barba = ὁ θεῖος, ὁ πατράδελφος, ἢ μητρὰδελφος.

Μπαροῦτι (τό), τοῦ μαρουθιοῦ ἢ μαρουτιοῦ. = πυρίτις (κόνις) ἢ ὀστία καὶ μπόλμπερι ἔλεγετο ἐπὶ Βενετῶν.

Μπάς = μήπως, καί, μὴν μπάς = μήπως, καὶ μπά ὡς μπά νά ᾿ρθε, μπά νά φυγε = μήπως κτλ.

Μπεντένι (τό), λ. Τ. = τεῖχος τοῦ κάστρου, τοῦ φρουρίου, τῆς πόλεως, περιτείγισμα.

Μκιέτης (ὁ), λ. Τ. = τὸ στήθος, τὰ μέθηα = τὰ στήθη.

Μπιστόλα (ἡ), λ. Ἰταλ. pistola = ὄπλον = πιστόλα καὶ πιστόλιον, περὶ τὴν ὄσφυν τοῦ πολεμιστοῦ τιθέμενον.

Μπιστό ἢ Μπλό = πλέον, ἤδη, ποτέ, εἰς τὸ ἐξῆς, οὐδέποτε πλέον.

Μπόό (τό) λ. Τ. τοῦ μπογού = τὸ ἀνάστημα, ἢ κορμοστασιά, τὸ κορμοστάσι, τὸ ὄψος τοῦ σώματος.

Μπόλια (ἡ), λ. Ἰταλ. = ὁ πέπλος, περιδολιαν, κρήδεμνος, ἀνάδεσμος, ἄμπυξ, μίτρα, φακίολι, « φακέλλιον » (ὑποκοριστ. τοῦ φακέλλος), κυρίως πᾶς δεσμός, καὶ ἐπομένως καὶ ὁ τῆς κεφαλῆς κατὰ Σουδαν, κατὰ δὲ τὸν Ἔτωμολ. ἀπὸ τοῦ Λατιν. Fascies, ἡ ὄψις, εἰς τοὺς Βυζαντιν. εὐρίσκεται Φακωλίον» [λεξικ. ἀπλοελλ. Σικαρλ. Βυζαντίου]. Τὸ λευκὸν περιδολιαν, ἢ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς λεπτοῦφαντος πτόλια καὶ « ἀσκήη » λεγομένη, τὸ λεπτότατον ἀραχνοειδὲς ὑφασμα ἐκ μετάξης ἢ βάμβακος, ἦν περιβάλλον ἐπὶ κεφαλῆς αἱ Κρήσσαι διὰ τὸν ἥλιον, ἐξερχόμεναι τοῦ οἴκου, καὶ φέρουσιν αἱ νύμφαι εἰς τοὺς γάμους. Χρυσῆ σκέπη, χρυσῆ μπόλια, ἀργυρῆ μπόλια, ὅταν εἶνε κεντημένη καὶ πεποικιλμένη διὰ χρυσοῦ ἢ ἀργυροῦ σύρματος, χρυσοποικιλτος μπόλια, μεταξωτῆ σκέπη, ἢ ἐκ μετάξης, καὶ βαμβάκερῆ, ἢ ἐκ βάμβακος κλπ.

Μπόλμπερη (ἡ) = πυρίτις, ὀνομάζετο ὀττω κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἐφευρέσεως αὐτῆς, λ. Ἰταλ. polvere.

Μπολμπερόφλασκα (τά) = τὰ φλασκία (αἱ ποξίδες) αἱ μπαλάσκα (πυριτοβήκα) ἐνθα ἔβαλλον τὴν μπολμπερὴν (πυριτιδα) οἱ ἀγωνισταὶ καὶ στρατιῶται, τὰ μπολμπερόφλασκα ἐκρέμοντο ὡς καὶ ἡ σπάθη ἐκ τοῦ δεξιῦ ὤμου πρὸς τὸν ἀριστερόν μηρόν, μετὰ ταῦτα ἐφεῦρον τὰς μπαλλάσκα, (πυριτοβολοθήκας), ὡς ἔφερον περὶ τὴν ὄσφυν. 2) τὰ κунνηγικά θηκάρια τῆς πυρίτιδος καὶ τῶν σφαιριδίων.

Μπομπή (ἡ) = πομπή (πομπεύω) χλεύη,

ὄνειδος, διακωμῶδης, ἐκθεατρικὸς, [ὄρα Πομπή].

Μπορετός, μπορετό, ἢ μπορέτο=εἰδωλὸν, ἴσως, «ὄν ἦτο μπορέτο ν' ἀνακαλύψης» = ἂν ἦτο τρόπος ν' ἀνακαλύψης.

Μποτόνι (τό), τὰ μποτόνια λ. Ἰταλ. bottone, σπορία σφαιροειδῆ, διάτρητα, χρυσαῖα, ὄρμαθός, περιδέρατον, περιτραχίλιον, ὑποδερὲς, κοσμοῦν τὸν λαϊκὸν τῶν γυναικῶν. 2) καὶ Μποτόνης (δ) ὄν. κύριον.

Μποῦκα (ῆ), λ. Ἰταλ. = τὸ στόμα.

Μπουλούπ-μιασης (δ), λ. Τ. ἀπὸ τοῦ Μπουλούκι = λόγος καὶ μπιάσης = ἀρχηγός τοῦ τάγματος ἢ τοῦ λόγου = λοχίας.

Μπουμπάρδα (ῆ), λ. Ἰταλ. καὶ λουμπάρδα, οὗτος ὀνόμαζον κατ' ἀρχαίαν τηλεβόλα (ἢ κανόνια) εἶτε διότι ἐφευρέθησαν ἐν Λομβαρδίᾳ, εἶτε ἐκ τινος Λομβαρδοῦ ἐφευρέτου, μπουμπάρδα δέ, ὡς ἐκ τοῦ κρότου ὅστις ἐκ τοῦ τηλεβόλου ἀκούεται, μπάμ-μπούμ=μπουμπάρδα = βομβάρδα, ἢ ἐκ τοῦ βόμβου τοὺς κρότους τῶν τηλεβόλων, λέγουν τινὲς τῶν ὄρειων τῆς Κρήτης «κομοθιές», «ἐπάνω 'ς τὸ βιγλί ἤμου κ' ἄκουα νὰ βγαίνουν κομοθιές ἀπὸ τὸ μέρος τῆς Σούδας» (κοματιές). 2) εἶδος πλοίου (βομβάρδα).

Μπουμπιαδιῆ (ῆ), καὶ μπουμπιαδιᾶ, ὁ κανονοβολισμός, ὁ κρότος τοῦ τηλεβόλου, καὶ λουμπιαδιᾶ ἐπὶ Ἐνετιῶν (ὄρα καὶ Μπουμπάρδα).

Μπουγιαλάκι (τό) = μικρὸς πασσαλσκος μὲ θήκη = χαντζέρι. (ἴδε Ἀργυρομουνιαλάκι).

Μπουριαῖς (δ), οἱ μπουριαῖδες λ. Τ. σημαίνουσα πρᾶγμα τί ἐλικοειδῶς περιεστριμμένον, ὡς τεμάχιον ὑφάσματος ὡς ἡ τιὰρα (τὸ τουρκικὸν σαρκί) καὶ μπουριαῖ σαρκί, ἢ κάρα ἐκείνη ἣτις σχηματίζεται διὰ συστρώφης τοῦ ἀποτελοῦντος αὐτὴν ὑφάσματος ἅπαντες λοιπὸν οἱ λαοί, οἱ ἄσπακτες τὸ δόγμα τοῦ προφήτου Μωάμεθ κατὰ θρησκευτικὸν κανὸνα περιβάλλοντο σαρκίον ἐκ χρώματος λευκοῦ, διότι τὸ πρᾶσιον χρώματος σαρκίον ἦτο προνομιακὸν εἰς τοὺς ἀξιούοντας ὅτι ἔλκουσι τὸ γένος ἐκ τοῦ Μωάμεθ οἱ καὶ Ἐμπίριδες καλούμενοι, εἶχε δὲ τὸ μήκος 22 πήχων, καὶ τοῦτο, ὅπως, ὅταν συμπέση νὰ παραδώσῃ τὸ πνεῦμα ὃ φέρων τοῦτο μουσουλμάνος ἐν ἐρήμῳ τόπῳ, ἀναπληρεῖ τὰ σάβανα πάντες λοιπὸν οὗτοι οἱ ἐξομῶτα ὀνομάζονται ἐκ τούτου Μπουριαῖ, [κατὰ τὴν ἐξηγήσιν τοῦ Κρητῶς κ. Κ. Γ. Φ.]. Ἡ δὲ κ. Ἐλπὶς Μέλαινα κατοικήσασα ἐπὶ πολὺ ἔτη ἐν Χανίοις καὶ Χαλέπα, ἐν τοῖς ὑποσημειώσεσι τῆς ἐπὶ τὸν τίτλον Κρετα

Riene συλλογῆς αὐτῆς κρητικῶν ἀσμάτων περιέχει τὰς ἐξῆς πληροφορίας. «Ἡ λέξις «μπουριαῖ» σημαίνει ἄνδρα, τιὰραν (σαρκί) φέροντα. — Οἱ Κρήτες ἐσυνεθίζον, ὅτε οἱ τοῦρκοι κατέκτησαν τὴν Κρήτην, νὰ φέρωσι σαρκί» τὰ τέκνα, τὰ ἐκ τοῦ γάμου μεταξὺ τῶν τοῦρκων κατακτητῶν καὶ τῶν ἐγγυρίων κρησῶν γυναικῶν (ἐξ αἰχμαλώτων) γεννώμενα, δὲν εἶνε τουρκικοῦ αἵματος· διὸ οἱ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως γνήσιοι τοῦρκοι περιφερόνουν τοὺς κρητῆς τοῦρκους, καὶ νῦν ἐτι πολλὰκις ὠργισμένοι διὰ τοῦ παρωνυμίου «μπουριαῖ ὀδύρζουσι» ὅθεν μπουριαῖδες = ἄβιοι, ἀρνησθρατικοί, ἐξομῶται.

Μπρατικό (τό), μέτρον τῶν δημοτικῶν γεννημάτων καὶ ὀσπρίων (ὄρα Πρατικό).

Μπράτσο (τό), λ. Ἰταλ. τὰ μπράτσα = ὁ βραχίον, οἱ βραχίονες. 2) Μπράτσο (τό) = ὁ πήχυς «ἓνα μπράτσο πανί» = εἷς πήχ. ὑφάσματος, μετρούμενον κάποτε καὶ ἐπὶ τῆς χειρὸς ἀπὸ τοῦ ὤμου μέχρι τοῦ ἄκρου τῶν δακτύλων, καὶ «λαγκώπης» ἀπὸ τοῦ λαγκωνία μέχρι τῶν ἄκρων τῶν δακτύλων τῆς χειρὸς.

Μωρῆ = Μωρῆ = βρῆ ἐκ τοῦ μωρός, «μωρῆ παιδιὰ» = βρῆ παιδιὰ, ὦ σεῖς, παιδιὰ.

Μπρόβολον (τό) = δεδοκιμασμένον, ἐμπρόβολον παλληκάρι = ἐκλεκτόν, ἀνευδεδειγμένον, φανήσιμον παλληκάρι (ἴδε Πρόβολος).

Μπροσκάδα (ῆ), λ. Ἰταλ. inboscata, καὶ μπροσκάδα, ἐνέδρα, ἢ χωσιὰ.

Μπροστάτης (δ), προπορευόμενος, ὄδηγός, ἡγεμὼν, πρόσβιος, καὶ ἐπὶ ποιμνίων, ὁ προηγούμενος τῆς ποίμνης κριδῆς ἢ τράγος. «Κτήλος ἢ κτίλος» παρ' ἀρχ.

Μυριαῖδες (ῆ = αἱ) = μυριαῖδες «μυριαῖσαν τὰ ὄζα». ἐπλήθυναν, ἐπολλαπλασιάσθησαν, ἔγειναν μυριαῖδες.

Μυρολόγι (τό), ἐκ τοῦ μύρον, μύρομαι, (Ὀμηρικῶ) = θρηνησιολογία [Ἰλιάδ. Τ. 5—6] = Ἰάλεμος, λίνος, αἶλινος, θρηνησός· καὶ μυρολόγι, μυρολόγι, μυρολόγημα, καὶ μυρολόγημα [μύροισι θρηνηδῆσι λόγοι]· τὸ πρῶτον ὀρθότερον, τὸ δεύτερον ἀγαπᾷ ἡ ποίησις.

N

Νά = ἰδοῦ, λάβε «νὰ τὸ πλοῖον 'ποῦ φαίνεται» = Ἰδοῦ τὸ πλοῖον ὅπου φαίνεται, «νὰ τὸ καλάθι» = λάβε τὸ καλάθιον ὡς τὸ, ἴνα, τὸ τοπικὸν τῶν ἀρχαίων.

Νά = δά· «ἐκείνη νὰ τὴν ὄρα» = ἐκεῖνην δά τὴν ὄραν.

Νάζι (τό), λ. Τ. = ὁ ἀκκιμός, τὸ πάσσο, ὀψηλοπροσόνη χαριεντισμός.

Νάμι (τό), λ. Τ. = ὄνομα, φήμη, κλέος « ἐκεῖνος ἔχει μέγα νάμι » = μέγα ὄνομα, μεγάλην φήμη· « ὁ δὲ ἄλλος ἔχει κακὸν νάμι » = κακὸν ὄνομα.

Νάτο (τό) = νεῦμα, τὸ διὰ τῆς κεφαλῆς κατανεύσει, λέγειν νά = νά· ἐπιλλί· (ἐπ-ιλλος) = ὄφρσι νεύω, καὶ διανεύω.

Νέ, χάριν εὐφωνίας καὶ συμπληρώσεως φωνήεντος ὅταν συμπέπτουν δύο σύμφωνα οἷον α τὸνε θέλω, τὸνε γνωρίζω, συνωριζόμεσταν (= συνωριζόμεθα), ἤρχομεσταν (= ἤρχομεθα), ἤταν (= ἤτον), δὲν ἤταν (= δὲν ἤταν), δὲ τὸνε κρατῶ (= δὲν τὸν κρατῶ) εἶνε κατὰ λέξιν.

Νένα (ῆ) = ἡ τροφός, θεραπευαίνεις, καμώτρια, βάρια.

Νιάτα (τά) καὶ **νιάτα** = ἡ νεαρά ἡλιθα, νεότης, ὅτε εἶνε τις ἔφηβος, εἰς ἔφηβικὴν ἡλικίαν.

Νιανό (τό) = τὸ ἀδύνατον, τὸ μὴ ἀναπτυσσόμενον ὡς πάσων, (κατσιασμένο).

Νίδα (ῆ), ὁ κάμπος τῆς Νίδας (= πεδιάς εἰς τὴ Νίδα) = ἐπὶ τοῦ ὄρους τῆς Ἰθῆς κοιλάς ἐπιμήκης τριῶν μιλίων ἦτις κατὰ τὴν παράδοσιν ἐκαλλιεργετο πάλαι ποτὲ νῦν δὲ γρησιμεύει ὡς νομὴ ποιμνίων.

Νιός (δ) = ὁ νέος, ἔφηβος· ἡ νιά = ἡ νέα, νεάνις, παρθένος, κόρη· τὸ νιό = νέον· τὸ νιό - χωριό = νέον χωριόν = Νιο - χωρι· τὸ νιό φηγάρι = ἡ νέα σελήνη. Οἱ νιοί = οἱ νέοι. ἡ (αἰ) νιαῖς = αἰ νεαί = νεανίδες· τὰ νιά = τὰ νέα.

Νιότη (ῆ) καὶ τὰ νιάτα = ἡ νεότης.

Νιός = ἐνοῦς, ἐνός· αὐτὸ εἶνε νιός ἀρχοντος παιδί· = αὐτὸς εἶνε ἐνός ἀρχοντος υἱός.

Νοδάρος (δ) οἱ νοδάροι. λ. Βυζαντιν. (ἐκ τοῦ λατ. notarius) οἱ μνήμονες συμβολαιογράφοι.

Νοικοκεράτο (τό) = εὐπορία, πλούσιος στολισμός ἐκ πάντων τῶν χρεωδῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ « νοικοκυρικὸ σπέτι » νοικοκυρικὸν ἔνδυμα = πλούσιον, ἐπιδεξία κλπ. νοικοκεραδοσύνη, οἰκοκεραδοσύνη = ἐπιτηδεύτης, εὐπρέπεια καὶ τάξις οἴκου, καλλιτέπεια καὶ οἰκονομία, ἐπιδεξιότης κλπ.

Νομάτοι (οἱ) = ἄνθρωποι, ἄτομα ἴσως ὀνομαστοί, διότι ἐκ τοῦ ὄνομα βεβαίως ἢ λέξις· α' ὅς τὸ δρόμο τ' ἀπαντίθανε μιὰ

δεκαριά νομάτοι· = καθ' ὅδον τὸν συνήνησαν δέκα περίπου ἀνόματοι = ἄγνωστοι, δὲν γνωρίζω τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἄτομα.

Νοτικά (τά) τὸ νοτικὸ, καὶ ἡ νοτικάδα = τὰ πρὸς νότον, μεσημβριαν μέρη· θέσις μεσημβρινή, εὐήλιος, τόποι εἰς οὓς δὲν προσβάλλει ὁ ἄηρ. Πιῶδες τόποι, α' λιμάδες » πρὸς τῶν παλαιῶν.

Νούγια (ῆ) = οὔια, οὔια, νούια = ἡ παρυφή, τὸ ἄκρον τοῦ ὑφάσματος, ἐκ τοῦ ὄια, ὅπερ ἐκ τοῦ ὄιας = οὔια = νούια. [ὁ Σικαρλάτος Βυζάντιος εἰς τὸ ἀπλοελλην. λεξικόν του, ἐν λ. « οὔια » ἀναφέρει ὅτι παράγεται ἐκ τοῦ ὄια (ἢ ὀρθότερον) ὄια (καὶ παρατηρεῖται ἡ προφορά, καθ' ἣν συνεκφωνεῖται καὶ τὸ ὑπογεγραμμένον ἴδια) κτλ. Νούγια, λέγων ἐν Κρήτῃ τὰς δύο παραλλήλους ἄκρας παντὸς ὑφάσματος τὰς κατὰ μήκος αὐτοῦ· ἡ = (αἰ) νούγιες.

Ντραβιζής (δ), λ. Τ. = ὁ ἐνάγων. 2) συνήγορος.

Νταῦκος (δ), οἱ νταῦκοι καὶ ταῦκος, ταῦκοι, τὰ ἐπὶ τῶν ὀρέων μεγάλα χάσματα (σχίσματα, χαράδρα), ἡ Ἰδη καὶ τὰ λευκὰ ὄρη ἔχουσι πολλὰ ταῦτα χάσματα τόσον βαθεῖα, ὥστε καὶ ὄλον τὸ ἔτος διατηρεῖται ἡ χιὼν ἐν αὐτοῖς.

Ντοῦς (δ), λ. Τ. = παράκλησις, προσευχή **Ντουμάνι** (τό), λ. Τ. = πυρκαϊά, καπνὸς πεπυκνωμένος, « εἰς τὸ ντουμάνι τοῦ Θεοῦ », κατὰ τοὺς Μωαμεθανούς) εἰς τὴν δευτέραν παρουσίαν τοῦ Θεοῦ, τῆς μεγάλης κρίσεως θέλει προηγηθῆ μεγάλη πυρκαϊά μετὰ πεπυκνωμένον καπνοῦ, καὶ εἰς τὸ φοβερόν ἐκεῖνο ντουμάνι θά ἀπολεσθῆ πᾶσα ζῶσα ψυχὴ, εἶτα ὁ ἄρχισ ἢ μεγάλη κρίσις ἦτοι τὸ δικαστήριον.

Ντρέτα, λ. Ἰταλ. = ἔσχα dirito, κατ' εὐθείαν.

Νυφατο (τό) = σεμνότης, (αστολή, αἰδώς εὐαισθησίας τῆς νύμφης καμάρ.

Νύφη (ῆ), ἀντί νύμφη.

Νῶμος (δ) ἀντί ὄμοσ, « οἱ νῶμοί μου πληγώθησαν νά κουβαλῶ γαράκια » = οἱ ὄμοι κλ.

E

Εἶ . . . (τά) λ. ἀτελής = μεταξωτά. [ὄρα λ. Μπά].

Εαγοριεῦγω καὶ **Εαγοριεῦω**, **Εαγοριεῦω** = **Εαγοριεῦω**, **Εαγοριεῦω**, ἀγοριεῦω, καὶ **Εαγοριεῦω**, **Εαγοριεῦω**, = **Εαγοριεῦω**.

Εαγορεύω (δ) = **Εξαγορεύω** (εξαγορεύω) = **Εξαγορευτής** = ὁ πνευματικὸς, ὁ ἐξομολογητής.

Εαγόρεμμα (τό) = **Εαγόρευμα**, **Εξαγόρευμα** = ἡ ἐξομολόγησις, ἐξέτασις.

Ξαίνω, ὅσον « ξαίνω μαλλιά », καὶ παρ' ἄρξ. « ξαίνω ἔρια », ξάντες, ξαίνοντες = διαλύοντες, ὅτι δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ ξαίνειν, ἀφ' οὗ τὸ κτένιον γίνεται, καὶ ξάνω ξύνω, ξαίνω, κτενίζω (ἔρια).

Ξαμόνω (ἔξαμόνω) = μετρῶ, λαμβάνω μέτρα, δοκιμάζω τι, στοχάζομαι τινοσ. 2) = σκοπεύω, σημαδεύω, σκοπῶ.

Ξαναγιαγέρον = ξαναγυρίζω (ξανα = μετὰ), καὶ αὐθις ἐπιστρέφω, ἐπανέρχομαι. Ξαναστροφή = ἀντιστροφήσ, ξαναστροφή = ἀντιστροφήσ καὶ ξαναστροφήμενος = ἀντιστροφήσ ἀνάποδα καὶ ἀνάποδον.

Ξανόγω = ἐξανόγω τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ ὄραν, βλέπω, θεωρεῖται.

Ξαρέσω (τό), τὰ ξαρέσια, (ἄρέσκω, ἐξαρέσκω), = λίγνευμα, ἦδυσμα, ὄρα « καλολοεῖδια ».

Ξάστερο νερό (τό) ὕδωρ τὸ ὅποτον ἀντιλούμενον ἐκ τοῦ φρέατος ἢ λαμβανόμενον ἐκ τῆσ πηγῆσ ἢ τῆσ κρήνησ καὶ μεταφερόμενον ἐν τῇ οἰκίᾳ εἰσ οὐδένα ὀμιλοῦντων παρατυχόντων (διὸ καὶ ἀμίλητο νερό λέγεται), εἶτα ἐναποθέτον αὐτὸ ἐν ὑπαίθρῳ δι' ὅλησ τῆσ νυκτὸσ νὰ βλέπη τοὺσ ἀστέρας (ὁ οὐρανὸσ δὲ νὰ εἶναι ξάστερος = ἀνεφαλοσ, καθαρόσ, νὰ φαίνονται οἱ ἀστέρες) διὰ ν' ἀστερισθῇ ἢ ἀστερομνηθῇ, ὅτε ὀνομάζεται « ξάστερο νερό » χρησιμεῦον εἰσ γοητείασ δεσποδαίμωνων καὶ προληπτικῶν εἰσ Κλύδωνα κλπ.

Ξέ, ἀντὶ τῆσ ἐκ προθέσ, ὡσ ξεσπῶ = ἐκσπῶ, ξεκινῶ = ἐκκινῶ, ξεθέτω = ἐκθέτω, ξεκυκλίζω = ἐκκυκλίζω = κατὰ, ὡσ ξεκαλοσ = κατὰκαλοσ, ξέξασπρος = κατὰσπρος, καὶ μὲ τὴν ἀνά, ξεχουρδίζω = ἀναχουρδίζω τὰ μαλλία τῆσ κεφαλῆσ μου καὶ ἄλλα ὡσ ξεκάρφωτοσ = ἀκάρφωτοσ (ἴδε ἐπόμην).

Ξεδηλαίνω = δηλῶ ἐρμηνεύω, ἐπαληθεῖω, ἐξηγῶ, « ἐξεδηλανε τὸ ὄνειρό μου » = ἐξηγήθη, ἐπαλήθευσε τὸ ὄνειρον.

Ξεδειλιῶ = ξεφοδοῦμαι, ἀφίνω τὸν φόδον κατὰ μέρος, γίνομαι τολμηρόσ, ἐνθαρρύνομαι, ἡσυγάζω.

Ξεκουδονίζω, λ. ποιμεν. καὶ ξεκουδονιάζω = ἀφαιρῶ τοὺσ κωιδωνίσκουσ ἀπὸ τὰ ποιμνία.

Ξεκουρμουλόνω = ἀνασπῶ, ἐκρίζωνω τοὺσ κορμοὺσ (τὰσ κουρμούλασ) τῆσ ἀμπέλου, καὶ μεταφορ. ξεκουρμουλωμόσ, ξεκουρμουλώσισ, ξεκουρμουλώμα = μεγίστη καταστροφή οἰκογενείασ ἢ καὶ γενεᾶσ ὀλοκλήρου, εἶτε ἐκ πολέμου, εἶτε ἐξ ἐπιδημικῆσ τινοσ νόσου, καὶ ἐν ἐπαναστάσει, ὅταν οἱ κατομερεῖται ξεκουρμουλόνωται ἀπο τὰσ ἐστίασ αὐτῶν, καὶ παραλαμβάνουν μεθ' ἑαυτῶν ὅσα τῶν ἐπιπέλων καὶ ἐνδυμάτων προφθάσουν ἀνερχόμενοι εἰσ τὰσ

ὄρεινὰς ἐπαρχίασ, ὁ δὲ ἐγθρόσ λαφυραγωγεῖ καὶ πυρπολεῖ ὅτι δὲν δύνεται νὰ μεταφέρει.

Ξεμιστεύω (μίσγω) = σῶζω, ξεχωρίζω, ξεμπερδεύω, ἐλευθεριῶν.

Ξεσδονλίζω, (πείδιλον = δέριμα) = ἀφαιρῶ τὸ δέριμα, ἐκδέρω.

Ξεπεξεύγω, (πεξεύγω), ξεπεξεύνω καὶ ξεπεξέφτω = ἀφιππεύω, κατέρχομαι τοῦ ἵππου, ὄνου κλπ. ἀφιππεύω.

Ξεπορτίζω = ἐξέρχομαι τῆσ θύρασ (πόρτα λ. Ἱταλ. = θύρα) ἐκβαίνω, καὶ τὸ ἐξίεναι. Ξεοτέλιωμα (τό) = ἀποσύνθεσισ, « ἐξεστέλιωτε τὴν μηχανήν » καὶ « ἐξεστέλιωσεν ὁ χορόσ » = ἐπαυσεσ, ἐσχόλασε.

Ξεοτίχοσ = ἐκ στήθουσ, ἀποστήθισαι, ἀποστόματοσ, διαρρήδην, διὰ μηνύματοσ, ἀγράφωσ, κατὰ παραγγελίαν, ξεστομάτω = ἐκ στόματοσ προφορικῶσ.

Ξέτελον (τό) = ἡ τελεῖωσισ, τὸ τετελεωμένοσ. « Καλὰ ξέτελα », « καλὰ ξετελεωμάτα καὶ ξετελεμμάτα » = καλὸν τέλος, εὐχαὶ ὑπὲρ εὐωδώσεωσ ἔργου ἢ συμφωνίασ τινοσ, ὡσ γάμου, ἀγοράσ ὑποστατικοῦ, οἰκοδομῆσ οἰκίασ κλπ.

Ξετελεῖγω = τελεῖωνω τὸ ἔργον « ἐξετέλεφα τὸ συνικέσων » = ἐτελεῖωσα τὰσ συμφωνίασ τοῦ συνικέσωσ « ἐξετέλεψε τὸ ἔνδυμα » = ἀποτελεῖωσε τὸ ἔνδυμα, « ξετελεωμένοσ ἄνδρασ » = τελειοσ ἀνθρ., « νὰ ξετελεωῖσων τὴν ἐργασία » = νὰ διεκπεραιώσων τὸ ἔργον, « ξετελεωμένοσ δουλείασ » = τετελεωμένα γεγονότα.

Ξετοσαφρίζω = (ἐκ - τσάφαρον = κωιδωνίσκοσ) = ἀφαιρῶ τοὺσ κωιδωνίσκουσ ἐκ τῶν ποιμνίων (ἴδ. καὶ ξεκουδονίζω).

Ξεφαντώνω (φαίνομαι) = εὐχολοῦμαι, εἰλαπινάζω, τέροπομαι, διασκεδάζω.

Ξεφάντωσισ (ἡ) τὸ ξεφάντωμα, ὁ ξεφαντωμόσ, τὰ ξεφαντώματα ἴδιωσ αἱ διασκεδάσεισ, εὐχολαί, χοροὶ καὶ αἱ γαυρὰ τῶν γάμων, τὰ γαυροδῶσισα, καὶ εὐ/ἡ — « καλὰ ξεφαντώματα » = δηλ. εἰσ τοῦ γάμου σου ταῖσ χαραῖσ.

Ξεφυλάκωσισ (ἡ) = ἀποφυλάκισισ, ἀπόλυσισ, ἀπαλλαγή ἐκ τῆσ εἰρητῆσ? ξεφυλακόνω = ἀποφυλακίζω.

Ξεχάιμα (τό) καὶ ξεχάσμα (τό) = λήθη, λησμονήσισ.

Ξεχνῶ = λησμονῶ, « μὴ ξεχάσει τὴν παραγγελιά μου » = μὴ λησμονήσει ὅτι σοὶ παρήγγειλα.

Ξόμπλι (τό), ἐκ τοῦ λατιν. exomplatus, τὰ Ξόμπλια = ἔξομπλον, κροσσόσ, ὕσανοσ, κεντήμα, ἢ ἐν τῇ ὑφαντουργίᾳ ποικιλικτῆ δι' ὀμοχρόων ἢ ποικιλοχρόων ἀραβουρηγμάτων· « νὰ πορῆσ Ξόμπλι » = νὰ πάρῆσ παράδειγμα, σχεδίου.

Ἑομπλιάζω = ἐξομπλιάζω, ἐργάζομαι καὶ στολιζῶ δια ποικιλμάτων ἐν τῇ ὀφρανογραφίᾳ κλπ. τὸ ὄφρασμα.

Ἑομπλιάσμα (τὸ) (ὄρα ἑομπλι) Ἑομπλιαστό καὶ Ἑομπλιασμένον (ὄφρασμα), ἀπὸ διάφορα σχέδια εἶτε χρωματισμένων εἶτε ἄνευ χρωμάτων (λευκῶν) νημάτων, σχηματίζονται ποικίλαι γραμμαὶ ζαβίδια, κύκλοι (βόδαι) πολύγωνα, ῥαβδόσεις, νερά, φυτά, ἄνθη, δένδρα ζῶα, οὐρανός, ἀστέρεις, ἤλιοι καὶ σελήνηαι κλπ. διὰ θυσάνων καὶ χρυσῶν ποικίλων.

Ἑομπλιάστρα (ἡ) ἢ Ἑομπλιάστρουσα = ἡ κατασκευάζουσα, ἡ ἐργαζομένη τὰ ἐξομπλια, τὰ ποικίλματα εἰς τὰ ὄφρασμα.

Ἑυλοκανιάρια (ἡ) = εἶδος ξυλίνου στατήρης ἐκ δοκῶν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ζυγίζον τὰ μεγάλα βάρη, ὡς κορμούς δένδρων, ξύλα δι' ἐστίας κλπ.

Ἑωλιαῶ, λ. ποιμν. ὅταν ὁ ποιμὴν ἀφίγη τὰ πρόβατα νὰ βόσκωσι κατ' ἀρέσκειαν, ἐλευθέρως, παρακολουθῶν αὐτὰ μακροῦθεν.

Ἑωμένω (ἔξω μένω) = διανυκτερεύω.

Ο

Ὄβρυά (τὰ) = (βρύον) τὰ βρύα, θαλάσσια ἢ ποτάμια. « Ἄν δὲν πολυκαιρίσῃ ἡ πέτρα ἴς τὸ νερὸ δὲν ὀβρυάζει » παροιμ. διά τὸ οὐκ ἀνεκτικὸν μεταβάλλοντος ἐπάγγελμα διὰ τὰ πλουτίζωσι. Ἐδρύωσι = ἐστέρωσι, ἐρρῆζωσιν ὥστε καθίσταται ἀδύνατος ὁ ἐκτοπισμός.

Ὄμαλός, ὀραπέδιον τῆς ἐπαρχίας Κυδωνίας πρὸς τὸ μέρος τοῦ Σελίνου.

Ὄμπρουλὲ (ἡ) (κατὰ τὴν ἰδιωτικὴν προφορὰν τῶν κατοίκων τοῦ μεσαίου τμήματος τῆς Κρήτης ἀντὶ ὀμπρουλιά) = ὄμβρος, βετός, βροχαδιά.

*Ὄνομη (ὄνομα) = « γιὰ ὄνομη . . κάμε », ὄρκος = δι' ὄνομα (τοῦ Θεοῦ ὅπερ παραλείπεται ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὸ θεῖον) κάμε (ἔλεος, χάριν κτλ.) « γιὰ ὄνομη σου κάνω αὐτὴ τὴν συγκοτάδασιν » = χάριν τοῦ ὀνομάτος σου, πρὸς χάριν σου κτλ. « Σὲ ὄνομη σου, ἔχω τὰ θάρρει μου » = εἰς τὸ ὄνομά σου, εἰς σὲ ἔχω τὰς ἐλπίδας μου. « Σὲ ὄνομη σου κρέμωμαι » = εἰς τὸ ὄνομά σου = ἦτοι πρὸς σὲ ἐλπίζω, ἀπὸ σὲ ἐξαρτᾶται ἡ ὑπαρξίς μου.

*Ὄντα καὶ ὄντας καὶ ὄντε = ὅταν, « ὄντα σ' ἐγέννα ἢ μάννα σου » = ὅταν σ' ἐγεννοῦσα.

*Ὄντιμος = ὅτε ὄμως, καὶ ὄμως, ἀλλὰ, « ἔτρεχε νὰ εὕρῃ τὴν θύραν ἀνοικτὴν κ' ὄντιμω ἦτο κλειστὴ » = ἀλλ' ὄμως ἦτο κτλ. καὶ = ὅταν ὄμως, καὶ ὄμως.

*Ὄριστε = ὄρισστε, διατάξατε, 2) ὄρισε καὶ ὄριστε, ὄρισστε = λάβετε. 3) εἰσέλθετε, « ὄρισστε ἢ ὄριστε = ὄριθε εἰς τὴν οἰκίαν μας », καὶ ὄριστε τὴν καρέκλα νὰ καθήσετε, καὶ εἰς χαιρετισμόν. « Καλῶς ὄρισστε = ὄρισστε » καλῶς ἤλθετε.

*Ὄρισμός (δ), = πρόσταγμα, ἐρώτημα, ἐπιθυμία, προκλήσεις καὶ ἀνταπάντησις χαιρετισμοῦ « Καλῶς ὄρισστε, καλῶς ἐκοπιᾶστε » = καλῶς ὄρισστε, καλῶς ἐκοπιᾶστε, διὰ νὰ ἔλθετε ὀηλ. πρὸς ἡμᾶς, « ὄρισμός σας » = εἰμεθα εἰς τοὺς ὀρισμούς σας, εἰς τὰς διατάγας σας. Ἄνταπαντᾷ ὁ ὀφίχθεις εἰς τὰς ἐρωτήσεις « τί κάμνετε; πῶς περνᾶτε κλπ. — « Πολὺ καλὰ εἰς τὸν ὀρισμόν σας, ἢ εἰς τοὺς ὀρισμούς σας ».

*Ὄρητοῦ καὶ ὄρδοῦ, λ. Τ. ὄρη, τάγμα, σύνταγμα στρατοῦ, στρατός.

*Ὄτι να = ὅταν, ἐπειδὴν, ἀρ' οὐ ὅ, τι καὶ, ἡνίκα, ὅτε, οὐκ ἔσθη.

*Ὄτιδὲ καὶ μοιυδὲ = μηδέ, οὐδέ, οὔτε.

*Ὄυλα καὶ ὄλα, ὄυλον = ὄλον. Ὄυλος = ὀλόκληρος καὶ ὄλος « ὄυλ' οἱ χαιροὶ μιά γενεά », παροιμ. σημαίνουσα ὅτι, ὄλ' οἱ κακοὶ εὐκόλως συνδέονται καὶ ὀμοφρονοῦν.

*Ὄφετος (ἐπ' ἔτος), τῆτες, τὸ τῆτες, ἐφέτος, φέτος, ἔξ οὐ ἐφέτεινός, φετεινός, οἱ Κρητες, « ὀφετεινός εἶνε αὐτός ὁ κυπάριστος » = ἐφέτεινός.

*Ὄφκαρος (δ) = εὐκαίριος, κενός, ἰαδικανός.

*Ὄφου! τὸ παρ' ἄλλοις. *Ὄφου! *Ὄφ! ὄφ! = ἀλοίμονον.

*Ὄφτός (δ), ὀφτή, ὀφτόν = ὀπτός φητός ἐπὶ τῆς πυράς.

*Ὄφεντρα (ἡ) ὄρα (λίχεντρα).

*Ὄφρη (ἡ) (ἰδὲ ἔχει) = ἡ ἐχέλη.

*Ὄφθητα (ἡ) = ἐχθρότης, ὀργή, καὶ ὀχθρότητα = μίσος.

*Ὄφθρός (δ) = ἐχθρός.

*Ὄφραγας, ἢ ὀφραγᾶς καὶ ὀφᾶς ἀργά, ὀφᾶς ἀργας = χθῆς τὸ ἑσπέρας.

*Ὄφῆς καὶ ὀφῆς (ὀφᾶς) = χθῆς = ἐχθῆς, ἀν καὶ δὲν παράγεται ἀπὸ τὸ χθῆς, εἶνε τὸ παλαιὸν ὀφᾶς, ἐκ τούτου τὸ φετεινός ἢ ὀφετεινός, ψαργάδιος, ὀφραγάδιος [Ἐβδομάς, περιῶδ. Ἀθηνῶν ἔτος Β'. 5 Μαΐου 1885 ἀριθ. 62, 213].

*Ὄφηλορείτης (δ) καὶ φηλορείτης, ἢ

*Ἰδὴ τὸ περίφημον ὄρος τῆς Κρήτης.

*Ὄψιμος (δ) = ὀψῆς γεγεννημένος ὀψιμος γυῖος, με κῆρη (πατέρα) δὲν θερλεῖαι, παροιμ. δηλοῦσα ὅτι, ὁ ἐκ τοῦ ἐν παρακμῇ τῆς ἡλικίας τοῦ νομφεθέντος υἱός, δὲν προσθάνει νὰ ἐργασθῇ μετὰ τοῦ πατρός του, ὀψιμος, ἀντίθετον τοῦ πρώιμος.

Π

Πά και ἐπά = ἐδώ, ἐνταῦθα (ἴδε λ. ἐπά).
Πά ἀντί, ὑπάγω α ἀπό α ἀπό παδὰ θά σκληθῶ νά πᾶ (= ὑπάγω) νά ὄρω τόν γέρον.

Πά ἀντί, ἐπάνω ἢ πρός, ἀγρίσει τὰ στεφάνια μας πᾶ ἔς τὴν κομπάρισσά μας [καὶ τὰ τρία τοῦτα πα τέμνονται].

Πάγω καὶ πάω = ὑπάγω, μεταβαίνω, ἄγω, φέρω.

Παιδί (τό) = ὁ παῖς, τὰ παιδιά = οἱ παῖδες (καὶ κοπέλλα, ἴδε λ. κοπέλλι), ὁ παῖδαρος = ὁ εὐτραφῆς παῖς ὡς καὶ κόπελλος, καὶ παιδάκι = βρέφος, νήπιον. 2) Παιδιά! = ὡ παιδιὰ ἀδελφοί, φίλοι, κύριοι. « Πολλὰ ἔχλα εἰ πονετικά. Παιδιά! ποῖά μάννα νά ἦτο » α Παιδιά! δὲν εἶν' ἐπᾶ βροκοί! »

Παίζω = κάμνω παιδιάν, παιγνίδιον γύμνασις, ὡς τὸ βάλλω, σκοπεύω, « πᾶμε νά παίξωμε ἔς τὸ σημάδι » = ἄς ὑπάγωμεν νά παίξωμεν εἰς τὴν σκοποβολήν, « ἐδώ παίζωμεν τὸ βόλι! » = ἐνταῦθα γυμναζόμεθα εἰς τὴν σφάραν.

Παινέμενος (ὁ) = ἐπαινετός (ἐπαινεμένος ἔκ τοῦ ἔπαινος) καὶ παινάμενος = ἐπαινετός, ξακουστός.

Παιχνιώτης (ὁ) καὶ παιγνιώτης, καὶ σηματολόγος = σκοπευτῆς ἐπιδέξιος, ἐξηκόμενος εἰς τὴν σκοποβολήν, οἱ παιχνιώταις = οἱ σκοπευταί, οἱ ἀσφαλῶς καὶ ἀπταίστως σκοπεύοντες.

Παλμοκουραδάρης (ὁ), λ. ποιμεν. Παλαιός βοσκός, πεπειραμένος, ἐντρίβης τῆς τέχνης τοῦ ποιμένειν καὶ τοῦ τυροκομαῖν τὰ ποίμνια.

Πάλι = αὖ, αὖθις, « πάλι καὶ δέ » = εἰδὲ μῆ, εἴτε μῆ.

Πάνα (ῆ) = λεκανοπέδιον καὶ σπήλαιον ἱερὸν ἐπὶ τῆς μεσημβρινοδυτικῆς ὑπηρείας τῆς Ἰδης ἀνωθεν τῶν χωρίων Βυζᾶρι καὶ Φουρφουρά τῆς ἐπαρχ. Πανάκρου (Ἀμαρίου), ἐπὶ τοῦ ὁποῦ ἔχουν τὰ ποιμνιοστάσια καὶ μητᾶτα οἱ ποιμένες τῶν ὑπ' αὐτὸν χωρίων, ἐκ τοῦ Πανός θεοῦ τῶν ποιμένων παρ' ἀρχαίους Κρησί.

Πανέρα (ῆ), λ. Ἰταλ. μεγάλον κἀνιστρον. Πανέρι (τό), τὸ μέτριον κἀνιστρον (κανοῦν), Πανιεράκι (τό), τὸ μικρόν.

Παντέρμος (ὁ), ἢ παντέρμη, τὸ παντέρμο (καὶ ἔρμο ἴδε λ.) = παντέρμημος (ὁ καὶ ἦ) τὸ παντέρμιον.

Πάντημως ἢ σπάντημως = μῆπως ἀπάντημως καὶ μοῦ φταίτε; = μῆπως μοῦ πταίτε; « Γιά σπάντημως ἐδόθηκε γιά τὸ ὄμορφαις ἢ ἀγάπη; γιά τὸ ὄμορ-

φαις, γιά τὸ ἄσχημωις κί ὄπου βεχτῆ τὸ μάτι ».

Πανώρημος (ὁ), (= Παν-ὄρατος) = ὄλων ὄραϊότερος, πάγκαλος, τὸ τέλειον τοῦ ὄρατου.

Παπούτιοι (τό), τὰ παπούτσια, λ. Τ. rarputschei, τὸ πέδιλον, ἢ ἐμάς (μπουτίνια ἢ μπουτίνες, γόδες, σκαφόνια, γοδοπάπουτσα κλπ. κατὰ τοὺς νεωτέρους), ἢ λέξις « παπούτσι » εἶνε κυρ. Περσικῆ.

Παραπονιάρης (ὁ) ἢ παραπονιάρη (ὑπό τῶν κατοίκων τοῦ Ῥεθυμνίου τμήματος, ὑπό δὲ τῶν κατοίκων τῶν Ἀνατολ. ἐπαρχ. = ἢ παραπονιάρᾶ), τὸ παραπονιάρικο (ὁ παραπονεμένος) = ὁ παραπονούμενος ὁ εὐκόλως συγκινοῦμενος, καὶ θαρρῶν.

Παρᾶς (ὁ), λ. Τ. τὸ ἴ¹₁₀ τοῦ γερσίου, ὁ παρᾶς ἰσοδυναμεῖ πρὸς τρία ἄσπρα.

Παρῆς, ἀντί πάρεις, (διά τὸ μέτρον τοῦ στίχου τονίζεται ἐπὶ τῆς ληγουσῆς) « φηλή γυναίκα μὴν παρῆς » κλπ. ἀντί, μὴν πάρης, μὴν λάβης.

Πάρωρα καὶ παρᾶωρα = προκεχωρημένη (περσισμένη) ὄρα, καί, « παρᾶωρα ἦλθες » = εἰς ἀκατάλληλον ὄραν.

Πασακᾶζοι (πάσαχα, πασιγᾶζοι) = κρεωφαγῶ, « βγιέ μου, ποῦ πασακᾶζεσαι; » = υἱέ μου, ποῦ κάμνης τὸ Πάσαχα σου.

Πάσαρος (ὁ) = κόνις, κονιορτός, παιπάλη. Πασαρωμένος (ὁ), = κεκοιανμένος, καὶ σκονισμένος.

Πᾶσα = κάθε, πάντοτε « πᾶσα ταχὺ μετὴ δροσιά », = κατὰ πᾶσαν πρῶταν κλπ.

Πασσαλῆς (ὁ), λ. Τ. στρατιώτης τῶν Πασσαλίων (ἐνὸς τάγματος Γενιτσᾶρων), οἵτινες ἔφερον μάχαιραν περὶ τὴν ὄσφον, ἐξ οὗ καὶ « πασσαλῆς » ἢ μάχαιρα τῆς ὄσφου: καὶ καλαιότερον μπουναλάκι (ὄρα τὴν λέξι.) (καὶ αὐτὴ ἡ Τουρκ. λέξι. Πασσαλῆς, Ἑλληνικὴν ἔχει τὴν καταγωγὴν, ἐκ τοῦ πάσαλος). 2) Πασσαλῆς καὶ ὁ ὑπηρετῆς τοῦ Γενιτσᾶρ-ἀγᾶ, εἰς τοῦ τάγμ. τῶν Πασσαλίων.

Πασουμάκι (τό), τὰ πασουμάκια, καὶ πασοῦμια, λ. Τ. = σανδάλια, κουντούρια, παντοφλαί, καλίκια.

Παστός (ὁ) καὶ Μπαστός = ἡ παστάς, ὁ νυμφών, ἐκ τοῦ πάσειν.

Πατανία (ῆ) = βατανία ἢ βατάνια, τὰ λοπάδρια (ἢ λέξις Σικελικῆ) [Βαρῖνου λεξικόν] = ἐριούχον σκέπασμα φλανελῶδες, χνουδάτη κουβέρτα κλινοστρωμνῆς, καὶ ἐπὶ τοῦ σάγματος τῶν ἡμιόνων τιθεμένη εἰς τοὺς ὄμοιπορούτας.

Πατώ ἢ πατέ (παρὰ τοῖς κατοίκους τοῦ Ῥεθυμνίου τμήματος) ἐκ τοῦ πατέω = πατιά, πάτημα, πέλλα, καὶ λαχτο-πατώ ἢ λακτοπατώ = λακπατώ, καὶ

γλωκοπατώ = καταλακτίζω, ἴδιως ῥίπτω τι ἢ τινα χαμαὶ καὶ τὸν καταπατῶ. 2) μεταφορ. πατῶ καὶ καταπατῶ = εἰσβάλλω ἀεπῆγαν νὰ πατήσουνε τὸ σπῆτι τοῦ Νικόλα » = ὑπῆγαν νὰ ληστεύσουν τὴν οἰκίαν τοῦ Νικόλαου· ἀεπάτησαν τὸ καράβι οἱ κουρσάροι » = ἐλῆστευσαν οἱ πειραταὶ τὸ πλοῖον· ἀεπάτησαν τὸν Πύργον » = ἐκυρίευσαν τὸν Πύργον. 3) = καταπατῶ = ἀτιμάζω (ἀπάτη).

Παχειόγυδο (τό) καὶ παχειογυδοῦτο (μὲ παχῦ-γυδοῖ) μεταξύινον ἢ ἐριούχον ὄφασμα πατητόν, ὡς ἡ βραδέ, ἐξ ἧς κατασκευάζουν τοὺς τριβῶνας κλπ. ἐνδύματα τοῦ χειμῶνος, μετάξινα δὲ τὰ ἀλλάξια, κατιψέδες κλπ.

Πάω καὶ **πάγω** = ὑπάγω· ἀναχωρῶ, φεύγω.

Πεδοῦλι (τό) = πέδιλον τεμάχιον δέρματος δι' ἐμβάλωμα υποδήματος.

Πεζεύγω ἢ πεζέφνω ἢ πεζέφτω (πεζεύω), ἀφιπτεύω· κατέρχουμαι τοῦ ἵππου.

Πεζοῦλα (ἡ) καὶ πεζοῦλι (τό) (πέζα-πέζος) = κλισία· καὶ παραπέζουλο, σκαμνίον, scammun, καναπές, Τουρκιστὶ σοφῶς· ἐκτιμῶμενον καθίσμα εὐρύχωρον, τὸ ὅποιον χρησιμεύη καὶ ὡς κλίνη, εἶδος κτιστῆς ἐξέδρας συνεχομένης μὲ τοὺς παρακειμένους τοίχους.

Πεθυμητικό (τό) = ἐπιθυμητικὸν ἐπιθυμεινὸν καὶ **πεθύμο** = ἡ ἐπιθυμία «τὸ πεθύμω μου εἶνε νὰ ἰδῶ τὴν πατέρα μου **λεύθηρη** » = ἡ ἐπιθυμία ὁ πόθος μου κτλ.

Πεντοθέλιχο (τό), τὸ ἐκ πέντε θηλιῶν (θηλιας) κουλοῦριον, τὰ συνήθη εἰς ἀραβῶνας, γάμους, βαπτίσεις κλπ. διανεμόμενα τοῖς προσκεκλημένοις.

Περδικόπανον (τό) (πέρδιξ-πανίον), ὡς σχεδὸν ὅμοιον κατὰ τὸ χροῖμα μὲ τὰ πτερὰ τῆς πέρδικος, (παρδαλόν, ποικίλον) καὶ χρησιμεῖον εἰς τὸ κυνήγιον τῶν περδικῶν αἵτινες προσηλοῦμεναι εἰς τὰ ὁμοίωμφορα τετραγωνίδια τοῦ ἴσου, τὰ ὅποια ὡς κυμαινόμενα ἐμβάλλουν αὐτὰς εἰς ἔκστασιν καὶ συλλαμβάνονται εὐκόλως· 2) σινδῶν, ἐριούχον μὲ ντάμας, ἢ ταινίας χρήσιμον εἰς ὁδοπορίαν τῶν διανυκτερευόντων ἐν ὑπαίθρῳ καὶ τῶν ποιμένων καὶ γεωργῶν. = δόνη, ἢ παρ' ἄλλοις ἀνδρομίδα.

Περίττου (περιτός), = καὶ μάλιστα, πρό πάντων.

Πεσκέσι (τό), λ. Τ. καὶ κανίσι = δῶρον, καὶ χαριετισμός.

Πῆτε = εἶπέτε. « Πῆτε μου ».

Πέτα (ἡ) καὶ πετσέτα, λ. Ἴταλ. pezza, = τὸ χειρομάκτρον καὶ τὸ στρόφιον (ὡς σαρκί λ. Τ.), τὸ ἐπὶ τοῦ καλύμμα-

τος τῆς κεφαλῆς λευκὸν καὶ λεπτὸν καὶ μακρὸν ἐπικάλυμα· μάκτρον τοῦ προσώπου.

Πηγαῖω ἢ **πχαῖω** = ἀναχωρῶ, φεύγω, **Πηγοῦνι** (τό) = ὁ πόνων.

Πιάστρα (ἡ), λ. Ἴταλ. piastra· ὁ μηχανισμός τῆς σκανδάλης τοῦ ὅπλου, ἧτις ἔφερε τὸν ὄνυχτιν ἰθύν (τασκαμάκοπετρα) **Πιδέξιος** (ὁ), = ὁ ἐπιδέξιος.

Πιθαμῆ (ἡ) = σπιθαμῆ.

Πιθέματα (τά) = τὰ χαρακτηριστικά, ἴδιως τοῦ προσώπου· «ἔχει ὠμορφα πιθέματα » = ὠραία χαρακτηριστικά· «τὰ πιθέματά του τότε δείχνουν πὺς ἀποσέρνει ἀπὸ ὑψηλῆ γενεῖα » = τὰ χαρακτηριστικά του ἀποδεικνύουν ὅτι ἔλκει ἐξ εὐγενῶν, καὶ Σουσοῦμα λέγονται.

Πινάκι (τό) = πίνιξ, σκαφίον, δι' οὗ μεταφέρουν τὴν λάσπην εἰς τὰς οἰκοδομὰς οἱ ὑπουργοὶ (καὶ **πουργοὶ**) πρὸς τοὺς κτιστάς. 2) **πινάκι** (τό) τὰ πινάκια, καὶ τὰ ἀπλάδια, τριβῶνα, πιάτα. 3) **Πινάκι** (τό), μέτρον τῶν δημοτριακῶν· τὸ 1/2 τοῦ μουζουρίου (μοδίου), κοιλῶ· τὸ δὲ πρακτικὸν τὸ 1/4 τοῦ κοιλῶ.

Πίσσα (ἡ) = ἡ ἀσφαλτός. 2) μεταφορ. ἡ αἰώνιος κόλασις, ὁ ἄδης, τὸν ὅποιον παριστᾷ ὁ λαὸς ὡς ὑπερμεγέθη λέθητα ἐντὸς τοῦ ὁποῖο βράζει **πίσσα** καὶ θεῖον αἰώνιως, ῥίπτονται δὲ καὶ οἱ ἀμαρτωλοὶ μετὰ θάνατον· μεταφ. μαῦρος.

Πιστάγκωνα καὶ **πισθιάγκωνα** = ὀπισθάγκωνα (ἐπὶ δεξιμένους).

Πλανέτο (τό) ἢ προσέλικος, ἑλικιστικόν, δέλεαρ, ὄψις ὁ μαγνητισμός, «ἔγει το τὸ πλανέτο σου κ' ὅποιος σὲ ἰδῆ ἀγαπᾷ σε, ἔς τὸν κόσμον τὸν προσωρινὸν αὐτὸ μόνον δικᾶ σε » (σὲ ἀρκεῖ).

Πλουμί (τό), λ. Ἴταλ. = ποικίλμα, τὸ πλουμιᾶ = ποικίλματα, σφειδιάματα, ἐξόμπλια· κεντητὰ ἢ ὑφαντὰ, ἐν εἰκόνι ἢ γλυπτὰ ὀπουδήποτε.

Πλουμιστός (ὁ) = πεποικιλμένος, ἐξομπλιαστός· ἡ ἐγγεγλυμένος.

Πόδε = ἐπόδε = (ἀπ' ὄδε) = ἐδῶ, ἀπ' ἐδῶ, δεύρω, ἐντεῦθεν· «ἔλα πόδε » = ἔλα ἀπ' ὄδε = ἀπ' ἐδῶ· καὶ «ἔλ' ἀπὸ πόδε » = ἔλα ἀπὸ τῆς ἄλλης διεθύνουσι, παρ' ὄδε μὴ στέκεσαι πλῆσιον μου » = παρ' ὄδε = παρέκει· «ἔβωλες με πέρα πόδε » = μ' ἔβαλες εἰς ὑποψίαν, μ' ἔκαμες νὰ τὸ σέπτωμαι.

Ποδοκόπι (τό) (πόδες-κόπος) καὶ στρατιᾶ ὁδοπορικᾶ = πληρωσέ μου τὸ ποδοκόπι μου ἢ πληρωσά μου τὴν στρατιᾶ μου = τὰ ὁδοπορικὰ μου.

Ποθῆς = οὐδαμῶ πουθενᾶ οὐδέποτε.

Ποθητός (ὁ), ὁ ἐπιθυμητός, ἡ ἐρωμένος — ἢ ἡ σύζυγος.

Πόθος (ὁ) = ἐπιμέλεια, ἐργασία, κόπος.
Ποιός = ποιός.

Ποκάμησον (τό) = ὑποκάμησον, λ. Ἴταλ. *camicià*, γιτώνιον, χιτῶν, ὑπὸ τῶν Ἀνωγειανῶν λέγεται «σαρκοκάλυμμα, ἑλληνοκωτάτη ἢ λέξις.

Πολυξομπλασμένος (ὁ), (ξόμπλι = ἐξόμπλι) = πολυπόκιλος, καταστάτικος ἐκ κεντημάτων, ἀραβουργημάτων, πλήρης θυσάνων.

Πολυπραγματῆας (ὁ) = κτηματίας, πλοῦσιος ἐκ γαιῶν καὶ ἰδιοκτησιῶν.

Πομπή (ἡ) καὶ **Μπομπή** (ἴδε τὴν λέξ.) = πόμπευσις, γλευή, ὄνειδος, ἐκθεατοισμός, ἀτιμος περιαγωγή, στηλῆτευσις 2) ἢ πομπή, μεταφορ. ἢ τὸν κόσμον ἐμπαίζουσα, καὶ καταγελοῦσα = ἀναγελάκτρα, παρ' ἀρχ. τελετή μεγαλοπρεπῆς.

Πόνεμα (τό) (πονέω) = ἐξάνθημα πληγῆ.
Πονετικός (ὁ), μετὰ πόνου καὶ πάθους «πολλὰ κ'λαίγει πονετικά» = ἔκλαιε μετὰ πολλοῦ πόνου καὶ πάθους, συγκινοῦντος τοὺς ἀκούοντας, καὶ «πονετικά τραγουδεῖ» = παθητικά, ἄδει μετ' πάθους καὶ λύπης.

Πορίζω «πόρος» = ἐξέρχομαι, ἐξίτημι «νὰ πορίζομε» = νὰ ἐξελθωμεν, «ἐπόρισα» = ἐξῆλθον, (ἐκ τοῦ πόρος = θύρα διέξοδος).

Πόρος (ὁ) = ἔξοδος, δίοδος, θύρα, καὶ πορτί, = μικρὰ θύρα (ἐκ τοῦ πορτό (ἴδε λ.))

Πορπατῶ, καὶ **πορπατῶ**, καὶ **πορπατῶ** = περιπατῶ προχωρῶ, βαδίζω, καὶ πορπατικῆ ἢ πορπατικῆ = πορπατικῆ = βαδίσμα

Πόρτα (ἡ), λ. Ἴταλ. = θύρα, πύλη, καὶ πορτί (τό) ἢ μικρὰ θύρα, ἐξορτί (τό) καὶ ἐξορτο καὶ ὀξῶπορτα = ἡ θύρα τῆς αὐλῆς, καὶ τῶν περιτειχισμένων κήπων = μικρὰ διέξοδος, καὶ πορτό (τό), λ. Ἴταλ. ὁ λιμὴν, καὶ πορτοπαράθυρα = αἱ θύρες καὶ τὰ παράθυρα ἢ καὶ τὰ θυρόφυλλα καὶ παραθυρόφυλλα.

Πορτῆρος (ὁ), λ. Ἴταλ. = θυρωρός, ὁ δεσμοφύλαξ, ὁ φύλαξ τῆς πύλης τοῦ φρουρίου τῆς φυλακῆς.

Πόρτεγο (τό), λ. Ἴταλ. = αἰθουσα, σάλα, «ἀνοίξατε τὰ πόρτεγα τ' ἀπάνω καὶ τὰ κάτω» = ἀνοίξατε τὰς αἰθούσας, τὰ ἀνώγεια ἢ ὑπερήα, τὰ ἰσόγεια.

Πότε ἴλιγο, ἢ πότε καὶ ἴλιγο = κάθε λίγο = κάθε ὀλίγον, = κατὰ (συχνάς) περιόδους, κάμμιὰ φορά = ἔστιν ὅτε.

Πουστιλοῦκι (τό), λ. Τ. τρόπος καὶ σγῆμα ἀτίμου καὶ αἰσχροῦ, ἀσέμου.

Πουτανάτο (τό), λ. Τ. τρόποι καὶ σγῆματα ἀνεδῆ, πράξεις αἰσχραὶ ἀσέμου γυναικός, πόρνης.

Πράμμα (τό) = πρᾶγμα, τί, οὐδέν, δέν, «μηδὲ πρᾶμμα» = μηδὲν τι, «ἤκουσα ὅτι

ἀσθενεῖς» — «Δὲν ἔχω πρᾶμμα» = οὐδὲν κακὸν ἔχω, εἶμαι υγιής. 2) πρᾶγμα τὰ πράγματα = ἡ ἀκίνητος οὐσία, τὰ κτήματα «ἔχω πρᾶμμα πολὺ ν' ἀφῶσω τῶν παιδιῶν μου» = ἔχω περιουσίαν ἐκτεταμένην κτλ. καὶ οἱ ἀρχ. Δωριεῖς ἔλεγον Πᾶμμα καὶ Πᾶμμα «πάματα γὰρ καλεῖται παρὰ Δωριεῦσι τὰ κτήματα, καὶ πάσασι, τὸ κτήσασθαι, ἐκτεινομένου τοῦ α. — Πάμματα παρὰ Δωριεῦσι τὰ κτήματα, ἀπὸ τοῦ πᾶ, τὸ κτῶμαι ἐξ οὗ καὶ πῆος, (ἴσως δὲ καὶ Διολικὸν ἐστὶ διὰ τὰ δύο μμ.) [Σχολ. Ὀμ. Ἰλ. Δ 433. ὑπὸ Ἑμμ. Βέικερ, σελ. 138 § 433; στίχ. 35—40].

Πρακτικό (τό), μέτρον τῶν Δημητριακῶν καὶ μπρακτικό, ἔχον χωρητικότητα 1/2 τοῦ Κοιλοῦ (μοδίου), ἢ μουζουρίου. Τὸ μουζοῦρι ἔχει χωρητικ. 16 ἡκάδας.

Πρεμαζῶνω καὶ **περμαζῶνω** (μαζῶνω), συμμαζῶνω = περιουάζω, συνάγω, καὶ ἀναμαζῶνω = συλλέγω = περισυλλέγω.

Πρεπεία (ἡ) = εὐπρέπεια, κόσμος.

Πρεπίδι (τό), στόλισμα, κόσμημα εὐπρέπεια, πολύτιμα καὶ τιμαλφῆ κοσμήματα, αἱ χάριτες τοῦ σώματος ἢ καὶ τινὰ τῶν τοῦ προσώπου προσδίδοντα ὠραιότητα περισσοτέρην εἰς τὸ ὄλον ὡς ὀφθαλμοί, φροῦδια κλ.

Πικρα (ἡ), ἀντὶ πίκρα, πικρία, λύπη, θλίψις, πένθος.

Πικρός (ὁ), καὶ **πικρός** = ὁ πικρὸς «ἡ πικρῆσις ἔλαιος = αἱ πικραὶ ἔλαιαι» «τὰ πικροῦδικα = τὰ πικρὰ ραδίγια.

Προπερασμένοι (οἱ) καὶ **προπερασμένοι** οἱ προπερασθέντες, προπερασθέντες.

Προβαίνω καὶ **προβαίρω** = προβάλλω παουσιάζομαι.

Πρόβολος (ὁ), καὶ **μυρόβολος**, = ὁ ἐξέχων, ἐξαίρετος, φανήσιμος ἀνὴρ, θεωρατικός, δεδοκιμασμένος: «πρόβολον παλλικάρη» = ἐκλεκτός, ἀνδρείος, ἀποδειγμένος παλλικαρῆς· δεδοκιμασμένος, ὁ εἰς τὰς μάχας πρωτεύων, ἀριστεύων, ποστρέγων, προκινδυνεύων.

Πρόδομα (τό), ὁ προδόμος, ἡ προδοσία, ἢ προδοσία. 2) = ἡ εἰς τὸν ἔχθρον παράδοσις. «μηνᾶ του ὁ Μεραιμέτ' Ἀλῆς, πρόδωσε, Ἐωπατέρα» = παραδώσου, Ἐωπατέρα ζωντανὸς μετὰ τῶν ὀπλων σου εἰς τὸν ἔχθρον.

Προξενήτης (ὁ), ἢ **προξενήτρα** = προμνήστρω, ἢ προμνήστρια.

Προσῶμι (τό) = προσώμιον, πρόσθετος ἐριπύχος ἐκωμῆς, ἢ μανδύλα, τιθεμένη ἐπ' ὤμου, ἵνα ἐπικάθηται ἢ λάγηνος, καὶ μὴ καταλασπώνεται τὸ φέρεμα ὅταν νέος ἢ νεῖνις μεταβαίῃ πρὸς ὄδρουσι.

Προῦκα (ἦ) καὶ τὰ προῦκα = ἡ προῖξ.
Προουκαύμουσα (ἦ) = ἡ κατασκευάζουσα ἰδίαις χερσὶ τὴν ἑαυτῆς προῦκα· οὕτως αἱ ἀληθεῖς οἰκοκυραὶ τῆς Κρήτης, προτρέπουσαι τὰς θυγατέρας των εἰς ἐργασίαν ταῖς βενθυμίζον τὸ ἀξιωμαθμόνευτον λόγιον «Καλλιὰ νύφη προουκαύμουσα, παρὰ προουφερούσα»· «ὅ ἐστι προτιμητέα ἢ νύφη τὴν προῖκα τῆς κατασκευάζουσα μόνη τῆς προμηθευμένης αὐτὴν χρῆμασι.

Προουκόλοι (οἱ) καὶ προουκόλογοι = οἱ μεταφέροντες τὴν προῖκα τῆς νύμφης εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ· καὶ τὸ προουκόλοι = προουκόλοιοι.

Προουφερούσα (ἦ) = ἡ ἀγοράζουσα εἴτε παρ' ἄλλων, εἴτε ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἢ παραγγέλλουσα εἰς ἄλλας ὑφαντίδας τὴν ἑαυτῆς προῖκα.

Πρωτομέρι (τό) (πρωτον-ἡμερος) = πρωτόζευκτος βοῦς.

Πήρηπυρα (τά) = Ὑπέρπυρα = νομίσματα Βυζαντινά· καὶ τὴν λέξιν ταύτην διεισήρσεν ὁ λαὸς εἰς τὸ ἐξῆς δίστιχον τῆς φιλοσοφίας του.

“Ποῦ πάρεῖ χίλια πήρηπυρα
καὶ κακουδιὰ γυναῖκα,
τὰ χίλια πᾶν” ἔ τ' ἀνάθεμα
κ' ἢ κακουδιὰ ἀπομένει.

καὶ εἰς τινα στίχον τῶν Βυζαντιν. Καλάνδων τῆς ἀρχηρονιάς,

“Κε' ἂν ἔχων καὶ μικρὸ παιδί,
ἔ τὰ πήρηπυρα χρωσμένο,
καὶ τ' ἀκρομεγαλύτερο
ἔ τῆ σέλα καθισμένο.”

«Καὶ ἐνταῦθα γὰρ ἄδηλον ἐστίν, εἴτε τῷ Πέτρῳ παρ' ἐμοῦ ἠριθμήθησαν τὰ 200 ὑπέρπυρα, εἴτε ἐμοὶ παρ' ἐκείνου» [Ἀρμενόπουλος Βιβλ. 1', τίτλος 15, εἰς τὸ περὶ ἀταφοῦς καὶ ἀμειδίλου σγόλιον Sappl Moermani σελ. 88]. Περὶ ὑπερπύρων ὄρα πλατύτερ. Ἱστορ. Ἑλλ. ἔθνους Κ. Παπαρηγοπούλου· Τόμ. Ε'. σελ. 40 καὶ 990, 20.

Πῶλος (ὁ), κῆρ. ὄνομ. καὶ Πωλιός, τὸ Πωλιό, ὁ Πωλιῆς, τὸ Παυλιό, τὸ Παυλάκι, ὁ Παυλάκης = ὁ Παῦλος.

P

Ῥαβδὲ (ἦ) (κατὰ τοὺς Ῥεθυμνίους) ραδιῖα = πληξίς, πληγὴ διὰ ράβδου (ἐκ τοῦ ράβδος) ραδιισμός.

Ῥαῖτι (τό), λ. T. = Ξενία, συμπόσιον, γεῦμα.

Ῥάισμα (τό) = ράγισμα (ρηγνώα) = διάρρηξις «ὅταν ῥπίση τὸ γυαλί δὲν γιαντρεῦεται πλέον» = ὅταν ἡ ὕελος ραγίσῃ ἢ διαρραγῇ δὲν ἐπιδέχεται ἐπιδιόρθωσιν.

Ῥασὲ (ἦ) (κατὰ τοὺς Ῥεθυμνίους) Ῥασά (κατὰ τοὺς τοῦ Ἄν. τμήματος κατοίκ.) λ. Ἱταλ. rase = ἐριούχον ὕψωμα, πεπατημένον, γουδιωτόν, ἐξ οὗ κατασκευάζουσι τρίβωνας· καὶ ἐνδύματα καὶ κλινοσκεπέσματα χειμερινά.

Ῥάσο (τό), λ. Ἱταλ. raso = καὶ καπότο, ὁ τρίβων, ἡ χλαίνα, ἐξ ἐριούχου πατητοῦ γουδιώδης.

Ῥέγομαι = ὀρέγομαι εὐχαριστοῦμαι ἀπόσον ῤέγομαι τὴν μυρωδιὰ τοῦ ῤόδου = πόσον με εὐφραίνει... ῤέγομαι νὰ σὲ θεωρῶ = ὑπερευχαριστοῦμαι νὰ σὲ βλέπω.

Ῥήγας (ὁ) = rex = βασιλεὺς· ἢ ῤήγισσα = ἡ βασίλισσα· τὸ ῤήγισποῦλο = ὁ βασιλόπαις, τὸ βασιλιόποῦλο.

Ῥγάλι (τό) riale = γρόσι = οἱ 40 παράδες· τὰ ῤγάλια = γρόσια = χρήματα.

Ῥίζα (ἦ), αἱ ῤίζαι, τῶν φυτῶν καὶ τῶν δένδρων. 2) ῤίξα (ἦ), τοῦ ὄρους ἢ βουνοῦ, ἢ βάσις ῤίξωμα καὶ ῤίξοβουνιά, ῤίξοβουνί = αἱ ὑπόβρεια τῶν βουνῶν (ὄρα καὶ ῤίξίτης).

ῤιζικάρης (ὁ) = τυχερός, εὐτυχής, καλότυχος, καλόμορος καὶ καλομοίρης.

ῤιζικάρω = παίζω ἔς τὴν τύχην, βίψκοβουνεῦω, τουρκιστὶ κουτοροῦ, με τὸ κισιμέτ (= πεπρωμένον).

ῤιζικό (τό), λ. Ἱταλ. risisco καὶ ῤοιζικό = ἡ τύχη.

ῤιζιμός (ὁ) = ῤιζοπαγίς, ἔμπεδος· «ῤιζιμογαράκι» = ἐριζωμένος βράχος, ῤιζοπαγίς λίθος· «νὰ ῤιζώσῃ ἢ ῤιζιμώσῃ» = νὰ ἐξαπλώσῃ, διακλαδῶσῃν αἱ ῤίξαι του, καὶ νὰ ῤιζοσκελώσῃ = ῤιζοβλήσῃ, νὰ διακλαδῶσῃν, ἐξαπλώσῃν αἱ ῤίξαι του.

ῤιζίτης (ὁ), οἱ ῤιζίταις = οἱ κάτοικοι τῆς ῤιζοβουνιάς, οἱ ἐπὶ τῶν ὑπωρειῶν τῶν βουνῶν καὶ ὀρέων οἰκούντες.

ῤιζοσκελώσις (ἦ) = ῤιζοβλήσις, διακλαδῶσις, ἐξαπλώσις τῶν ῤιζῶν καὶ μεταφορ. «νὰ ῤιζοσκελώσῃ ἡ νύμφη» = νὰ τεκνογονήσῃ, τεκνοποιήσῃ.

ῤίξωμα (τό) (ῤίξα = βῤαξις βουνοῦ), ἡ ὑπόβρεια, ἡ ῤιζοβουνιά, αἱ πλευραὶ τῶν βουνῶν· «ὁ γέρος κ' ἂν ἀντρεύγεται, ἔς τὸ ῤίξωμα κοντεῖγεται» (= ἔς τὸν ἀνήφορο κουράζεται).

ῤίμα (ἦ) λ. Ἱταλ. rima-rumor = σίλλος, καὶ ὁ διὰ λόγου ἐμπαγιάς, ἴδιως ἀματίων (τραγῳδίων) κομικο-σατηρικόν· «τοῦ βγάλανε μὰ ῤίμα».

ῤιμαδόρος (ὁ) (rima-rumor) = σολ-

λοποιούς, αλληλογράφος, σατυριστής, (ποιητῆς ἄλλων χιμικο-σατυρικῶν) «Τὸν γὰρ ἄλλον ψόγον λέγουσι μετὰ παιδιᾶς δυσσεύστου». [Δειπνοσαφ. Βιβλ. Α'. ἔδραφ. 41 ἔκδοσ. στερεότυπ. τοῦ Meineke].

Ριτζᾶς (ῥι), λ. Τ. = παρὰ κληθείς, ἱερεῖα.
Ριζατζῆς (ῥι), λ. Τ. = ὁ μεσολαβῶν, μεσάζων ὑπὲρ τινος πρὸς ἐπίτευξιν χάριτος παρὰ ἰσχυρόν.

Ρογδιὰ (ῥι) καὶ **Ρογδέ**, = ἡ **Ροιά**. Σίδη παρ' ἀρχ. καὶ Δωριεσί Σίβδη, (ὁ καρπὸς καὶ τὸ δένδρον). [Καλλιμαχος] ὁ καρπὸς **Ρόγδι** καὶ **Ροῖοι**, (τὸ ἄνθος παρ' ἀρχ. τῆς ῥοιᾶς «Κύτινος») τὰ δὲ σπυρία τοῦ ρογιόου, οἱ καρποὶ, καὶ ῥοιδόκαρποι, κοκκία (κόκκοι) τοῦ ρογιόου. «**Ροιά** σύμβολον ἀφθονοίας, τῆς Ἀθηνᾶς [Λυκούργ. ἐν τῷ περὶ Ἱερείας].

Ρόγδι (τό) καὶ **Ροῖοι** = ὁ καρπὸς τῆς ῥοιᾶς, τὸν ὅπουτον οἱ παλαιοὶ εἶχον ἀφιρωμένον εἰς τὸν Ἑρμῆν. «Τῷ Ἑρμῆι καθιερούσι τῆς ῥοιᾶς τὸν καρπὸν». [Κλήμ.] τὰ ρογιόφλουττα ἢ ροιδόφλουττα ἢ ροιδόφυλλα (ροιδότοφυλλα) = λέπισμα «σιδίου» παρ' ἀρχαίους, μεταχειρίζονται αἱ Κρησοὶ πρὸς βαφὰς νημάτων καὶ ὑραθίων κτερίνου χρώματος διὰ τὴν ποικιλτικὴν.

Ροζοναμέντο (τό), λ. Ἰταλ. = συνδιάλεξις καὶ κουβέντα λ. Ἰταλ.

Ροζονάρη, ροζοναρήν ἐκ τοῦ Ἰταλ. = διαλέγομαι, συνδιαλέγομαι, συνομιλῶ, καὶ κουβεντιάζω ἢ κουβεντιάζω λ. Τ. υρκ.

Ρόκκα (ῥι) = ἡλακίτη, λ. Ἰταλ. rocca, παρ' ἀρχ. «ἡλακίτη τὸ ὕλον, εἰς ὅπερ εἰλοῦσι τὸ ἔριον αἱ νηίδες» [Σχολ. Ὁμ. Ἰλ. Ζ. 491].

Ροσμαρίς (ῥι), ροσμαρινῶν ἄρ. Ἄρισμαρῆς.
Ροῦβας (ῥι) = μέγα δάσος παρὰ τὰς ὕπυρρειάς τῆς Ἰδης ἄνωθεν τοῦ χωρίου Γέργερη ἐπαρχ. Καινουρίου.

Ροῦμειή (ῥι) ἡ Στεταία Ἑλλάς, οἱ κάτοικοι **Ροῦμειῶται** καὶ **Στεταιο-λαδοῖται**.

Ρομπί (τό) καὶ **Ρομπῆνι** = τὸ βουβῆνιον, λίθος πολυτίμος.

Ροῦντζινο (τό) = κόκκινον, ἐρυθροῦν, πορφυροῦν «τὸ πρόσωπόν του εἶνε κόκκινον, σὺν τῷ ροῦντζινο μῆλο» καὶ **Τουρουντζι**.

πορτοκαλάκι τουρουντζι

ἔς τὸ ὄφρι στερεωμένο

ποτέ μου δὲν παντρεύομαι

καὶ ὄνα θὰ ἀνημένω

Ροῦσσα (ῥι) = ἡ ξανθὴ, ξανθοκόμος, ξανθοκαλοῦσα, χρυσομαλλοῦσα. «**Καλόχαρ** ἦτο κι' ἑμμορη, ξανθοκαλοῦσα, ροῦσσα». 2) καὶ **Ροῦσσα** (ῥι) ὄν. κέριον. 3) καὶ **Ροῦσσα** (ῥι) ἡ ἐρυθρὰ γῆ.

Ροῦχο (τό), τὰ **ῥοῦχα** = ἐνδύματα (ἐνδύμα), ἱμάτια, φορέματα, ἐριόυχα = ροῦχα κατ' ἀποκοπὴν τοῦ εἰ.

Ρῶγα (ῥι) = ἡ **ῥάξ**, **ῥαγῆς** τῆς σταφυλῆς. 2) **ῥῶγα** (ῥι) = ἡ ὀθλῆ τοῦ μαστοῦ. 3) **ῥῶγα** (ῥι) = ὁ μισθός, ἡμερομίσθιον μνηταίων ἢ ἐτήσιον καὶ ἡ συμπεφωνημένη μισθοδοσία τοῦ ἐργάτου, «πλήρωσέ μου τὴ **ῥῶγά** μου νὰ φύγω» = πλήρωσόν μου τὸν μισθόν μου κτλ.

Ῥωμανῆτα (τά) = τὰ ἐξέμπλια (ποικιλματα), κεντήματα, τὰ ἐν τῷ ποδογύρῳ τοῦ ἑσωφορίου τῶν κυριῶν, ὁ κόσμος ὁ περὶ τὰς ὥας (περιπόδια, ποδίρης) ὁ διάπετος χιτών.

Σ

Σ = εἰς, ἀπὼν ῥς τὴν ὑγεῖά σας = προπίνω εἰς τὴν ὑγεῖαν σας.

Σὰ καὶ ἄν = ὡσάν, ὡς, ὅταν, ἐπειδάν, εἰ, ἐάν.

Σάλτος (ῥι), λ. Ἰταλ. = πῆδος, πῆδημα, ἄλμα, σαλτάρω = σαλταρίζω, πηδῶ, τριπηθῶ.

Σαρμᾶς (ῥι), λ. Τ. sarma = εἶδος πιστόλας, πιστολλοῦ, ὅπλα περὶ τὴν ὀσφύν.

Σᾶσ = σᾶς «νὰ σᾶσε δῶσω» νὰ σᾶς δῶσω, «νὰ σᾶσε πάρω» = νὰ σᾶς πάρω, νὰ σᾶσε καλέσω» = νὰ σᾶς καλέσω νὰ σᾶς ἐπῶ = νὰ σᾶς εἴπω, «νὰ σᾶσε δεῖξω» = νὰ σᾶς δεῖξω.

Σαστῆλω = τὰ χάνω, ἐξίσταμαι, ἐκφοβίζομαι, διαταράττομαι, ζυπάζομαι, καὶ ζυπάζω.

Σαφή καὶ **σαφῆς**, λ. Τ. safy = καθ' ὀλοκληρίαν, ἄνευ ἐξαιρέσεως, «εἰς τὸν γάμον ἦτο πολὺ πλῆθος καὶ σαφῆ μεγαλαρχόντοι» = καὶ ὄλο μεγάλοι ἄρχοντες. 2) πάντοτε σαφῆς κοικιὰ τρώγω, ὄλο (πάντοτε) κοικιὰ τρώγω.

Σὲ = εἰς, «σὲ περιβόλι μ'παίνω» = εἰς περιβόλιον εἰσερχομαι = εἰσὲ = εἰς σὲ ἢ εἰς μεγάλην ἔξορσιν, σὲ μεγάλην ἔξορσιν σ' ἕνα λαγγάδι» εἰς μεγάλην ἔξορσιν, εἰς ἕνα λαγγάδι.

Σειρᾶ (ῥι) καὶ **ἀράδα** = γραμμὴ, εὐθὺ, διαδοχικῶς, «κατὰ σειρᾶ πάει τὸ βασιλίκι» = διαδοχικῶς καὶ μεταφορ. **σειρᾶ** = τὸ γένος (εὐγενῆς) «ἄνθρωπος νὰ ἴνε ἀπὸ σειρᾶ καλῆ» = ἀπὸ εὐγενῆς νὰ κατὰγεται 2) **σειρᾶ** = τακτοποιήσις τῆς ἐργασίας· ἔχει τὴ **σειρᾶ** του = ἔχει τὴν τακτικὴν τοῦ ἐργασίαν.

Σειρικὸ (τό) = **σειρᾶ**, γένος, «τὸ σειρικὸ δὲν κόβεται, μάλλος καὶ δυναμώνει» = ἦτοι, ὅτι εἶνε γεννεαλογικὸν καλὸν ἢ κακόν, δὲν ἐφαίρεται, ἀλλὰ μάλλον ἐνδυναμοῦται καὶ πολλαπλασιάζεται.

Σέλλα (ἡ), ἐκ τοῦ Λατιν. sella = ἡ σάγη, τὸ ἐφιππιον.

Σέλλατο (τὸ) = καμπύλον «σελλάτο βόδι ἀγόραξε», = ὄταν ἡ βράχη του σχηματίσῃ καμπύλην.

Σεφέρι (τὸ), λ. Γ. = στρατός, ἐστρατεία. 2) σεφίρι (τὸ), λ. Γ. = ἐποχή, «μία φορά κι' ἓνα σεφέρι» = μίαν φορά, ἓνα καιρὸν καὶ μίαν ἐποχὴν, περίοδος.

Σημάδι (τὸ) = σημεῖον, σκοπός, τὸ σημεῖον τῆς σκοποβολῆς. 2) = ὁ ἀραβῶν. 3) τὰ σημάδια = οὐράνιον φαινόμενον, τὸ βόρειον σέλας, οἱ κομῆται, οἱ ἀστερισμοί, τὰ ἀστερόεντα σημεῖα τῶν ποιμένων, γεωργῶν, καὶ ναυτῶν, τῆς νυκτός, διὰ τῶν ὁποίων προσδιορίζουν τὰς ὥρας, προμαντεύουν τοὺς καιροὺς, ἀπὸ τὰ σημάδια» τῆς ἀτμοσφαιρας κλπ.

Σήφης (ὁ) καὶ Σηφάκης ὁ μικρός, Σήφακας ὁ γιγαντόσωμος, Σηφαλίος = θωπευτικὸν = ἀντὶ Ἰωσήφ ὄν. κύρ. (τουρκιστὶ Γησούρ ἢ Γουσούρ, Ἴταλ. Ριουζέπος).

Σιάζω (ἴσος = ἴσιος) = ἐυθετώ, ἀδεν μου σιάζει ἡ δουλειά μου» = δὲν μοὶ διευθετεῖται ἡ ἐργασία μου, «σιάζω», διορθώνω, τακτοποιῶ, ἰσοπεδῶνω «να σιάξουν τὰ πράγματα τῆς πατρίδος» = νὰ διορθωθοῦν, νὰ ἐιρηνεύσουν, «να σιάξης τὸ μουλάρι διότι θὰ ἐξέλθω εἰς τὸ χωρίον» = νὰ προετοιμάσῃς τὸν ἤμιλον μετὰ τὸ σάγμα χαλινῶν κλπ.

Σιγλί (τὸ) καὶ συγγλί = σίγγλα (σίγγλος), σιγγλον καθίσκος, καὶ τὸ γαλοῦν δοχεῖον (καθίσκος) τοῦ ἱερέως, ὅπου φέρει ὅταν ἀγιάζῃ τοὺς οἴκους τῶν πιστῶν καθ' ἑκάστην ἀρχιμηνίαν, φωτίζων (βαντίζων) τοὺς οἴκους καὶ τοὺς χριστιανοὺς, ἐντὸς δ' αὐτοῦ βίπτουν καὶ τοὺς ὀβολοὺς τῶν οἱ πιστοί.

Σιγουράω, λ. Ἴταλ. καὶ σιγουρένω = ἐξασφαλίζω, ὀχυρώνω, ἐνδυναμώνω.

Σιγούρος (ὁ), λ. Ἴταλ. = sicuro = ἀσφαλής, βέβαιος, στερεός.

Σιδερέϊνος (ὁ) καὶ σιδερέϊνος = ὁ ἐκ σιδήρου κατασκευασμένος καὶ μεταφορ. «σιδερέϊνος ἄνδρας» = δυνατὸς ἀνὴρ, «ἔχει σιδερέϊνη καὶ σιδερέϊνα καὶ σιδερῆ καρδιά» = σκληρὰ καρδιά» καρτερικὴ ὡς εἰς τὸ δεύτερον μέρος τοῦ δυοτίχου «να κάμω σιδερῆ καρδιά κι' αὐτὰ μολυβμένα» σιδερόκαρδος = ὅστις δὲν λυπῆται, ἀσπλαγξος· «τὸ σιδερέϊνο, καὶ σιδερέϊνο κινώτισιν» = τὸ σιδηροῦν κινώτισιν.

Σιμώνω = πλησιάζω, ἐκ τοῦ σιμός. «Σιμώνω κοντὰ σ' ἐμένα» = ἔλα πλησίον μου.

Σκαμνί (τὸ), λατινικ. scamnum =

κάθισμα, ὁ τρίπους (τριπόδικα σκαμνιά συνῆθη παρὰ τοῖς ὄρειοις τῆς Κρήτης), θώκος· καὶ ἡ τράπεζα· «βάλλετε τὸ σκαμνὶ νὰ φᾶμε» = ἐτοιμάσατε τὴν τράπεζαν νὰ γευθῶμεν· καὶ Τάβλα, (ἴδε τὴν λ.)

Σκάρα (ἡ) = ὄρειον ἀρπακτικόν, μαῦρος ἀετός, (ψυφοράγον, δυσώδες πτηνόν). 2) σκάρα (ἡ) ἡ σκάλα (κλιμαξ) = ἡ ἐσκάρα τοῦ ναυπηγείου, ἐπὶ τῆς ὁποίας κατασκευάζονται τὰ πλοῖα καὶ βίπτονται εἰς τὴν θάλασσαν. 3) σκάρα (ἡ) = μικρὰ σιδηρᾶ ἐσχάρα χρησίμος παρὰ τῇ ἐστία πρὸς κατασκευὴν ὀπτοῦ (ψητοῦ) κρέατος.

Σκέπη (ἡ) = ὕφασμα λεπτοφάντων ὡς ἀράχνης ἰστός, μεταξίνιον (ὄρα καὶ μπόλια) πέπλος, περιβόλαιον, καὶ ἐκ δάμδακος λευκοτάτη ἡ καθημερινὴ πρὸς χρῆσιν, διὰ σπέασμα τῆς κεφαλῆς κατὰ τῶν ἀκτίων τοῦ ἡλίου.

Σκιανιάδα (ἡ) καὶ ὁ σκιανιός, τὸ σκιανιό = ὁ ἴσκιος = ἡ σκιά, «ἀπὸς σκιανιάσου τὰ βουνὰ καὶ βασιλέψῃ ὁ ἥλιος» = ὅταν σκιάσουν τὰ βουνὰ καὶ ὄσῃ ὁ ἥλιος. = περὶ τὴν ὄσιν τοῦ ἡλίου.

Σκιὰς (σκιὰ) = τοῦλάχιστον «εἰκεὶ ποῦ μου χρεωστεῖς δέκα δραχμάς δαῖσέ μου σκιὰς ὀκτώ».

Σκιζαμυδαλάτο (τὸ) (ἐκ τοῦ σκιστόν ἀμύδαλον) «τὰ μάτια σου σπιθίζουνη τὰ σκουαμυδαλάτα» = Οἱ ὄφθαλμοί σου σπινθηροβολοῦν οἱ ἔχοντες τὸ σχῆμα τῶν διχοτομημένων ἀμυδάλων.

Σκλαβέρι (τὸ) (ἴδε λέρι) κωδωνίσκος.

Σκλέτη (ἡ) καὶ σκλετάδα = γένεα, γενεά.

Σκουντί (τὸ) καὶ σκουδί = κύων, Chien, Hund. τὰ σκουδιά ἢ σκουντιά = οἱ κυνηγετικοὶ κύνες· καὶ Κρητῶν παροιμ. «Τὸ σκουντί ἀπὸ μωτᾶτο, κι' ἄνθρωπος ἀπὸ γενεά». κατ' Ἀριστοτέλην «οὐκ ἐξ ἀπάντων αἰρῶνται τοὺς κύμους, ἀλλ' ἐκ τινῶν γενεῶν».

Σκουτάρι (τὸ), σκουτάριον, λ. Ἴταλ. = ὁ θυρεός, ἀσπίς, ἀσπίδίσκος, πελτάριον (τουρκιστὶ καλκάν, τὰ καλκάνια = ἡ γύμνασις ξιφομαχίας μετ' ἀπίδος).

Σκουτέλι (τὸ) = σκυτάλη, τρυβλίον, -πινάκιον, (τουρκ. τσανάκ.) καὶ ποτήριον. 2) ὕληκῃ συνδρομῇ ὅθεν ἀγίοις του ποῦ ἡδέχεται σκουτέλιον ἀπ' ἔξω.

Σκουτελοβαρήγνω (σκουτέλι = σκυτάλη βαρῶ = κτυπῶ) = συγκρούω ποτήρια, ἐπὶ προπόσεων. Ἄλλα μᾶλλον ὅταν ὁ πίνων λέγει εἰς ἐκείνον ὅστις θέλει νὰ πῆ μετ' αὐτὸν σκουτελοβαρίσκω σου.

Σκριμίδα (ἡ), παιδιά, καθ' ἣν τρέχουν εἰς μικρὰς ἀποστάσεις καὶ πηδοῦν τῆδε κακίως «παίζει τὴν σκριμίδα» ἢ

λέξεις εδρίσκεται και εν τῷ Κρητικῷ θεάτρῳ, ὑπὸ Κ. Σάβα σελ. 112 και σήμερα συνήθως φράσις τοῦ Κρητικοῦ λαοῦ, ἀλλὰ τὸ εἶδος τῆς παιδιᾶς δὲν ἠδυνήθην νὰ ἐξακριβώσω.

Σκριμιδάρω ἴδια ἐπὶ τῶν μικρῶν ζώων ὡς τῶν μικρῶν ἴππων και ὄνων ἔταν ἐν τῷ αὐτῷ χῶρῳ τρέχουν και πηδοῦν κατὰ διαφόρους διευθύνσεις ἐπίσης και τὰ μικρὰ γατάκια τὰ ὅποια συναντῶντα θορυβῶδες τι ἀντικείμενον τὸ βίπτουσι δεξιᾶ και ἀριστερᾶ και εἶτα δια πηδημάτων τὸ συλλαμβάνουσι.

Σκρόφα (ῆ) = ὄς, γουρούνα.

Σκυλοζυγῶν = ἀποδιώκω, ἀποπέμπω τινά, ὡς ὁ σκύλος ὁ φύλαξ τῆς οικίας ἐνδιώκει δλακτῶν τοὺς ἀγνώστους.

Σο[γ]γερῶ = συγγεράκιον, ἐπὶ νεονημφ. εὐγγ. «νὰ σο[γ]γεράσετε» νὰ συγγεράσητε.

Σοδειά (ῆ) = εἰσοδειά, ὄσοδιᾶζω = εἰσοδιᾶζω = εἰσοδεύω.

Σοί (τό), λ. Τ. Σοί = τὸ γένος, γενεά, φυλὴ, και σειρικῶ, σκλήτη, σόρτε.

Σοκάκι (τό), λ. Τ. ὁδός.

Σολάγασμα (τό) και σολάγιασμα, και ἡ σολάγιασις ὁ σολαγιασμός και καταλάγιασμα = ἡσούχασμα, ἡσυχία, καθσύχασις, «ὁ ἄρρωστος δὲν ἠμπορεῖ νὰ σολαγιασῆ (καταλοῖσῆ) = ὁ ἀσθενὴς δὲν δύναται νὰ ἡσυχασῆ, ἀνῆσυχεῖ, σολαγῶ ἡσολαγιαῶ και σολαγιαζῶ = ἐρησυχάζω «κι ὄντε τὰ ζᾶ του σολαγᾶ» = ὁ ποιμὴν ἔταν τὰ ποιμνία του ἐρησυχάζη, καθσυχαζῆ τακτοποιῆ, και ἐπὶ ἀτάκτων παιδῶν, «σολαγιασμόν δὲν ἔχει».

Σόντας = (ἐς, εἰς — ἔταν), νῦν, ὄτε.

Σοντηρῶ = και συντηρῶ και τηρῶ = (τηρῶ), βλέπω ἐντός ἢ καλὰ. «δὲν συντηρῆς τὸ καρδί πῶς ἀρμενίζεις;» = δὲν βλέπεις τὸ πλοῖον κτλ. «σοντηρᾶ τὴν ὑγεῖά σου» = πρόσεχε, διατηρεῖ βλέπε, μεριμνα περὶ τῆς ὑγείας σου.

Σούρα (ῆ) = καταλαλιά, δυσφήμια «κάθε σούρα τρεῖς ἡμέραις και τὸ ἄγᾶπης τέσσεροι» ὄτε ἐφᾶμεραι εἶνε αἱ τῶν κακῶν πράξεων διαδόσεις = καταλαλιά, σουρεύω = καταλαλῶ, διαβάλλω.

Σουσοῖμι (τό), τὰ σουσοῖμια (σύσσημον) = ὁ χαρακτήρ, τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ἀνθρώπου ἢ ζώου, τὰ γνωρίσματα, ἡ φυσιογνωμία, τὰ πῆξιματα (ἴδε λ.)

Σπαλέτο (τό), τὰ σπαλέτα (σπάλα = ὠμοπλάτη) ἢ ἐπωμίς, αἱ ἐπωμίδες, και αἱ τῶν γυναικῶν κολέτων (ἔρα τὴν λ. παλαιῶν μπουστῶν) οἱ περὶ τοὺς ὤμους φαρμακᾶδες.

Σπεράδα (ῆ), λ. Ἴταλ. = περιουσία, ἐπισκόπησις και ἐπίσκεψις, περίπατος.

Σπίτι (τό = ὄσπιτιον, ἐκ τοῦ λατιν. hospitium = φιλοξενία) εἶτα τὸ μέρος, ὄπου παρέχεται αὐτή, ὁ οἶκος.

Σπούρδα (ῆ) = ὄρμαθός, αἰμιά σπούρδα φλουριᾶ = εἶς ὄρμαθός (κρεμανταλιά) φλουριῶν. 2) — τῶν ὄπλων, τὰ ὄπλα, μολυμπερόφλασκα (ἴδε λ.) κλπ. πολεροφῶδια διὰ λῦρου ἢ χορδῶν κρεμάμενα ἐπὶ τῶν ὄμων ἢ περὶ τὴν ὄσφιν ὡς ὄρμαθός, «τὰ σπουροδόξαρα μου», = ἡ κρεμανταλιά συχκειμένη ἐκ τοῦ τόξου, τῆς φαρέτρας, τῶν ἀκοντίων, μαχαίρων, ξιφῶν κλπ. Τὰ μολυμπερόφλασκα, ἀπὸ τῆς εὐρέσεως τῆς πυρτίδος, και τὰ μπιστολομαχαίροτοόφλα κἔποτε. **Σπούρδα** και αἱ σήμερον φυσικοθήκαι, και καφυλίον ἠθῆκαι λέγονται. **Σπούρδα** πρὸς τοῦτοις και ἐκάστη κρεμανταλιά, ἀμυγδάλων, ἢ σταφίδων ἢ και ἀνθῶν διαφόρων ἢ τῆς λεμονιάς, νεραντζιάς ὡς αἱ ἀναρτῶμεναι κατὰ τὴν Μεγ. Παρασκευὴν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ τοῦ Σωτήρος κλπ.

Στάλισμα (τό) = ἡ ἐν ὄρα μεσημβρία ἀνάπαυσις τῶν ποιμνίων βροῶν και λοιπῶν κτηνῶν ὑπὸ τῶν ποιμένων και βουκόλων, και ἡ ὄρα αὕτη «σταλιστό» λέγεται «τὴν ὄρα τοῦ σταλιστοῦ» «κατὰ τὸ στάλισμα τῆς ἡμέρας (ὄρα 12—2 μ. μ.) «ἐσταλίσανε τὰ ζᾶ» = ἐστάθησαν ἢ ἀναπαυθῶσι τὰ ποιμνία, «ἐσταλίσαν τὰ σραχτά, οἱ βόες κλπ.

Σταλιστρα (ῆ) = τόπος εὐσκιος, ἀναπαυτήριον, ὑπὸ δένδρον εὐκακίφυλλον ἢ σπήλαιον, παρ' ἀρχ. **Στάλη**, ταμεῖον κτηνῶν, ὁ τόπος ἐν ᾧ ἀναπαύονται τὴν μεσημβρίαν τὰ ποιμνία οἱ βόες κλπ. κτήνη.

Στάμενος (ὁ), και καταστάμενος = ὁ ἀνὴρ ὁ καθεστῆκός — «ἀνὴρ μέσος». «Ἰππὰ δὲ νοῦν και γλώσσαν ἐν ἑβδομασίον μὲν ἄριστος». [Σόλων. Ἑλλην. λυρ. ποιηταί. Bergk, ἐκδ. Β' σελ. 346] και οἱ Κρήτες,

“ὲ τὸς σούραν’ ἀνθεῖ και δένει
και τὸ σπῆτι καταστάνει.
ὲ τὸς περήνια γὰ βουλή,
ὡν ἔχη κεφαλή καλή.”

Στείρα (τά), λ. ποιμην. = αἱ προβατῖναι και αἶγες αἱ μὴ γαλακτοφοροῦσαι. 2) **Στείρα** (ῆ) = ἡ ἄτεκνος γυνὴ, στείρα και ἡ ἀπεξηραμένη πηγὴ, βρύσις, «ἀποστείρωσεν ἢ ἀποστείρωσεν ἢ βρύσις = ἔπαυσε νὰ τρέχη = ἐξηράνην. **Στείρος** (ὁ) ὁ μὴ τελογογιῶν.

Στειρομάροπον (τό), τὰ στειρομάροπα, λ. ποιμην. ἐκ τοῦ στείρα-μάρων (μῆλον) = ἄμνη, αἱ στείραι ἄμνοδες.

Στειροματζέτα (ῆ), λ. ποιμην. ἢ βοουκόλ.

= (στεϊρα-ματζέτα, λ. Ίταλ. = δάμαλις)
= ἡ στείρα βοῦς.

Στειροπρόβατον (τό), λ. ποιμεν. = πρό-
βατον ἐνός ἔτους, (χρονιάρικον).

Στειροχορῶω, λ. ποιμεν. = χωρίζω τὰ
στεῖρα ποίμνια ἀπὸ τὰ ἔγγαλα.

Στέκω = ἵσταμαι καὶ ἔστηκα, καὶ ἀστέκει
νὰ χάση τὸν νοῦν του. = κατήντησε νὰ
φθάση εἰς τὸ σημεῖον, εἰς θέσιν, νὰ ἀπω-
λέσῃ τὸν νοῦν του. «σὲ μιὰ κλοστή βαμ-
δακερὴ στέκει» = «ἐκ τοιχοῦ κρέματα»
«Πῶς τοῦ στέκει ἡ ἀρχήγλα!» = πόσον
τοῦ ἀρμόζει.

Στελιωμός (ὁ), ἡ στελίωσις, τὸ στέ-
λιωμα = λ. χ. τῆς μηχανῆς = ἡ τακτο-
ποίησις, ἡ τοποθέτησις, ἡ κατάταξις, τῆς
μηχανῆς ἢ συναρμογῆ τῶν καθ' ἕκαστα
μερῶν τῆς «τὸ στέλιωμα τοῦ χοροῦ» =
καταρχὴ τοῦ ἐγκύκλιου χοροῦ, καὶ ἑστέ-
λιωμός, ἑστέλιωσις, ἑστέλιωμα = ἡ παύ-
σις τοῦ χοροῦ.

Στεβάνια (τά), τὸ σταδάνι, λ. Ίταλ.
stivale = στιβάλια, ἴδιον ὑπόδημα τοῖς
Κρησίν ἐκ τομαρίου κατασκευαζόμενον καὶ
ἐφαρμοζόμενον καλῶς ἐπὶ ταῖς κνήμαις.

Στίμμα (τό) ἀντί = στίγμα, κηλὶς, ῥύπος
(τουρκιστὶ λεκές).

Στολίδι (τό), τὰ στολίδια ἢ στολισθία
= τὸ στόλισμα, ὁ στολισμός, τὰ κοσμί-
ματα φλωρία, δακτύλια, βραχιόλια, ἐνώ-
τια ἀδάμαντες ἐνδύματα, ἐσθῆς κλπ.

Στοῦπα (ῆ) = αἱ νιφάδες τῆς χιόνος.

Στροάτι (ῆ), λ. Ίταλ. = ἡ ὁδός.

Στροῦμα (τό) καὶ στρωμάτσος = ἡ στρω-
μνὴ (ὑπὸ τῶν κατοίκων τοῦ Ρελυμνίου
τιμλματος, στρωματέ), καὶ τὸ ἐκ μαλλίων
ἢ χόρτων πεπληρωμένον.

Στροῦνω = διευθετῶ, τακτοποιῶ τὴν
κλίνην καὶ «στρώνω τὸ τραπέζι: ἢ σκα-
μνὶ ἢ τὴν τάβλα», (τράπεζαν) = παρα-
θέτω, στρώνω τὸ ἄλλο» ἐπιθέτω τὸ
ἐπίπλιον καὶ «στρώσω ἀπ' ἐμπρός μου»
= φύγε ἀπ' ἐμπρός μου.

Συγκλίνω = κλίνω, ἐπ' ὀλίγον κλίνω τὴν
κεφαλὴν πρὸς χριστισμόν, ἢ τὸν ὄμον
= χαμηλώνω ἢ συγκλίνω κλάδον δέν-
δρου διὰ νὰ κόψω ὑπὸ πρῶς.

Συζηλιώνω = φθονῶ.

Σύθρηνο (τό) (σύθρηνον, σύνθρηνος
καὶ ὁ σύθρηνος) = πολλῶν θρήνος, κοπε-
τοῖ λαοῦ καὶ δάσους σύθρηνο = ὁ ψιθρι-
σμός: τοῦ δάσους κινουμένου ὑπὸ τοῦ
ἀνέμου.

Συνηθι (τό) = σύστημα, συνηθειον, συ-
ῆθεια (τουρκιστ. ἀντέτι).

Συνεπαροῦ (ῆ) (ἐπαροῦ), συνεπαροῦ
= ἀκολουθία τοῦ γάμου, οἱ γαμηλιδοῦ,
ἢ γαμηλιωθία = οἱ νυμφαγωγοί.

Συνωρόγαμπρος (ὁ) (συνωρόγαμβρος)
= νεόγαμβρός.

Συνωρόννηφ (ῆ) = ἡ νεόννηφος: (ὀνο-
μάζεται δὲ νύμφη ὑπὸ τῶν συχωρῶν τῆς
μέχρις οὐ ἕτερος γάμος τελεσθῆ ἔν τῷ αὐτῷ
χωρῶν).

Συνωροπαντρευμένος (ὁ) νεύγαμος.

Συντεκνος (ὁ), ἡ συντέκνισσα λ. Ήκ-
κλῆσ. (σύν-τέκνον) = ἀνάδοχος, πνευμα-
τικὴ συγγένεια πνευματικῶς πατῆρ' ἢ μήτηρ.

Συντησῶ = ὀμῶ μετ' ἄλλων βλέπω,
θωρῶ, θεῶμαι (Συντηρῶ).

Συντοπίτης (ὁ), = συμπατριώτης,
συνεπατριώτης, συνδημότης, συγχωριος,
καὶ Συνομηπίτης.

Σύμμα (τό) (τουρκιστ. Συρμαλι) = νῆ-
μα χρυσοῦ, ἀργυροῦ ἢ γαλκοῦν κλπ.

Σφαχτό (τό), τὰ σφαχτά = σφακτά, λ.
ποιμεν. = τὰ πρόβατα, οἱ οἷς, τὰ σφάγια,
τὰ διὰ τὸ σφαγεῖον πρόβατα.

Σφίγγω = περισφίγγω, καὶ μεταφορ.
= τρέχω «νὰ πάμε νὰ τῆ σφίξωμε νὰ
μαντριστοῦν ἔς τὸν πύργο» = νὰ υπάγω-
μεν νὰ τοὺς καταδιώξωμε κτλ.

Σώγαμπρος (ὁ) = ἐσώγαμβρός: ὁ ἀρί-
νον του καὶ παροικῶν εἰς τὴν γῆν καὶ τὸ
χωριὸν τῆς νύμφης (συζύγου του).

Σωθικά (τά), ἐσωθικά = τὰ ἐντόσθια,
σπλάγχνα.

T

Ταβέρνα (ῆ), λ. λατιν. = καπηλεῖον.

Ταβερνάρος (ὁ), ἡ ταβερναροῦ, τὸ τα-
βερναράκι: (οἱ κάτοικοι τῶν ἀνατολ.
ἐπαρχ. τὸ θελ. λέγουν, ἡ ταβερναρά καὶ
ταβερνάρινα = ὁ κάπηλος, ὁ οἰνοπώλης.

Τάβλα (ῆ), λ. Ίταλ. — ἡ σάνις ἢ τρά-
πεζα τῶν δειπνῶν καὶ γευμάτων, διότι
συνήθως ἐν Κρήτῃ εἰς τὰς πανηγύρεις,
ἀρραδῶνας, γάμους, βαπτῆσεις ἑορτὰς
τῶν ὀνομάτων αὐτῶν, εἰς κηδέας κλπ.
μεταχειρίζονται γεύματα καὶ χαροκοπή-
ματα ἐπὶ μακρῶν σανιδῶν, ἐπὶ τῶν ὀ-
πίστων τίθενται τὰ φαγητά, ἔθνη καὶ ἐν-
θεν δὲ τῶν σανιδῶν (ἢ τῆς τάβλας κα-
λουμένης) καθήνται οἱ συνδετυμένους.

Ταγαντώ, λ. T. = ὑποφέρει, ὑπομένω
ἐγκαρτερωῶ, ἀντέχω' «δὲν ταγαντώ τὰ
βάσανα» = δὲν δύναμαι νὰ ὑποφέρω...
Ταῖζω ἢ ταγίζω = σιτίζω, τρέφω.

Ταῖρι (τό), ἐκ τοῦ ἑταίρος, ὁμοιος σύν-
τροφος, σύνευνος, ἀγαπητός, ζεύγος, ἐρω-
μένος ἢ ἐρωμένη, σύζυγος.

Ταιριάζω = ἐταιριάζω, κἀμῶ συνεται-
ρισμόν, συντροφεύω, συμφωνῶ. «Ται-
ριστὸ ἀντρόγυνο» = ἀγαπημένον, συν-

τροφιασμένον Ἰεθῆος ἀνδρογόνου· « δὲν ἐταίρισαν τ' ἄστρα των ».

Ταμπούρι (τό), λ. Τ. = προμαζών και τάγμα ἐστρατοπεδευμένον, τάξις.

Τάξε=ώς, ὡσάν. « ὁ χευσὸς οὗτος εἶνε ψευδής, τάξε πῶς εἶνε χαλκός » = ὁ χρυσὸς οὗτος εἶνε κίθδηλος, ὡς νὰ εἶνε χαλκός (ἐκ τοῦ τάσσω) = νομίζεις πῶς, μήπως « τάξε πῶς ἠθελάρθω = μῆπω,...

Τάρος (δ) ἄηρ τοῦ ἀέρος τ' ἀέρος = τάρος, ἢ τάραχος = ὁ σφοδρὸς ἄηρ, τρικυμώδης ἀνεμός· πιθανὸν καὶ ὁ ἐκ τῆς Τάρρου (ἀρχ. πολ. τῶν Σφακιῶν) πνέων.

Τάσι (τό), λ. Τ. = τό ποτήριον, τὸ φιαλίδιον ὕδατος· καὶ ἡ σιδήρα ἢ χαλκὴ κλῆνη χουλιζάρα ἥτις κρέμνεται εἰς τὰς κρῖνας τῶν ὀδῶν διὰ νὰ πίνουν οἱ διαβάται.

Ταῦκος (δ), ἴδε νταῦκος.

Ταχὴ (τό) καὶ **ταχυνή** = ἡ πρώτη « ταχυτέρου καὶ ταυτέρου », τὴν αὔριον, τὴν ἐπομένην πρωτῶν « μὰ ταχυτερινή » = μὴν πρωτῶν « ταχυτεροπὰ = λίαν πρωτῶν « ταχεῖα » = αὔριον. Οἱ τῶν ἀνατολ. ἐπαρχ. ταχεῖα-ταχεῖα = πρωτῶ-πρωτῶν = λίαν πρωτῶν.

Τῆρα = βρότες (τηρῶ =) παρατήρει.

Τοπαλι (τό), λ. Τ. = τὰ προάστεια, ἢ ἕξω περιφέρεια τῆς πόλεως ἢ τοῦ φρουρίου.

Τοιανταμασσουράτη (ἦ) ἢ διὰ τριάκοντα μασουρίων ἐξυφανθεῖσα· (μασσούρια, ἐκ καλῆς μικροῦ κόμβουλοι ἐπὶ τῶν ὀποίων τυλλίσσουσιν τὸ ὑδάτιον εἰς τὴν ὑφαντουργίαν).

Τριμερογάμπος (δ) = ὁ τριῶν ἡμερῶν γαμβρός νεόγαμβρός.

Τριόγχις (δ) = ὁ τριετής.

Τροζός (δ) = ἀνόητος, μωρός, ἀσύνετος. « ὁ τροζὸς γάμος, κάμνει καὶ τροζὰ παιδιὰ »· παροιμ. φιλοσοφικῆ τοῦ Κρητικοῦ λαοῦ· ὁμοία τῶν ἀρχαίων « ὅταν δὲ κρηπίς μὴ καταβλήθῃ γένους, ὀρθῶς, ἀνάγκη δυστυχεῖν τοὺς ἐχθόνους ». [Εὐριπίδ.] καὶ « οἱ πατέρες ἔφαγον ὄμφακα, καὶ οἱ ὀδόντες τῶν τέκνων αἰμώθησαν » [Ἰερειμίας ΔΗ'. 29. καὶ Σόλων Ἀνθ. 86—87. — Ἐζόδος ΔΔ'. 6, 7. καὶ Ἀμαρτίαι γονέων, παιδεύουσι τέκνα ».

Τσαγγάρης (δ) = ὁ σκυτεὺς, σαγγάριος καὶ καλιγάριος (καλῆκια Ἰδ. λ.), σκυτορράφος.

Τσακίζω = κατακλῶ, (ὄρα ἀποισακίζω).

Τσάκισμα (τό) = κατακλύματα κατακλύσεις, τὰ πάσα, λιγίσματα, αἱ εὐστροφὸς κινήσεις· (σκέρισα) τοῦ χοροῦ ἰδίως τῆς σούστας (αὕτῃ ἢ ἀρχαία Πυρρύχιος ὄρχησις).

Τσάνταις (ἦ) = αἰ ἢ Ζάκυνθος.

“Ἐνα καράβι κρητιδὸ

ἵς τοῦ Τσάνταις ἀρμενίζει,
ἵς τοῦ Τσάνταις ἵς τὴν Κεφαλλονιά
ἵς ὄβλα τὰ Μοσκοκίση».

Τσαντήρι (τό). Τ. = ἡ σκηνή.

Τσάφαρον (τό) = οἱ κωδονίσκοι (ἴδε λέρι).

Τζεβαίρεμο (τό), χρυσοῦν ἢ ἀργυροῦν κόσμημα ἐξ ἀδαμάντινον πεποικιλμένον· τὰ τζεβαίρικὰ = τὰ τιμαλφῆ κοσμήματα τῶν γυναικῶν = διαμαντικά.

Τσελεπῆς (δ) = εὐπροσήγορος, εὐγενὴς κύριος, γλυκός, καλοσυναιθεταρμένος οὐθέντης ὄν. προσηγορ. καὶ κύρ.

Τσεπανὲς (δ) λ. Τ. = ἡ πυριταποθήκη, ὀπλοθήκη, καὶ τὰ ἐν στρατοπέδῳ πολεμοσόδια.

Τσερέζια (τὰ) καὶ **τσερέσια**, λ. Ἰταλ. (ξερέσια) = ἥδυσμα, λίγνευμα, τὰ καταγύσματα, τραγήματα τῶν παλαιῶν.

Τση = τῆς, = τοὺς = τὰς.

Τσικάλι (τό) καὶ **τσουκάλι** = γόβρα.

Τσικίμι (τό), τὰ τσικίμια, λ. Ἰταλ. = χρυσαὶ φλωρία, νομισματα.

Τουμπραγὰ (τὰ) καὶ **συμπραγὰ** ζυμπραγὰ (ἐξ οὗ καὶ τὸ ἐπάνωμον Ζυμβρακάκης καὶ ἀσυμπραγὰ, ὑπὸ τῶν κατοίκ. τῶν Ἀνατολ. ἐπαρχ. = δίδυμα (συμπραγὰνγα).

Τουμπραγαρέ (ἦ) (κατὰ τὴν προφορὰν τῶν Ῥεθυμνίων, καὶ **συμπραγαρέ** τῶν κατοίκ. τῶν Ἀνατολ. ἐπαρχ.), λέγεται ἡ ἔγκυος γυνὴ ἢ χωρισθεῖσα ἐκ θανάτου ἢ ἄλλως πῶς τὸν σύζυγο, καὶ λαμβάνουσα ἕτερον, ἂν καὶ ἔγκυος ἐκ τοῦ πρώτου **συμπραγαρέ** = δίδυμος.

Τσινῶ = λακτίζω τσινῶ = λακτίζει διὰ τῶν ποδῶν τσίνισμα = λάκτισμα, ὄνου, ἡμιόνου, ἵππου, ὄπλου, τηλεδούλου κλπ. = ἀντιστάβασμα = ἀντικτύπος, ἀντιλάκτισμα.

Τσουτισούρισμα (τό), σουτίρισμα, ψυθύρισμα κρυφομίλημα· « εἰς τ' ἀπὸ τοῦ ἐτσουτισούρισε κάτι » = εἰς τὸ ὄς τοῦ ἰψοθύρισε κάτι· ἢ τσουτισουρίστρα = ἡ ἀγαπίωσα τὰ ψυθύρισματα, τὰ κρυφομίλημα.

Τυροκόμος (δ), λ. ποιμην. (τυροκομέω) = ὁ κατασκευάζων τὸν τυρόν, τυροποιός.

Τυροκομῶ = τυροκομέω, κατασκευάζω τυρόν.

Τῶς = των (συνθηθέτατον παρὰ τοῖς κατοίκ. τῶν Ἀνατολ. τῆς Κρήτης ἐπαρχιῶν), ὡς « μυνῶ τως νὰ ἔλθουν » = μυνῶ των νὰ ἔλθουν· « γράφω τως » = γράφω των· « τ' ἀργυρῶ τως στολίδια »

= τ' ἀργυρᾶ των κοσμήματα· «εἰπὶ τως νὰ μ' ἀκολουθήσουν» = εἶπον εἰς αὐτούς νὰ μὲ ἀκολουθήσουν. Οἱ δὲ τῶν δυτ. τῶν.

Υ

Υγρός (ὁ) καὶ γυρός, [Γ]υρός, (μὲ τὸ Λιολιόν διγάμμα ἢ τὴν δασείαν) = υἱός, καὶ υγιόκας = υἱός καὶ γυιόκας.

Υστερα = τὰ γηρατεῖα· κηλά υστερα καὶ καλὴ ψυχὴ (εὐχὴ πρὸς τοὺς νυμφευμένους).

Φ

Φάλκας (ὁ) ἢ φαλκονία τὸ φαλκόνι, λ. Ἴταλ. falco, = ὁ φαλκων = ἰέραξ, καὶ φαλκονογέρακος, τὰ φαλκόνια ἢ φαλκονογέρακα = οἱ κηνηγετικοὶ ἰέρακες.

Φαμίγος, (ὁ), λ. Ἴταλ. famiglia = οἰκέτης, δηρητής, ἐργάτης, δούλος, ἐργατικός.

Φαρδαλός (ὁ), ἢ φαρδαλή, τὸ φαρδαλόν = ὁ πολυπόκιλος, ἐκ τοῦ παρδαλεύς, «Παρδαλίως δορά», καὶ μεταφορ. ἢ παροικιωδῶς, φαρδαλός, οὐχὶ μόνον κατὰ τὸ χρῶμα, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς πράξεις, ποικίλος τὸν τρόπον. «Παρδαλέην ἐνεῖσθαι», περὶ ἐκείνου, ὅστις ἐστὶ πολὺστειτος τὸ ἦθος, κατὰ τὴν παρδαλέην» [Σχολ.].

Φίλι (τό), λ. Γ. = ὁ ἔλεφας καί.

Φιλισί (τό), λ. Γ. καὶ φιλισί, ὅσπου ἢ ὁδοῦ τοῦ ἔλεφαντος, ἀπὸ τὸν ὅπου κατασκευάζονται διάφορα ἀντικείμενα ὡς κτένια, λαδίδες μαχαιρῶν κλπ. καὶ κοσμήματα διάφορα.

Φιλισέην (τό) καὶ φιλιτσέην = φιλιτσέην, ἔλεφάντινον, κόσμημα, κτένιον κλπ. καὶ μεταφορ. ἢ ἀσπράδα = λευκότης τοῦ προσώπου ἢ τῶν χειρῶν κλπ.

Φλακί (ἡ) = ἡ φυλακί, ἐρικτή, δεσμοτήριον.

Φλακισμένος (ὁ) = ὁ φυλακισμένος, ὁ δεσμώτης, περαιορισμένος.

Φλαμπουράρης (ὁ), λ. Βυζαντ. = ὁ σημαισφόρος, (τουρ. μπαϊρακτάρης).

Φλάμπουρον (τό) = ἡ σημαία. λ. Βυζαντ. (τουρκ. μπαϊράκ), τὰ φλάμπουρα τῶν ναῶν, αἱ σημαῖαι, αἵτινες χρυσοποικίλοι οὐσαι περιφέρονται εἰς τὰς τελετὰς μετὰ τῶν ἐξαπετέρων καὶ τοῦ Τιμίου Σταυροῦ.

Φλασκί (τό) = φλασκίον (φυλακίον) = ἡ λυκίθος, (μπύσκα) παρ' ἀρχ. κιδύσιον, ἢ τσότρα, καὶ φλάσκα (ἢ μεγάλη), φλασκίον ἰδίως τὸ ἐξ εἰδούς κολοκύνθης (πλασκιά· παρὰ Κρησί), ξηρανθὲν χρησιμεύει διὰ νερόν, κρασί κλπ. παρ' ἄλλοις «νεροκλόκισθον».

Φλεβάρης (ὁ) = ὁ Φεβρουάριος μῆν, καὶ Κουτσου-φλέδαρος ὅταν ἔχη ἡμέρας 28, δηλ. ὅταν τὸ ἔτος εἶνε κοινόν καὶ οὐχὶ Δίσεκτον (ἢ Βίσεκτον).

Φλεβαρῆζει = περὶ τὰ τέλη Ἰανουαρίου, ὅταν πλησιάζη πλεόν ὁ Φεβρουάριος μῆν, ἥτοι ἐγγίζει ἢ ἀνοίξει.

Φοράδα (ἡ) = ἡ φορβάς, ἡ ἵππος.

Φόρος (ὁ — τό) = ἡ ἀγορά. 2) ὁ φόρος = δασμός, δεκάτη. 3) μεταφορ. φόρος = φανερόν, ἐφανερῶθ, «ἐβγήκε τὸ μυστικόν ἐς τὸ φόρος» = ἐδημοσιεύθη, ἐφανερῶθ, ἐκηρύχθη, ἐξηγιάσθη τὸ μυστικόν.

Φονδιᾶζω = (φουντιᾶζω, φοντά) καὶ φουνταλιᾶσμαι, καταστεινᾶζω λεπτότατα φουνταλιᾶ εἰς τὰς ἄκρας τῶν πιμπλιῶν ἢ φιφλιῶν, εἰς τὰς ἄκρας (οὐγίας) ἐνδυμάτων, εἰς μανδύλας (πέτσας) καὶ εἰς ἐπικαλύματα τῆς κεφαλῆς κλπ.

Φουκάρι (τό) (ἴδε θηκάρι).

Φουντούλης (ὁ) = ὁ κομφύς, κομφεσόμενος, καλοενδεδυμένος.

Φουντούλικα κομφά.

Φουσαῖτο (τό), λ. Ἴταλ. fossa φουσαῖτον στρατεύμα, «τὰ φουσαῖτα» τὰ στρατεύματα.

Φραγκοκαστέλλον (τό), = φρούριον (μικρόν, ἐπιδορθωθὲν πρότινον ἐτῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων) παρὰ λιοιενίτην ἐπαρχ. Σφακιῶν. Φραγὸ (τό), λ. ποιμην. ὅρα λ. φραγὸ. Φραῖνομαι = εὐφραῖνομαι.

Φραγὸ (τό) καὶ φραγὸ, λ. ποιμην. ἀντιφλογόν, τὸ ἔχον τὸ χρῶμα τῆς φλογός = πυρρόν, «ἡ φρογὴ μου αἶγα» = ἡ φλογή, ἡ πυρρά, ἡ ἐρυθρόξανθος μου αἶξ.

Φταῖω = πταῖω, ρταξίμο = πταίσμα.

Φταιμένος (ὁ) = πταίστης.

Φτέρνα (ἡ) = πτέρνα.

Φυλαχτάρι (τό) καὶ φυλαχτό = φυλακτήριον, τὸ περίσμημα, τὰ προσθέματα, καὶ τὰ κατὰ τῆς Βυζαντίας «βυζαντάνια», ἐπὶ φθόνου ἀποτροπῆ» [κατὰ Πολυδούκην] Τουρκ. «χαϊμαλί».

Φωνοκλήσει (τό) λαοῦ ὄυρομένου, καὶ ὀρηνοῦντος, κοπετός μέγας, γόσι.

Χ

Χαῖμός (ὁ) = (χάνω), ἀπόλεια, βλάβη, καταποντισμός, «Χαῖμός ἐς ἐκεῖνο τὸ βοσκὸ, κριμα ἦτο ν' ἀποθάνη» = ἀπόλεια, τί κριμα . . . ἀδίκημα νὰ ἀποβιώσῃ, καὶ ἀντιφ. «χαῖμός ἐς τὸ παλλικάρει» = ὡ χαρὰ εἰς τὸ παλλικάρει, δὲν ἀξίζει νὰ λέγη τις περὶ αὐτοῦ.

Χάλασμα (τό) (χαλῶ = καταδαφίω) ἐρεπίον, χαλάστρα = μέγας καταδαφισμένος φόνος, διακρίσεις.

Χάλι (τό) λ. Τ. (τὰ χάλια, ἐπὶ κακοῦ) = ἡ θέσις, ἡ κατάστασις, βλέπεις εἰς ποῖα χάλια μ' ἔφερον ἡ ἀσθένεια; — αὐτὰ τὰ χάλια θὰ τὰ διορθώσῃ ἡ θγεία, καὶ «νὰ πάθῃ τέτοιο θάνατο νὰ ῥθῆ σὲ τέτοιο χάλι». «Θέ μου, μὴ βίχῃς χριστιανὸ ποτὲ σὲ τέτοια χάλια».

Χαμηλώων = ἀπὸ ὑψηλὰ καταβαίνω, καθίζω «ἄς χαμηλώσουν ἴς τὰ σκαμνιά» = ἄς καθίσουν εἰς τὰ καθίσματα, «ἐχαμηλώσαν» = ἐκάθισαν. 2) χαμηλώσει = κύψε, «χαμηλώσει τὴν κεφαλὴ σου» = κύψον τὴν κεφαλὴν σου, «σύρε τὸν κλάδον τοῦ δένδρου νὰ χαμηλώσῃ» = νὰ κλίνῃ, νὰ καταβιβάσῃ, «χαμηλώσει τὸν λύχνον νὰ φέγγω» ἀ ὅ ἡλιος ἐχαμηλώσει» = εἶνε περὶ τὸ δειλινόν.

Χαμπέρι (τό) λ. Τ. καὶ χαμπάρι = ἄγγελομα, εἰδήσις.

Χαμπόλι (τό) καὶ Παμπόλι, θιαμπόλι = ὁ ποταμικὸς αὐλός, ὃ ἐκ καλῆς, ἡ φλογιέρα.

Χαράκι (τό) = καὶ ὁ χάρακας καὶ χαράκα (ἡ) = βράχος φυσικὸς ὑπερμεγέθης. «χαράκι ριζιμιο» μέγας βράχος ἐρριζωμένος, ρίζοπαγίς, ἔμπεδος, 2) Χαράκι (τό) = ἡ χάραξ, ἡ βίγλα.

Χάρισμα (τό) = δῶρον, «χαρίσματα» τὰ δῶρα τῆς νύμφης, ὅρα κολλήματα).

Χαροκόπος (ὁ) = φιλέορτος, φιλοτερπής, (χαρά-κόπος), ἡ χαροκοπίστρα = φιλοτερπής.

Χαροκοπῶ (χαρο-κόπος) = τρώω καὶ πίνω, εὐθυμῶ.

Χασιλαμαδέρον (τό) τὰ χασιλαμαδένια = ὄσπσματα ἢ λεπτοτάτης μετάξης, μεταξωτὰ, μεταξωφύρανα μὲ ταινίας ἐξεχούσας αἰτίνες ζαβιδια, κενάρια, οὐγίες, λέγονται καὶ διάφορα κατὰ τὸν χρωματισμὸν, καί,

Χασιλαμάς (ὁ), οἱ χασιλαμάδες, λ. Τ. = μεταξωφύρανον ὕφασμα ἐκ λεπτῆς μετάξης, λεπτοφύρανοι, δι' ἐνδύματα γυναικεία καὶ σινδόνας.

Χειροχτενίστρα (ἡ) = ἡ ἐργαζομένη τὰ χειρόχτενα, ἡ ἐκκαθαίρουσα διὰ χειρόχτενον τὸ λινάριον ἢ τὰ ἔρια.

Χειρόχτενα (τὰ) καὶ χερόχτενα = δύο ὁμοίμορφα σανδία μὲ χερούλια, ἔχοντα σιδηρᾶς ὀξείας βελόνας προσηρμωμένας, διὰ τῶν ὁποίων ξαίνουσι τὸ λινάριον καὶ τὰ ἔρια.

Χολιάζω = χολοῦμαι (χολή, χολίασμα) = ἔγω κατάρθειαν, στενοχωρίαν δυσαρεστοῦμαι.

Χουμάς (ὁ) (χῦμα, χέω) = τυρός, ὁ ὄρρος.

Χοχλάδι (τό) χοχλάδια καὶ χοχλαδία = κόχλαξ, οἱ χοχλάκοι καὶ χοχλάκοι, μικρὰ πέτραι.

Χρυσομανηγάι (τό) = χρυσοῦς κλοιός.

Χρυσομανηγιασμένος (ὁ), χρυσοῦν κλοιὸν φέρων ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ.

Χρυσομαργελωμένος (τό) τὸ χρυσοῦν μαργέλιον ἔχον, τὸ πεποικιλμένον μὲ χρυσαὰ νήματα (μίτους, σύρμκτα) καὶ μάργαρον.

Χτίσις (ὁ) = κτίσις.

Χιζῶ, = κτίζω.

Χυλόπητα (ἡ) = ἡ ἐξ ἀραιᾶς ζύμης πῆττα.

Χωρίστρα (ἡ) = ἡ διαίρεσις, τὸ χωρίσμα τῆς κώμης.

Χωστά (τὰ) (καὶ ἀπόχωστα), τὸ χωστόν = κρύφτον, λαβρατόν.

Ψ

Ψαρός (ὁ), = ὁ λευκόριξ, πολίς· «ἡ ψαρὴ φοράδα» (καὶ ψαροφοράδα) = λευκόριξ φορδάς.

Ψγάδι (τό) = ψόγος (ψέγω), κατηγορία, ἐλάττωμα, μομφή.

Ψγαδιάζω (ψγαδι) = ψέγω, κατηγοροῦ, καταλαλῶ, μέμφομαι τινος.

Ψές καὶ **δψές** = χθές, ἐχθές (ὄψε-ὄψις), ἂν καὶ δὲν παράγεται ἀπὸ τὸ χθές, εἶνε τὸ παλαιὸν ὄψε, ἐκ τούτου τὸ ψεσινός ἢ ὄψεσινός, τὸ ψαργάδιον ἢ ὄψαργάδιον καὶ ὄψαργαδινός· (ἴδε ὄψες).

Ψήγομαι (ἔγω), = μαραίνομαι καὶ ψηγομαίνομαι· ψηγομάρα, ψηγομάγρα καὶ ψημάρα (ἀσθένεια, παραλυσία, κατάρψις) «μαραίνεται καὶ ψήγεται ἴσὺν μῆλο ξηραμένο» = μαραίνεται καὶ ριτιδοῦται (ζαφάνει) ὡς τὸ μῆλον ὅταν ἀποξηραίνεται.

Ψιλογραμματισμένος (ὁ) = εὐπαίδευτος, πεπαιδευμένος.

Ψηλορείτης (ὁ) καὶ ὄψηλορείτης (ὄρα Ἰδῆ).

Ψήφος (τό) = ἐκτίμησις, σέβας, ὑποληψίς. 2) καὶ ὁ ψήφος = ὁ κλήρος, λαχνός, σκραφνί.

Ψηφῶ = περὶ πολλοῦ ποιοῦμαι, ὑποληπτομαι, ἐκτιμῶ «μὰ κεινος δὲν τόνε ψηφᾶ» = ἀψηφεῖ, δὲν δίδει σημασίαν «δὲν ψηφᾶ τὸν θάνατον» ἀψηφεῖ, δὲν τὸν λογαριάζει.

Ψίκι (τό) καὶ Ὀψίκιον, λ. Βυζαντιν. = πλῆθος λαοῦ, σονάθροισι εἰς τελευτῆ, ἢ σκέψιν περὶ γενικῶν τῆς πατρίδος συμφερόντων· καὶ τὸ ψίκι τοῦ γάμου «ἡκολούθη» εἰς τὴν συνεπαροχὴ τῆς νύμφης μεγάλο ἴψικι». = πολλοὶ γαμηλιῶται, συνακόλουθοι, νυμφαγωγοί, κόσμος πολύς.

Ψοφῶ = θνήσκω, (ἰδίως ἐπὶ ζώου) «ψοφῶ τῆς πείνης» = θνήσκω ἐκ τῆς πείνης,

λιμώτω· φόφος = τεθνηκώς και τὸ ψο-
φίμιο, ὁ ψοφίμιος, ἡ ψοφίμια = θνησι-
ματον· ἐψόφισεν = τέθνηκε.

Ω

Ω. ἐπιφώνημα θαυμασμοῦ· ὦ γὰρ . . .
τίθεται πολλάκις χάριν τοῦ μέτρου εἰς
τούς στίχους.

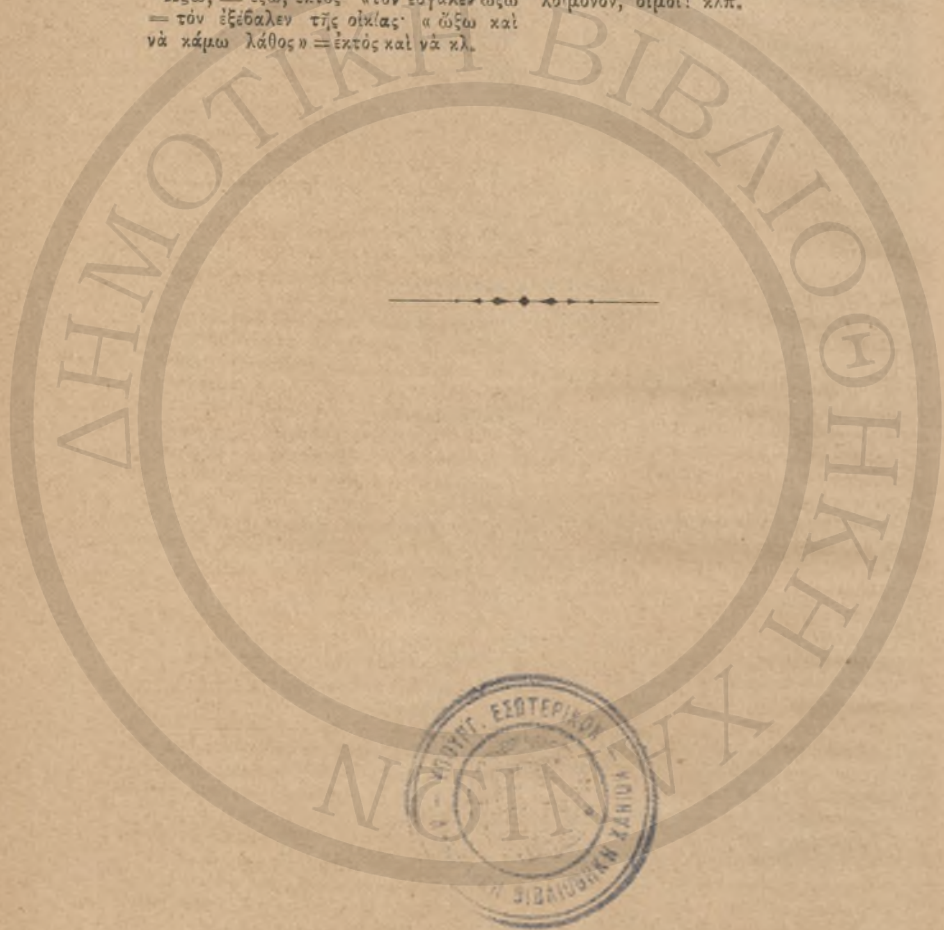
Ωζό (τὸ) ἀντί ζῶον· τὰ ὠζά = ζῶα.
Ωξω, = ἔξω, ἐκτός· αὐτὸν ἔβγαλεν ὦξω
= τὸν ἐξέβαλεν τῆς οἰκίας· α ὦξω και
νὰ κάμω λάθος» = ἐκτός και νὰ κλ.

Ωρηοπλουμισμένος (ὁ), ὁ ὠρηοπλού-
μιστος = ὠραῖος, πεποικιλμένος, ἐστολι-
σμένος με ποικίλλματα, ἐξόμπλια, κεν-
τήματα κλπ.

Ωρηος (ὁ) = ὠραῖος, καλός, εὐμορφος·
ὠρηα = ὠρατα = ἐξ οὗ και ἡ πανώρηα·
τὸ ὠρηα « τὸ ὠρηα περιτόλι » = ὠραῖον
περιτόλιον.

Ως = ἔως.

Ωφου = ὦχ! ἄχ! ἄχι! = ἄχ! = ἀ-
λοίμονον, οἴμοι! κλπ.

ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΩΝ

Σελ.	στιχ.	γραπτέον
15	23	παρορησάν.
16	5	κἀθευδ'
18	1	δ' ὡς ὁ
26	ἀ ὑποσημ. 7	καλεῖ ἀντὶ καλέ.
37	19	εἶχον
39	18	Κρησί,
43	21	Θέ μου
45	29	οὐλά
47	14	πλύσου
48	5	γολιούμε
»	27	Κουροῦτες
49	22	Ὅ
51	13	στύλος
52	30	ξαναευχούμαί σου
54	1	γειτόνισσα
»	4	ἐπῆρε
56	8	ἐπῆρε
»	26	ἦρα
»	27	γείτονα
»	28 καὶ 29	κοντο-(ἀλαργο) γείτονα
57	24	Ἔχετε
58	13	σπεντήλι
60	26	εἷς τι
61	18	κουμπάρος.
62	24	Γιεζῆ
64	31	αἰένου» περιττόν ὡς καὶ
65	1	τό τοῦς σπονδήλους τῆς βᾶχειου»
87	18	βάγεις
89	30	καινούρια
94	24	χωράφι
»	31	εἶνε
98	2	ἕνα τῶν δύο ὅτε θέτουσι τὸν στέφανον αὐτοῦ ἢ καὶ τοὺς δύο ἐντός Κάνωδος
99	ἀ. σημ. 1	Ἄρματωλοῦ.
103	13	νά τ' ἀποκαμαρώνουν.
104	6	πορτέλλα του
106	5	αὐτὰ
110	13	ἀναγαλιῶ
119	34	ποῦ ν' ἐκίτνα ;
133	22	διαβεβομένους;
143	25	ἀφομοίωσι
144	10	

ΕΝ ΔΕΞΙΟΛΟΓΙῳ

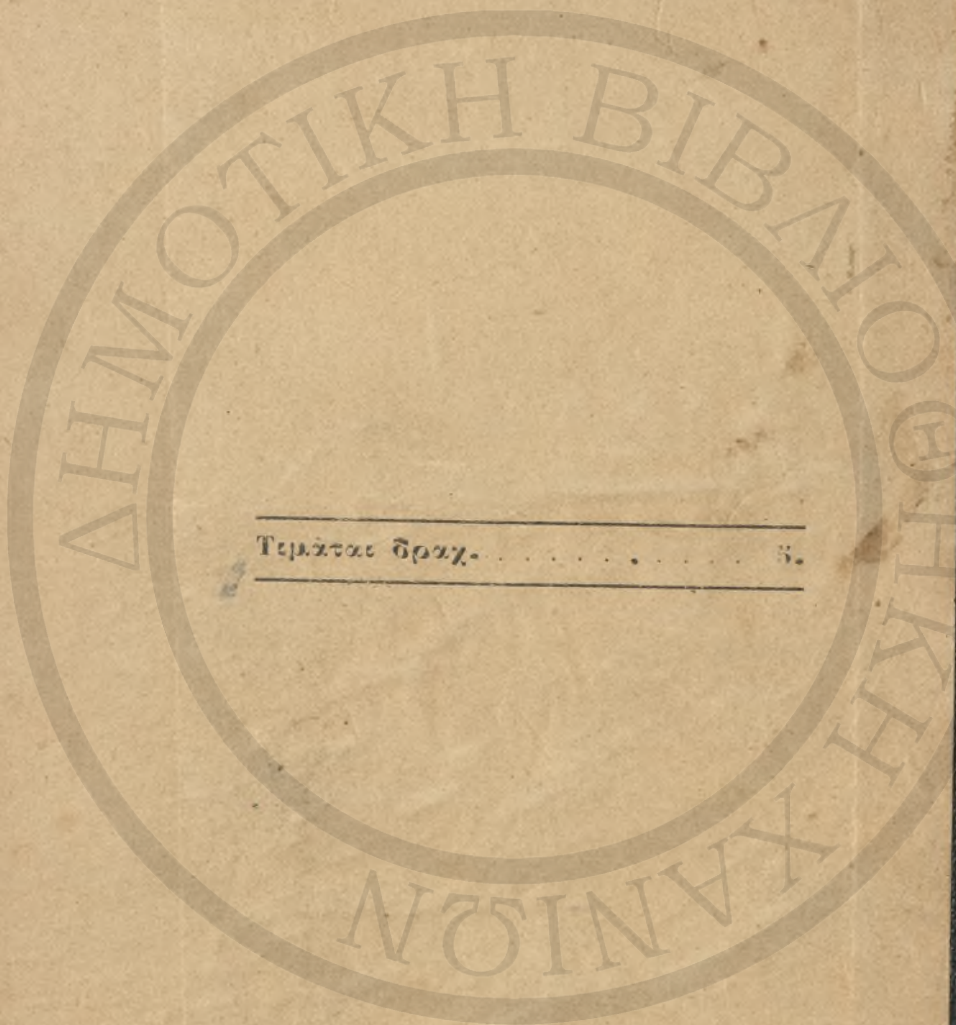
148 Ἀτλήδες (οἱ) 151 Διωρατάρης καὶ Διωσαντάρης. 153 Ζάλο στιχ. 2 ἦρανε. 154 Κᾶ στιχ. 5 κ' ἡ ψυχὴ σου ; 156 Καλολοσιδε στιχ. 11 ξαρέσια. 157 Καοπέτα στιχ. 5 μηρῶν. 165 Μούντισμα στιχ. 2 βραδιάζει. 167 Μπράτοσ στιχ. 7 λαγκωνίου. 167 Μωρέ καὶ Μπρέ. 176 Σκεζαμυγαλιτο στιχ. 3 σκιζαμυγαλιτα.

Παρακαλεῖται ὁ ἀναγνώστης νὰ συγχωρήσῃ τὰ τυπογραφικὰ σφάλματα τὰ ὅποια εἰσεχώρησαν.

Τεμάχια δορυ. . . . . 3.
